

10002

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

EFSA NELERE GÖRE
AZERİ TÜRKÇESİNİN
SES ÖZELLİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Kemal ERASLAN

HAZIRLAYAN
Birsel ORUÇ

KONYA - 1988

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖN SÖZ	I
GİRİŞ	IV
KISALTMALAR	
METİN	3
SES BİLGİSİ	96
İNDEKS	112
BİBLİYOGRAFYA	424

Ö N S Ö Z

Bugün filologlarca Dünya Dilleri arasında önemli bir yere sahip olduğu kabul edilen ve geniş çapta incelemeye tâbi tutulan Türk dilinin asrımızda değişik coğrafi alanlara yayılmış çeşitli lehçe ve şivelerinin konuşulduğu herkesçe mâlumdur.

Sunmuş olduğumuz bu Yüksek Lisans tezimizde Batı Türkçesi'nin doğu kolunu oluşturan Azeri Türkçesi'nin ses yapısını, incelemeğe esas aldığımız malzemeye göre, ana hatları ile belirtmeye çalıştık. Bu arada başlıca ses özelliklerini mümkün olduğu kadar mukâyeseli olarak vermeye gayret ettik.

İncelememize malzeme teşkil eden eser, 1985 yılında Bakı'da neşredilen "Azerbaycan Hălğ Efsaneleri" adlı eserdir. Bu eseri, Kuzey Azerbaycan Türkleri arasında yaşayan efsaneleri bizzat yerinde derleyerek bir sınıflandırmaya tâbi tuttuktan sonra yayınlayan Sednik Paşayev, eserin önsözünde Azerbaycan efsanelerinin Herodot'un "Tarih"ine dahi konu olduğunu, bugüne kadar halk arasında yaşayan efsanelerin tam olarak derlenemediğini, bu konuda kendi çalışmasında da eksiklikler olabileceğini söyleyerek ileride bu eksikliklerin de tamamlanması dileğiyle önsözünü bitirir.

Yazarın önsözünden de anlayacağımız gibi efsaneler halk arasından derlenmiş ve bölgenin konuşma dili de yazı

diline aktarılmaya çalışılmıştır.

Yazar, efsaneleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Dağ, daş ve gayalar
2. Bulağ, çay ve deniz
3. Çiçek ve gül efsaneleri
4. Ğuş ve heyvanlar hakkında
5. Ay, gün ve dedegüneş efsaneleri
6. Ğedim galalar
7. Apardı seller sararı
8. Nizami mövzuları ile sesleşen efsaneler
9. Koroğlu efsaneleri
10. Mühtelif mövzulu efsaneler

Biz ancak bu efsanelerin ilk üç bölümünü ele alıp, transkripsiyonlu metin, ses bilgisi ve gramatikal indeks olmak üzere üç kısım halinde tezimizi tamamladık.

Türk lehçe ve şiveleri üzerinde yeteri kadar inceleme yapılmasına rağmen Türk dilinin aynı ölçüde mukâyeseli şekilde bir bütün olarak ele alınmadığı da bir gerçektir. Bu husus üzerinde daha fazla durulması çok faydalı olacaktır.

Çalışmamın büyük eksiklikleri olmasına rağmen bu ve bunun gibi çalışmaların bu mühim konuya ilişkin araştırma ve incelemelere temel teşkil etmesini ve lehçeler üzerinde çalışmak isteyen arkadaşlarımıza bir teşvik kaynağı olmasını ümid ediyorum.

Bana böyle bir çalışmanın önemiyetini ve lüzumunu aşıl原因 ve beni böyle bir çalışmaya teşvik ederek

bu konudaki yardımlarıyla ve rehberliğiyle büyük bir destek sağlayan Muhterem Hocam Prof.Dr.Kemâl ERASLAN Bey'e sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Birsel ORUÇ

G İ R İ Ő

Azerbaycan Adı:

Azerbaycan'ın bilinen en eski adı Atropat,Aturpatgar'dır.Yunan tarihçilerinden Herodot bu adı Atrapaten şeklinde kaydetmiştir.Bu sözün aslına benzemeyecek derecede değişerek Azerbaycan biçimine dönüşmesi ve çeşitli dillerdeki farklı telaffuzu onun kökeni hakkında da değişik görüşlerin doğmasına sebep olmuştur.Bu telaffuzlar; Yunan kaynaklarında Atropatane,Eski Ermenicede Atırpatakan,Yeni Ermenicede Atırbaykan,Eski Gürcücede Adrabadaganı,Eski Süryanicede Aderbigan,Eski Farsçada Azarbadagan,Yeni Farsçada Azerbaygan ve Azerbaycan şeklinde geçer.Mahmud Kaşgarî'nin Dîvân ü Lûgati't-Türk adlı eserindeki (969/1077) haritada bu yerin adı **أزر آبادگان** Azerâbâdgan şeklinde yazılmıştır.Bu yazılıştan,kelimenin azer **أزر** ve âbâd **آباد** sözlerinden oluştuğu anlaşılmaktadır.Kelimenin sonundaki -ğan/-қан eki ise "yer" anlamı taşıyan Farsça bir ektir.

Kelimenin menşei hakkında ortaya atılan görüşlerden birinde bu kelimenin atar "ateş" ve patar "il-ülke" kelimelerinden meydana geldiği söylenir.Azerbaycan adını ateşperestlikle ilgili görenler buna delil olarak Urmiye gölü yanındaki eski ateşgedeyi gösterirler.Önceleri "ateşperestler yurdu" mânâsında kullanılmış olan bu kelime,İslâmîyetin kabul edilmesinden sonra,sözlük mânâsını kaybederek Doğu Anadolu ile Hazar Denizi arasındaki yaklaşık iki yüz bin kilometrekarelik Türk yurdunun adı olmuştur. Azerbaycan sözü 28 Mayıs 1918 yılında kurulan ilk Türk

Cumhuriyeti'nin de adı olma kutunu yaşamış ve yaşatmıştır.¹

Azerbaycan'ın Coğrafi Durumu ve Nüfusu:

Azeri Türkçesi bugün Kuzey Azerbaycan (Sovyetler Birliği) ve Güney Azerbaycan (İran) olmak üzere iki ayrı siyasi sınır içerisinde konuşulan bir Türk şivesidir. Kuzey Azerbaycan doğuda Hazar Denizi, kuzeybatıda Gürcistan, güneybatıda Ermenistan, güneyde ise İran ile çevrili 86.000 km² yüzölçümüne sahip bir Türk yurdudur. Güney Azerbaycan ise, kuzeyden Aras ırmağı, batıdan Anadolu, güneyden Hamse, doğudan ise Talış ve Mugan ile çevrili 104.000 km² lik bir alana yayılmıştır.

Kuzey Azerbaycan'da 4.708.830, Güney Azerbaycan'da 5.800.000, Ermenistan'da 160.841, Kazakistan'da 73.345, Özbekistan'da 59.779, Türkmenistan'da 23.548 ve öteki cumhuriyetlerde (SSCB) 5.447.000 olmak üzere toplam 16.711.772 Azeri Türkü yaşamaktadır.

Azeri Türkçesi ve Edebiyatı:

Yapılan sınıflandırmalara göre Türkçenin Oğuz şivesinin bir kolunu oluşturan Azeri Türkçesi çeşitli tas-

(1) Daha geniş bilgi için bkz. E. Demircizade, 50 Söz Bakı 1968 s.102 -- D. Kantemir, Incrementa Atque decrementa Aulac Othomanicæ 1714-1716 (Çev. Ö. Çobanoğlu, Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi. Ankara 1979) -- Mustafa İzzet, Tashîhü'l-Galatat ve'l-Hurufât fi el Esmâ-i ve'l-Lugat. İstanbul 1302 (1885) -- İslâm Ansiklopedisi (Azerbaycan madd.) C.II, s.91-129, -- Türk Ansiklopedisi (Azerbaycan madd.) C.IV, s.410.

niflere tâbi tutulmuştur: A.N.Samoyloviç ve M.Räsänen'e göre Azeri Türkçesi; Selçuk Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Kırım Türkçesi'nin Oğuz kısmı, Türkmençe ve Gagauzca ile birlikte Türkçenin güneybatı kolunu oluşturur. W.Radloff ve G.Ramsstedt güney grubundan, G.Nemeth Y- grubunun Karadeniz bölümünden, L.Ligeti Doğu Türkçesi'nin Oğuz grubundan kabul eder.² M.Ergin de Azeri Türkçesi adlı kitabının önsözünde bu hususta şunları söyler: "Azeri Türkçesi Batı Türkçesi'nin doğu sahası içinde yer alan ağızlar topluluğu ve bu saha içinde gelişen yazı dili koludur. Batı Türkçesinin esasını Oğuzca teşkil eder. Türkçenin Oğuz şivesi ve bu şiveye dayanan yazı dili olarak 13.asırdan günümüze kadar kullanıla gelen Batı Türkçesi içinde zamanla iki daire ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri Osmanlı Türkçesi, diğeri Azeri Türkçesidir. Demek ki Azeri Türkçesi doğu Oğuzcası, Osmanlı Türkçesi batı Oğuzcasıdır... Azeri sahası dil coğrafyası bakımından doğu Anadolu, güney Kafkasya ve Kafkas Azerbaycanı, İran Azerbaycanı, Kerkük ve Irak-Suriye Türkleri bölgelerini içine alır..."

Bugüne kadar "Azeri Türkçesi" için muhtelif eser, kaynak ve Çarlık Rusyası vesikalarında Türk dili, Türk-Tatar Dili, Tatar-Azerbaycan Dili, Tatar-Azerbaycan Lehçesi, Kafkas-Tatar Lehçesi, Kafkas Tatarlarının Dili gibi tâbirler kullanılmıştır.³ 1930'lu yıllardan bu yana da Rusya'da ve Rus Azerbaycanı'nda "Azeri Türkçesi" tâbirinden kaçmak

(2) Türk Dünyası El Kitabı

(3) T.İ.Hacıyev ve K.N.Veliyev, Azerbaycan Dili Tarihi s.9, Bakı 1983

için "Azerbaycan Dili" tâbiri kullanılmaktadır.Bu yanlış tâbir,bugüne kadar Türkçenin bir kolu olan Azeri Türkçesi' ni Türkçeden ayrı,müstakil bir dilmiş gibi gösterme çabalarının bir neticesidir.

Azeri Türkçesi ile yaratılmış olan Azerbaycan edebî dili tarihini iki döneme ayırmak mümkündür: Kuruluş dönemi ve Sabitleşme dönemi.

I.Kuruluş Dönemi (XII.-XVII.yüzyıllar): Yüzyıllardan beri değişik kültürlere beşiklik yapmış olan Azerbaycan'ın soy birliği sağlaması ve kalabalık bir Türk yurdu haline gelmesi bu döneme rastlar.Azerbaycan'a yerleşen Türk boyları arasında kuzeyden gelen Kıpçaklar çoğunlukta idi.1146'da Azerbaycan'da bağımsızlık ilan eden Atabekler sülâlesi de Kıpçak boyu idi (1146-1227). XIII. yüzyılda Harzemşahlar zamanında Azerbaycan topraklarına yeni Türk boyları da yerleşmiştir.

Böyle büyük bir Türk potansiyeline sahip olan bu topraklarda güçlü bir sözlü ve yazılı edebiyâtın temelleri atılmıştır.Dede Korkut hikâyeleri sözlü Azerbaycan edebiyâtının ilk örnekleridir.Dede Korkut Kitabı'ndaki hadiselerin IX.-XII. yüzyıllar arasındaki tarihî vak'alarla yakınlık gösterdiği gerçeği hikâyelerin bu yüzyıllarda bilindiğini ve Türk boyları arasında söylendiğini göstermektedir.Ayrıca eserdeki ifâdeler,yer adları,destanların edebî yönü,nesir ve nazmın orijinal özellikleri,ilim adamlarını onun daha eski dönemlerde yaratıldığını düşünmeye sevk etmiştir.XIV.yüzyıl tarihçisi Reşidüddin de Dede

Korkut hakkında Şu bilgiyi vermektedir: "Dede Korkut iki yüz on beş yıl yaşamış ve OĞuz hakana İnal Sr Yabgu zamanında elĐi olarak Hz.Muhammed'in yanına gönderilmiŐ,kendisi İslmiyeti kabul etmiş ve dönüŐünde OĞuzları da müslüman yapmıŐtır."

Yüzyıllarca dilden dile yaŐayıp gelişen destanlar, XV. yüzyıl sonu ile XVI. yüzyıl başında yazıya geĐirilmiŐ ve on iki hikyeden mürekkep bu bide eser günümüze kadar ulaşmıştır.⁴

ArapĐa ve FarsĐanın tesiri bu dönemde de srmiŐ, ancak XIII. yüzyıldan itibaren Azeri TrkĐesi,ArapĐa ve FarsĐa ile birlikte devlet,ilim ve san'at dili olarak kullanılmaya başlamıştır.Yine bu dönemde Moğol istils sebebiyle sarayda ve ordu Đevresinde Moğolca da kullanılmış ve nöker,lap gibi kelimeler günümüze o yıllardan ydigr kalmıştır.

XIII. yüzyıl sonu-XIV. yüzyıl başında Azeri TrkĐesi Şiir dili olarak kullanılmaya başlamıştır.İlk rneklerini İzzeddin Hesenoğlu,Meragal Ebhed,Őirvanlı Zülfi-kr,Erdebilli Arif,Essar Tebriz,Meragal Evhad ve Mahmud Őebuster ile vermiŐtir.XIV. yüzyıl eserlerinden olan Kad Burhaneddin (.1399) divanında da Azeri TrkĐesinin bazı özellikleri görülmektedir.Bununla birlikte bu eserde Eski Anadolu TrkĐesinin briz özelliklerinin de bulunması Kad Burhaneddin Divanı'nı tamamiyle Azeri TrkĐesi'ne mal etmemizi engeller.⁵

(4)Muharrem Ergin,Dede Korkut Kitab.TKAE yay. Ankara 1964.

(5) M.Ergin,Kad Burhaneddin Divanı,İstanbul 1980

Azeri şâiri İmameddin Nesimî (ö.1417)'nin yaratıcılığı Azerbaycan edebiyat ve düşünce tarihinde yeni bir merhale teşkil eder.Nesimî'nin dünya görüşü ve edebî kişiliğinin oluşmasında Azerbaycan sözlü edebiyatının büyük tesiri olmuştur.Nesimî,Azeri Türkçesinin şiir dilini zenginleştirmiş,aydınlatmış,son derece samimî,güzel ve canlı bir dil ile yazmıştır.

XV. yüzyılda Şirvanşah İbrahim ve oğulları ile Karakoyunlu ve Akkoyunlu hakanlarının idaresi altında siyâsî, sosyal ve iktisadî hayatta gelişmeler kaydedilmiş; Kişverî, Habibî,Şah İsmail Hataî gibi şairler,Nesimî'yi Fuzûlî'ye bağlayan bir geçiş dönemini eserleri ile doldurmuşlardır.

Azeri edebiyatının erişilmez ustalarından biri de Fuzûlî'dir (ö.1556).Fuzûlî Osmanlı edebiyatında olduğu gibi Azerbaycan edebiyatında da yeni bir çığır açmış,kendinden sonra yetişen şairlere büyük tesiri olmuştur.Murtazakulu Han Zafer de bunlardan biridir.Azeri edebiyatında Arap ve İran kültürü muhitinde çok işlenen Leylâ ve Mecnûn hikâyesi ilk defa bu yüzyılda Tebrizli Hakirî tarafından yazılmıştır.

Hataî,Fuzûlî gibi şairlerin dilinde Azeri Türkçesi olgunlaşmış ve güçlü bir şiir dili haline gelmiştir.Azeri Türkçesini diğer şivelerden ayıran özellikler de bu dönemde görülmeye başlanmıştır.

2.Sabitleşme Dönemi(XVII.-XX.yüzyıllar): Kuruluş döneminde farklılaşmaya başlayan fonetik ve morfolojik özellikler bu dönemde sabitleşerek Azeri Türkçesinin kesin

çizgilerini oluşturmuştur. Ayrıca bu dönemde kelime hazinesi de sabitleşmeye başlamış ve Eski Türkçe döneminden beri kullanılan bir çok kelime arkaikleşmiştir. Azeri Türkçesinde kullanılan bütün Arapça ve Farsça sözler bu dönemde dilin fonolojik özelliklerine uyarak yerlileşmiş ve halk dilinde kullanılmayan hiç bir Arapça ve Farsça kelime Azeri Türkçesinin temel söz varlığına girememiştir.

Bu dönemde Azerbaycan edebî dilinin fonetik, gramer ve söz varlığı bakımından belirginleşmesi ve sabitleşmesi başlar. Bu dönemi başlıca dört safhada inceleyebiliriz:

a) XVII.-XVIII. yüzyıllar edebî dili: Bu safhada görülen en büyük özellik sözlü edebiyatın tesiri ile halkın konuşma diline ağırlık vermiş olmasıdır. Bu dönem yazı yazı dilinde Karabağ dialektinin ağırlığı görülür.

XVI. yüzyıl sonu ile XVII. yüzyıl başlarında yaşamış olan Tufarganlı Abbas, divan edebiyatı nazım şekilleri koşma ve mani (bayatı) gibi halk edebiyatı nazım şekillerini de kullanmıştır. Azerbaycan âşık edebiyatının en önemli unsurlarından biri olan âşığa "buta" verilmesi geleneğine şâirin Abbas ve Gülgez adlı hikâyesinde rastlıyoruz. Bu gelenek, Azerbaycan halk destanlarının temelini oluşturmuş, aşk destanlarına bu motifle başlamak daha sonraki yüzyıllarda bir gelenek halini almıştır. Şah İsmail, Aşık Garib ve Köroğlu destanları da bu dönemde yayılmaya başlamıştır. Bu dönemin belli başlı şairleri; Salır Beğ Eşfar, Fedaf, Mesihî, Saib Tebrizî, Govsî, Mehcur, Ağa Mesihî ve Nisat, âşıkları ise; Sarı Aşığ, Heste Gasım'dır.

XVIII. yüzyıl Azeri edebiyat tarihinde; âşık ve klâsik tarzda yazdığı şiirlerle seçkin bir yer tutan Molla Veli Vidadî (ö.1809), döneminin siyasî huzursuzluğunu koşmalar, bayatılar ve gazelleriyle dile getirmiştir.

Azerbaycan edebî dilinin gelişmesinde Molla Penah Vâkîf (ö.1797)'ın rolü büyüktür. O, şiirlerinde halk dilinin zenginliğinden ve kıvraklığından faydalanarak halk dili ile edebî dili birleştirme yoluna gitmiştir. Vâkîf, şiirlerinde çağdaşı ve arkadaşı olan Vidadî'nin karamsarlığına karşı her türlü güzelliği ve bütün Azeri Türklerinin en büyük tutkusu olan vatani Vidadî gibi temel konu edinmiştir. Realist şiirin ilk numûneleri onun manzumelerinde yer almıştır.

XIX. ve XX. yüzyıl âşıklarının çoğu onun gibi koşmalar yaratmaya çalışmış, onun kafiyelerini, rediflerini ve ifadelerini işlemişlerdir. Aşık Elesger'den sonra meşhur üstad Bozalğanlı Aşık Hüseyin'in deyişlerinde bile Vâkîf'in tesiri açıkça hissedilir.

Vâkîf ve Vidadî'nin eserlerinde Azeri Türkçesi artık ses ve yapı bakımından tam bir olgunluğa erişmiş, edebî san'atlar, ustaca seçilmiş deyimler, özel kullanışlar ve ses ahengi ile kusursuz bir edebî dil, bir mûsikî dili haline gelmiştir.

b) XIX. yüzyıl başındaki edebî dil: Bu dönemde Azeri Türkçesi, Rusçanın ve Avrupa dillerinin tesiri altında kalmıştır.

Bu devirde Azerbaycan'da Tiflis'te ilk Rus okulu açılmış (1802) ve böylelikle Rus kültürü Azerbaycan'da

resmî olarak yayılmaya başlamıştır.Zamanla bu okullar çok yaygınlaşmış ve bütün Azerbaycan'da ağırlığını hissettirmiştir.

Rus istilâsının tabii sonucu olarak Azerbaycan edebiyatı XIX. yüzyıl başlarından itibaren kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayrıldı.Kuzey Azerbaycan edebiyatı Rus edebiyatının tesiriyle çağına uygun bir şekilde yenileşmeye başlamış,Güney Azerbaycan'daki edebiyat ise klâsik tavrını devam ettiren ve gittikçe tekdüzelik içinde boğulan bir taklit edebiyatı haline gelmiştir.

Bu dönemde halk edebiyatı da büyük bir gelişme göstermiş,halk şairleri,âşıklar çoğunlukla hece,bazen de aruz vezniyle ve klâsik edebiyatın nazım şekilleriyle eser vermişlerdir.Ayrıca klâsik nazım türlerinin yanında bayatı ve gerayh gibi Azeri Türkçesine has nazım şekilleri de kullanılmıştır.Bu dönemin âşıkları arasında; Aşık Musa (ö.1840), Mehmed Hüseyin (ö.1880),Aşık Dilganî ve Aşık Cemal'i sayabiliriz.Bu yüzyılın başlarında en çok anlatılan ve bilinen halk hikâyeleri arasında Aşık Garib,Vegif'in Destanı, Yahşı ile Aşığ,Aslı ile Kerem,Gurbanî'yi gösterebiliriz. Rus istilâsından sonra Azerbaycan şehitlerinin arkasından ağıtlar yakılmış,kahramanlık destanları bütün Türk elinde dilden dile,gönülden gönüle akarak bugüne kadar gelmiştir. Kaçak Nebi,Kaçak Kerem,Molla Nur,Settar Han bu destanlardan yalnız birkaçıdır.

Bu dönemde Güney Azerbaycan'da yetişmiş şairler arasında Abdürrahim Talibof,Zeynelabidin Şirvani,Mirza Ağa Tebrizî,Andelib Karacadağî,Seyyid Ebulkasım Nebatî,Heyran

Hanım, Mehdi Şukuhî'yi gösterebiliriz.

c) XIX. yüzyılın sonu-XX. yüzyılın başı: Bu yüzyılda edebiyat alanındaki yenilik hareketlerinin öncüsü ve Modern Azerbaycan edebiyatının kurucusu Mirza Feth Ali Ahundzade'dir (ö.1878). Ahundzade'nin nesir alanında başlattığı yenilik hareketleri, 1875'te Zerdablı Hasan Beğ'in katkıları ile amacına ulaşmıştır. Aynı yıl Zerdablı Hasan Beğ Ahundzade'nin "Hacı Kara" adlı komedisini sahneye koyarak Azeri tiyatrosunun temelini atmıştır. Daha sonra Necef Beğ Vezirli, Hakverdili Abdürrahim Beğ, Neriman Nerimaof gibi yazarlar tarafından bazı millî dramalar kaleme alınmıştır.

Bu dönemde Azerbaycan edebiyatında Türklüğü, vatan sevgisini, yurt bütünlüğünü konu alan şiirler sıkça yazılmaya başlamıştır. Bu yılların ciddi dergisi Molla Nasreddin'de dünya Türklüğünün bütünlüğü her alanda sık sık işlenmiştir.

Azeri Türklerini diğer Türk boylarına yaklaştıran bu yeni edebî akımın kurucusu Hüseyinzade Ali Beğ'dir. Ahmed Ağaoğlu ile birlikte çıkardığı Hayat ile tek başına yayımladığı Füyuzat dergileriyle Azerbaycan edebiyatına yeni bir çehre kazandırmıştır. Eğitimini İstanbul'da yapan Ali beğ, öğretim ve kültür dili olarak Azerbaycan'da İstanbul Türkçesinin esas alınmasını istemiştir. Ali Beğ'in bu teklifi Azeri şâirlerince benimsenmiş ve eserlerini Türkiye Türkçesine yakın bir dille vermişlerdir. Rasizade Hüseyin Cavid, Ahmed Cevad, Abdullah Şaik, Abbas Sıhhat, Selman Mümtaz, Ali Yusuf ve Cafer Cebbarlı'nın eserlerinde

kullandıkları dil, bu bakımdan çok önemlidir.

d)XX. yüzyıl edebiyatı ve dili: Bu dönem, Modern Azeri Türkçesi diye de adlandırılan ve tarihi gelişmesini tamamlamış bir dönemdir. 28 Mayıs 1918'de Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla iki yıl gibi kısa bir sürede millî Azerbaycan Türk Hükûmeti her konuda büyük başarılar göstermiştir. Fakat 27 Nisan 1920'de Ruslar, Azerbaycan'ı istilâ etmiş; siyasî gelişmeler sonucunda Azerbaycan, Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bununla birlikte edebî dil de ikiye bölünmüştür.

Bu dönemde Kuzey Azerbaycan'da şiir alanında sayılabileceğimiz isimler şunlardır: Resul Rıza, Mikayıl, Müşfik, Samed Vurgun, M. Rahim, Ehmed Cemil, Zeynel Halil, Bahtiyar Vahabzade, Nebî Hazrî, Hüseyin Hüseyinzade, Zeynel Cabbarzade, A. Babayef, İslam Seferli, Kasım Kasımzade, Eliğa Gürçaylı.

Nesir türünde ise Hacıbaba Nezerli, E. Ebülhesen, Hüseyin Mehdi, Mir Celal, Ali Veliyev, Sabit Rahman, Enver Memmedhanlı, Mirza İbrahimof, Avez Sadık, İlyas Efendiyef gibi romancı ve hikâyeci yetişmiştir. Sözlü halk edebiyatı da bu dönemde sistemli bir şekilde yazıya geçirilmiştir. Azerbaycan halkının zengin mânevî servetinin toplanmasına XIX. yüzyıldan itibaren başlanmış, 1917'den sonra H. Zeynallı, S. Mümtaz, V. Hulufu, B. Tahurov, H. Eluzad bu yolda büyük çaba harcamışlardır. Sonraki yıllarda ise Hamid Araslı ve M. H. Tahmasub bu çalışmalarını sürdürmüştür. E. Ahundov, kırk yıl boyunca merasim nağmeleri, halk oyunları, bilmeceler, çocuk folkloru örneklerinden başlayarak yüzlerce hikâye ve destanı yayınlamıştır.

lamıştır.

Aynı dönemde Güney Azerbaycan'da yapılan çalışmalar hakkında fazla bilgimiz yoktur. İran'da Pehlevilerin 1920'lerden sonra iyice artan baskıları sonucunda Azeri Türkçesi resmen yasaklanmıştır. Bu baskılar ve yasaklamalar neticesinde bir çok Azeri şâiri Farsça yazmak zorunda kalmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Güney Azerbaycan'da kendini gösteren "Millî Azadlık Hareketi" sonucunda millî hükümet kurulmuş ve Azeri Türkçesi resmi dil ilan edilmiştir. Bir yıl süren bu dönemde yıllardır İran kültürünün baskısı altında kalan Azeri şâir ve san'atçıları kendi dilleriyle eserler vermişlerdir. Ali Fikret, Habib Seher, Bağır Niknam, Muzaffer Derefşî, M. Zehtabî, Balaş Azeroğlu, Sehend Garaçorlu, Medine Gülgün, Mir Mehdi E'timad, Höküme Billurî bu dönemin yazar ve şairleridir. Güney Azerbaycan'da kurulan millî hükümetin de ömrü uzun sürmemiş, Azerbaycan toprağı yine kana bulanmış, eserler yakılmış, ancak bütün bunlar gönüllerdeki vatan sevgisini ve ateşini söndürememiştir. Dışarıda açamayan özlemler, umutlar gönüllerde tomurcuklanmıştır ve sonunda günümüz Azerbaycan edebiyatının en çok sevilen ve sayılan temsilcisi Mehmed Hüseyin Şehriyar'ın dilinde "Heyder Baba'ya Selam" ile dilden dile dolaşıp ebedileşmiştir. 1907'de Tebriz'de doğan şair, ilk öğrenimini de burada yaptıktan sonra orta öğrenimini Tahran'da tamamlamıştır. Maddî inkâsızlıklarından dolayı yüksek öğrenimini tamamlayamadığı Tıp Fakültesi'nden ayrıldıktan sonra yazdığı Farsça şiirler

ile üne kavuştu.Farsça yazdığı şiirlere annesinden gelen sitem üzerine üzülen Şehriyar,öz dilinde şiirler yazmakta gecikmedi.Türkçe şiirlerinin ilki Heyder Baba'ya Selam adlı yetmiş altı kıt'alık uzun manzumesidir.İlk olarak 1952'de Tebriz'de yayınlanan bu şiir büyük çapta ilgi ve heyecana yol açmış,Azeri şairleri Heyder Baba'ya nazireler yazmıştır.Şâir,1965 yılında ikinci Heyder Baba'ya Selam'ı da yazmıştır.Onun büyüklüğü yalnız bu şiirlerinden değil,aynı zamanda bu eseri ile Azeri Türkçesinde yazmak isteyen genç Türk san'atçılara yol göstermesinden ve onlara ana dilinde yazma cesaretini aşılmasından kaynaklanmaktadır.

1950'li yıllara kadar Güney Azerbaycan'da ana dilinde yazan san'atçılara az rastlanmaktadır.Seyyid Eşrefüddin Gilanî ve Pervin Hanım Etisami gibi şairler şiirlerini Farsça yazmıştır.1950 yılından sonra Güney Azerbaycan şiirinde bir canlanma göze çarpar.Aşık edebiyatı bu yıllarda gelişme göstermiş,aşıklar sazları ve sözleri ile millî heyecan ve hislerini dile getirmişlerdir.Son yılların adı duyulan bu şâirleri arasında Seher,Sehend,Meftun Eminî,Türkoğlu,Çayoğlu,Zergerî,Aydın Tebrizli,Zeyneddin Herisli Nejad'ı sayabiliriz.

Bu şairler arasında Sehend Bulutoğlu Garaçorlu'yu (ö.1979) bize tanıtan,şairin Sazımın Sözü adlı iki cildlik eseridir.Sazımın Sözü,Azeri Türklerinin geçmişe,töreye olan bağlılıklarını ve sevgilerini anlatan Dede Gorgut destanlarının nazma geçmiş şeklidir.

Bugün,gerek Kuzey Azerbaycan'da,gerek Güney Azerbaycan'da san'atın çeşitli kollarında,özellikle edebiyat ala-

nında ümit verici gelişmeler sürmektedir.Yeni yetişen şâir ve âşıklar millî benliklerinin bilincinde,öz dillerinde birbirinden güzel eserler yaratmaktadırlar.Bununla birlikte coğrafi sınırlar dolayısıyla kuzeyde Rusça,güneyde Farsça tesiri eserlerde kendini göstermektedir.Azerbaycan'da kullanılan resmi dil Türkiye Türkçesinden de etkilenmekle birlikte bugün özelliğini koruyan bir Türk şivesidir.⁶

Yazı:

Azerbaycan'da 22 Temmuz 1922 tarihine kadar Arap harfli alfabe kullanılmıştır.Daha önceleri özel bir kullanılış şekli olan bu alfabe gittikçe Osmanlı imlâ kalıplarına uydurulmuştur.Mirza Fethali Ahundzade,Azeri Türkçesinin ses bilgisine uygun hale getirmek için Arap kökenli alfabeyi kökünden ıslah etmeye çalışmış ve bu yolda hazırladığı Farsça bir taslağı Türk,İran ve Rusya devletinin ilgili komisyonlarına göndermiştir.M.Fethali Ahundzade söz konusu taslak için Osmanlı devletinden hiç bir cevap alamayınca 1863'te İstanbul'a gelerek Cemiyet-i İlmîyye-i Osmaniyye' de Münif Paşa'nın da hazır bulunduğu bir sırada meseleyi görüşür.Ancak taslak okuma ve yazmayı pek kolaylaştırmadığı ve kitap basma işindeki güçlüklerden dolayı geri çevrilir.Öteki edebiyat tarihçilerinin dediği gibi Ahundzade,

(6) Daha geniş bilgi için bkz. Muharrem Ergin,Azeri Türkçesi.İstanbul 1971 -Muharrem Ergin,Dede Korkut Kitabı.TKAE yay.Ankara 1964 -T.İ.Hacıyev ve K.N.Veliyev,Azerbaycan Dili Tarihi.Maarif neşriyyatı Bakı 1983 - İslâm Ansiklopedisi C.II, s.129-151 - Türk Ansiklopedisi C.IV, s.427-429.

Istanbul, a Arap harflerinin kaldırılmasını teklif etmek

1917 yılında İstanbul'da çıkan Ha-

kayık gazetesine gönderildi mektupta Latin harflerine dö-

nülmesini arzı eder, ömrünün son yıllarında da Arap harfle-

rinin kaldırılarak Latin harflerinin kullanılmasını iste-

yen yazılar yayımlanmıştır. Azerbaycan'da, 1923 yılında çıkan

bir kanunda 9 maddesi ve 24 sessiz harften kurulu toplam 33

harfli Latin aslı alfabe sistemi kabul edilmiştir. 1933

Yılında bu alfabede değişiklikler yapılmıştır.

1933

Ş ş
C c
U u
K k
G g

Ş ş
C c
U u
K k
G g

1923

Ş ş
C c
U u
K k
G g

Ş ş
C c
U u
K k
G g

Latin kökenli bu alfabeye 1938 yılında kadar kullanılı-

mış ve yerini 1939'dan sonra Slav kökenli Kiril alfabesine

biraktırmıştır. Bu alfabede de 1940, 1941 ve 1958 yıllarında

bazı değişiklikler yapılmıştır. 1958 yılındaki değişiklik-

ten sonra 9 sesli, 23 sessizden oluşan Azerbaycan dil ai-

fabesi kesinlik kazanmış ve bugün de kullanılmaya devam

etmektedir.

Bizim inceladığımız eserde matbu harfler kullanılı-

mıştır. Eserde kullanılan harfler ise şunlardır:

XVIII

А	а	А	а	Л	л	М	м
Б	б	Е	е	В	в	К	к
С	с	И	и	Г	г	К	к
Д	д	О	о	Д	д	У	у
Е	е	Т	т				
Ж	ж	Ш	ш				
З	з	Щ	щ				
И	и						
Й	й						

İstanbul'a Arap harflerinin kaldırılmasını teklif etmek için gelmemiştir. Ancak, 1873 yılında İstanbul'da çıkan Hakayık gazetesine gönderdiği mektupta Latin harflerine dönüşmesini arzu eder, ömrünün son yıllarında da Arap harflerinin kaldırılarak Latin harflerinin kullanılmasını isteyen yazılar yayınlamıştır. Azerbaycan'da, 1923 yılında çıkan bir kanunla 9 sesli ve 24 sessiz harften kurulu toplam 33 harfli Latin asıllı alfabe sistemi kabul edilmiştir. 1933 yılında bu alfabede de değişiklikler yapılmıştır.

	1923		1933	
ə	G	g	Ə	ə
ı	h	h	б	б
k	q	q	к	к
g	g	g	g	g
u	u	u	u	u
c	c	c	ç	ç
ç	ç	ç	ç	ç
ş	ş	ş	ş	ş

Latin kökenli bu alfabe 1938 yılına kadar kullanılmış ve yerini 1939'dan sonra Slav kökenli Kiril alfabesine bırakmıştır. Bu alfabede de 1940, 1941 ve 1958 yıllarında bazı değişiklikler yapılmıştır. 1958 yılındaki değişiklikten sonra 9 sesli, 23 sessizden oluşan Azerbaycan dili alfabesi kesinlik kazanmış ve bugün de kullanılmaya devam etmektedir.

Bizim incelediğimiz eserde matbu harfler kullanılmıştır. Eserde kullanılan harfler ise şunlardır:

A	a	Д	d	F	ğ	ј	y
B	b	E	e	З	z	к	k
B	v	ə	e	И	ı	к	g
Г	ğ	л	l	bl	ı	M	m

H n P r Y ü 4 ç
O o C s Ö f 4 e
ö ö T t X h E ş
P p y u h h

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

KISALTMALAR

a. Arapça

bil. bildirme

bkz. bakınız

f. Farsça

i.h. ilgi hali

k.a. kişi adı

sür. Süryanice

t. Türkçe

y.a. yer adı

y.h. yükleme hali

yun. Yunanca

M E T İ N

DAĞ, DAŞ ve ĞAYALAR

1. (1)

OĞLAN-ĞIZ
DAŞI

Bir kişinin Zerbigül adlı pehlevan kimi güçlü ğızı varmış.Ğıza çoğ yerden elçi gelir,an-
(5) cağ ğız onların heç birini beyenmir.Deyir ki, e-
vimizin ğabağında iki yeke daş var;o daşın birini
ni men atacağam,o birini de kim men atan menzi-
le atsa ona geğeceyem.

Ğız daşın birini atır.Daş göyün yeddi ğa-
(10) tına çatır,sonra süzüb uzağda yere sancılır.Ken-
din ğızı gözü tutan cahılları bir-bir gelib ikin-
ci daşdan yapışırlar, amma yerinden terpede bil-
mirler. Heber ğızın emisi oğlu Zerbiceng'e ça-
tır.Oğlan daşı yerden götürüb atır.Daş göyde ha-
(15) valanır,ğözden itir,geçib ğızın atdığı daşın ya-
nına düşür.

Ğızın atası şad-hürrem toy tedarüğü gör-
meye geçir.

ĞANLI DAŞ

(20) Sarısu'da cavan bir ovçu yaşayırmış.Ohun-
dan bir hedef yayına bilmezmiş.Onun ovçuluğ meha-
retinden cavanlar da,ğocalar da ağızdolusu danışı-
r-
mış.

Cavan ovçu ğonşu ğızı Gülperi'nin eşğine a-
(25) lışır.Neçe deyerler,sinesi işvesinden, ğemzesin-
den ğara daşları eriden gözeller gözeli Gülperi'-
nin nişangahına çevrilir. Gündüzler meşeleri do-
laşan aşığın geçeler gözlerine yuğu getmir. Gül-
peri evezine ulduzlarla danışır./

2. (30)

Ovçu ata-baba adetile ğıza elçi gönderir.
Ğızın te'kidi ile atası oğlanı çetin sınağdan çı-

harmacı gerara alır:

- (35) --Meşede maralı nenem de vurur.Kepez dağında,"Maralgöld"n girğinde,daşlar,ğayalar arasında mesken salan bir maral var.Eger oğlan onu vurub getirse,ğızı ona vererem.

- (40) Cavan ovçu yay-ohunu götürüb daşlı,ğayalı yere gedir.Deyilen maralı görüb izine düşür.Oh atır,amma marala deymir.Yene oh atır,yene maral salamat galır...Her defe bir गया sipere çevri-lib maralı goruyur.Ohlar गयाya deyir,marala deymir.Gece-gündüz maralla ovçu arasında çetin mübarize gedir.Ancak ovçu yavaş-yavaş maralı sıhırdırır,ağzını gayalığdan daşlığa salır.Ğayalar kiçilir,siperler hırdalanır,maral için gizlenmek çetinleşir.Növbe daşlara çatır.Elacı kesilen,ğayalardan uzağ düşen maral daşlara sığınır,daşlara penah getirir.Daşlar da fedakarlığını gösterir,sedaretini sübuta yetirir.Kiçik sinesini büyük maralın özüne verir,mahir ovçunun ohuna hedef edir.

- (50) Nehayet,ovçu maralı haldan salır.Maral amansız ohdan yayınmağ için getdikce balacalaşan daşların arasında çok çetinlikle gizlenir.

- (55) İşi asanlaşan cavan ovçu maralı yaman yerde yağalayır.Bu dağların,meşelerin yaraşğını goruyan daş maralın özünden gat-gat kiçik olur.Marala siper olmağa,marala heyan olmağa imkanı çatmır.Ele bu dem ovçu arzusuna çatmağ için yayı çekir. Oh beş addımlıgdaki marala deyir,ancağ onun evezine
- (60) daş inleyir.Son nefesde maralı goruya bilmeyen daşın köksünden al-ğırmızı gan ahır...

Oğlan "Ganlı daş"a bahıb ovçuluğdan da,bele sevdadan da el çekir.

GELİN DAŞI

- (65) Bir gelin körpesi gucağında Murov dağından keçib atası evine gedirmiş.Birden berk külek go-

pur.Gelin görür ki,külek uşağı onun elinden alacağ. Odur ki,yalvarmağa başlayır:

(70) --Ey göyler,küleyi yavaşıt,bizi hilas ele!
Külek daha da şiddetlenir.Gelin yene de yalvarıb deyir:

--Ey felek,goyma külek balamı elimden al-
sın,bizi bir-birimizden ayırsın.Bizi bir yerde daş
ele./

3.(75) Gelin uşağı berk-berk bağrına basır ve elece
de daşa dönür.

DAş GELİN

(80) Deyilene göre,bir gelin körpesinin ağlama-
sına mehel goymadan paltar yuyurmuş.Bu vaht geli-
nin atası yolla ötüb gedirmiş.Ėızının lağeydliğine
dözmeyib ĖarĖıř edir:

--Ay seni daşa dönesen,körpeni kiritsene!

(85) Ata bu ĖarĖıřdan sonra dönüb Ėeri bağır ve
dehşetli bir menzerenin şahidi olur.Gelin körpesi
de Ėucađında,elinin biri paltar teştine uzanmış
veziyyetde daşa dönüb.Ata teessüflense de artığ Ėec
olur.

İndi çoğları bu daşa bağanda:

(90) --Ata nefesi ağırdır,onun ĖarĖıřı ovladı
daş da eleler,Ėuř da--deyirler.

ĖİLİNC VE ĖAYA

(95) Cavaņřir öz Ėořunu ile şamahı'ya gelirdi.
Birden ele neheng bir dereye düşdüler ki,Ėeri Ėa-
yıtmağ mümkün olmadı.Pusuda dayanan düşmenler Ca-
vaņřir'in yegane çılış yolunu kesmişdiler.Her te-
ref sıldırım Ėayalıđ idi.Nein ki atlı,heç piyada
da ora dırmana bilmezdi.İki Ėün burada Ėaldılar.
Cavaņřir bağıb Ėördü ki,veziyyet ağırdır,eger teş-

- likle tedbir görülmese goşun ya teslim bayrağı
- (100) galdıracağı, ya da acından mehv olacağı. Çoğ fikir eledi, ahır bu gerara geldi ki, gayanı yarıp goşunun çıkması için yol açsın. Ancak goşun ehlinde külung ve geyri aletler yok idi. Çare bir gılınca galdırdı.
- (105) Cavanşir'in gılincı ildırım daşından düzeltilmişdi. Onu göz bebeyi kimi goruyurdu. Amma başga çare yok idi. Teslim olmağ gehremana ölümden beter olardı. Gece goşun ehli yatan zaman Cavanşir öz veziri ile birlikde gayalığın ayağına geldi. Bir gider ölçüb-biçdikden sonra işe girişdi. O, her defe gılincını gayaya vuranda ele bil ildırım şahıyırđı. Gaya parça-parça olub tökülürdü.
- Golları yorulanda gulağlarına bir gocanın sesi geldi:
- (115) --Gollarına güvvet gelsin, bala, gayanı tez çap.
- Cavanşir yeni güvve ile gayalığı çapdı. Yoruldu. Gulağlarına yine o ses geldi:
- Goluna güvvet gelsin, bala, gayanı tez çap. /
- 4.(120) İldırım gılinc gayaları parça-parça etdi.
- Cavanşir bu gayda ile çalışıb-çarpışıb seher açılarda yine goşunun içine gayıtdı. Gündüz birteher esgerlerin başını garişdırdı. Gece yine gayanı çapmağa başladı. Bu minval ile gayanı çapdı, ne-
- (125) hayet, dereden çıhmağa yol açdı.
- Seher goşun ehli gördü ki, Cavanşir gayanı çapıb yol açıb. Heç kim inana bilmedi ki, üç geceye gılınca gayaları çapıb yol açmağ olar.

YASLI ĞAYA

- (130) Emirvar kendinde büyük meşenin içerisinde bir Ğaya var. Bu Ğaya el arasında "Yaslı Ğaya" deyirler.
- Varlı-karlı birinin Ğızına Elesger adında

- (135) ğedd-ğametli, ğoçağ, kasıb bir oğlan aşığ olur. Ğız o ğeder ğözel, o ğeder boylu-buğunlu imiş ki, cavanların çoğu ona aşığ imiş. Oğlanların içinde dövletden çoğ, ağıldan az biri zorla da olsa ğızı almağ isteyir. Var varı çeker. Ona ğöre ğız atasının meyli bu oğlanaydı. Ğız ise Elesger'i seviridi. E-
- (140) lesger her ğün işleyir, rencberlik edirdi. O, kotanın destesinden tutub bu bayatını şirin avazla oğuyardı:

- (145) Marallar ğoşa gelsin,
Bülbüller çoşa gelsin.
Menim de ğözel yarım,
Burda ağuşa gelsin.

Kendin kenarındaki bulağa su aparmağa gelen Alagöz bunu eşidir:

- (150) Marallar ğoşa geler,
Bülbüller çoşa geler.
Arğayın ol, ay oğlan,
Bu ehdin başa geler.

deyir.

- (155) Alagöz sehengi doldurub ğeri ğayıdarken Elesger onu dayandırır. Bu, Alagöz'ün üreyinden idi. O, bir teklife bend imiş. Onlar ğeyli söğbet etdikden sonra beşe ğerara geldiler ki, sabah ğün eyilende her ikisi bulağda olsunlar ve buradan da ğoşulub ğetsinler. Ahı Elesger ğızın atasından bir
- (160) neçe defe redd cavabı almışdı /

5. Aşığlar ve'de yerinde ğörüşürler. Bunu ğızın atasına heber verirler. Sevgililer sevine-sevine ğol-ğola verib sığınacağ için bir ğayaya penah getirirler.

- (165) Oğlan deyir:
--Ezizim, bağ, atanla barışdığdan sonra biz ele bu ğayanın dalında ev tikdirer, buradaca yaşayarığ.

- (170) Şemkirçay yaman gelir,
Durulur duman gelir,
Yollara bah, ay oğlan,
Gör hansı ceýran gelir?!

Bunu mene cütcü yoldaşım sen suya gelen-
de deýerdi.

- (175) Gızının kaçırılmasından heber tutan varlı
berk gezeblenir, nöker-nayibini başına toplayıb
sevgililer olan gayaya geçir. Kişi gayanın zirve-
sinde dayanmış aşigleri görende özünü sahlaya
bilmir. Elesger'i oh ile vurub öldürür.

- (180) Atası Alagöz'ü eýe aparmağ isteyir. Alagöz
özünü gayadan atır.

Ele o günden iki üreyi hesretde goyan bu
gayanın adı "Yaslı gaya" galır.

LAÇIN ĞAYASI

- (185) Laçın meşhur ovçu imiş. Onun Ülker adlı bir
gıza gözü düşür. Elin adetine göre gız evine elçi
gönderir.

Gızın atası Şahmar kişi elçilere deýir:

--Eşitmişem ki, sizin oğlan ovçuluğu ile

- (190) çoğ öyünür. Söz düşende: "Atdığım ohdan heç ne ya-
yına bilmez!" deýir. Eger beledirse; goy sübut ele-
sin. Sıldırım gayada yaşayan dağkeçisini ovlayıb
mene getirse, gız onunkudur.

- Elçiler bu heberi Laçın'a aparır. Laçın hem
(195) sevinir, hem de gemlenir. Seher erken fikirli-fikir-
li Sıldırım gayaya doğru yollanır. Çatan kimi de
dağkeçisini görür. Keçi gayadan-gayaya tullanır,
Laçın da onun arhasınca düşür, fursat tapıb ohla
dağkeçisini yaralayır. Keçini gayanın üstünde tu-
(200) tur, amma sahlaya bilmir. Keçi ile birlikde iki ga-
yanın arasına düşür. Ne geder çalışıb-çabalayırsa
da ordan çıha bilmir. Laçın üç gece gayanın ara-

sında galır,tamam tağet den düşür.

(205) Heber obaya çatır,ancağ heç kim ona kömek ede bilmir.

Elin ağsağğalı elbeyi kişi deyir:

--Ğaçın kendden Ülker'i getirin,o gelmese, oğlan ölecek. /

6. Bele de edirler.Elbeyi kişi deyir:

(210) --Gızım Ülker! Ğayanın başına çıh,Laçın'ı ucadan çağır,senin sesini eşiden kimi onun ğollarına ğüvvet,dizlerine tağet gelecek.

Ülker ğayanın başına çıhb ucadan çağırır:

--Laçın hey!..

(215) Ele bil oğlan bu sese bend imiş.Sevgilisinin sesi ona ğol-ğanad verir.Keçini çiyine alıb üzü yuharı ğayaya dırmaşır.Ülker'in yanına çıhır ve onunla ğayanın başında ğoşa dayanır.

GELİN ATILAN ĞAYA

(220) El-obaya yayılır ki,Nadir şahın ğoşunu gelir.Adamlar evlerini atıb dağlara,meşelere ğaçışırlar.

Adamlardan bir bölüyü uca bir ğayanın belinden keçende Nadir'in esgerleri onları yahalayır.

(225) Esgerlerin böyüyü soruşur:

--Dağlara ğaçmağı sizin yadınıza kim saldı?

Bir gelin cür'etle ğabağa çıhır:

--Dağlara ğaçmağı bu adamların yadına men salmışam.Biz ne özge evinden,ne de özge torpağına

(230) ğaçırığ.

--Sen bundakı cesarete bah,--deyib Nadir'in adamları gelinin ğolundan tutub ğayadan atırlar.

Gelin üst-üste altı-yeddi tuman ğeyibmiş.

Tumanlar havada çetir kimi açılır ve gelin sağ-

(235) salamat ğayanın ayağındakı çemenliye düşür.

GELİN ĞAYA

Yazın gül gülü, çiçek çiçeyi, bulağlar, çaylar, göller sonaları çağırır vahtı imiş. Teze gelin körpesini ğucağına alıb, çölü, çemeni gezmeye çıkar.
(240) Görür ki, sonalar göllerde üzür. Çoğ hoşuna gelir. O da soyunub gölde çimir. Gelinin ağ, mermer bedeni etrafa ışğ saçır.

Çiçekli dağdan geline tamaşa eden ğoca ele bilir ki, suda çimen melakedir, heyran ğalır. Gelin
(245) de ğocanı görür. Onlar bir-birini tanıyırlar: Sen deme, hemin ğoca gelinin ğayınatası imiş.

Gelin körpesini de ğucağına alıb eve yollanmağ isteyir, ancağ yerinden terpene bilmir./
7. Gelin heyalanıb üzünü göylere tutub yalvarır:
(250) rır: ya meni ğuş ele, ya da daş ele!
Ele oradaca daşa dönür.

ERİYEN ĞAYA

Nöker'le ğaravaş bir-birini görmeyende dünya başlarına daralırdı, gündüzleri de gecelere dönürdü. Oğlan ğızın, ğız da oğlanın divanesiydi. Bunu hamı bilirdi. Bu heberi hana da çatdırdılar. Han ğezeblendi:

--Ele şey ola bilmez!-- dedi. --Onlar ne karedir ki, benim sarayımda beşe işler görürler? Burada bir parça çörek tapıb yemeye gelirler, ya mazlaşmağa?

Hanı inandıрмаğ istediler ki, bu cavanlar hağğ aşığıdırler. Onları bir-birinden ayırmağ olmaz! Birini günbatanda, diğerini gündoğanda zencirleseler de, çarmıha çekseler de, yene de tilsimi ğıracağlar, deryalardan yel kimi keçecekler, yene de görüecekler.

Han kinaye ile güldü:

--Onların heresini bir zindana salın görüm, nece görüşecekler? Deryaları geçenler, tilsimleri sındıranlar aradaki o birce divarı dağıda bilseler, sözüm yoh!..

Hanın emrile oğlanı zindanın bir gözüne, gızı da diger gözüne saldılar. Onların arasındaki divar sal gaya idi. Keşikçiler onları birce an da gözden goymurdular. Oğlan o yanda, gız da bu yanda tez-tez köks ötürür, ağlayırdılar. Üreklerindeki hesret, intizar nefeslerine garişib sal gayaya hopurdu. Divar da ah-nale edir, feryad geparırdı. Sal (275) gayanın sesi keşikçileri zara getirmişdi. Onlar ele bilirdiler ki, bu dad-feryad oğlanla gızın nalesidir, gapıları açıb onların yanında durdular ki, könüleri gubarlandıran, ürekleri dağlayan bu sesleri eşitmesinler. Amma gördüler ki, ne oğlan (280) dillendir, ne de gız, sal gaya zülmedir, iztiraba dözmür, ona göre de derdli-derdli ohuyur, ohuduğca da nazilir, eriye-eriye yuhalır.

Inanmadılar, hana heber vermeye geçdiler. Han gelib gördü ki, sal gaya yohdur, ele bil geype (290) çekilir. Mat galdı: zerre geder bir daş, bir gaya gırintısı da galmamışdı, oğlan bu yanda, gız da o yandaca oturmuşdu, gülümsünürdüler, üzlerinin nuru, gözlerinin şefegi garanlıg zindanı ışığılandırmışdı, ele bil gece ile gündüz burda görüşmüşdü, birinde (295) güneş, birinde de ay.../

8.

ĞANLI ĞAYA

Polad kendinde Eli adlı bir bey yaşayırmış. Eli beyin gözünün ağı-ğarası Telli adlı bir gızı varmış. Telli çoh güzel imiş. Eli beyin öz çobanı Hilal (300) bir könülden min könüle Telli'ye aşig olur. Telli de öz könlünü Hilal'a verir, onu ürekden sevir.

Eli bey bu işden heber tutur. Hilal'ı gapı-

- sından govur.Hilal çöllere düşür,hündür bir gayanın başında yaşamağa başlayır.Eli bey gızı baş-
- (305) ğa bir oğlana vermek isteyir.Ġız bu heberi eşidir.Göz yaşı ahıtmağa başlayır.Ġız atasından hebersiz Hilal'la görüşür.Ehvalatı ona danışır.Her ikisi el-ele verib,hemin uca gayanın başına gacırlar.Eli bey işden heber tutan kimi,goşun top-
- (310) layıb gayanın dibine yakınlaşır.Goşun hemleye keçmemiş Eli bey özü gayanın başına bir heberdarlıg ohu atır.Oh süzüb çobanın sinesinden keçir.Çobanın sinesinden gan ahıb gayanın üstüne tökülür.Çoban ölür.Telli bu hağsızlığa dözmür.
- (315) Gayanın başına çıhib,yanığlı bir bayatı çekir:

Ezizim ganlı gaya,
Daşları ganlı gaya.
Elim hına tutmadı,
Yasa bat,ganlı gaya.

- (320) Bu sözleri deyib ğız özünü gayadan atır.
Ele hemin vahtden halğ o gayanı "Ġanlı gaya" adlandırır.

TEKLE İGİDLERİ

- Deyirler gedimlerde Ġobustan ğışlağları terefinde ekiz ğardaşlar yaşayırmış,her ikisi boya başa çatmış,adlı-sanlı ovçu olubmuş.Ohlarından bir ğuş,nizelerinden bir cüyür yayınmazmış.Ġılınlarından bir yağı can ğurtara bilmezmiş.

- Bir gün ğardaşlardan biri ğoşu obada adı
- (330) dillere düşmüş güzel bir ğıza vurulur.Her gün Gözel deyib,hay-haray çekir,yanığlı bayatılar deyirmiş.Gözel'i görmek isteyirmiş.Amma ğardaşından ayrıla bilmirmiş.Bir gün tablaşmış.

- Ġardaş sen meni burda gözle,gedim Gözel'i görüm.
- (335)

Ġardaşı deyir:

--Ahı düşmen getmeyinden duyur düşer,meni tekleyer./

9. --Can Ġardaş,canım Ġardaş,çohdandı düşmen
(340) bu yerlere ayak basa bilmir.Ġoy,ğedim,Gözel'imi görüm,ğollarıma güvvet,dizime taġet gelsin,bundan sonra bil,daha basılmaz olarıġ.

--İndi ki,ğedirsən,gel seni teher-tövrünü deyişek,ayrı geyimde ġet,meni görüb tanıyan ol-
(345) masın.

O,başġa geyimde sevgilisinin görüşüne ġetmeye razılaşmır,deyir:

Salma heç sekle meni,
Gel mindir sekle meni.
(350) Ġedib Gözel'i görrem,
Gelerem bekle meni.

Ġardaş bir söz demir.Oġlan ġedir.Yaġı bu biri Ġardaşın yurdda tek ġaldıġından heber tutub, ona hücum çekir.Oġlan oġu yaġının üstüne yaġış
(355) kimi yaġdırır.Saġdan vurub,soldan çıhır,soldan vurub saġdan çıhır.Düşmene meydan oġuyur:

Ezizim tekledenem,
Tek öylü Tekledenem;
Arasbar terlanıyam,
(360) Sonalar teledenem.

Amma yaġı çoh,oġlan tek imiş.Ġardaşı da gelib çıhmırmış.Ahırda düşmen güc gelir.Ġardaşı ġılincdan keçirirler. ^{asıġ}
(365) Sonra da o biriġardaşın yolunu güdürler, onun geldiğini görende ġefil üstüne atılır,seven üreyini oġlayırlar.

Ele o vahtdan beri aşıġ Ġardaşın düşdüğü yerde binelene kende "Tekle" deyirler.

GÖYEZENDE ĞIZIL PİYALE

- (370) Kesemen hanın ğızı Nabat oğlan kimi te'-
lim almışdı.O,at çapmağda,oh atmağda heç de igid-
lerden geri ğalmırdı.
- Nabat heyli vaht idi ki,emisi oğlu Halay'a
nişanlanmışdı.Bir gün Halay ova gedir,geri ğayıt-
- (375) mır.Nabat berk teşvise düşür,isteyir yarağlanıb
Halay'ı ahtarmağa getsin.Amma atasından heya edir.
10. Onun bir ğızıl piyalesi/vardı.Çetin veziyyetde
dar ayagda piyale Nabat'ın harayına yeterdi,arzu-
larını heğigete çevirerdi.Elac yene ğızıl piyale-
- (380) ye ğalır.O öz piyalesini su ile doldurur,suya
yalvarar ki,sen aydınlıgsan,Halay'ın taleyini ay-
dın ele! Su ona deyir ki,sevgilisi Göyezen dağın-
da son nefesdedir.
- ile
Birden bir ğızılğuş şığıyıb içi su^{ile}dolu
- (385) ğızıl piyaleni dimdiyine alıb göye ğaldırır.Nabat
ğızılğuşu burahmır.Ğuş göyle,Nabat yerle Göyezen
dağına çatırlar.O vahta geder heç kes cesaret e-
dib Göyezen dağına çıhmayıbmış.Bu menzereni gö-
renler deyirler:
- (390) --İlk defe Göyezen'e ğadın çıhdı.O daha göy
ezen deyil,Kühizenendi,--ye'ni ğadın dağdır.
Nabat görür ki,bu dağın belı geniş düzen-
gahdır.Burada gül gülü,çiçek çiçeyi çağırır; ol-
duğca sefali bir yerdir.
- (395) Ğızılğuş evvel bir çemenliye enir,oradan
da bir daşın üste ğonur.Nabat zirveden bahanda gö-
rür ki,Halay bir az aşağıda al-ğan içindedir.O,tez
özünü Halay'a yetirir,sağ ğoluna sancılmış ohu çı-
harır,üzüne ğızıl piyaledeki suyu sepir,yaralı si-
- (400) nesini ve ğolunu yaylığı ile sarıyr.
Halay gözlerini açanda berk teeccüblenir
ki,Nabat bu dağa neçe gelib çıhıb?!
- Nabat danışır ki,onu buraya o daşın üstüne
ğonmuş ğızılğuş getirmişdir.Halay da başına gelen

(405) sergüzeşti açıb söyleyir. Deyir ki, dağın o biri üzünden buraya yol var. Bir çeyrani mene teref gelen gördüm, onu nişan aldım, yayı çekmemiş, çefilden bir oh sinemi yaralayıb sağ göluma batdı. Sen deme bu çeyrani başğa bir ovçu görürmüş. Son-

(410) rasından heberim olmayıb.

Nabat onu sevgilisine govuşduran gızılğuşa minnetdarlıg etmek isteyir. Heç bir şeye gücü çatmır. Gızıl piyaleni ona uzadır. Gızılğuş gızıl piyaleni dağın en uca zirvesine goyur. Piyale gü-

(415) neşin altında berg vurub zülmete düşmüş aşiglerin yolunu işiglandırır.

Bele deyirler ki, hele de o gızıl piyale Göyezen dağının zirvesindedir.

SAÇLI ĞAYA

(420) Goşa, uzun, hurmayı hörükleri olan bir gız kimsesiz olduğu için dilençilik edirdi. Görenler deyirdi:

--Bu goşa hörükleri kes mene sat./

--Ne geşeng hörükleri var!..

11.

(425) --Bele uzun saçı olan gız da dilençilik eder?

Bu gızı kend beyi de görmüşdü. Amma şe'nine sığışdırıb el içinde gıza bir söz deye bilmemişdi. Gızın güzelliği onu haldan çiharmışdı.

(430) Bey ele fırsat ahtarardı ki, gızı teklikde tutsun. Gız bu kendden, o biri kende gedende atı dalınca sürdü. Kendin arası heyli uzağ ve dere-tepe idi. Gız gördü ki, ona yakınlaşan atlı dünenki beydir. Gözleri od olub yanır ve onu tutmağ is-

(435) teyir. Gız üzünü göye tutub yalvardı:

--İlahi yer yarılısın yere girim. Namusum lekelenmesin.

Ele o an gayanın üstünde yer yarıldı, gız yere girdi. Ancağ uzun goşa hörükleri bir nişane

(440) kimi ğayanın başında ğaldı.İndi o saçı döne döne kesseler de,yene de uzanır.

O vahtdan beri Mereze yaĥınlığında bir ğaya "Saçlı ğaya" adlanır.

GELİN ĞAYASI

(445) Burada bir ğaya var,ğıza benzeyir.Bu hağda beġe bir efsane var.Kasıb ve merd gencin heyat yoldaşına varlı bir beyin gözü düşür.Gelini ele keçirmek isteyir.Ancak gencin merdliyinden, onun halĝ arasındaki hörmetinden gorhan bey bu

(450) işi açığ-aşkar etmeyin mümkün olmadığını görür.Fürset gözleyir.Taĥıl biçini yaĥınlaştığını gören camaat çöle-zemiye gedir.Bu fūrsetden istifade eden bey gelini ele keçirmek isteyir.Beyin hiylesini başa düşen genc ve güzel gelin Allah'a

(455) yalvarır ki,daşa dönmeĝ daha yaĥşıdır.Ele o vahtdan gelin daşa dönür.

Bu efsane ile elagedar olarak halĝ arasında bir bayatı da yaşayır,"Gelin ğaya" efsanesi yada düşen kimi sinesi sözlü,dili bayatılı nene-

(460) lerimiz şirin zümzümeyle yanıklı-yanıklı bayatı çekiller:

Ezizim gelin yaşa,
Dolmamış gelin yaşa;
Eĝyare el vermeyib
Dönübdü gelin daşa

(465)

Hemin daşa halĝ arasında "Gelin ğayası" deyrirler./

12.

GELİN ĞAYIDAN ĞAYA

(470) Keçmiş zamanlarda bir kişi başĝa bir kend-den oĝluna gelin getirirmiş.Toy adamlarının yolu indiki "Gelin ğaya" deyilen yerden keçirmiş.

- (475) Toy adamları dincelmek meğsedi ile orada eylenirler. Kenarda bir at ilhısı görünür. İlhinin içinde ^{iki}ala at varmış. Keçmiş adete göre atın alalığı çirkinlik imiş. Bu sebepten ala at sahlamazmışlar. Ona göre de ilhinin içinde ala at olması onları marağlandırır. Toyu olan oğlanın atası deyir ki, gerek men bunun sebebini öyrenem. Bu ilhinin sahibi niye bu
- (480) iki atı telef elemir.
- İlhıçını çağırıp soruşub öyrenir ki, ilhı filan hacınındır. Hacının yanına gerdiler. Toyu olan oğlanın atası soruşur ki, ay hacı, bu geder atın içinde bu iki çirkin
- (485) rengli atı sahlamagla meğsedin nedir? Hacı beşe nağıl edir ki, men hele çoğ kasıb idim, onda birce atım var idi. Öz yaylağımızda at otarırdım. Birden hardansa ala bir aygır gelib benim atıma goşuldu. Bir ilden sonra atım ala regli bir bala doğdu. Başga atım olmadığından onu telef etmedim. Sonra atlarım çoğaldıgca hemin ala atları ne geder
- (490) satdım, bağışladım ki, belke kökü kesile. Amma ne geder telef elesen de, yene üç ilden,
- (495) beş ilden bir üze çıhır.
- Toyu olan oğlanın atası çoğ fikirleşir. Gelinin adamlarını, ağsagğalını, ağbirçeyini çağırıp el adetine göre duza-çöreye and verir ki, bu gelinin neslinde, necabetinde ne eybi varsa deyesiniz. Gelinin adamları duza-çöreye and içirler ki, biz bu gelinin ne atasında, ne göca nenesinde bir ayıb bilmirik. Amma eşitmişik ki, göca nenesinin anası biterbiye olub. Oğlanın atası bu
- (500) sözlerden sonra çoğ fikirleşir, çoğ götürgoy edir. Deyir ki, filan hacı elli ildir ala atın cinsini kese bilmir. Yeğın ki, o şaker de benim gelinimin neslinde üze çıhacağ. Menim neslimde biterbiye olmayıb,men
- (510) bu gelini ele buradan da geri gaytarmalıyam. Gız

terefin adamlarını çağırıp meseleni açır. Men ne geder eziyyet, herc çeksem de öz boynuma. Menimki daha sizinle tutmaz. Beşlelikle hemin ğayanın yanından gelini ğaytarırlar. O vahtdan hemin ğayanın a-
(515) dı gelin ğaya yoh, gelin ğaydan ğaya adlanır. İndi de ğocalar ona göre "Gelin ğaya" yoh, "Gelin ğaydan ğaya" deyirler. /

13.

ZENCİRLİ ĞAYA

Harhar kendi yahınlığında bir ğaya var, a-
(520) dına "zencirli ğaya" deyirler.

Revayete göre, bu kendde bir oğlan varlı bir kişinin ğızına aşig olur. Ğız da onu sevir. Ancak valideynlerin biri varlı, diğerinin kasıb olması bu işe mane olur.

(525) Oğlanın atası aylarla ğız evinin ğapısına ayak döyür. Amma bunun faydası olmur. Ğızla oğlan sözleşerek ğoşulub ğaçırlar. Onları kend yahınlığında tutub ğol-ğola zencirleyirler. Oğlan ğorhur ki, onu öldürecekler. Özünü dartıb ğayadan atır,
(530) zencirle onun ğoluna bağı olan ğız da onunla birlikde ğayadan uçur ve her ikisi ölür. Ele o vahtdan hemin ğayanın adı "Zencirli ğaya" ğalır.

ĞUM-ĞUM DAŞ

Laçın rayonunun Ağoğlan kendi yahınlığında
(535) da, Hekeri çayının Minkenden gelen ğolunun sahilinde büyük bir daş var. Bu daş dağın döşündeki büyük ğayadan ğopub gelmişdi. İndi de onun ğopduğı yer bilinir. Deyirler ki, el dağa köçen zaman gelib o ğayanın dibine düşmüşler. Ğayınana ile gelin sac
(540) asıb çörek bişiren zaman möhkem göy ğuruldayır. Bu zaman dağdaki büyük daşdan beşe bir ses eşidilir:

Ğum-ğum daş,
Geldim ğaş.

- (545) Bu zaman möhkem yağış başlar.O,neheng daş ise göparağ çaya yuvarlanır.Bir neçe adamı, heyvanı mehv edir.Deyirler bu daş seslenen zaman bunu ancağ gelin eşidir,geline inanmırlar.Ona göre de vahtında kaçmadığına göre kend camaatı bu
- (550) neheng daşdan heyli ziyanlıg çeker.Hemin daş indi de "gum-gum" daş adlanır.

KAR DAŞ

- "Üç tepe" kendinin yahınlığında olan guru govunun gizli sahesinde "Kar daş" deyilen bir daş
- (555) var.

- Bu daşa sevgililer,ata,analarımız nezir-niyaz verirdiler.Hemin daşın üstünde rengbereng parça gırıği,ğanla yazılmış mühtelif adlar var.
14. "Kar daş"ın üstünde o geder/daş yandırıblar ki,
- (560) daş tamam his bağlayır.Deyirler iki istekli var idi.Bunlar bir-birini çok sevirdiler.İle bir vaht gelir ki,artıg oğlanın on sekkiz-iyirmi yaşı tamam olur.Oğlanın ata-anası gız evine elçi gederler.Gızın anası-atası onlara vermir.Gız çok ağ-
- (565) layır,heç bir faydası olmur.

- Bir gün gız geder kar daşa nezir-niyaz verir.O geder ağlayır ki,daşın bir terefi göz yaşından eriyir.Ne ise,gızı verirler başgasına.Oğlan gelib daşa deyir ki,bütün dilekler hasıl oldu,bizim dileyimizi niye eşitmedin.Oğlan ele ordaca ölür.O günden hemin daşa "Kar daş" deyirler.
- (570)

OĞLAN-ĞIZ DAŞI

- Guya oğlanla gız bir-birini derin mehebbetle sevirmiş.Ancağ bu iki gencin mehebbetine garşı
- (575) çıhanlar az deyilmiş.Gızın atası razı olmur ki,gızı istediği oğlana getsin.Odur ki,oğlanın elçile-

- rine redd cavabı verir.Oğlan elacsız galır.Bilir ki,varlı aileden olan bir gızı heç kes ona vermez.Odur ki,gizlince gızla görüşende,ona goşulub
- (580) gacmağı teklif edir.Gız da atasının megsedini bilir.Bilir ki,atası onu başga bir bey oğluna vermek fikrindedi.Gız ise hemin oğlanı istemir.Odur ki,sevdiyi oğlanla goşulub gacmağa hevesli razı olur.Gız oğlana sübh tezdən camaat yuhudan
- (585) durmamış gelmeyi tapşırır.Oğlan gedenden sonra gız hazırlaşır,ata-anasını yuhuya verib heyete enir ve oğlanla goşulub gacmağa başlayır.Amma deyesen geçenin garanlığında da bunları gören varmış.Gızla oğlan kendden bir az aralanan kimi
- (590) oğlanı istemeyen bir avara cavan gızın atasına heber verir ve hansı terefe getdiklerini bildirir.Gızın atası durur,gılincını götürür ve harda çatsa gızını da,oğlanı da öldüreceyine and içib onların arhasınca düşür.Bu iki genc ise öz
- (595) mehebbetlerine govuşacağlarını zenn edirler.
Teessüf ki,şirin heyal çoh çekmir.Gız tesadüfen geri dönende atasının derenin aşağı terefinden geldiyini görür.Oğlan da,gız da her ikisi gabağ-gabağa durur kişiye tamaşa edirler:
- (600) gız bilir ki,atası bunları öldürecek.Odur ki,üzünü göylere tutur ve yalvarır:"Ay Allah,sen bizi bu ezrayilin elinden gurtar ve ele et ki,ganımız tökülmesin.Allah gızın yalvarışlarını eşidib her ikisini daşa dönderir.Kişi çatanda artıg
- 15.(605) gızının da,oğla/nın da daş olduğunu görür.O vahtdan hemin dere oğlan-gız deresi adlanır ve her ikisinin daş heykelleri hal-hazırda durur.

DAŞ PEHLEVAN

- Günlerin bir gününde iki gonguşu padşahın
- (610) bir-biri ile ihtilafı düşür.Padşahlardan birinin

ölkesinde çoklu yenilmez pehlevanlar varmış. Ona göre de bütün dünyada olan padişahlar bu padişahın bir sözünü iki elemeye görhurlarmış. Hemin padişah gönşu padişaha gezeblenir ve ona bildirir ki, peh-

(615) levanlarını vuruş için onun ölkesine gönderir ve deyir ki, eger pehlevanlarım gelebe gazansa sen benim tabeliyime keçeceksen. Gönşu padişah görhuya düşür, gece-gündüz fikirleşir, ölkesinde hemin pehlevanların garşısına çıha bilen bir pehlevan ta-

(620) pa bilmir.

Bir gün padişah heyetde oturubmuş. Bir de görür bir kadın çiyinde bir öküz dağa çihır. Padişah bu işe meettel galır. Seheri gün eyni vahtda padişah yine görür ki, hemin kadın öküz çiyinde

(625) yine dağa çihır. Padişah vezirini yanına çağırır. Ehvalatı ona danışır ve deyir ki, gönşu pehlevanların garşısına çıhası adam tekce o kadın olar. Vezir hemin kadının erini yanına çağırır ve deyir ki, padişah gece-gündüz heyetde oturub, senin arva-

(630) dının öküzü dağa çiharmasına tamaşa edir, ona göre de senin arvadının yenilmez güvve sahibi olduğunu bilib, üstümüze gelen gönşu pehlevanlarla vuruşmağa çihmasını isteyir.

Kişi çok biker olur, eve gelib ehvalatı ar-

(635) vadına söyleyir. Kadın bir geder fikre gedir ve ürekle erine deyir ki, men razıyam, günü sabahdan onlarla görüşe bilerem. Belelikle, padişah meclis düzeltedir ve gönşusuna bildirir ki, pehlevanlarını göndere biler. Görüşden evvel iki pehlevan

(640) duz-çörek kesmek için süfreye de'vet edilir. Kadın kişi libasında tez gabağa yeriyib oturur ve oturmağ de'veti ile gönşu pehlevanın golunu berk sıhır. Ele bu andaca pehlevanın golundan dehşetli bir ağrı tutur. Yemek merasimi bitdikden sonra,

(645) pehlevanların görüşmek vahtı çatır. Kadın görür ki, pehlevan sıhdığı golunu heç terpetmir. Derhal başa

düşür ki, onun halı yahşı deyil. Ona göre de deyir ki, görüşü te'hire salağ, pehlevanımız bir az na-hoşlayır.

(650) Gece iken gönşu pehlevan kaçır ve ehvalatı öz padşahlara danışır. Padşah bu işe gezeblenir ve yeniden en güvvetli pehlevanını döyüş meydanına gönderir./

16. Kadın yine ilk görüşde el atıb pehlevanın
(655) elini berk sıhır, pehlevan ele oradaca huşunu itirir. Oyananda bir geder fikirleşir, yer üzünde yaşadığı müddetde beşe bir güvvetli pehlevana rast gelmediyini, beşe adda pehlevan olmadığını düşünür ve beşe gerara gelir ki, bu, olsa-olsa yalnız
(660) kadın olacağ. Gece iken kadını güdür ve görür ki, budur pehlevan paltarını çıhardı; güzel bir kadın oldu.

Seheri gün görüş başlanır, pehlevan fırsatı elden vermeyib elini kadının döşüne atır. Ele bu
(665) dem pehlevanın eli havada asılı galır, camaatin gözü karşısında kadın, pehlevan, bir de padşah daşa dönür. İndi o yere "Daş pehlevan" deyilir.

OĞLAN-GİZ DAŞI

Babaken dağının eteyinde yanaşı iki gırmızı daş var. Buna "oğlan-gız" deyirler. Keçmiş zamanlarda bir kasıb oğlan varlı bir hanın gızını isteyir. Ancağ gızın atası gızı varlı bir oğlana vermek isteyir. Gız ise getmir ve oğlana göşulub kaçır. Han bunların dalınca göşun salır. Oğlanla gız
(675) görür ki, göşun onlara çatır. Onlar ise Allah'a yalvarır ki, Allah ya bizi daş ele ya da guş. Birinci defe daş dediyine göre Allah onları daş edir. Han gelib bunların yanına çatır ve gezebinden daşı gılıncla vurub iki yere bölür. Onları birleşmeye
(680) goymur.

DAŞ ĞIZ

- Bir kasıb aile varmış.Bu ailenin başçısı nahırçı imiş.O,hemişe çöle heyvan apararmış.Bir gün o,meşeye çöreksiz gedir.Anası ğızına deyir
- (685) ki,atana çörek apar.Ğız çöreyi siniye ğoyub başına alır ve atasının yanına gedir.O,ĝebiristanlıĝdan keçende üç cavan atlıya rast gelir.Ğız bu atlılardan ĝorhur.Ona göre de üzünü göye tutub deyir:Tanrı,meni daşa dönder,ancaĝ bunlar
- (690) benim namusuma toĝunmasınlar.Bu vaĝt ĝız daşa dönür.O vaĝtdan da ona "Daş ĝız" demişler./

17.

ÇOBAN VE DAŞA DÖNEN SÜRÜ

- Topbaĝ kendinde bir çoban yaşayırdı.Hemin çoban ĝoyunları ile birlikde yaylaĝa köçmeli olur.Yolda bir ziyaretgahın yanında geceleyir.Çoban burada ocaĝ ĝalayır ve öz-özüne deyir:
- (695)

--Eger bura doğrudan da ziyaretgah ise men yaylaĝdan ĝayıdana kimi bu ocaĝ ĝoyduğum kimi yanır,yeddi ĝurban keseceyem.

- (700) Seher tezdən çoban ĝoyunları ĝabaĝına ĝatıb yoluna devam edir.Aradan heyli müddet keçir,yaylaĝ vaĝtı sona çatır.Çoban yaylaĝdan enerken yolunu hemin ziyaretgahın yanından salır. Görür ki,yaylaĝa çıĝarken yandırdıĝı ocaĝ nece yandır-

- (705) mışsa,ele de yana-yana durur.Bunu gören çoban teeccüb edir.Lakin,verdiyi söze emel etmir.Yoluna devam etmek isteyir.Bu zaman çobanın özü de,sürüsü de daşa dönür.

Hemin yer hal-hazırda da Topbaĝda durur.

(710)

SOLTANBUD

Tayfa başçısı Tomral'ın Peri adlı aĝıllı,

gözel, at çapmağda, oğ atmağda, gılinc oynatmağda tayı-beraberi olmayan bir gızı var idi.

(715) Bir gün Soltan atasına Peri'ni sevdiyini bildirir ve deyir:

--Ata el adetidir, elçi get, Tomral'ın gızını mene iste.

Atası deyir:

(720) --Oğul, get deyirsen gedim, amma bu iş baş tutan deyil.

Soltan deyir:

--Ata, bu yolda öldü var, döndü yoğdu.

Goca çaresiz galib bir neçe adamla elçiliye gedir. Elçiler yahşı garşılanır. Tomral deyir:

(725) --Soltan elin igididir, hamımız onunla fehr

edirik. Amma Peri'ni gongşu tayfanın oğlu Bud da isteyir. Sebebsiz onlara yoğ deye bilmerik, araya dava düşer. Odur ki, men beşe meslehet görürem: Şert goyağ, gızı isteyen adam "Sarıçala" deyilen yerde

(730) torpağdan dağ vursun. Bud da, Soltan da Peri'ni istediği için bu işe girişsin. Kim daha hünerli olsa, gız onunkudur. /

18. Elçiler razılaşıb gayıdır. O biri tayfaya da heber verirler.

(735) Soltan ve Bud Sarıçala'da işe başlayır.

Her iki tayfanın adamları gençlerin gurdugları dağlara bahmağa gedirler. Görürler ki, Soltan torpağdan gurdugu uca dağın zirvesinde meğrur dayanıb, Bud ise alçağ bir tepenin başında durur.

(740) Tomral deyir:

--Ey igid Soltan! İş bununla bitmir, sen gılincınla vuruşub hünerini göstermelisen.

(745) Soltan gongşu tayfanın goşunu ile üz-üze gelir. Soltan bir ne're çekib yerı-göyü titredir, gılincını siyirib özünü goşuna vurur, sağdan vurub soldan çıhır, soldan vurub sağdan çıhır. Bütün geceni torpağ daşımış olsa da, yene cengaver

kimi vurur.Birden Bud'la karşılaşır,bir gıllinc-
la onun başını bedeninden ayırır.

- (750) Bunu gören tayfa başcısı gezeblenir,goşu-
nun sayını bire-iki gat artırır.Soltan'ı mühasi-
reye alırlar.Bu zaman üzü niğablı bir atlı Sol-
tan'a kömeye gelib,goşunu yarar.Birden niğablı
adamın atını vururlar.Soltan kömekçisinin niğabı-
(755) nı galdıranda ay çamallı Peri'ni al gan içinde ü-
zen görür.Soltan gıllincını öz sinesine dayayıb
Peri'nin yanına yihılır.

Soltan'ı,Peri'ni,Bud'u torpağ dağlarının
arasında defn edirler.Dağlarınsa adı Büyük Soltan-

- (760) bud galır.

DEYİRMAN DAĞI

- Keçmiş zamanlarda Gurudere kendinde deyir-
man daşı düzelden bir göca yaşayırmış.Goca usta
öz peşesini oğluna da öyredirmiş.Ata ile oğlu pe-
(765) şelerinden çoğ razı imişler.Onların düzeldikleri
daşları yakın ve uzak ellerden gelib baha giymete
alib aparırmışlar.Güzeranları yahşı keçirmiş.Buna
bahmayarağ göca usta hemişe kederli görünermiş.Us-
ta heyli işler,yorulanda ise iri bir daşın üstün-
(770) de oturur,bütün etraf dağları gözden keçirermiş.
Sonra da köks ötürer,könülsüz-könülsüz ayağa gal-
har,ezgin-ezgin işe başlarmış.Gocanın bir niskili
varmış.Öz kendinde deyirman gurmağ için su tap-
mırmış...

- (775) Goca bir gün işi oğluna tapşırıp yakın dağ-
larda su ahtarmağa gedir.Çoğ gezir,haldan-dilden
düşür,su tapmır ki tapmır.Goca cingıllı bir dağın
yamacında yanı pöhreli yaşıl göyrüş ağacı görür.
Öz-özüne düşünür:

- (780) "Susuz ağac bitmez.Yeğın ki,onun dibinden
su ahır". /

19. Ğoca bu ümidle göyrüşün yanına çıhır.Dincelmek için ağacın dibinde uzanır.Onu yuħu tutur.Ğoca başının altından aħan suyun şırıltısına ayılır.
- (785) Celd baş Ğoyduĝu daşı güc-bela ile yerinden terpedir.Görür ki,daşın altı ile bir deyrmanlıĝ su aħır.Ğoca ĝaça-ĝaça oĝlunun yanına gelib deyr:
- Oĝul,ĝaç Ğurudere camaatına müjde apar,
- (790) de ki deyrman ĝurmaĝ için su tapdıĝ.
- Oĝlan deyr:
- Ata evvel o sudan özümüz içib doyaĝ,sonra da camaata heber vererek.
- Ğoca razı olur.
- (795) Ata ile oĝul yaşıl göyrüşün yanına gelirler.Amma ne daşı tapırlar,ne de suyu.
- Ğoca dilħor holda göyrüşün dibini eşmeye başlayır.Yene de suyu tapa bilmir.Hirs ĝocanın beynine vurur,henceri siyirib ağacı kesir.O ĝünden peşesinden el çekir.Her ĝün ĝapıda oturub Çıngıllı daĝa bahır;yaşıl yarpaĝlı göyrüşü zirvede görmür.Ğoca ĝemden,kederden saralır,aħır ki yataĝa düşür.Bir ĝün oĝlunu yanına çağırıp deyr:
- (805) --Oĝlum men ölürem.Sinemde deyrman daĝı,gözümde yaşıl göyrüş.Günahsız ağacı nahaĝ kesdim.Sen heç olmasa yaşıl pöhresini ĝoru.Ğoy elimizden kökü kesilmesin.Ğeç-tez onun dibinden dirilik çeşmesi göz verecekdir.
- (810) İller ötür,yaşıl pöhre böyüyüb iri bir ağac olur.Adını "Tekgöyrüş" ĝoyurlar,onun bitdiyi daĝa ise "Deyrman daĝı" deyrirler.

ĞARAÇENLİ VE DELİDAĝ

- Varlı bir aile Gözel'e elçi gelir,onu oĝ-
- (815) luna isteyir.Ğızın atası bundan çoħ hoşhal olur,

razılığ verir.

İşi beşe gören Gözel sevdiyi Buta adlı çobana hoşulub dağlara geçer.

(820) Varlı oğlan deste bağlayıp, Gözel'le Buta'nı tutmağa geçir. Biri deyir:

--Onları tutan kimi çoban Buta'nı gızın gözünün gabağında gayadan atacam.

O biri deyir:

(825) --Onu gızın gözünün gabağında bu hencerle iki şağgalayacağam.

20. Onlar heyli yol geçib, oğlanla gıza çatırlar. Bu dem araya ele bir gara çen çökür ki, göz gözü görmür. Onlar/cavanları itirirler. Çen çekilende görürler ki, Gözel'le Buta bir dağın başın-

(830) da oturub şirin-şirin söhbet edir. Onlara yaklaşmağ isteyende dağ silkelenir, göy şağgıldaıyıp dolu tökür. Gözel'le Buta gayaların altına girib gizlenirler. Onları izleyen desteni ise dolu gırıp telef edir. Ölen ölür, galan gayıdıb geri geçer.

(835) çır.

"Ne oldu, tapdınız mı?" deyib soruşanlara salamat galanlar cavab verirler:

(840) --Tapdığ, amma Garaçenli tepe, Delidağ onların terefinde oldu. Bizi gah çene basdırdılar, gah da doluya döydürdüler.

SEN'AN DAĞI

Her ahşam yatmağ vahtı obaya yanıklı ney sesi yayılırdı. Ney bu ahşam bir bayatını, sabah ahşam da özge bir bayatını ohuyurdu:

(845) Bu gala gaşlı gala,
Çingilli, daşlı gala.
Gorhurem nakam ölem,
Yar gözü yaşlı gala.

- (850) Gülü biçdim orağla,
Yere serdim ferağla.
İtirmişem vefamı,
Ahtarırım sorağla.

Elin ağsağgalları baş-başa verdiler. Biri dedi, bu, ne neydir, ne tütektir, gebiristanlığa enir, geribleri, nakamları dirildir, onların sesini,
(855) avazını göylere çekir, yeğin, o bedbehtlerin günahları da var.

Başgaları dediler ki, yoğ kamı gözlerinde galanların ruhlarıdır, aşımlar gebiristanlığa gonur, ölümlerin bu dünyada gördükleri ezabı dirilere danışır.
(860)

Ahırda ağsağgallardan baş bilicisi, baş buyruğcusu dindi. "Her kimdirse bu derde giriftar olan bir novcavandır, derdi tüğyan edib, gemini-güşsesini yellere verir".
(865) Obanın nerbilekli, şir ürekli oğullarından bir deste düzelttiler, gebiristanlığa yola saldırlar.

Onlar getdikce ses uzağlaşdı. Ele bildiler ney çalan adam onların gözüne görünmek istemir,
(870) kaçır.

Atlandılar. Yene çata bilmediler. Neyin sesi birce an da kesilmedi. Dağlardan aşı-aşı, derelerden keçe-keçe getdi./

21. Atlar gan-tere batdı. Miniciler neyden düşdüler. Onlar atları gol-bend eleyib burahdılar, bu sesden el çekmediler, piyada getdiler. Seherin gözü açılarda bir dağa çatdılar. Dağın başı dümağ idi, garla örtülmüşdü, sinesinde duman sürünürdü, Dağlıglardan geçen çaylar köpüklenir, süd kimi a-
(880) garırdı. Bulağlar da yanıglı-yanıglı ohuyurdu. Bu dumanın, çenin içinde geýbe çekilen adam ele bil öz sesini, öz tüteyinin nalesini, feryadını bu bulağlara tapşırmasıdı. Bulağdan her bayatısının so-

nunda: "Meni sen an, sen an!"- deyirdi.

- (885) Cavanlar geri döndüler. Ağsağgallara dediler ki, ne ney tapdıg, ne de neyçalanı. Bir dağ gördük, dağ ohuyurdu, özü de ahırda bizi çağırırdı: "Sen'an!"

DAĞLARIN AYRILIĞI

- (890) Alvız ana sac asıb yuħa bişirmek isteyirmiş. Hemiri kündeleyib yığır, yuħanı bir-bir yayıb süfreye serir, sacın gızmağını gözleyirmiş. Büyük oğlu Goşgar, ortancıl oğlu Murov, küçük oğlu Kepez de ocağın gırağında oturublarımış. Ğabağlarında da da deleme, ovma, yuħa bişdikce bölüşdürüb ististi yeyecekmişler.

Alvız ana ilk yuħanı sacın üstüne salan kimi Kepez'in tersliyi tutur:

- (900) --Bu yuħa tekce benimdir, -deyir, -heç birinize vermeyeceyem.

Murov:

--Yoh benimdir, -deyir, -her şeyin ilkinin hemişe sen götürürsen, indi de men.

Goşgar onlara acığlayır:

- (905) --İndi ki, beşe oldu, heç biriniz ona elinizi vura bilmezsiniz. Göyleyerik, üç yuħa bişer. Heremiz birini götürerik.

Ğardaşlar hücetleşirler, yuħa bişmemişden bir-birinin yahasını çırası olurlar. Alvız ana

- (910) onlara ne ğeder tepinirse, kırımırlar. Kepez'le Murov dalaşmağaya başlayır. Goşgar onların arasında oturub, onları sakitleşdirmek isteyir. Ancağ Murov bir kösöv götürüb Kepez'in peyserine endirir. Kepez bar-bar bağırlır. Boynunu tuta-tuta ğaçır.

- (915) Goşgar Kepez'i çoğ isteyirmiş, küçük ğardaşının şivenine dözmür, gızmar sacı ğaldırıp Murov'un başına çırpır. Murov da çığıra-çığıra baş-

ğa semte üz tutur./

22. Alviz'in üzü bozarır.Ġoşğar döyüleceyin-
(920) den Ġorhub Ġün-batana yürüyür.

Üç Ġardaşın heresi ayrılıb bir yanda Ġe-
rar tutur.Alviz ana tek Ġalır.O vahtdan beri Ġar-
daşlar öz analarına,ana da öz oğullarına bah-ba-
ha Ġocalmışlar.Her bulağ,her çay onların bir Ġöz
(925) yaşıdır,onların bu hesretleri,bu intizarları de-
nizlerde,deryalarda Ġörüşür.

SİYAH ZENEN

Ana Ġörürmüş ki,oğlu her seher,özü de lap
tezden derelerden keçe-keçe,dağlardan aşı-aşı der-
(930) ya kenarına Ġedir.Ac-susuz Ġedir,amma dünyanın
her naz-ne'metinden yeyib doymuş toh adamlar teki
Ġayıdır.Üzünde nur getirir,nefesinde Ġül-çiçek
etri getirir,her Ġün bir az da Ġözelleşir,bir az
da Ġöyçekleşir.

(935) Ana bu sirden agah olmağ için bir seher
oğluna ara vere-verere onun dalınca Ġedir.Derya ke-
narına yahınlaşdığca onu etirli meħ vurur,bülbül
neğmeleri eşidir,Ġöylerde Ġöy Ġöyercinlerin ağ
Ġağayılarla çıhardığ minbir oyunu Ġörür.Ġörür
(940) ki,bu yaşıllığda bir bulağ Ġaynayır,suyu da Ġöy-
ler kimi yamyasıldır.Bulağın suyu mahni deyr.Oğ-
lu bulağın başında bir Ġızla üz-üze,diz-dize otu-
rub.Ġızın ağ Ġanada oħşar elleri oğlunun elle-
rindedir,çehrayı darayıdan paltarı var,çehrayı
(945) kelağayısı var.Ġızın Ġözleri Ġömgöydür,her yana-
ğında Ġara Ġalı,bir Ġırmızı lale...

Ele bu vaht bir ağ ilanla bir Ġara ilan
sürüne-sürüne bulağın başına geldi,bır-birine
sarmaşdılar.Ġız ilanları Ġörüb seksendi,ellerini
(950) oğlanın ellerinden çekdi.

Ġız:

--Deyme,-dedi,-onlar da sevişibler.

Oğlan söze bahmadı.Ğalhib ilanları öldürmek istedi.Ğara ilan onun niyyetini başa düşdü,
(955) ağ ilandan aralanıb oğlanı çaldı,oğlan ğapğara ğaralıb daşa döndü.

Ana bu derde dözmedi;tüstüsü tepesinden çıha-çıha kösöv kimi yanıb-yahıldı.O vahtdan ananı "Siyah zenen"--"Ğara arvad" çağırđılar.Gu-
(960) ya indiki siyizen o ananın kösöve döndüyü yerde bine tutmuşdur./

23.

AĞRI DAĞI

Efsaneye göre Ağrı ve Ğarnıyarığ dağları evveller iki ğardaş idi.Ağrı dağı büyük,Ğarnı-
(965) yarığ dağı ise küçük ğardaş olmuştur.Ğoçağ,me'-rifetli,olduğca istiganlı olan küçük ğardaş büyük ğardaşı çoğ isteyirmiş.Onun yolunda ölüme getmeye hazırmış.Böyük ğardaş ise herise kiçiye soyuğ münasibet besleyirmiş.

(970) Bir ğün küçük ğardaş güzel bir ğıza vurulur.Ğız da onu sevir.Kiçik ğardaş adeten böyüye meslehetsiz bir iş görmezmiş.Bu defe de beledir.Ancak böyük ğardaş kiçiyin sevgilisini gören kimi ona vurulur,açıb-ağarda bilmir.Arzusuna
(975) çatmağ için yollar ahtarır.

Hanı küçük ğardaşın hetrini istediği halda,böyük ğardaş düşmenli idi.Ğünlerin birinde ğardaşlar eşidirler ki,düşmen ğonşu kendde gizlenib böyük ğardaşı öldürmek için meğam ahtarır.
(980) Kiçik ğardaş böyünün yalançı e'tirazına bahmayarağ düşmen ğabağına özü çıhır.Kiçik ğardaşı düşmen ğabağına yola salan kimi böyük ğardaş onun sevgilisini götürüb ğaçır.

Kiçik ğardaş düşmenle döyüşde ğalib gelir,
(985) ğardaşının intigamını alır.Sevine-sevine özünü

kende çatdırır.Çoh gözleyir,çoh ahtarır,ne gârdaşını,ne de sevgilisini tapa bilir.Ahırda camaat dözmeyib ağır heberi küçük gârdaşa deyriler.Bu gâra heber onu sarsıdır.İllerle sinesinde
(990) beslediyi sevgi,mehebbet üreyine sığmır,ğeyzinden derya kimi çalhalanıb tüğyana gelir.Küçük gârdaşın sinesi yarılır ve dağa çevrilir.Dağın orta hissesi yarığ olduğundan bu dağa Ğarnıyarığ adı verilir.O günden hamı Ğarnıyarığ dağını zi-
(995) yarete gelir.

Bu heber büyük gârdaşa da çatır.Küçük gârdaşın ölümünden sonra dünya ona dar görünür.Onun üreyinde dehşetli agrılar baş galdırır.O da dağa çevrilir.Böyük gârdaşın üreyi agradığı için
(1000)bu dağa Ağrı dağı adı verilir.Böyük gârdaş küçük gârdaşa soyuğ münasibet beslediyinden Ağrı dağının başında bütün fesillerde gâr olur.

ANA AĞRI DAĞI,BALA AĞRI DAĞI

Bir çoban öz ağasının gızı Besti'ni sevir-
(1005)di.Onlar bir-birinin divanesiydi.Bunu hamı bilirdi.Her gün çoban öz sürüsünü Ağrı dağının eteyinde,göy çemenlikde otarırdı./Çoban sürüsünü bir
24. gün Ana Ağrı dağına,bir gün de Bala Ağrı dağına aparırdı.

(1010) Çoban yan tüteyini odlu dodağlarına direyib yanığlı neğmeleri,bayatıları ile Besti'ni çağırırdı.

Nehayet,bu heber gızın atasına çatır.Han çoh gezeblenir.O,derhal öz adamlarına tapşırır
(1015)ki,çobanı harada tutsanız orada doğrayın.Hanın adamları çobanın arhasınca düşürler.

Çoban gah Ana Ağrı dağına,gah da Bala Ağrı dağına penah aparır,ondan sığınacağ isteyir.Lakin dağların başı öz şöhret davalalarına gariş-

(1020)mışdı. Onlar biri o birinden uca olması barede gerinelerden beri mübahise edirdiler. Odur ki, çobanın hayını-harayını eşitmediler. Çoban görür ki, dağlar ayılana kimi nökerler onu tutacağlar. O, göylere yalvarır ki, celladların elinde ölmekden- (1025)se onu daşa döndersin. Ele hemin degiğe çoban sürüsü ile beraber daşa dönür.

Bu güne geder daşa dönmüş çoban ve sürüleri Ağrı dağının eteyinde galmağdadır.

Deyirler başları şöhret davasından ayazı- (1030)yan dağlar görürler ki, daha gayalarında çobanın yanığlı bayatıları eks-seña vermir. Çobanın sürüsü ile daşa döndüyünü bildikde bir-birine acığlanıb gargış edirler. Bala Ağrı, Ana Ağrı'ya gargış edir ki, görüm senin başından duman-çen eskik (1035)olmasın. Ana Ağrı dağı ise Bala Ağrı'ya deyir ki, senin de başında ilanlar mesken salsın.

Ele hemin vahtdan Ana Ağrı dağının başından dumanlar-çenler, Bala Ağrı dağının başından ise ilanlar eskik olmur.

(1040) **ĞIRMIZI DAĞLA ĞUŞLARIN
SÖHBETİ**

Şahın goşunu büyük genimetle, gızıl yüklü develerle geri gayıdırılmış. Ğarşıda galın meşesile, buz kimi serin bulağları ile meşhur olan Yaşıl (1045)dağ dururdu. Bu dağ Ğaret olunmuş torpağın sonuncu dağı idi. Aşırımı keçenden sonra karvan üçün heç bir tehlike ola bilmezdi. Dağın menzeresi Ğuşun başçısının çoh hoşuna gelir. Emr edir ki, yaşıl dağın yaşıl eteyinde keç meclisi Ğurulsun. (1050)Emr derhal yerine yetirilir. Ğuşun yeyib-içib neş'elenir. Serkerde etrafa boylanıb ucadan deyir:

25.

--Sen de şahid ol, ay Yaşıl dağ! Bu yerlerin iyidini, güzelini, Ğocasını, körpesini Ğılinc-

dan keçirib servetini ellerinden aldı.İndi bu
(1055)karvanı senin belinden aşırıp^{aparib}hevimizde rahat ye-
yeceyik.

Serkerdenin sözü ağzından gurtarmamış Ya-
şıl dağın gâşgabağı tutuktur,bir tufan,yağış baş-
layır,gâl göresen,göy guruldayır,ıldırım gârsıda-
(1060)kı gâyanın parasını çalib aparır.

Goşun batır.Sağ gâlanlar hezineni Yaşıl
dağda gizledirler.Bir de görürler ki,Yaşıl dağın
yaşillığından eser-elamet gâlmayıb.Daş da,torpağ
da,ağac da,çemen de,gıpgırmızıdır.Onlar gorhudan
(1065)gâçıb dağılırlar.

İller keçir,hezinenin yeri unudulur.Ancag
hağğındaki söz-söhbetler unudulmur.

Ovçu Pirim görür ki,Gırmızı dağda yaman
çoh guş var.Gizlenib onlara gûlağ asır.Guşlardan
(1070) biri deyir:

--Şahın o iten hezinesi bah bu Gırmızı
dağdadır.Onun yerini bu yahınlıgda yaşayan goca
bayguş daha dürüst bilir.

Guşların padşahı bir neçe guş gönderib go-
(1075)ca bayguşu çağırtdırır.

Goca bayguş deyir:

--Şahın gırh cavahirat yüklü devesi,yeddi
yüz goşunu bu dağda çovguna düşüb mehv olub.Ele
o vahtdan bu dağın torpağı da,daşı da,otu da gır-
(1080)mızıdır.Ona göre ki,goynunda cavahirat yatan bu
yer insan gani ile suvarılıb.

Guşlar bu söhbetden sonra uçub getdiler.

Ovçu Pirim de gizlendiyi yerden çihır.Ele
o vahtdan o dağın adı Gırmızı dağ gâlir.

(1085)

YANARDAĞ EFSANESİ

Gamo adlı bir genc varmış.Bu genc güzel bir
gızı sevmiş.Gece de,gündüz de onun heyallıyla

yaşayırmiş.Çiçeklerde onun yanığını,ğuşlarda se-
sini,uca servlerde gametini,ipek tellerde zerif-
(1090)liyini ve möhkemliyini görermiş.Ğızın heyalı onun
yegane sirdaşı imiş.Heyalla danışar,küsüşer,barı-
şarmış.Çünkü ğız sınağdan çılmayan oğlana gönül
vermirmiş.

Bir defe berk ğış olur.Oğlan yol gedirmiş.
(1095)O,eslinde hara,neye getdiyini bilmirmiş.Birden
ğarşısında sevdii ğızın özünü görür.Heç birinin
terpenmeye tağeti olmur.Özlerine geldikten son-
ra şirin söhbet e-de-e-de yahındaki dağa doğru yol
alırlar.Oğlan heyalı heğigete çevirmek isteyir.

(1100)Üreyini ğıza açır./

26.

Oğlanı eşğın alovu bürüyür.Ğamo derinden
bir ah çekir,ağzından torpağa ğığılıcım düşür,ge-
ribe,sirli bir ateşle alovlanır.Ğarı eridir,tor-
pağdan tüstüsüz,renğareng alov galhır.Ğız bunun

(1105)sebebini soruşur:

--Bu nedir beşe?

Ğamo deşir:

--Bu sene olan sevgimin,mehebbetimin gücü-
dür,beşe alovlanır.

(1110) Ğız inanmağ istemir:

--Heyr,bu adice oddur.

Ğamo ğızın sözlerinden daha da alovlanır.
Yene ah çekir,yene ağzından od saçır.

--Odu oddan seçmeyi bacar,meleyim!

(1115) Ğız alova digğet yetirir.Görür dağın dö-
şünde şö'le saçan bu alov heç yeri yandırıp yah-
mır,ne güle-çiçeye,ne de yamyaşıl çemene zerer
verir.Eksine,alovun yanından bir şir galhır. Az
vaht içinde göllu-budağlı neheng bir ağaca çevri-

(1120)lir.Bu ağac ilin dörd feslinde yamyaşıl olur,o-
nun yarpağları sarı rengi tanımır.Ağac bütün ği-
dasını,işlığını,havasasını,suyunu alovdan alır.Bun-
dan sonra inanır ki,bu od eşğ,mehebbet odudur.O,

ancağ heyat vere biler.Ġız buna emin olduğdan
(1125)sonra ġelbini oğlana verir.

KEYTİ DAĞI

Ġedim zamanlarda yay-oğ işletmekte mahir
olan Keyti ve Mehdi adlı iki ġardař var imiş.On-
ların atdığı oğ boşa ġetmezmiř.Özleri de maral
(1130)ovlayarmışlar.

Bir ġün Mehdi deyrir:

--Gel ova bir yerde ġetmeyek,ġörek kim
çoğ ov eleyer.

Keyti razılaşır.Heresi dağın bir terefin-
(1135)den düşür.

Keyti bir maral vurur.Teş maralın derisini
soyub eynine ġeyir ve gelib berede maralın yatdı-
đı ġayada uzanır.O,bele eğir ki,marallar ondan
ġaçmasın.Maral derisi ġeymiř Keyti'ni yuğu tutur.
(1140)Marıġa yatan Mehdi tepede uyumuş marala oğ atır.
Sonra ġörür ki,oğla vurduğu ġardařıdır.Mehdi de
özünü öldürür.Ele o vağtdan Zar kendinin üstünde-
ki dağa Keyti dağı deyrirler.

İkinci efsane:Bir ġün Keyti ve Mehdi adlı
(1145)ġardařlar ova çığırlar.Bu defe meġsedleri ne çe-
ran,ne cüyür,ne maral,ne de ġuř vurmağ deydildi.
İndiye kimi bu yerlerde ġörünmeyen iki ayı etraf
meşede peyda olmuşdu.Boz ayılar camaatın mal-ġa-
rasına çoğ ziyan vurub teş de aradan/çığırdılar.
27.

(1150)Mahalın meşhur ovçuları ayıların izine düşmüş,
ancağ tapa bilmemişdiler.Keyti ve Mehdi ġerara
gelmişdiler ki,nece olursa-olsun mal-ġaranın ca-
nını ayılardan ġurtarsınlar.Ġardařlar çoğ gezib,
çoğ dolanırlar.Susuzluğ ve yorgunluğ onları el-
(1155)den salır.Kiçik ġardař Mehdi su ağtarmağa ġedir.
Keyti ise oturub onu ġözleyir.

Bir de ġörür budu ayılar donguldana-don-

- guldana ona doğru gelirler.O,fürseti fövte vermeden oyla ayların birisini yıhır.O biri ayı (1160)celd terpenib aradan çihır.Keşti yorulduğundan kaçan ayını te'gib ede bilmir.Fikirleşir ki,ölen ayını soyub derisini gezer,ay kimi ses çiharıb, ay kimi yeriyer --yahşıca "tele" gurar.O biri ayı da yoldaşının sağ olduğunu güman edib ona (1165)doğru geler.Bu zaman ovçu ikinci ayını da vurur. Keşti dediği kimi de çeyir.Ele bu ara Mehdi su tapıb getirir.Bahıb görür ki,ayının biri onun üstüne gelir.Teş nişan alıb onu vurur.Keşti çığırıp özünü tanıtmış isteyir.Lakin artığ iş-işden keç-
- (1170)mişdi.Mehdi ğardaşını ayı bilib ona oğ atmışdı. O,bundan dehşete gelir,dad çekir,ancağ ne fayda, olan olmuşdu.Mehdi buna döze bilmir.Ĝardaşının meyitinin üzerinde göz yaşı tökür,sonra oğ^u sine-sine sıhır.İki ğardaş ikisi de ölü.
- (1175) Bu hadiseni eşiden el-oba yığışıb gelir. Keşti ile Mehdi'ni hemin dağın zirvesinde defn edirler,el-oba onlara yas tutur. Ele hemin vahtdan dağın adını Keşti goyurlar.

(1180) ĞOŞA ĞARDAŞ DAĞI

İrmaşlı'da ağil bir ğoca yaşayırmış.Ĝocanın iki oğlu var imiş.O,oğlanlarını yanına çağırıp deyr:

- Dünya ölüm-itim dünyasıdır,ğörürem,öm-
- (1185)rümün son günlerini yaşayıram.Ekin yerimi,yaylağlarımı,dağlarımı öz sağlığında ikinizin arasında ten bölüb arđayın ölmek isteyirem.Dünya malı şirin şeydir,menden sonra aranızda dava-şava olmasın.

- (1190) Oğlanlar:
--Yoh,ata,biz ğardaşların arasında var-

dövlət üste, torpağ üste söz-söhbət ola bilmez.

Ğoca dünya ile vidalaşır.

Ğardaşlar bir müddet məhriban yaşayırlar.

(1195) Vaht gelir ğardaşlar ata varını, ata yurdunu böl-
meli olurlar.

28. Her şeyi rahat bölürler. Ancağ torpağ böl-
güsü geldikde/ğardaşlar arasında narazılığ düşür.
Turan deyir:

--Ağ çayı, Göy yurdu, Sarı yalı, Daşbulağı

(1200) sene vermerem.

Hezaran da deyir:

--İncilli'ni, İrmaşlı dağlarını sene verme-
rem.

Ğardaşlar dalaşırlar. Kiçik ğardaş hencerle
(1205) böyük ğardaşın ğarnını yarar, atı minib getmek is-
terken böyük ğardaş bir eli ile ğarnını tutur, o
biri elindeki hencerle ehtiyatsız terpenen kiçik
ğardaşın başını kesir.

Ele oradaca iki ğardaş bu veziyyetde dağa
(1210) çevrilirlər. O vahtdan bu ğoşa ğardaş dağların bi-
rine "Ğarnıyarığ", o birine ise "Başikesik" deyir-
lər.

BEŞİKLİ DAĞ

Uca bir dağın başında kiçik bir ğebile ya-
(1215) sayırdı.

Aylı bir aqşam idi. Çoban öz çomağına söyke-
niñ ğarşısında otlayan sürüsüne bahır. Bozdar onun
ayaqları altında hoşallanır. Bəli yehərli keher at
ise çemenlikde otlayırdı.

(1220) Ğebile üzvlərinin hamısı yatmışdı. Tekce
bunlar, bir de beşik başında bir ana oyağ ğalmışdı.

Ana ayın işığında çohlu ğaraltı görür. Dik-
sinir. Diğgetle bağığda görür ki, ğebileye düşmən
ğoşunu gelir. Ana heyecanlanır. O, ğorhur ki, ğanlı

(1225)müharibe,döyüş-dava onu öz körpesinden ayıra.Ana elçatmaz göylerden kömek dileyir:

--Ayırır öldürmekdense bizi bir yerde daş ele!

Ğebile yatmış veziyyetde,çoban sürüsüyle,
(1230)keher at yeherli otladığı yerde,ana beşik başında daşa dönür.Uzağdan uşağın beşiyi daha aydın göründüyü için bu dağa "Beşikli dağ" deyirler.

İNCEBEL

Köçeri elatlar yaylağa galhırmışlar.Bir
(1235)kasıb kişinin güzel bir gızı varmış.Bu gız zerif endamlı,ince belli bir güzel imiş.Hamı ona İncebel deyermiş.Ğızın Kemaleddin adlı sevgilisi varmış.

El yaylağa galhanda Kemaleddin İncebel'i
(1240)götürüb kaçırır.Bunlar dağın üstünde bir deste ğuldura rast gelirler.Ğuldurlar Kemaleddin'i tutub sicimle bir ağaca bağlayıb,/gızı onun elinden alırlar.Ğız ne geder ağlayıb yalvarırsa,ona ğulağ asan olmur.Ğızı ğuldurun birinin terkine mindirirler.

(1245)Ğız görür ki,eli her yerden üzülür.Odur ki,ucadan ağlayıb deyir:

Su geldi arha,haray,

Töküldü arha haray.

Yağı meni aparır,

(1250) Çağırırım arha haray!

Kemaleddin ğızın sesini eşidir,ha güc vurur,
sicimi ğıra bilmir,elacı kesilir,ucadan deyir:

Ezizinem başa men,

Kirpiye men,ğasa men.

(1255) Yarım elimden getdi,

Nöş dönmedim daşa men?

Ele bu bayatını deyen kimi oğlan dönüb dağ olur.İncebel bir de bahıb görür ki,bes oğlanın yerinde bir dağ emele geldi.O saat başa düşüb de-
(1260)yir:

--İlahi,meni yarımından ayırma.O nece,men de ele.Bunu deyen kimi,İncebel torpağ olub atın belinden yere tökülür,dereni doldurur.

O vahtdan hemin dağa Kemaleddin,ona yakın
(1265)olan yastanaya ise İncebel deyirler.

OCAĞ DAĞI

İlin bütün fesillerinde bu dağın başı dumanlı olur.Ele bil ki,kim ise başında ocağ ğalayıbdır,onun tüstüsüdür göye ğalhar.Deyirler vahti-
(1270)le bir gözel ğız ve bir gözel oğlan bir-birlerine könlü verib bu dağa ğalhar,yad nezerlerden uzağ olmağ için bu sessiz guşeye çekilermişler.Bir gün ğızın atası-anası bundan heber tutub oğlanla görüşmeyi ğızlarına ğadağan edirler.

(1275) Tezlikle onu başa varlı bir oğlana ere verirler.Bunu bilen oğlan göz yaşı tökür.Hicrana, ayrılığa dözmeyib,yene de sevgilisinin şahidi olan dağlara çekilir.Oğlan bir od olub yanır.Ancak ocağ keçmir ki,keçmir,hey tüstülenir.Bu yerin sa-
(1280)kinleri ocağın yerini indi de ahtarır,tapa bil-
mirler./

30.

HANIM TALA EFSANESİ

Keçmiş zamanlarda Aharca yaylağındaki Hanım talada bir varlı ğadın yaşayırmış.Bu ğadının
(1285)bir oğlu var imiş.Bu oğlan çoğ igid,atıb-vuran imiş.Birden heber çıhar ki,Lezgi şahı destesi ile gelir.Lezgi şahının ğefil gelişi ğadını çaşdırmış.Bu igid ğadın da öz ğoşununu döyüşe hazırla-

yır.Yahşı silahlanmış saysız-hesabsız lezgi gö-
(1290)şunu talanı mühasireye alır.Ġadın lezgi şahının
fikrini başa düşür.Torpağı,el-obanı gorumağ için
vuruşa girmekten başga çare Ġalmır.Döyüş başla-
nır.Her iki taraf büyük telefata verir.Ġan su ye-
rine ahır.Şah göşununun Ġat-Ġat çohluğ u öz işini
(1295)görür.Ġadının göşunu dağılır.Lezgi şahı Ġadını
esir alır.

Lakin onun igid oğlunu tuta bilmir.Ġadın
son anda oğluna deyir:

--Oğul,igidleri başına topla,meşenin sıh
(1300)yerine çekil,vetene hilaskar ol.

Bundan sonra şahın göşunu aşağı-Peye dere-
sinde olan tayfaların üstüne hücum çekir ve on-
ları Ġırır,Ġenimet götürür ve yeniden yuharıya-A-
harca'ya Ġalır.

(1305) Ġadının oğlu öz destesi ile pusğ u gurur.
Şah teleye düşür.Sınığın yanından keçende lezgi
şahına oh deyir.Şah özünü sahlaya bilmir,gümüş
yeherli atdan yıhılır.Gözlenilmez ateş hamını
çaş-baş edir.Ġoşun Ġisasçılarını tutmağ için meşeye
(1310)dağılır.Yaralı şahdan amansız bir yangı baş Ġal-
dırır.O,ateşini söndürmek için aşağı Ġanımcan bu-
lağına enir ve su içir.Su içen kimi de ölür.

Ġoşun oğlanın destesini tuta bilmir,eksine
heyli telefata verib Ġeri dönür.Vurulmuş şahı ah-
(1315)tarırlar.Şahın meytini bulağın başında tapırlar.
Onlar lezgi şahının meytini götürüb talaya çı-
hırlar ve gümüş yeheri ile birlikde orada basdı-
rırlar.Ġadın ise hele esir düşerken özünü öldür-
müşdü.Onu da hemin talada defn edirler.Ġadının
(1320)adı Ġanım imiş.Ona göre de hemin yer "Ġanım tala"
adlanır.

KÜRSENGİ DAĞI

Devilene göre gedim zamanlarda Kür adlı bir oğlan anası ile birge yaşayırmiş.

- (1325) Onların yeri o gider susuzluğ imiş ki, burda zehirli ilanlardan başğa heyvan, yovşandan, ğara tikandan başğa ot bitirmiş. Kür her gün gündüzler işleyir, ekdini bir/parça yeri öz alın teri ile sulayırmiş. Her gece, serin düşende ise ge-
31. (1330) lib uzağdan ahan bir çaydan anası için su apararmış.

Bir gün Kür'ün anası hestelenir. Evde ne bir ğaşığ su olur, ne de yemeye bir tike çörek. Kür sehengi götürüb yola düzelir. İlan meleyen

- (1335) düzlerden keçir, susuz kolluğlardan ötür, gelir, kenarları ğayalığ olan bir çaya çatır. O, ancağ indi yadına salır ki, anası üç gündür susuzdur. Ahı o, üç gün yol gelmişdir. Kür tez suya teref cumur. Özünü ğayadan çaya atır. Sen deme, çay çoh derin, özü
- (1340) de iti ahan bir çay imiş. Kür'ün sehengini su aparır. Özü de gücle dayanır. Amma o nece olur-olsun anasına su aparmalı idi.

Kür özünü suya atır. Nehayet Kür yorulur. Deyrirler, dalğalar sehengi ve Kür'ü daşlara çırpır,

- (1345) her ikisi sahile düşür. Amma artığ geç idi. Kür'ün nefesi kesilmişdi. Onun üzünde bir keder ohunurdu.

Sanki o, anasına su apara bilmediyi için hecalet çekirdi. Çay tutduğı işden peşman olub telatüme gelir, çağlayıb sahilini aşır, hetta Kür'ün

(1350) heste anasının da dahmasına gelir. Ğarı sudan içib şefa tapır.

Külek de Kür'e olan mehebbetinin izharı kimi, bütün külek neslini başına yığır. İgid Kür'ün mezarını ğumla, torpağla örtür.

- (1355) Kür'ün üstünde bir tepe ucalır. Tepenin kenarları da su. Düzenlerin yeğane heyvanı olan i-

lanlar ise suyun içindeki tepenin üstüne penah getirirler, tepe ilanların mesgenine çevrilir. İller keçir. Kür ile sehenginin üstünde uca tepe bö-

(1360) yüyür, bir dağa çevrilir--Kürsengi dağına. Sonralar buralara adamlar köçür. Yurd-mesken salırlar.

Bele deyirler ki, ilan bir adamı vuran kimi, tez hemin dağa kaçır. Eger ilan vuran adam hemin dağa ilandan geç gelse, onda heste sağalmaz. Eger

(1365) heste tez çatsa, mütleg sağalmalıdır. Bu da onunla elagedardır ki, guya şefanı onlara Kür verir. Kür'ün mezarına kim daha tez çatıb ziyaret etse, Kür ona şefa verir.

ŞAH DAĞI

(1370) Şah dağı çoh şeyler görmüş, çoh şeylerin şahidi olmuş başı belalı dağdır. Deyilene göre geçmişde hemin Şah dağının başında bir şah öz ailesi ve adamları ile yaşayırmış. Demek olar ki, burada küçük bir kend yaranıbmış./

32.(1375) Şahın ailesi üç neferden ibaret idi. Arvadı, oğlu ve özü. Onun oğlu on sekkiz-on doğguz yaşlarında olardı. Şah öz oğlunu necib ve ağıllı böyüt-müşdü.

Deyirler ki, oğlan yatır, yuhuda yeddi geçe-

(1380) lik ay parçası kimi bir gız görür. Bir könülden min könüle gıza aşig olur. Oğlan yuhudan durub hazırlaşmağa başlayır. Atası oğlundan soruşur ki, oğul hara hazırlaşırsan? Oğlu yuhuda gördüyünü atasına danışır. Vezirler, vekiller, anası, atası ne ge-

(1385) der deyirler ki, getme, yalvarırlar, yaharırlar bir şey çıhmır. Hülase, ata-anası ile sağollaşıb yola çıhr. Gırh gün, gırh gece yol gedir. Bu şehir benim, bu kend senin ahtarır. Ahır ki, vilayetlerin birinde gızı tapır. Gız da oğlanı gören kimi vurulur:

(1390) bir könülden, min könüle aşig olur oğlana. Ancağ gız

hemin vilayetin oğluna nişanlı idi.

Oğlanla kız bir-biri ile tanış olur, sonra ise kız ehvalatı oğlana danışır. Oğlan deyir ki, eybi yohdu, men seni kaçıraram. Oğlan ele hemin gün (1395) gızı götürüb, hemin vilayetden çıhmağ isteyir. Ancağ vilayetden çıhhaçihda padşah ve onun vezir-vekili heber tutur. Goşun toplayıb, düşürler bunların dalınca. Oğlan bu çaydan, o denizden, bu vilayetden, o vilayetden keçerek çatır atasının torpa-

(1400) gına. Amma goşun bunların dalınca irelileyir. Oğlan ata-anası ile görüşür gızı onlara tapşırıp, uca bir dağın başına çihır ki, görsün goşun gelirmi. Artıg goşun gelib çatmışdı. Gızın nişanlısı ise lap gabağda goşuna yol gösterir, hem de başçılığ

(1405) e-de-e-de gelirdi. Oğlan başlayır gelen goşunu oha tutnağa. Bir neçesi ölür. Nehayet, gızın nişanlısı oğlanı görür. Yerindece dayanıb oğlanı nişan alır ve ohu çekir. Oh oğlanın üreyinin başından deyir. Ganı yaşıl otları al-gırmızı renge boyayır.

(1410) Gızın nişanlısı heç kesin heberi olmadan içeri girib bir oh da gızın üreyine sancır.

Oğlanın ölüm heberi ata-anasına geç çatır. Artıg oğlan ölmüşdü. Ele hemin günden dağın adı "Şah dağı" galır.

(1415)

LE'LVAR DAĞI

Bele revayet edirler ki, gedimli bir dağ varmış. Bir gün bir kişi yuhusunda görür ki, hemin dağda bir oyug var. O oyugda le'l, gızıl cavahirat var. Kişi seher durur, yol tedarükü görüb dağa te- (1420) ref geçer. Geçib hemin oyuga rast gelir. Görür ki, mağaranın gabağında bir ejdaha yatır. Ejdaha kişinin fikrini başa düşür ki, onun le'llerini/apar- mağa gelir. Ejdaha dile gelib deyir:

33.

--Ey insan, sen burda le'l olduğunu heç

(1425)kime deme,her gün gel sene bir le'l vereceyem--
deyir ve birini ona verir.

Tamah kişiye güc gelir.O,eve gayıdıb eh-
valatı ğardaşına danışır.Kişi ile ğardaşı silah
götürüb mağaraya gedirler.Ejdaha bunları görüb

(1430)fikirlerini başa düşür ve her ikisini udur.

Hemin vahtdan dağın adı Le'lvar adlanır.
Çünkü kişi o dağda "le'lvar" deye o dağa getmiş
ve ejdaha onu udduğu için getire bilmemişti.Le'l
yene de o dağda ğalmışdır.

(1435)

ĠİSİR DAĞ

Bir bey öz ğoyunlarını müfte sahlamağ için
adam ahtarır.Bir çoban onunla razılaşıır.O,çoban-
la beşe bir şert kesir ki,ğoyunlarımı on il müd-
detinde sahla,on il tamam olduğda men sene ğoyun-
(1440)larımın bir illik balasını verim.Çoban beyin bu
şertile de razılaşıır.O günden çoban beyin ğoyun
sürüsünü otarmağa başlayır.

Nehayet doğğuz il tamam olur.Hemin il ço-
ban beye bildirir ki,artığ bu il ve'de tamam olur.

(1445)Bunu eşiden bey o ili bütün ğoçları vurdurur.Ço-
banın ise bu işden heberi olmur.O,ğoyunları büyük
bir dağın eteyinde otarırdı.Beşelikle,hemin il
ğoyunların heç biri ğoça gelmir ve heç bir ğuzu
olmur.Ġoyunlar dağdan arana ğayıdır.Çoban ele bi-
(1450)lir ki,ğoyunların bala vermemesi,ğısır ğalması o
dağın otundandır,o dağ günahkardır.Çobanın sözüne
göre o vahtdan indiye kimi hemin dağın adı "Ġısır
dağ" ğalır.

ABDULESER DAĞI

(1455)

Martunı rayonunun Medine kendinde yerle-
şir.Dağın başında güzel bir göl de vardır.

- Revayete göre Medine kendinde Abdul adında bir çoban yaşayırmiş. O kendin yeğane gözeli Şemsinur'a vurulubmuş, gız da onu sevirmiş. Günle-
- (1460)rin bir gününde kende bedbehtlik üz verir. Düşmenler kende gefleten başgın edib varidatını talarırlar. Onlar kendin yeğane gözeli Şemsinur'u ahtarırlarmış. Bu zaman gız gacıb özünü hündür bir gayadan atmağ isterken uzun saçları düşmenin eli-
- (1465)ne keçir. Onu çiharmağa başlayırlar. Gız saçlarının gırılmasını/Allah'dan arzulayır. Gızın saçları gırılır, gız yere düşüb ölür. Saçları ise ilana çevrilib düşmeni çalır. Bu hadiseden Abdul'un heberi yoh idi. O, bu heberi eşidib sarsılır ve başına ha-
- (1470)va gelir, ye'ni bu hadise ona eser edir. O zamandan e'tibaren dağın adı Abduleser galır.
- Deyilenlere göre dağın başında göl de Abdul'un göz yaşlarından emele gelmişdir.

ĞARA DAĞ EFSANESİ

- (1475) Keçmişde Borçalı mahalının Ğızıl Hacılı kendinde Pirim adlı bir kişi yaşayırmiş. Bu kişinin gözünün ağı-ğarası Yasemen adlı bir gızı var imiş. Gız hele 12-13 yaşında iken onun güzelliği, cazibedarlığı bütün mahalda söylenmeye başlamış-
- (1480)dı. Ele ki, Yasemen 15-16 yaşına gedem goydu Pirim kişinin heyeti elçiler oylağına döndü. Ancağ Pirim kişi gızının razılığı olmadan onu heç kese vermeyeceğini öz-özüne söz vermişdi. Elçilerin günde gedib gelmesine bahmayarağ Pirim kişi onla-
- (1485)rı cürbecür behanelerle geri gaytardı. Gız el arasında o geder te'riflenirdi ki, hetta onu görmeyen cavanlarda beşe ona mehebbet oyanırdı. Beşe cavanlardan biri de hemin torpağda böyüyüb, boya-başa çatmış çoban Zöhrab idi. Yasemen el arasında öz gö-
- (1490)zelliği, cazibedarlığı ile şöhet tapdığı kimi,

Zöhrab da öz goçağlığı,gözelliği ve emekseverliyi ile şöhret kazanmışdı.Zöhrab Yasemen'in hağğında eşitdiyi kimi,Yasemen de Zöhrab'ı el arasında i- gid bir cavan kimi tanımış,hağğında çok şeyler (1495)eşitmişti.Bu iki gencin üreyinde gizli de olsa bir-birini görmek arzusu baş galdırır.

Değyilenlere göre hazırda "Gara dağ" adla- nan dağın arhasında yerden bir bulağ gaynayarmış, hemin bulağın suyu temiz ve serin olduğundan kend (1500)camaatı suyu hemin bulağdan getirerlermiş.Baharın güzel çağlarında bulağın etrafı ve dağın döşü gül- çiçekle ele örtülürmüş,sanki el ile bezedilmiş halıdır.Yasemen de hermişe su aparmağ için öz tay- tuşları ile bu bulağa gelermiş.Bir gün yine bula- (1505)ğa giderken kızlar Yasemen'e varlı bir bey aile- sinden elçi geleceğini söyleyirler.Yasemen bu he- berden çok kederlenir;o görhur ki,atası onu beyin hörmetine ve var-dövletine göre ağılsız oğluna vermeye razı olar.Ğızlar bulağa çatdığları zaman (1510)gül-çiçek toplamağ için dağın döşüne galırlar. Yasemen ise gemli halda bulağın başında tek galır. Bu zaman gürcü oğlu Zöhrab su içmek için bulağa enir.Yasemen'den su isteyir.O,Zöhrab'a su verer- ken gözleri gözlerine sataşır./

35.(1515)Bu zaman her iki genc bir-birine vurulur ve bura- da da ehd-peyman bağlayırlar,öz mehebbetlerine a- hıra gider sadığ galacağlarına söz verirler.On- lar hermişe hemin dağın döşünde yerleşen bir daşın dibinde görüşermişler.Ėle ilk görüşden bu daşın (1520)dibinde mesken salmış gara bir ilan Yasemen'i gö- rür ve ona vurulur.Zöhrab'la Yasemen'in görüşdük- leri vaht ilan da öz yuvasından çıkıp gefleten Zöhrab'ı çalır,Zöhrab ölür.Yasemen bu veziyyete dözmür,üreyi partlayır ölür.İlan da Yasemen'e (1525)sarmaşarağ başını onun sinesine göyub ölür.O vaht- den da el arasında hemin dağa "Gara dağ" adı ve- rilmiştir.

AĞRI DAĞI

Bir cüt Ağrı dağı olur. Bunlar iki bacı o-
(1530)lurlar. Biri büyük, biri ise küçük. Bacılar dalaşır-
lar. Küçük bacı büyüye deyir ki, senin başından gar,
duman eskik olmasın. Büyük bacı küçüye deyir ki,
senin de başından ilan-çayan, od, alov eskik olma-
sın. Ele de olur. Dağın birinin başından gar, duman,
(1535)birinin başından ise ilan-çayan eskik olmur. Bun-
dan evvel Kerbela'ya, Medine'ye gedenler bu iki
dağın arasından geçirlermiş. Büyük dağın başına çı-
han yoh olurmuş. Ne geri gayıdirmış, ne de ireli
gedirmiş. Bu halda bir deveçi develeri ile birlikde
(1540)Kerbela ziyaretine yollanmış. Bu vaht susuz seh-
raya rast gelir.

Deveçi deyir:--Ey İlahi, bir bulag çıkart
develer de, men de içib doyağ. Kendin kenarına ça-
tanda sene bir deve gurban keseceyem. Bu vaht bir
(1545)çeşme çıkır. Develer de, deveçi de bu çeşmeden do-
yunca su içib yola düşürler. Ancağ deveçi ve'dine
emel etmir, ele oradaca deveçi de, develer de daşa
dönürler. Bu daşlar hazırda goşa Ağrı dağlarının
arasında durur.

(1550)

ĞIRH ĞIZ

Revayete göre, lap gedim zamanlarda köçeri
tayfalar mal-ğaranı ve goyun sürülerini getirib
"Çiçekli" deyilen yaylağa çıkharandan sonra aranda
ekdikleri mehsulu yağmağ için kişiler arana gayı-
(1555)darmış. /

36.

Yaylağda galan gelinler, ğızlar bu güzel çi-
çeklideki etir saçan çiçeklerden deste bağlayıb a-
randan gelen ezizlerini ğarşılarmışlar. Bir gün
ğızlar, gelinler çiçek desteleri toplaya-toplaya,
(1560)mahnı ohuya-ohuya arandan mehsul toplayıb yaylağa
ğayıdan sevimli yarlarını ğarşılaman ğırh ğız ala-

çığdan aralanır.Hava ğaralar,duman gelib dağları tutur.

Ğırh ğız dumanlı,çiskinli dağda azır,ha-
(1565)ra,hansı semte getdiklerini bilmirler.

Ėfleten deste halda geçen ğızlar ğaya-
lardan uçub mehv olurlar.O günden bu sıldırım da-
đa "Ğırhğız" değirler.

NUH VE ĞARI

(1570) Nuh heber tutur ki,dünyanı su alacağ.El-
ayağa düşür,gemi hazırlayır,heyvanların heresin-
den bir cütünü de gemiye ğoyur ki,onların nesli
kesilmesin.

İşden halı olan,dünya görmüş,ömür sürmüş,
(1575)ağ saçlı,ağ birçekli bir ğarı Nuh'a yakınlaşıb
değir:

--Meni de özünle apar.

Nuh söz verir.Lakin sefer zamanı verđiyi
söz huşundan çıhır,ğarı ğalır yer üzünde.

(1580) Değirler,bir yağış yağır,bir yağış yağır,
tut ucundan çıh göye.Çaylar sahe galhır,her yan
suya ğarışır,dünya görünmez olur.

Vaht keçir,ve'de yetiştir.Güneş sığıyıp göy-
de alov-alov yanır.Güneşin zerbinden su erşe çe-
(1585)kilir.Nuh ğayıdanda ğarı düşür yadına.Ėđdir ki,
onun öldüsünden-ğaldısından bir heber tutsun.Ğa-
rının Ğarının evine yakınlaşanda ğulağına ses ge-
lir,dinleyib görür ki,cehre sesidir.Ğarı salamat-
dı,özü de ip eyirir.

(1590) Soruşur:

--Ğarı,dünyanı su aldı,sen bunu görmedinmi,
duymadınmı?

--Yer üzünü su almağını bundan bildim ki,
piltelerim bir az nem kimi oldu.

(1595) Nuh barmağını dişleyir,başa düşür ki,ğarı

ğoca dünyanın özü imiş.Sen deme alem batanda bu-
nun ancak piltesi nemlenermiş./

BULAG, ÇAY ve DENİZ

39.

DAMCILI
BULAĞ

- (1600) Keçmiş zamanlarda bir kasıb oğlu varlı ğızını sevir, ğız da onu sevir. Ancağ ğızın ata-anası sevgilileri ğovuşmağaya ğoymur. Çaresiz ğalan oğlan özünü ğayadan atır, ölür. Ğız ise heç kese ere ğetmir. Her ğün hemin ğayanın başına çıhıb doyunca (1605) ağlayır. İller ötür, ğız da dünyadan köçür, sonra hemin ğaya dibinden göz verir, damcı-damcı ağlayır. İki sevgiliye ağlayır, nakam mehebbete ağlayır. "Damcılı bulağ" o ğızın göz yaşından emele gelib.

(1610)

OĞLAN BULAĞ, GIZ BULAĞ

- İlisu'da bir oğlanla bir ğız el-ele verib, ovçu Pirim'i görmek arzusu ile dağları, ğayaları ahtarmağaya çıhırlar. Onlar nehayet, gelib ovçu Pirim'in yaşadığı yere çatırlar. Oğlan deyir:
- (1615) --Odur ey, Pirim baba o ğayanın üstündeki evde yaşayır. Yayını-ohunu da daşa söykeyib. Ğızla oğlan marağla ğayaya bahırlar. Onlar arzu edirler ki, ne ola, buradan bir bulağ çıha. Pirim babanın yanına el-üzümüzü yuyub ğedek. Bu vaht (1620) bir atlı onların yanından çaparag keçir. Atının nalı daşa deyir. Nalın izinden su fevvere vurur. Oğlanla ğız isteyirler ki, bu suya teref ğaçsınlar. Ovçu Pirim deyir:
- Dönün ğeri bahın, ğayanın dibinde iki bu-
- (1625) lağ ğoreceksiniz. Ğıza ohşayan bulağ "Ğız bulağ", oğlana ohşayan bulağ "Oğlan bulağ"dır. Kim o bulağlarda el-üzünü yusa, /suyundan içse, çimse ğözelleşer, azar-bezarı yoh olar. Onlar şefa ğaynağlarıdır.

40.

(1630)

ĞIRĖBULAĞ

Gence ĥanı her il yaylağa çıĥar, Ğoşğar dağının eteyinde yurd salarmış. Ğözünün ağı-ğarası birce ĝızı varmış. Ğan ĝızı ĝırĥ kenizle her gün çemenlikde gezer, güllerin, çiçeklerin içinde

(1635) dövre vurub oturur, çalib-çağırır, kefleri kök, damağları çağ halda bineye dönermişler.

Bir gün yine şeyre çıĥır, her keniz bir ĝucağ dolusu gül-çiçek derir, ĥan ĝızının başına gülden tac hörür, saçlarının cığasına çiçekler dü-

(1640) zürler, sonra da onu üzük ĝaşı kimi araya alib eyleşirler. Heresi bir neğme oĥuyur. Birden dağları, dereleri ĝalın duman bürüyür. Binenin hayanda ol-

duğunu unudurlar. O ĝeder çalışırlar, ora-bura ĝa-
çışırlar ki, ĥan ĝızını da itirirler. Sesleri-ün-

(1645) leri dağlara eks edir, yamaclara yayılır, onların sesine ses veren tapılmır. Neçe gün, neçe gece dağlarda ac-susuz dolanırlar. Ahırda bir ĝayanın altına yığışıb baş-başa verirler, acı göz yaşları ahıdırlar. Göz yaşları ile eriyib yere hopurlar.

(1650) Hemin vaĥtdan orada ĝırĥbulağ göz verib, ĝışda donur, yaz gelende çağlayıb ahır, yayda da hemişe bir hesret neğmesi oĥuyur.

ĞIRĖĞIZ BULAĞI

Bir mahalda ĝırĥ oba vardı. Bu obaların ĥa-
(1655) mısı özlerine bir toy yeri seçmişdiler. Bu yer dörd şiş dağın arasındaki yastanada idi. Yastananın ortasından bir bulağ ahırdı. Bir ĝıza toy vurulanda ĝırĥ obanın ĝırĥı da ora yığışardı. Oğlanlar orda sever, ĝızlar orda sevilirdiler.

(1660) Bir gün ĝonşu mahalın şahı bu ĝırĥ obaya ĝoşun yeritdi. Obaların igidleri, erleri davaya ĝetdiler. Dava uzun çekdi, ĝedenlerin ĝırĥı ĝayıtmadı.

Ahırınca toyda o ğırh oğlanı seven ğızlar başdan-
ayağa ğara ğeyinib hemin bulağın başına ylığışdı-
(1665)lar.Ēırh ğün,Ēırh ğece yas sahladılar.Sonra her
ilin yazında yene ğara ğeyindiler,ömürlerinin
sonuna kimi ilk ğörüş yerinde ğöz yaşı ahıtdılar.
Onların bayatıları,yanığlı sesleri,Ēöz yaşları
bulağın duru sularına ğarışdı.Her baharda,eđ dağ-
(1670)lara kōçende o bulağ Ēırh Ēızın nakam mehebbet
mahnılarını ohudu./

41.

NEĒMELİ BULAĒ

Ata var-dōvleti üstünde iki Ēardařın giley-
Ēüzarı dūřür.Bōyük Ēardařın tamahı Ēüclü imiř, is-
(1675)teyirmiş ki,mal-mülkün çoğu,hem de en yahşısı o-
nun olsun.Her şeyi üç yere bölür,çöp atır,iki
pay bōyük Ēardařa verilir,yene de razı olmur.Onun
deyintisi,kiçik Ēardařdan narazılığı kendi başına
Ēötür.Bu şerikli malın bölünmesine kendin ađsađđal-
(1680)ları da Ēarıřır.

Bōyük Ēardař bu defe de debbeleyir.Ahırda
kiçik Ēardař biabırçılığdan can Ēurtarmađ için
ata var-dōvletinden bir çöp de Ēötürmeyib kendin
ayağına kōçür.Özüne yurd salır,eđ tikdirir,arvad-
(1685)uşağını başına ylığıb ekin-biçinle külfetini do-
landırmağa başlayır.Camaat ise bōyük Ēardařı kend-
den kōçürür.O,bir meşenin eteyine çekilib özüne
bir bina Ēurur.Atasının ağır-yüňgölünü-her neyi
vardısa,ora daşılır.

(1690) Aradan iller keçir.Bōyük Ēardařın oğlu,ki-
çik Ēardařın da Ēızı bōyüyür.Oğlanın adı Mehem-
med,Ēızın adı ise İsmet imiş.Mehemmed atasının il-
hısındaki ham dayları,dayçaları tutub minik öyre-
dirmiş.Ēaçaradı minib çapırmış.Ürgeler dağdan,
(1695)yal-yamacdan ildırım teki ötende Ēarnının altın-
dan keçib yene beline Ēalđarmıř.At çapa-çapa eyi-

lib yerden torpağ götürürmüş.

İsmet de genişsiz güzel imiş.Göyçekliyinin sedası  llere yayılıbmış.

- (1700) Bir gün kendde toy başlanır.Zurnanı sesi dağlardan aşır,b y k ğardaşın obasına da çatır. Mehemed atasından helvet ge yinib-ke çinir,ğaçara-ğına ğuşlar da çatmayan keheri yeherleyir,ğalhır beline,zurnanın sesini tutub toy vurulan kende
- (1705)çapır. z n  o vaht yetirir ki,kendin cavanları atlarının beline ğırgı kimi ğonub  z keher-k renlerini zurnanın havasına havalandırırđı.Kendin g zel-göyçek ğızları da boy-boya verib tamaşaya dayanmışdılar.
- (1710) Birden kend ağsağğalı elini galdırıp  ndirdi.Çaparın biri elindeki ğırmızı yaylığı ye lendire-ye lendire atını ireli çapdı.O biri çaparlar da  z atlarını mahmızladılar.Çapaçap başlandı.Atını hamıdan dalda seyirden Mehemed on-
- (1715)ları keçdi.Oh kimi ireli çıhdı,yaylığı ğabağda ge den çaparın elinden alıb  z keherinin başını başğa semte d nderdi,atını dağlarda,ğayalarda ğuş teki sekdirdi.Kend cavanlarının heresinin atı bir derede yor lub ğaldı.Mehemed ge ri dönüb
- (1720)atını zurnaçılıların ğabağında sahladı,at zurna havasına oyur-oyur oynadı/
42. Kend ağsağğalı ireli çıhib heleti oğlana verdi.Ēırmızı yaylığı ondan alıb Mehemed'den soruşdu:
- (1725) --Adetimiz beledir:cıdırda ğalib gelen oğlan kendin en güzel ğızını almalıdır.İndi de görüm,bu ğızların hansını beyenirsen?
Mehemed tanımadığı emisi ğızını gösterdi...
Onlar "Neğmeli bulağ" başında görüşmeye
- (1730)ve'deleşdiler.
Mehemed atını  z obalarına çapdı.Ehvalatı anasına,anası da oğlanın atasına danışdı.B y k

ğardaş o kendin en göyçek gızının soracağını eşitmişdi. Bilmişdi ki, ğardaşı gızıdır. İsmet'le görüş-
(1735)meyi oğluna ğadağan etti. Amma Mehemed atasından gizlice atlandı, bulağ başına yollandı. Atası tez heber tutdu. Atını kese yollarla çapdı. Mehemed'i ğabağladı. Oğlunu çekib atdan yere saldı, döyüb öldürdü.

(1740) İsmet ise neğmeli bulağ başında gözleye-gözleye ğalır. Gece yarıdan keçir, sevgilisinin ses-sorağını eşitmir, seher açılır, isteklisinin ğaraltısı görünür. Ahşam düşür. Gız fikirleşir ki, sevgilisi de belke özge bir bulağın başında onu

(1745)gözleyir, belke ayrı yerde de neğmeli bulağ var? O biri bulağın başına getmek isteyir, amma üreyi gelmir, ele bilir o ğeden kimi Mehemed gelib İsmet'i burada ahtaracağ, tapmayacağ.

Bir meh esir, gızın saçlarını alıb aparır,
(1750)her teli bir bulağ başında bitirir. O tellerin heresi bir söyüd ağacına dönür, Mehemed'in yolunu gözleyir.

ĞIZBENOVŞE BULAĞI

Bele deyirler ki, keçmişde dövletli bir
(1755)kişinin Benovşe adında bir gızı olur. Benovşe varlı gızı olmasına bahmayarağ heç kime yuharıdan aşağı bahmaz, hamını bir gözde görerdi. Onların sayı-hesabı bilinmeyen ğoyunlarını Yetim adlı bir çoban otarırdı. Feraseti, ğoçağlığı, sedareti ile a-
(1760)ğasının hörmetini ğazanmış Yetim üreyinin hökmü ile Benovşe'ye mehebbet yetirir.

Çoban mehebbetini özüne ar bilmeyen Benovşe gizli görüşe razılığ verir. Sevgililer hemişe bulağ başında görüşmeyi ğerara alırlar.

(1765) Benovşe ve'de yerine Yetim'den evvel gelir, boynunu büküb sevgilisinin yolunu gözleyerdi. Gö-

rüş bulağının serin suyundan içdikde onların mehebbeti daha da alovlanırdı.

- Bir gün ağaya çatır ki, bes demezsen, gızın
- 43.(1770) Yetim'le gö/rüşür. Bunu eşiden ağa ve oğlanları gulağlarına inanmır, gızı güdmeye başlayırlar. Ve'-de vahtı yahınlaşır. Benovşe bulağ başına telesir. Ağa esabeleri ile gızı gizlice te'gib etmeye başlayır. Benovşe bulağ başına çatıb boynuburuğ halda (1775) sevgilisinin yolunu gözleyir. Ve'deden heyli keçir. Yetim gelib çıhmır. O saat üreyine damır ki, sevgilisinin başında bir iş var. Yegin gizli sirlere aşkar olub, onlar bir daha görüşmeyecekler. Benovşe'nin boynunun büküyü bir az da artır. Derdli (1780) bir bayatı çekir:

Gözlerimi oysalar,
Üste derman goysalar.
Men senden el üzmerem,
Dilim dilim soysalar.

- (1785) Bayatı bütün kende ses salır.
Ağa Benovşe'nin mehebbetinin sesini kesmeye çalışır, ancağ bayatı gör kimi Ağanın canına dolur.

- Onlar görürler ki, Benovşe'nin sesini vah-
- (1790) tında kesmeseler, hamı bu mehebbetden heberdar olacağ. Bu da ki, Ağa için ölümden beterdir. Bu ara Yetim özünü sevgilisine yetirir. Onlar sarmaşığ kimi bir-birine sarışırlar. Gan ağanın beynine vurur. Oğlanları ile birlikde gizlendiği yerden çı-
- (1795) hıb doğma gızı Benovşe'ni hencerle doğrayır. Yetim'le oturduğları daş gana bürünür. Yetim dözze bilmir, bir ağı çekir:

Ahu dağda hoş meler,
Hoş inilder, hoş meler;

(1800) Eger bivefa olsam,
Oturduğum daş meler.

Sonra hejceri çıharıb üreyine saplayır.
Halğ Benovşe'nin meytini Ağaya vermir.Onları bu-
lağın başında defn edirler.

(1805) Her il yaz gelende Benovşe'nin gebri üs-
tünde,aşiglerin ğanı tükülen yerde boynu bükülü
bir çiçek açır,mehebbeti kimi ömrü az olur,dörd-
beş günden sonra solur.Halğ bu çiçeye iki nakam
mehebbetin remzi olaraq Benovşe adı verir.

(1810) ĞARA AT BULAĞI

Şimşat'ın ehalisi su sarıdan berk korluğ
çekirdi.Her yan susuzluğdan ğovrulub hezele dönmüş-
dü.Yayın ğızmar çağında daha dehşetli olurdu./

44.

Yahındaki dağın döşünden car olan zemzem
(1815)kimi bulağın suyu kesilmişdi.Camaat üçün belaya
çevrilen bir ğara,neheng ilan ğıvrılıb bulağın
gözünü tutmuşdu.Şimşatlılar ne tedbir tökdülerse
ğara ilanı insafa getire bilmediler.Heyli itgi
verenden sonra başğa çihş yolu ahtardılar.

(1820) Su üçün camaat uzun-uzun ğuyular ğazıb,de-
rin-derin istiller düzelttiler.Ğuyulardan suyu
evvelce keller çıhartdı.Keller gece-gündüz işle-
di,amma adamların teşnesi sönmedi.Keller telef
olandan sonra öküzler meydana geldi.Öküzlerin de
(1825)çıhardığı bir ovuc su veziyyeti yüngülleşdirme-
di.Öküzler de sıradan çihdi.Ahırda elac atlara
ğaldı.

Kellere ve öküzlere nisbeten zerif heyvan
olan atlar ğızmar güneş altında ağır işe dözmür,
(1830)tezlikle üzülüb elden düşür,telef olurdular.Çoh
keçmedi minik atları,çapar atları,döyüş atları--
en yahşı cins atlar şeyrelib yoğa çihdilar.Növbe

ğulunlara,dayçalara gelirdi.

(1835) Atların içinde hele ana gohusu burnunda, ata ezemeti yerisinde olan bir ğara at da vardı. Ağzı cilov,beli yeher görmemiş Ğara atın yerisine,duruşuna,oynağına,çaparına hamı heyran idi. Ele bil tebiet Ğara atı cıdırda çapmağa,döyüşde düşmen ğabağına çıhmağa yaratmışdı.

(1840) Nehayet,növbe Ğara ata çatdı.Onu ğuyudan su çiharmağ için ğoşğuya apardılar.Boynuna ağır künde ğoyub ğuyunun başına dolandırdılar.Ğara ilan dehşetli ğara güne çevrilmişdi.Bir az da bele getse Şimşat'da henirti ğalmayacağdı.Ğara

(1845) at ğara ilanı gören kimi gözlerinden od çıhdı, yalını oynadıb sahe ğalhdı.Ele bir kişnerti ğopardı ki,dağ-daş titredi,sonra ğoşa ayağlarını zerb ile ğara ilanın başına vurdu.Başlı ezilen ilan tezlikle murdar oldu.

(1850) Bulağ yeniden cana geldi.Onun heyat veren şeli-suyu her yana car oldu.Hamı ezab-eziyyetden gurtardı.Ğara at ğara ilanı öldürmekle Şimşat camaatına ağ gün getirdi.O vahtdan beri bu bulağ "Ğara at bulağı" adlanır.

(1855)

PERVANE GÖLÜ

Bir oğlanla bir ğız bir-birini çok sevirmiş. Heresi de ayrı-ayrı kendden imiş.Kendler çok yahın olsa da,arada bir göl var imiş.

(1860) Gençler gündüz görüşe bilmirmişler.Ahşam görüşmelerine ise aradaki göl mane olurmuş.Çok fikirleşenden sonra,onlar,ahşam görüşüne çare tapırlar.

45. Ahşam olan kimi ğız cırağı yandıırıp göl teredefdeki/pencerenin ğabağına ğoyarmış.Oğlan da (1865) cırağ ışığına,üze-üze gölden keçib,ğızın yanına gelermiş.Beşlelikle,onlar her ahşam görüşüb söh-

bet edermişler.

Bir gün ğızın atası bu sirri anlayır.Ġız
çırağı yandırıp bayıra çıhan kimi kişi üfürüb ke-
(1870)çirir.Oğlan ğabağı görmür,yolu çasıır,ne ğeder sa-
ĝa-sola ğol atıb üzürse de,sahile çıha bilmir.Yo-
rulub elden düşür,boğulub ölür.

Ġız sahilde çoğ gözleyir,oğlan gelib çah-
mır.Kor-peşman e ve dönür.Sabaha ğeder fikirden
(1875)yatmır.Seher erte yerden durub gölün ğırağına ge-
lir.Oğlanın öldüyünü anlayır,o da özünü göle a-
tır,suda boğulur.Ġızın adı Pervane imiş.

ĠANLI GÖL

Bir kasıb kişi ekinçilikle dolanırdı.Da-
(1880)ğın başındaki gölün yanında ekin yeri vardı.

Kişi üzünü arvadına tutub dedi:

--Arvad,isteyirem oğlumu da özümle iş üs-
tüne aparım.Men meĝelçi olum,oğlum da hodağcı.

Kişi uşağı öz eli ile boyunduruğa mindi-
(1885)rır,öz eli ile de yere düşürürdü.Ata buna da çoğ
şevinirdi:"Kömekdir,hayandır--deyirdi."

Birden öküzlerden birinin samıbağı ĝırıl-
dı.Kişi oturub samıbağı hörmeye başladı.Bir de
başını ĝaldıranda gördü ki,öküzler göle çathaçat-
(1890)dadı,uşağ da boyunduruğdan yapışıĝlı ĝalib.Kişi
çatanacan öküzler özlerini suya vururlar.Ėle bil
bu düzde ne öküz varmış,ne de cüt.Kişinin başına
hava gelir,gölle danışır:

(1895) Ezizinem,ğanlı göl,
Ġanlı derya,ğanlı göl:
Ġaytar benim oğlumu,
Olma mennen ĝanlı,göl!

ĞIZ GÖLÜ

Ğutgaşen rayonunda küçük bir göl var.He-
(1900)min göle Ğız gölü deyrirler.Söylenenlere göre,he-
min gölün yerinde bir varlı hanın sarayı var i-
miş.Olduğca ğeddar,zalım hanın hökmü daşdan ke-
çermiş.

Bu elin ağıllı,kamallı,gözel-göyçek bir
46.(1905)ğızı olur.O,/gözel olduğı geder de gururlu olur.
Varlı-dövletli,şövkətli aşığlerin elçileri kor-
peşman geri ğayırdırlar.Sen deme ğız obasının
sade bir oğlunu-hanın çobanını sevirmiş.

Bir gün han ova çıhanda ğızı bulağ başın-
(1910)da görür,bir könülden min könüle aşığ olur.Ğıza
elçi gönderir.Ğız hanın teklifini redd eder.Ha-
na heber verirler ki,ğız senin çobanını sevir.
Han ğezeblenir,çobanı tutub zindana saldırır,ğı-
zı da zorla sarayına getirdir.Lakin ğız esir ol-
(1915)sa da,hana könlü vermir.O,döne-döne hanın ğarşı-
sında diz çökerek fikrinden el çekmesi için yal-
varıb-yaharır.Ancak bu yalvarışlar hanın da gel-
bine te'sir etmir.Ğız yeğane çıhış yolunu özünü
öldürmekte görür.Bunu ğabağcadan duyan hiyleger
(1920)han ğıza möhkem güdükçü ğoyur.Elacsız ğalan ğız
göz yaşlarına güc verir.Gece-gündüz ağlayır.İsti,
duzlu göz yaşları yanağını yandırıp ahır,torpağı
yandırıp ahır,bir çuhur yerde göllenmeye başla-
yır.Bu ezaba göyde buludlar dözmür,yağışa çevri-
(1925)lib göz yaşlarını ona beşş edir.Çaylar döze bil-
mir,mecrasını deyişib yazığ ğızın göz yaşlarına
ğovuşur.Nehayet,burada duzlu bir göl emele geti-
rir.Amma zalım-ğeddar han insafa gelmir,ğızla ev-
lenmek fikrinden el çekmir.Bu göl ğızın ahu nale-
(1930)si kimi böyüyüb hanın sarayını özünde ğerg edir.

ĞIZIL MECMEYİ EFSANESİ

Kelbecer rayonunun erazisinde, Şahbaz yaylağının yakınında Galaça adlı bir yer var. Galaça büyük bir kahadan ve onun etrafında olan (1935) çohdan uçub-dağılmış hasar galıglarından ibarettir. Kahanın ağzı dardır. İçerisi renglerde işlenmiş, çoh meharetle çekilmiş bir mecmeyi şekli var. Bu mecmeyinin nahışları o geder güzel, tebiî işlenib ki, ilk nezerde adam bunun daş üzerinde çapıldığına inanmır. Bu hağda beşe bir efsane var.

Keçmiş bir beyin çoh güzel bir ğızı var imiş. Ğıza çoh adam elçi gelirmiş, ancağ ğız heç kese getirmiş. Sen deme, onun gözü atasının çobanında imiş. Ğızın atası ğızının ere getmemesinden (1945) narazı imiş. Ona göre de deyr ki, bu defe ğıza kim birinci elçi gönderse, ğızı ona da verecek. Bunu eşiden ğız heber gönderir ki, kim benim ğızıl/mecmeyimin şeklini olduğu kimi çekse, ona da gedeceyem. Ğız gizlince mecmeyini oğlana gösterir.

47.

(1950) Çohdan ğızı seven çoban celd hemin kahaya gelir. Sürü dağılmasın deye kahanın etrafına hasar çekir. Sonra kahanı çaparağ genişlendirmeye başlayır. Ğızıl mecmeyinin şeklini tebiî boyalarla kahanın tavanına çekir. Bundan heber tutan bey (1955) "sürünü oğurlayıb gizletmisen"--deye böhtan atıb genc çobanı öldürtürüb çaya atdırır. Günahsız çoban azğın beyin ğurbanı olur. Bu hadiseni eşiden ğız genc çobanın ölümüne sebep olduğu için mecmeyisi ile beraber özünü çayın burulğanına atıb (1960) mehv edir.

Ğızla çoban helak olur. Mecmeyi suların goynunda itir. Lakin saf mehebbetin yadigarı olan mecmeyinin şekli bu gün de olduğu kimi galır.

ĠANLI GÖLÜN MARALLARI

- (1965) Bir ana maralın bir cüt balası vardı.O balalarını Ağ gölün sahilinde göyub otlamağa get-di.Çemende heyli otladı.Birden maral yad nefesi duyub diksindi,ovçunu gördü.İnsafsız ovçunun at-dığı oh maralın sinesine sancıldı.Maral bir ba-
(1970)şa ac göyub geldiye balalarına teref gaçdı.O,al-ğan içinde idi.Balaları heç ne başa düşmeyib al-ğan içerisinde olan analarını son defe doyunca emdiler.Yaralı maral can vere-verere balalarını süzürdü,yavaş-yavaş göz gapağları endi.Ağ göl
(1975)maralın Ġanından Ġıpgırmızı oldu.O günden gölün adı deyişib "Ġanlı göl" oldu.

Deyirler ki,o vahtdan hemin maralın nesli "Ġanlı göl"ü unutmur,onun sahiline gelir,çemende otlayır,gölün suyundan içirler.

(1980) DENİZ VE ĠAĠAYI

- Keçmiş eyyamda şanlı-şöhretli bir şah var-mış.Şahın gözünün ağı-ğarası birce Ġızı varmış.Onun güzelliğinin,kamalının sorağı her yana ya-yılıbmış.Çoh yerden Ġıza elçi düşür.Şah onların
(1985)içinde özüne küreken ola bilecek varlı-dövletli aşığler görse de,Ġız heç kime gönül vermir.Ata Ġızını ne Ġeder dile tutur,ne Ġeder adam salırsa, heç kim Ġızı yola getire bilmir.Sen deme,Ġız ka-sıb bir oğlanı sevmiş.Onlar helveti görüşüb
(1990)derdleşir,vüsala yetmek için yollar ahtarırmiş-
48. lar.Oğlan/kasıb olsa da merd ve cesur imiş.O,ağ Ġuşa ohşayan sevgilisini görende deniz kimi co-şur,deniz kimi lepelenir,deniz kimi dalğalanır-mış.
(1995) Bir gün şah istekli Ġızının kasıb oğlanla sevişmesinden heber tutur.Berk gezeblenir.Emr e-

- dir ki, harada olsa oğlanı tapıb hüzura getirsinler. Çoğ ahtardığdan sonra şahın adamları comerd aşığı tapırlar. Şah onun öldürülmesine ferman verir. (2000) Oğlan hahiş edir ki, e'dam vahtı gızı uzağa aparsınlar. Gız onun ölümünü görmesin. Şah oğlanın sözlerinden sevinir, ondan daha dehşetli, daha da ezablı intigam almağ için gızını e'dam yerine getirtirir.
- (2005) Celladlar şahın işaresini gözleyirler. Oğlan ölümü merdane garşılayır. İşare verilir. Celladlar işe başlayanda gızın feryadı eşidilir. Oğlan camaat arasında sevgilisini görüb tanıyır. O saat eşgin gücünden coşa gelir, deniz kimi dalgalanır, deniz kimi haygırır. Oğlan hamının gözü garşısında eriyib suya dönür. Bu su böyüyür, dalğalı bir denize çevrilir. Şah ve e'yanlar bu denizde boğulub telef olurlar. Oğlanın sevgilisi ise ağ gağayıya çevrilib coşan denizin goynunda üzür.
- (2015) Onlar beşe govuşurlar. O vahtdan beri gağayı denizden ayrılıdır.

GÖYÇE GÖLÜ

Revayete göre indiki Göyçe gölünün yerinde, dağlar goynunda büyük düzenlik ve bu düzenlikde (2020) de hırdaca daşlı tepelikler ve menzereli bir yer varmış.

Burada maldar tayfalar arasında tez-tez başginlar ve dalaşmalar olardı. Bu sebebden bir ailenin bir gün cavan bir oğlu dalaşmalarda itgin düşür ve tapılıdır. Ailenin itgin düşmüş oğlunun çoğ güzel bir bacısı gardaşının hesreti ile evlerinde gemgin halda yaşayırdı. Oğlan ise haradansa bir gün öz vetenine--Göyçe'ye gayıtmağı get edir.

(2030) Göyçe düzenliyindeki halgin yaşayış kend-

lerinden birinin ortasında büyük bir yeraltı bulagı var idi.

Bu bulagın bir sirri var idi ki, suyu götürenden sonra bulagın daşmağ adeti çoğ gorhulu (2035) idi. Ona göre de bu bulagın ağzına gapağ hazırlanmışdı. Her kes suyu götürdükden sonra gapağı möhkem örterdi. Gardası itgin düşmüş gız hemin guyudan su götürerken bir uşagı gaça-gaça gelib onun gardasının geldiğini heber verir. Çoğ sevincek o- (2040) lan gız suyu götürüb, guyunun gapısını örtmeden çıhib geçir. Guyu ise gece daşib çöle ahmağa başlayır ve gür su hemin mahalı alır ve Göyçe gölünü emele getirir./

49.

GÖY GÖL

(2045) Şehri-zerrin şehrinin her terefi sıldırım dağlar ve gayalarla ehate olunmuşdu.

Burani Salsal adlı bir padşah idare edirdi. Onun hökmü yere-göye sığmazdı. Bir gün padşahın gulluğçuları gördüler ki, elçi daşının üste (2050) üç erib oturub. Gulluğçular tez padşaha heber verdiler. Padşah elçilerin onun yanına burahılmasını emr etti.

Erebler edeb-erkannen baş eyib getirdikleri nameni padşahın gabağına goyurlar. Padşah (2055) nameni ohumağı emr edir:

Orada yazılmışdı: --Ey Salsal, gel müselmanlığı gebul et, eger gebul etmesen hazırlaş, senle dava eleyecem.

Bu sözler Salsal'ı ele götürür ki, az ga- (2060) lır hirsinden başı partlasın.

İsteyir ereblerin başını vurdursun. Amma vezir ağıllıydı, goymayıb deyir:

--Gibleyi-alem sağ olsun, elçiye zaval yohdur, bunların ne teğsiri var?

(2065) Padşah bu sözden sonra ereblere bir mek-

tub yazıp verir ve yola saldırır.

Ereblere bir neçe günden sonra gelib öz ölkelerine çığırılar ve mektubu helifeye verirler.

Helife meseleni bilenden sonra yol alıb (2070)Salsal'ın ölkesine gelir.Salsal serhedde o geder goşun yığmışdı ki, otun-suyun sanı varıydı, amma goşunun sanı yohuydu.

Ereb goşunlarını görende Salsal'ın bir geder rengi kaçır. Heyli fikir edir.

(2075) Salsal'ın Zerengiz adlı güzel-göyçek bir gızı var idi. Onun 17 yaşı yenice tamam olmuşdu. Remmalığı da çok yahşı bilirdi, hem de caduger idi.

Padşah gızı yanına çağırtdırıp dedi ki, (2080)ey benim mehriban gızım, bir reml at, görek bu işin ahırı nece olacağı?

Gız bir reml atır, amma rengi saralır.

Atası soruşur:

--He, mehriban gızım, de görek rengin niye (2085)saraldı?

Zerengiz cavab verir ki, atayı-mehriban, deyesen erebler bize galib gelesidir.

Ele bil Salsal'ı ildırım vurur. "Ey çepel, sen de ereblerin şehrine uydun", -deyib gıza bir (2090)şille çekir. Gız bihuş olub yihılır.

Padşah emr edir ki, bu çepelin boynunu vurun.

Vezir gabağa yeriyib deyir: Şah sağ olsun, helelik elini sahla, goy görek bu işin ahırı nece (2095)olur. /

50.

Salsal gızı zindana saldırır. Ertesi gün Salsal'ın goşunu ile ereblerin goşunu gabağlaşır. Gızgın dava başlanır. Her gün erebler galib gelir. Salsal'ın goşunu artıg davam getire bilmir. Onlar (2100)şehri-zerrine teref çekilirler. Ahırda erebler lap galaya yahınlaşır. Salsal goşunla beraber galaya

girib ğapını bağlayır.

Bir ğün padşah emr edir ki, ğızı getirin.

Zerengiz'i getirirler. Bu defe Salsal üzü-
(2105)nü ğıza tutub deyr ki, bir reml at, ğörek iş ne
yerdedi.

Ġız bir reml atdığdan sonra atasına deyr:

--Ata, isteyirsen meni tike-tike doğra ye-
ne sözün düzünü deyeceyem.

(2110) Erebler sene ğalib gelecek ve üç ğüne ki-
mi şeheri alacağlar.

Şah ğıza heç ne demeyerek fikre ğedir. Son-
ra başını ğaldırıp soruşur.

--Ey benim meħriban ğızım, bes indi tedbi-
(2115)rin nedi?

Zerengiz bir ğeder fikirleşdikden sonra
deyr:

--Ata sen bilirsen ki, men hem remdar, hem
de şehrkaram. İndi emr et, üç ğüne kimi bir neçe
(2120)böyük gemi ğayırlılsın. Bütün lazım olan şeyleri o
gemiye yığdır. Men de bir şehr duası ohuyaram, ğa-
lanın içindeki tilsim ğırılılar. Orada böyük bir çay
kimi bulağ emele geler.

Ele de edir. Bu bulağın suyu yavaş-yavaş
(2125)ğalharag şeheri basır. Ele bu vaħt ğala ğapısı e-
rebler terefinden ğırılır.

Ġalaya dahil olan helife ne görse yaħşıdı.
Görür ki, su yavaş-yavaş ğalhib şeheri basır. Sal-
sal ise böyük bir gemide eyleşib, ğünbatan terefe
(2130)ğedir.

Bir müddetden sonra su böyüyüb bir derya
emele getirir.

İndi o derya Göy göl adlanır. Baħ, Göy göl
bu cür emele gelib.

(2135) Erebler bu işe çoħ teccüb edirler.

AĞDEVE GÖLÜ

- İki istekli ğardaş varmış.Böyük ğardaşın Şahmar adlı oğlu,kiçik ğardaşın Pernaz adlı ğızı varmış.Beşe olur ki,kiçik ğardaş ölür.Onun var-
- (2140)dövleti ve külfeti böyük ğardaşın ihtiyarında ğalır.Uşağlar böyüyür.Pernaz fehminen loğman kimi bir ğız olur.O,çiçeklerin,güllerin,suların hansasının hansı derdin dermanı olduğunu bilirmiş.Ĝızın güzelliği,ağlı,kamalı hağında mahalda/çoh
51. (2145)danışılır.Kendin cavanları,o cümleden öz emisi oğlu Şahmar da ğıza müşteri çılır.Pernaz'ın dünyada zehlesi getdiyi bir adam vardısıa,o da emisi oğlu Şahmar idi.Bu heber Pernaz'ın emisine de çatdı.Ĝezeblendi:
- (2150) --Nece ye'ni,öz daşım,öz divarım;öz ocağımızı ğoyub özge ocağını yandırması deşilik ki?!
Bu sözler Pernaz'a te'sir etmedi.Pernaz öz anasına bildirdi ki,ğetse bu kendde Elyar adlı çobana ğedecek,ğetmese de heç kese.
- (2155) Eflan bu sözü eşidenden sonra doğrudan da ef'i ilana döndü.
Bir gün Eflan mahalda carçı sesi eşitdi:
--Camaat,İran şahı hestedir.Kim onun derdine çare etse,şah onu dünya malından ğeni edecektir!
- (2160)dir!
Eşe Eflan bu sözü göyde ahtarardı,yerde tapdı.Carçıya yakınlaşb dedi:
--Menim ğardaşım ğızı Pernaz Loğmandır.O, otun da,suyun da,çiçeyin de dilini bilir.
- (2165) Carçı şahın adamları ile Pernaz'ın yanına geldi.Pernaz dedi:
--Lezran kendi yakınlığında Abıdere çeşmesi var.Onun suyu dohsan doğğuz derdin dermanıdır. İki kuze su doldurun ağzının tıhancını bulağın a-
- (2170)yağındaki yarpızdan edin.O suyu bir هفته içse

şahınız şefa tapar.

Şahın adamları iki kuze su götürüb İran'a gayıdırlar.Doğrudan da Abıdere suyu şahın gözlerine ışığı getirir.

(2175) Şah deyir:

--O gız benim sarayıma getirilmelidir.

Bu heberi eşiden Pernaz deyir:

--Atamın var-dövleti emimdedir.Men şah sarayına cehizsiz gēde bilmerem.Emim Ağ deveni gı-

(2180)zılla yüklesin,bu şertle ki,Ayna göle gēder devenin ovsarın emim oğlu Şahmar çeksın.

Gız helvetce Elyar'a tapşırır ki,Ağ deveni möhkem yemle,duz ver,su verme!

Elyar tapşırırğa emel edir.

(2185) Ağ deveye iki tay gızıl yüklenir,üstünde de ağ donlu Pernaz'ı mindirirler.Şahmar fikirli-fikirli Ağ devenin ovsarın çeker.Ayna göle çatan-da susuz deve onları dartıb göle salır.Ağ deve de,Pernaz da,gızıl tayları da suyun dibinde gālır,(2190)lır,ancağ göl lepelenib Şahmar'ın meydini sahile çıkarır.

Ele o gündən Ayna gölün adı deyişib Ağ-deve gölü olur./

52.

MURANA GÖLÜ

(2195) Dağıstan'da Murana adlı bir dağ var.Hemin dağın zirvesinde ise bu dağın adı ile bağılı olan Murana gölü var.Gölün suyu hemişe göy rengde olur.Heç vaht su azalıb,artmır.Suyu içmeye yarar-sızdır.

(2200) Bu göl hağında müeyyen efsaneler söylenilir:

Devilene göre hemin gölden defelerle,goç sahile çıbmış,sürüye garişib ot otlamış ve yene de göle düşüb gözden itmişdir.

(2205) Bele bir efsane söyleyirler ki,ğoyun ota-

ran çoban,gölün sahilinde elinde deyenekle dayanıp tamaşa ederken deyenek elinden göle düşür.O, deyeneyi hiç cür götüre bilmez.

Bir gün Şeki'nin Babaratma kendindeki bu-
(2210)lağdan bir deyenek çıkar.Hemin deyeneyi götürüb orada sahlayırlar.Bu heber her terefe yayılır.İki il evvel deyeneyi gölde batan çoban bu heberi eşidib bulağa gelir.Çoban deyeneye bahan kimi tanıyır.Hemin deyenek özünün göle düşen deyeneyi-
(2215)dir.Değilene göre gölü ehate eden dağ az-az aranılır.Eger gölün suyu,dağın bir terefinin uçması ile elagedar dağılarsa,etraf mühiti deryaya dönderer,tamam su basar.

ĞIRĞIZ GÖLÜ VE ŞAHBULAĞ

(2220) Gözel yay günlerinin birinde göca bir çoban göyun sürüsünü arandan yaylağa aparırdı.Sürü otlaya-otlaya güllü-çiçekli bir yamaca galhdı.Çoyunlar yaman susamışdı.Çoban yakınlıgda çayaların arasında suyu göz yaşı kimi şeffaf,buz kimi serin
(2225)olan bir göl tanıyırdı.

Bu göl ğırğız gölü adlanırdı.Sürü gölden su içmeye yöneldi.Çoyunlar sudan doyunca içib,otlağa daraşdılar.Çoban suda el-üzünü yuyanda elinden çomağı göle düşdü.Ne geder çalışdısa çomağı
(2230)gölden çıkarda bilmedi.Çobanın çomağının topbuzu ğurğuşundan,desteyi ğümüşden idi.Çoban kor-peşman oradan uzağlaşdı.

Bu ehvalatdan iki il keçmişdi.Bir gün çoyunlar dağdan arana enende çoban öz çomağını başga
(2235)bir çobanın elinde gördü.Yakınlaşib dedi ki,elindeki çomağ benimkidir.Çoban dedi ki,bu çomağ hiç vaht senin ola bilmez.Men sürünü Şahbulağ'da sulayıb otlığa ötürdüm.Sonra bulağda el-üzümü yuyanda suyun üzünde bir çomağ üzdüyünü gördüm./

53.(2240)Özümü tez suya vurub çomağı götürdüm.Çoban dedi senin çomağın hara,Şahbulağı hara.İkinci çoban dedi ki,men bu çomağı Ğırğgız dağında Ğırğgız gölünde el-üzümü yuyanda göle salmışam.

Bu ehvalat her yere yayıldı.Sonradan me'-(2245)lum oldu ki,Ğırğgız gölü ile Şahbulağın arasında yeraltı çay olubdur.

ĞANLI ÇAY

Değyilenlere göre Teğymur'un ve seğvgilisi Fatime'nin ğanı ile ğızarmış suların adı hemin (2250)dövrden ğanlı çay ğalır.

İki aşığ görüşüb söhbet edenden sonra Fatime sabah yaylağa yola düşeceyini değyir.Teğymur'un üreyi sıhılsa da tezlikle yaylağda görüşüb,toy ve'desini yadına salıb Fatime'ye teselli verir:
(2255) --Geğt ezizim,gözle meni.Ulu dağlar kömeyin olsun!

Seher güneş al üfüğden boylananda yaylağ yolu ile bir köç irelileyirdi.Yaylağda çadırlar ğuruldu,bineler salındı.Serin yaylağ havasında (2260)hamı rahat nefes aldığı halda,sanki Fatime'ye hava çatışmırdı.Fikirli halda Fatime su sehengini çiyinine salıb,saf suları ayna kimi seffaf olan dağ çayına semt aldı.Seğvgilisinden ayrı düşmesi onun fikrini-huşunu tarmar etmişdi.Ğaya cığır

(2265)sanki ayağı altından ğaçdı.Ğayadan ğoparağ köpük-lü dağ çayının ağzına ne vaht düşdüyünü hiss etmedi.Oba sakinleri Fatime'ni ağır veziiyyetde seğlin elinden aldılar.Fatime son nefesinde aran yoluna göz dikib titrek dodağlarında beğle bir ba-
(2270)yatı pıçıldadı:

Ezizim gözü yolda,
Dağ yolu gözü yolda;

Men köçürem dünyadan,
Yar ğaldı gözü yolda.

- (2275) Bu vaht heç neden heberi olmayan Teymur'-
un gözlerinde sanki dünya ğan renginde görünür-
dü.Nedense bu dem onun üreyinde Fatime'ni gör-
mek arzusu baş ğaldırdı.O,yaylağa getmek istedi-
yini yoldaşlarına bildirib yola düşdü.Uzun yolu
(2280)ğısa eledi,yorgunluğ hiss etmeden özünü yaylağa
yetirdi.İndi o yalnız Fatime'nin pıçılıtlarını
eşitmek arzusu ile yaşayırdı.Ancak alaçığın ğar-
sısında toplaşmış ğara geysinmiş oba ehlini gö-
rende beyninde ele bil ildirım çahdı.Su getiren
(2285)ğızların destesine bahıb: /

54.

Ezizim şeh dumanı,
Yeş esdi,meh dumanı;
Hamının sonası burda,
Bes benim sonam hanı?---

- (2290)dēye feryad çekdi.
Onun feryadına sanki müğessir ğayalar,daş-
lı dağ çayı eks-seda verdi.Fatime'nin yohluğun-
dan heber tutan Teymur sevgilisinin ğatili olduğu
ğayadan özünü çaya atır.Bu vaht ildirım çahır,göy
(2295)ğuruldayır,köksü ğana boyanmış çayın suyu köpük-
lenib daşır,etraf torpağları öz ğanlı dili ile
yalayıb aparır.Oba sakinleri Teymur'un cesedini
ğana boyanmış dağ çayının sularından hılas ede
bilmirler.Baharın bu şençagında vahtsız heyatdan
(2300)ğetmiş bu iki nakam gencin yasını tuturlar.
Hemin bu dağ çayı o vahtdan "Ğanlı çay" a-
dı altında bu güne ğeder yaşamağdadır.
Her bahar çayın suyu aşıb-daşanda oba sa-
kinleri iki gencin nakam mehebbetine bais olan
(2305)Ğanlı çayın aharına bahıb Fatime ve Teymur faci-
esini yada salarağ köks ötürürler.

MİNCİVAN BULAĞI VE TERTER ÇAYI

- Bele deyrirler ki, dede-babalarımız gëdim zamanlardan at belinde deste-deste gezermişler.
- (2310) Ekser hissesi cavanlardan olan bu desteler vete-ni düşmenlerden goruyar, lazım gelende hemvete-nleri için heyirli iş tutarmışlar. Bele igidlerimiz harada olurmuşlarsa yahşı işleri ile nesiller için yadigar bir ad goyarlarmış.
- (2315) Hele çoh gëdim zamanlarda vetenimizin e-razisinde min igid cavandan ibaret bir deste çoh meşhur imiş. Hemin cavanların yolu bir vaht şatır-lı'dan düşür. İçmeli suyu çoh uzağdan getirirmiş-ler. Min igid cavan kendin kenarında, münasib yer
- (2320) seçib böyük dere gazır. Derenin dibinden bir neçe gür sulu bulağ çıhır. Deyirler ki, camaatın hamısı gelib buraya yahın yerde yaşayırlar. Halğ bulağı gazanın adı ile yeri Mincivan, bulağı Mincivan bu-lağı adlandırır. Hemin bulağ indi Mincuan bulağı
- (2325) kimi azacığ deyişiklikle galmağdadır (Berde'nin Nazırlı kendinde).

- Min cavandan ibaret olan igidler, sonra baş-ğa bir yere getmeli olurlar. Bu zaman da içmeli su onlardan bir geder uzağda club. Suyu galdıqları
55. (2330) yere getirene geder tebi de/yişirmiş, cavanların başçısı bir defe özü suyun ilk defe götürüldüyü yere gelib su içir. Su bu defe ona çoh hoş gelir. Ona göre de bulağın gözünden götürüb içdiyi suyu ter ter (teze-teze) adlandırır. Sonralar hemin suyu
- (2335) belege ter ter içermişler. Çayın da adı deyişdiri-lib, terter adlandırılıb.

ÇİRGİZ ÇAYI

Devilene göre Çirgiz çayı çoh böyük çay i-miş. İndiki Cenyatag meşeleri ise oralarda yoh i-

- (2340)miş. Bir defe bir deste ğuş çayın yahınları ile uçurmuş. Ğuşların heresinin ağzında bir meyve tumu var imiş. Gözlenilmeden güçlü ğasırğa ğopur. Ğasırğa ğuşlara ğanad çalmağa imkan vermir. Ğuşlar yere enmeye mecbur olur. Ğuşların duman kimi (2345) yere endiyini gören hiyleger tülkü onların üstüne hücum çekir. Ğuşlar yerden tumları götürmeye macal tapmır. Güclü ve amansız ğasırğa neticesinde tumlar heresi bir terefe düşür. Aradan bir neçe il keçdikden sonra orada olduğca büyük bir (2350) meşe emele gelir. Meşenin ağaçları çayın suyunu özüne çekir.

- Çayın suyu ğet-ğede azalmağa bağlayır. Bunu gören Cırgız adlı bir şehs çayın suyunun ğurumasının sebebini öyrenmek meğsedile geze-geze me- (2355) şeye teref ğedir. Oradan kende doğru uzun arğ çeke-çeke getirir. Susuzluğdan cadar-cadar olmuş torpağ sudan doyunca içdikden sonra artığ ğalan hissesini arğla aşağı ötürür. Kend camaatı hamı bir ağzdan deyr: "Allah, sen Cırgız'ı anası Na- (2360) bat'a çoğ görme". O vahtdan hemin çayın adı "Cırgız çayı" olaraq ğalmağdadır.

FATMA AĦAN ÇAY

- Ğazah rayonunda Ğaymağlı kendinde "Fatma aĦan çay" adlı bir çay var. Onun hağğında beşe bir (2365) efsane danışırlar.

- İmran beyin güzel-ğöyçek bir ğızı vardı. Ğızın adı Fatma idi. Bir ğün Fatma ğızlarla meşeye moruğ yığmağa çılır. Ğızlar moruğ yığa-yığa Fatma'-dan uzağlaşırlar. Meşede Fatma'nı ovçu bir oğlan (2370) görür, bir könülden min könüle ona aşığ olur. Fatma da oğlanı sever. Onlar ehdi-peyman bağlayırlar ki, ölenecen bir-birlerine sadığ ğalacağlar. Fatma her ğün moruğ yığmağ behanesi ile atasından/icaze alıb

ğızlarla meşeye geçer ve özünün seçib sevdiyi
(2375) oğlanla görüşürdi.

Ğonşu beyin oğlu Mahmud'un da Fatma'ya gözü düşür. O, Fatma için elçi gönderir ve redd cavabı alır. Fatma ne gider ağlasa da onun sözüne bahmırlar. Fatma öz derdini söylemek için meşeye Behram'ın yanına geçer.
(2380)

Bunu meşede Heyder beyin oğlu Mahmud görür. Mahmud bey nece olursa-olsun Behram'ı aradan götürmeyi gerara alır. Behram ne edeceğini bilmez. Fatma ona bildirir ki, galsam senin, ölsem gahara torpağınam. Heyder beyin oğlu da meşeye ovmeye çıkar; meşede Behram'la Fatma'nı görür ve deyir ki, nece olursa-olsun Behram'ı aradan götürmeliyim. Fatma Behram'la vidalaşib gedenenden sonra Mahmud gizlendiği yerden çıkıp Behram'ı arhadan vurub öldürür.
(2390)

Fatma çaresiz galmışdı, ne edeceğini bilmiydi. Seher Fatma ğonşu kende gelin köçmeliydi. Kendleri bir çay ayırırdı. Seher açılır, Fatma'nı gelin aparmalı olurlar. Hemin gün de Behram'ın ölüm heberini Fatma eşidir. Fatma nece olursa-olsun özünü öldürmeyi gerara alır, evden çıkıp çayın yanına gelir ve özünü çaya atarag boğulub ölür. Hemin günden bu çayın adı "Fatma ahan çay" adlanır.
(2395)

(2400)

DAMBATAN BULAĞI

Kendimizin hem yuğarısında, hem de aşağısında bulağ var. Her iki bulağın adına dambatan deyirler.

Ğocalar neğl edirler ki, ğedim zamanlarda bir varlı kişi var imiş. Onun gözünün ağı-ğarası birce ğızı var imiş. Bu ğız çoh güzel idi. Ğızı kendin igid oğlanına nişanlamışdılar. Bir gün ki-

- şinin arvadı ölür.Onun çoğ güzel bir kemeri var idi.Kişi deyir ki,bu kemer heç kimin beline gel-
- (2410)mir.Bir gün gız kemeri beline bağlayır.Kemer gızın beline çoğ güzel gelir.Atası bunu görür öz sözünün üstünde duraraq gızını almağ gerarına gelir.Gız çoğ ağlayıb şiven edir,ancağ bir fayda olmur.Atası gızı alan geçe gız yalvarır ki,evi-
- (2415)miz suya dönsün,gızın evi bulağa çevrilir.Bu yahınlara geder bulağın içinde damın tirleri görünürmüş,deyirler.Hemin vahtdan bu bulağlara dam-batan deyirler./

57.

HEMZE BULAĞI

- (2420) Revayete göre,Ğubadlı rayonunun Cijimli kendinde Hemze adında bir oğlan yaşayırmış.Bir gün Hemze yuhuda görür ki,onu Terter'in Ğarağacı kendine de'vet edirler.De'vet olunan meclisde bir gız görür,bu gız Hemze'nin çoğ hoşuna gelir.Hem-
- (2425)ze ikinci geçe de yuhuda bir kişi görür.Kişi Hemze'ye deyir:
- "Sen Ğarağacı kendine geç,orada oğ,ders al.Ziyandan çoğ-çoğ uzağ,heyire ise gat-gat yahın olarsan".
- (2430) Hemze seher yuhudan oyanan kimi heç fikirleşmeden o kende yola düşür.Gelib gızı gördüyü hemin eve çatır.Gızın adı Nigar idi.Sen deme Nigar da oğlanı,ye'ni Hemze'ni yuhuda görübmiş.Nigar'ın da Hemze'den hoşu gelmişdi.Nigar'ın atası mahal-
- (2435)da tanınmış molla idi.Hemze Nigar'ın atası ile görüşüb hal-ehvallaşdığdan sonra,bura gelmeyinin esas sebebini açıb deyir.Molla Hemze'nin fikri ile razılaşır.Hemze molların yanında galıb oğumalı olur.Hemze Nigargilde galdığı müddetde Ni-
- (2440)gar'la sevişirler.Her iki genc bir-birlerini bir an görmeyende deli olmağ derecesine çatırdılar.

Ancağ bu sevinç uzun çekmir.Nigar'ın yalvarış ve e'tirazlarına bahmayarağ onu Nuru adlı bir oğlana ere verirler.Hemze'nin eşđile yaşıyan (2445)Nigar'ın Nuru'dan oğlu ve gızı olur.

Günlerin bir günü Hemze sebebini özü de bilmeden yolun kenarına çığır ve orada oturur. Sen deme,Nigar da gızlarla birge obadan çoğ-çoğ uzağda olan bulağdan gelirmiş.Gızlar Hemze'nin (2450)beraberine çatanda gızlardan biri Hemze'ye değir: "Hemze,sen Nigar'ı çoğ isteyirsense,bu yağın yerlerden bir bulağ çığart.Ne biz,ne de heyalı ile yaşıadığın Nigar uzağa geğsin".Gözünü Nigar'dan çekmeyen Hemze Nigar'ın yolunda ölüme geğmeye (2455)hazır idi.Odur ki,o elindeki ağacı yere vurur. Su ağaca bend imiş kimi yerin derinliklerinden fevvere vurub gaynamağa başılayır.

Nigar'ın eri Nuru bilirdi ki,Hemze ile Nigar bir-birini sevir.Odur ki,gısganlığ hissi o- (2460)na rahatlığ vermirdi.O,Hemze'ni öldürmek,asude nefes almağ için münasib vaht ahtarardı.Nuru ne geder çalışırsa,bu hissden özünü hilas eğe bilmir.Bütün vücudunu bürümüş bu gısganlığ hissini elinde esir idi.Bir gün Nuru bir neçe adamla (2465)Hemze'ni pusur ki,onu öldürsün.Onlar çayın yağınlığında derin bir uçuruma girib gözleyirler.Bu vaht Nigar heyli gız ile birge moruğ yığmağa geğirmiş,pusđuda duranların oturduğunu görürler ve artığ Hemze'nin ölüm değiğesinin/ çatdığını zenn (2470)eğdirler.Gızlar gelib Hemze'nin yanında dayanırlar.Gızlardan biri değir:"Ay Hemze,ne olar bizi çayın o biri sahiline keçirt".Hemze tereddüd etmeden gızların elinden tutub bir-bir çayın o biri sahiline keçirmeye başılayır.Çayın kenarında (2475)yalnız Nigar galır.Pusđuda duranlar,hüsusen de Nuru Nigar'ın bu üzde Hemze ile tek galmasına başđa me'na verirler.Gısganlığ hissi Nuru'nu

bürüyür.Hemze'nin üstüne hücumla hazırlaşan Nuru'nu yoldaşlarından biri bir az gözlemeye mecbur (2480)edir.

Hemze üzünü hesretile yaşadığı,indi ise özge malı olan Nigar'a tutub deyir:"Nigar,heç vaht men sene elimi vura bilmerem.Geç,bir ağac getir".Bunun sebebini bilmese de,Nigar e'tiraz (2485)etmedi.Geçib bir eyri ağac getirdi.Hemze bir eyri ağaca,bir de Nigar'a bahıb dedi:--Yoh,bu ağac eyri olduğu için yaramaz,geç düz ağac getir.Nigar heç bir söz demeden geçib bir düz ağac getirir.Hemze düz ağacın bir ucundan özü,o biri (2490)ucundan ise Nigar tutub çayın o biri sahiline keçirler.Puşguda duranlar Hemze'nin nece pak vicdanlı insan olduğunun şahidi olurlar.Onlar nahag gan tökmedikleri için heylı sevinib,düşükleri ahmag fikirden de el çekib geri dönürler./

ÇİÇEK ve GÜL EFSANELERİ

61.(2495)

GELİNBARMAĞI

Bir cavan igid öz arvadını çoğ sevirdi. Gelinin zerif, şümşad barmağlarını her şeyden çoğ hoşlayırdı. Hemişe sevgilisinin ince ellerini oğşayırdı, anasına mehel goymurdu. Oğlanın anası bu (2500)nu duyur, gelini onun gözünden salmağ isteyir.

Bir gün gelin yuhuda olanda zalım gayına-na onun bir barmağını kesib çöle atır ki, oğlu arvadının elini şikest görüb, ondan iyrensin.

Seher açılır. Oğlan hamıdan erken oyanıb (2505)heyete çıhır. Orada teze açılmış çiçek görüb te-eccüblenir. Sonra sevincek arvadının yanına kaçır ki, çiçeyi ona göstersiz.

Gelin me'yusluğla barmağını ona gösterir... Sen deme, çiçek onun barmağı düşen yerde bitirmiş. (2510)O günden sonra oğlan arvadıyla birge hemin çiçeyi de sevmeye başlayır.

Guya ele ona göre de bu çiçeyin adı "Gelinbarmağı" galır.

ĞIZILGÜL EFSANESİ

(2515) Uzağ keçmişlerde bir varlı kişi yaşayırmış. Amma bu kişinin ovladı olmurmuş. Bu sebebden o hemişe derdli gezib dolanarmış. Dünyanı yorub yola salmış nurani bir el ağsağğalı ona meslehet görür ki, insanları arzusuna govuşduran Arzu da- (2520)ğına çıhsın, ona yalvarsın. Dağ daş olsa da gelbi var, belke arzusunu yerine yetirdi..

62. Kişi arvadını da götürüb Arzu dağına çıhır. Dağa ağız /açıb, ondan nicat dileyir. Aradan heyli keçir, ay parçası kimi bir ğızları olur. Adı- (2525)nı Ğızıl goyurlar.

Ġızıl günden-güne böyüyür,gözelleşir,boy-
lu-buğunlu bir Ġız olur.

Ġızılğilin Ġonşuluğundaki kendde merdliyi,
eliaçıĠlıĠı ile tanınan kasıb bir kişi yaşıyrdı.
(2530)Onun da gözünün aĠı-Ġarası birce oĠlu var idi.OĠ-
lanın adı Bülbul idi.Gözel Ġametli igid Bülbul'un
dedikce melahetli sesi vardı.

OĠlanla Ġız görüşür,aralarında mehebbet
yaranır.Bülbul'un sesinde,sözünde yanĠı artır.
(2535) Mehebbetin alovuna tab getire bilmeyen
oĠlan atasını elçi Ġetmeye mecbur edir.Ġızıl'ın
atası oĠlanın seneti,var-dövleti ile maraĠlanır.

Bülbul'un atası:

--AşıĠdır! Şehrli mahnılarıyla daş ürek-
(2540)lere heyat verir.

Elçinin sözlerine Ġızıl'ın atası gülür:

--Mahnı çörek deşil!..Men kasıba Ġız ver-
merem.Eger oĠlun çasıb var-dövlet Ġazansa,bu şev-
daya razı olaram.

(2545) Bülbul'ü ayrılıĠ hesreti kederlendirse de,
o,bu şerti Ġebul edir.Ġızıl'la vidalaşıb uzaĠ
sefere Ġetmeli olur.Ġızıl and içir ki,ölenecen
mehebbetine sadıĠ ĠalacaĠ,oĠlanın yolunu gözle-
yecek.

(2550) Aradan heşli müddet keşir.Bülbul'den he-
ber-eter çıhmır.Ġızıl'ı zorla bir varlı oĠlana
nişanlayırlar.Toya hazırlıĠ görürler.Ġızıl'ın
aĠ ellerine zorla hına yahırlar.

Elacı kesilen Ġızıl,elleri hınalı Arzu da-
(2555)Ġına çıhır,üzünü ona tutub yalvarır:

--Ey arzusundan yarandıĠım Arzu daĠı!Men
yanıram,sen de yan.Bu insafsızların,Ġelbidagla-
rın başına daş yaĠdır.

Daş Ġızıl'ın derdini başa düşür,onun ha-
(2560)lına yanır,tüstülü-dumanlı başı aĠzını açıb od
püşkürür,zalımların,üreyidaşların başına od ele-
yir.

Ġızıl gözlerinden yaş aħa-aħa indi dağdan başđa rica eğir:

(2565) --Bir sözümü de eşit.İndi benim ne elim var,ne obam.Ata-anamı da itirdim.Bundan sonra men insan kimi yaşamağ istemirem.And verirem o sönmeyen oduna-alovuna,meni mehebbet ğoçulu bir gül ağacına dönder.Bülbül'ün heyetinde bitir.

(2570) Ġızıl bir topa ğızılgül koluna çevrilir. Bülbül'ün heyetinde bitir.O,şevgilisi Bülbül'ün eşgile her bahar güzel ağ çiçekler açır,etrafdakıları hicran ğoçulu mehebbetile yandırıp-yağır./

63.

Vaht olur bir gün Bülbül gelib çığır.O,(2575)kederli,yanığlı neğmelerile Ġızıl'ı ağtarır,amma tapa bilmir.Heyetlerindeki mehebbet ğoçulu ğızılgülün etri onu şübhelendirir.Ġızılgül Ġızıl'ın etrini verir.Tanıyıp bilenler ehvalatı başđan-a-yağa ona danışırlar.

(2580) Bülbül bundan çoğ ğüsselenir.Bir neçe defe gül kolunun başına dolanır,sonra da henceri öz sinesine sancır,onun ğanı gülün tezece açmış ağ leçeklerini ğırmızı renge boyayır.Ancak Bülbül'ü özünü öldürmeye ğoymurlar.

(2585) Bülbül de başı alovlanan Arzu dağının görüşüne gelmeli olur:

--Ey Arzu dağı,daha ne galdı,sen de yanıp kuhi-nez oldun! Bundan sonra benim için insan kimi yaşamağ artığdır.Meni bir ğuşa dönder,ğoy (2590)daim şevgilimin başına dolanım,ona nakam mehebbet hađđında mahnılar oğuyum.

Bülbül'ün arzusu yerine yetir.O,ince sesi,ince neğmesi ile ceh-ceh vuran ğuşa çevrilir.O vahtdan beri ğızılgül kolu ğırmızı rengde açır.

(2595)

BENOVŞE EFSANESİ

Benovşe güzel-ğöyçek bir ğız idi.Mahalda-

- kı cavanlar onun güzelliğine vurulmuşdular. Ğış adlı soyuĝanlı, bahışında şahta, gülüşünde sazaĝ oynayan bir oĝlan ona sahib olmaĝ için deriden
- (2600) çıhırdı. Ğız ise heç kese meheli goymurdu, heç kime öz ĝelbini vermirdi. O, Bahar adlı bir genci sevir-di. Bahar da onu. Onlar her seher güneşi birge ĝarşılayırdılar. Ayın batmasına birge tamaşa edirdi-ler.
- (2605) Benovşe bey ĝızı idi. Bahar ise yoşsul bir ailede böyümüşdü. Bahar'la Benovşe'nin sevgisi se-se düşdü. Ay geçenin ĝulaĝına, Güneşin sefeĝleri sehere onların mehebbetinden danışdı. Çiçekler çe-mene , bülbüller güllere onların mehebbetinden söz
- (2610) açdı. Cavanlar tay-tuşuna, ĝarılar ĝocalara, onla-rın mehebbetinden danışdı. Benovşe'nin ĝardařları bunu eşidib onların mehebbetine mane olurlar. Ğızı zorla Ğış'a nişanlayırlar ve Ğış'ın te'kidile Ba-har'ı bu mahaldan didergin salırlar. Her iki gen-
- (2615) cin mehebbeti payız gülleri kimi saralıb solur. Ğarlı-boranlı ĝünler ise onların ĝörüřlerine mane olur. O ĝünden Bahar'ın ayrılıĝına dözmeyen Benov-şe'nin boynu bükölür.

Deşirler ki, her il Benovşe öz sevgilisi

64. (2620) Bahar'ın ĝörü/şüne hamıdan pünhan gelir. Bahar ise öz gözlerinden leysan yaĝıřı ahdaraĝ sevgilisini isladır. Zalım Ğış ne ĝeder onların ĝörüřüne mane-çilik töretse de, heç vaşt Benovşe'ni ĝöre bilmir.

şEHLİ GÜLLER İÇİNDE

- (2625) Bir baĝbanın cavan bir oĝlu vardı. Oĝul ata-sının senetinden hoşlanmayıb tamam başa peşe, ov-çuluĝu seçmişdi.

Bir ĝün adetile oĝlan meşeeye ova çıhır.

- Heyli gezib-dolařdıĝdan sonra dincini almaĝ için
- (2630) oturmaĝ isteyir. Bu vaşt böyük bir aĝacın altında

- gün kimi şö'le saçan cavan bir gızın yatdığını görür.Oğlan yahına gelib gıza tamaşa edir.Gızın güzelliği onu valeh edir.Bir azdan gız oyanır. Görür ki,ğarşısında cavan bir oğlan dayanıb aşı-
- (2635)ğane nezerlerle ona bahır.O,ğilaskarını tapmış kimi sevinir,celd oğlandan soruşur:
- Sen kimsen? Burda ne gezirsen?
- Oğlan:
- Men ovçuyam,ov evezine sizi tapmışam.
- (2640) Onlar bir geder söhbet etdikden sonra ayrılmalı olurlar.Oğlan görür ki,ğızdan ayrılmış ona asan olmayacağı.Deyir:
- Biz bir de haçan görüşe bilerik?
- Ğız kederli bir sesle dillendir:
- (2645) --Men ancağ sizinle geçeyarı görüşüb,dan ulduzu doğandan sonra ayrılmalıyam.
- Oğlan ele bilir gız kimdense ehtiyat edir, ona göre de onunla razılaşıır.Bir müddet cavanlar gece görüşür,sehre yahın ayrılırlar.Nehayet oğ-
- (2650)lan mehebbetini garanlığdan işığa çihartmış gerasına gelir,ğıza onu sevdiyini,onunla evlenmek istediğini söyleyir.Ğız perişan halda deyir:
- O hoşbeht gün bize nasib olmaz...
- Oğlan:
- (2655) --Yohsa meni sevmirsen?
- Ğız indiye kimi oğlandan gizli sahladığı sirri açır:
- Men tilsimliyam.Bu meşede bir gızılgül kolu var,üstünde de beş dene gızılgül açıb.Men
- (2660)senin yanından gedenenden sonra hemin güllere goshuluram,oluruğ altı gül.Bu güllerin üstündeki tikanlar,yarpağlar eyni saydadır.Leçeklerimiz de eyni rengdedir.Bizi seçib ayırmağ çoğ çetindir.Eger sen hüner sahibi olub meni o güllerin
- 65.(2665)içinden/tapıb üzsen tilsim sınar.Yalnız biz bundan sonra bir-birimize govuşa bilerik.

Oğlan her defe dan ulduzu doğandan sonra meşeye gelir,ne geder çalışırsa güle dönmüş sevgilisini tapa bilmir.Ahırda elacsız galıb başına (2670)gelen ehvalatları atasına--goca bağbana danışır. Dünyagörmüş,ömrünü güllerin,çiçeklerin,ağaçların yolunda kül elemiş goca bağban çetinlik çekmeden müşkül işin açarını tapır:

--Oğul,dan ulduzu doğulanda güllere,çiçek- (2675)lere şeh düşür.Sen ise ulduz doğulandan sonra ayrılırsan.Demeli,senin gülün şehsiz galır.Daha onu seçmeye,onu üzmeye ne var ki...

Oğlan ertesı gün dan ulduzundan sonra gül kolunu tapır.Görür heğıgeten gülerin beşı şehli, (2680)biri ise şehsizdir.Oğlan öz gülünü tanıyır,sevincek onu üzür.Tilsim sınır,gül insana çevrilir. Bundan sonra onlar arzularına gövuşurlar.

ÇOBANYASTIĞI ÇİÇEYİ

Keçmiş zamanlarda bir varlı ağanın güzel (2685)bir gızı olur.Ona her yerden elçiler gelir,amma heç birine getmir.Ağanın buna acığı tutur.Sen deme gız bir çobanı sevirmiş.Onlar ehd-peyman edibler.Sevgililer gizlince görüşürlermiş.Ata bir gün bundan heber tutub berk gezeblenir.Ġızı yanı- (2690)na çağırıp deyir:

--Ġızım,bu ne işdir? Men dediyime getmirsen,çoban hara,sen hara?

Ġız ise atasına deyir:

--Heyr,ata,getsem ancağ o çobana gedec- (2695)yem!

Ata gezeblenir.Çobanı govdurur.Ġızı da heç yana burahmır,bağlı yerde sağlayır.

Çoban sevgilisinden uzağ diyarda ahu-feğan içinde gün keçirir.Ne rahatlığ,ne de yuhu bilme- (2700)yen çoban getdikce üzülüb elden düşür.Onun ehva-

lına yananlar,halına acıyanlar ne geder davaderman edirse,çoban yata bilmir.Onun bu niskili dilden-dile düşüb sevgilisine de çatır.Neylesin,ğız uzağda olan sevgilisine nece kömek eli uzat-

(2705)sın? Yalnız bir çare galır.İki diyarı birleşdiren çay onun kömeyine çata bilerdi.Ğız özünün sevdiyi,ilk defe demet bağlayıb çobana bağışladığı çiçekden günde bir deste bağlayıb ahar suya buradır.

66. (2710) Çobanı havasını deyişmek için çayın kenarına çıkarıblarmış.Birden o dirçelir.Gözlerine ışığ gelir.Çay/la ahib gelen çiçeyin etri--sevgilisinin etri onu cana getirir.Çobanın hahişi ile çiçek destesini tutub ona verirler.Çoban a-

(2715)şığ çiçekleri sevgilisi evezi bağına basıb o ki var göhlayır.Sonra onu başının altına göyub derin yuhuya gedir.Günler keçir,sevgilisi terefdin yola salınan çiçek destelerini gündüzler iyleyir,geçeler yastıg evezine başının altına göyub ya-

(2720)tır.O,tamamile sağalıb ayağa galır.

Bir gün çoban çay kenarına gelir.Gözleyir,gözleyir,görür çiçek destesi gelmedi.İki gün keçir,çiçek destesi gelmir.Çoban bilir ki,sevgilisinin başında geza-geder var.Yol alıb doğma

(2725)obalarına gayıdır.Sevgilisinni hicrana dözmeyib telef olduğunu görür.Çoban bu ağır derde döze bilmir.

Deşirler ki,o vahtdan güller solduğca çoban tezesini derib başı altına göyar,yatarmış.

(2730) Hemin vahtdan o çiçek Çobanyastıgı adlanır.

LALE EFSANESİ

Deşirler ki,Lale gözel,boylu-buğunlu,tayı-beraberi olmayan bir ğız imiş.Derd,keder,ne

(2735)olduğunu bilmezmiş.

Günler geçtikçe Lale büyüyüp boya-başa çatır—onların da gapısını tez-tez elçiler döyür. Nehayet,Lale'ni ürekden sevdiyi bir oğlana nişanlayırlar.

(2740) Vaht çatır.Lale'ye toy edirler.Günler ötdükce Lale daha şen,daha güzel,daha geçeng olur.

Bir gün Lalegilin yaşadığı şeherin hökmdarı adamları müharibeye aparır.Hökmdar carçılarla her yana beyan edir:

(2745) --Hoşbehtlik,seadet,var,dövmlet müharibededir.Kim büyük servet sahibi olmağ isteyirse,ömrünün ahırına kimi firavan yaşamağ isteyirse,hökmen gılinc götürüb gan tökmelidir.

Minlerle Laleler ireli durub erlerini,

(2750)sevgililerini vermek istemir:

--Müharibe ancağ felaket,sefalet getirir,anani oğulsuz,arvadları ersiz göyür.Bize yazığınız gelsin,rehminiz olsun,gözümüzü yaşlı,bağrımızı ganlı goymayın.

(2755) Hökmdar halgın sesini eşitmir.Lale'ni sevgilisinden ayırırlar.Son anda Lale deyir:

--Men baharın gızıyam.Geri gayıdanda meni tapmasan elini üzme,baharda,çemende ahtar meni./

67.

--Hökmen baharda gayıdacağam!

(2760) Lale hesretle baharı gözleyir,sevgilisini gözleyir.Nehayet,güllü-çiçekli bahar gelir.Lale sevgilisini düzenliklerde,yolların kenarında garşılamağ için gıpgırmızı donunu geysinib hesretle gözlerini uzağlara dikir.

(2765) Lale çoğ gözleyir,göz yaşları ahıdır.Lakin sevgilisini gördüm deyen olmur.Derd elinden Lale'nin bağı gapğara garalır.O,ayrılığa dözmür göylere yalvarır.Lale gıpgırmızı donundaca çiçeye dönür.

(2770) Bir gün bahar vahtı Lale'nin sevgilisi

miskin ve yaralı halda gayıdır.Müharibe onu ömür-
lük bedbeht,şikest etmiştir.Oğlan Lale'ni ne ge-
der ahtarırsa tapmır.Görür başgaları da onun kimi
öz lalelerini ahtarır.Elacsız galıb çemene gelir.
(2775)Dizleri gatlanır,gözlerinden yaş ahır.Görür ki,
çemende minlerle bağı gapğara yanmış lale ona
bahır.

Bahar gelende Lale düzenliklerde,yol ke-
narında,dağların döşünde biterek hesretle sevgi-
(2780)lisinin yolunu gözleyir.

ĞIZBOYU ÇİÇEYİ

Ğızboyu sarı rengli güzel bir çiçektir.
Bu çiçek hağında revayet eleyirler ki,guya Ğız-
boyunu öz emisi oğluna nişanlayırlar.Ğızboyu ise
(2785)atasının çobanına könül verir.Ancağ valideynleri
buna heç cür razı olmur.Çobanın eşgi Ğızboyu'nu
divane eleyir.

Ğızboyu yahşı duyur ki,onun saf mehebbeti-
ni heç kim başa düşmeyecek.O,çoh fikirleşir,çoh
(2790)götür-goy edir,amma çobanla govuşmağın yolunu
tapa bilmir.Elacsız galıb özünü öldürmek isteyir.
Birden yadına düşür ki,çoban daim dağda,daşda,
güllerin,çiçeklerin goynundadır.Sevgilisi elvan
çiçeklerle hemişe temasdadır.

(2795) Ğızboyu baş götürüb evden--zülmün elinden
gaçır.Gözel bir çemenzarda oturub göylere yalva-
rır ki,onu bir etirli,rayiheli,elvan çiçek eyle-
yib çemenlikde bitirsin,belke bu yolla çobanla
govuşa.

(2800) Gözel Ğızboyu çiçek olub o vahtdan çemen-
likde bitir.Etrinden sevgilisi olduğunu bilen
çoban her gün bu çiçeyin boyunu sevir,etrini goh-
layır./

68.

AĞGÜL VE BÜLBÜL

(2805) Deyirler ki, Ağgül güllerin en güzeli, en etirlisi imiş. Bahar fesli onu nazenin bir hanım kimi yuhudan oyadarmış. Torpağa söykenen, güneşin şefeglerine bürünen goynu dolu buludların gürşad yağışlarını emen Ağgül pardağlananda bütün çemen-

(2810)zar ona valeh olarmış.

Bir gün Ağgülün budasına hallı kepenek gonur. Hele o vaht Ağgülün budaglarında tikan yok imiş. Çünkü baharın tacı hamıya inanırmış. Kepenek dilini işe salıb Ağgülün sade gelbini ele alır:

(2815) --Men ala kepeneyem. Bütün güllerin, çiçeklerin rengi mende olsa, özümü hoşbeht sanaram. Hemişe budasına gonub, etrine mest olub sene sedaretimi bildirerem. Şehavetini esirgeme.

Ağgül ona inanır, ağ renginden kepeneye de (2820)pay verir. Meğsedine çatdığdan sonra kepenek Ağgülü unudur.

Bir müddetden sonra hırda bir arı vızıldaıb onun tikansız budasına gonur. Arı da hallı kepenek kimi şirin dilini işe salır:

(2825) --Menim şakerim bütün çiçeklerin, güllerin şiresini dadmağdır. Eger beşe olmasa, men o saat ölerem. Mene rehm edin, gısa ömrüme gıymayın, şirenizden bir az eta çeyin. Sizin yaşıllığınızı unutmaram. Hemişe budağınıza gonub vızıldaıyaram--

(2830)sedaretimi bildirerem.

Ağgül arının da hetrine deymir. Onu razı yola salır. Ancağ işi düzelen arı bir daha geri gayıtmır. Hallı kepeneyin ve arının vefasızlığı Ağgüle berk te'sir edir. Özüne söz verir ki, bir (2835)daha heç kime inanmayacağı, şümal budaglarında tikanlar bitirecek. O, dediyi kimi de edir.

Nece olursa, şeyda bülbül çemenzarda Ağgüle rast gelir. Yaraşığlı, boy-buhunlu, etirli ve ağ

çiçeklerini gören kimi şeyda bülbül ona bir kö-
(2840)nülden min gönüle aşığı olur.Çağırır,Ağgül başını
galdırmır.Budağına gönmağ isteyir,tikanları ya-
hın burahmır.Elacsız galan şeyda bülbül Ağgülün
başına fırlanır,ona yanığılı üreyinden gelen me-
hebbet mahnıları ohuyur.Hallı kepeneyin ve arı-
(2845)nın vefasızlığını gören Ağgül şeyda bülbülün me-
hebbetine,sedaretine inanmır.

Şevdalı bülbül daha da cuse gelir,özünü
sevgilisinin ağışuna atır.Tikanlar onun eşğ ile
cırpınan gelbini gana boyayır.Ağgül öz amansız-
69.(2850)lığından peşman olursa da,ar/tığı keç idi.Şeyda
bülbülün mehebbeti olan al ganı Ağgüle hopur.O
vahtdan çiçekleri gırmızı rengde açılır,Gızıl-
gül olur.

ŞEŞENBÜLBÜL ÇİÇEYİ

(2855) Bu çiçek Haldan'da Elcen çayının sahille-
rinde bitir.

Bele deyirler ki,Şeşen adlı bir genc oğ-
lan gül-çiçek vurgunu imiş.O,Elcen çayının sol
sahilinde bir bağça düzeldir,orada növbenöv gül-
(2860)ler,çiçekler ekir.Oğlan güllere,çiçeklere ne ge-
der bağlı imişse,sevgilisi Küsere bele şeylerden
bir o gider uzağ imiş.

Şeşen öz könlünü bir çiçeye veribmiş.O,
eyni vahtda her gün bağçada oturub hemin çiçeye
(2865)tamaşa edermiş.Bu çiçeye o gider vurgunluğla ta-
maşa edermiş ki,sanki canlı alemini unudarmış.Sevgi-
lisinin bu gözellik alemine biganeliyi onu ü-
zermiş.

Bir defe Şeşen yine de bağçada tekce otu-
(2870)rub hemin çiçeye tamaşa edirmiş.Onun gözleri hey-
retten böyüyür,çiçek dönüb bülbül olur.Bülbül
bir neçe defe ceh-ceh vurdugdan sonra yine dönüb

çiçek olur.

Bundan sonra Şeşen'in ehvalı deyişir. Ne
(2875) vaht ki, bağçaya tek gelir, çiçek dönüb bülbül o-
lur, ceh-ceh vurub ohuyur, Şeşen'in gelbi açılır,
şadlanır. Ele ki, sevgilisi ile gelir, çiçek terpen-
mir, dönüb bülbül olmur. Bu hal Şeşen'i gemplendi-
rir, me'yus edir. Bunu bildiyi üçün Küsere bir da-
(2880) ha Şeşen'le bağçaya gelmir.

Şeşen her gün bundan sonra bağçaya tek
getmeye başlayır, yene de çiçek gözünde bülbül
olur, hoş mahnılar ohuyur. Oğlan sevgilisini tama-
mile unudur, öz gelbini bir defelik bu çiçeye ve-
(2885) rir.

Çoh çekmir ki, el-oba bundan heber tutur.
Hemin çiçeyin adını "Şeşenbülbul çiçeyi" goyur-
lar.

BENOVŞE EFSANESİ

(2890) Deyirler ki, güzel, güllü-çiçekli bir çemen-
de benovşe adlı bir çiçek bitir. Benovşe ne zara-
fatcıl gızılgülle, ne çoh danışan sarmaşığa benze-
mirdi. O, çoh ağıllı, tedbirli bir gül idi. Bir gün
çemene ses düşdü ki, guşların en güzeli olan bül-
70. (2895) bül benovşeye vurulur. Bütün güller mat/ galdı. A-
hı, bülbül gızılgülün aşığı idi. Heber bütün lale-
zara yayıldı. Hemin vaht benovşeni gara kol da se-
virdi. Benovşe gara kolu beyenmeyib ona hemişe is-
tehza ederdi. Öz güzelliği ile fehr eden benovşe-
(2900) nin gözünde kol lalezarı pis gösteren alağ idi.
Heber benovşeye çatdı. Benovşe bülbülün sevgili-
sine sidğ ürekle razılığ verdt.

O, gara kolun acığına bülbülü daha çoh sev-
meye bağladı. Kol bütün bunları seyr etdikce gel-
(2905) ben benovşenin halına yanırdı. Ahı o bülbülün ve-
fasızlığına beled idi. O, öz saf mehebetini gel-
binde boğub bütün bu şevdanın ahırını gözlemeye

başladı. Her gün benovşe ile bülbül gezintiye çı-
hırdılar. Bir gün onlar yene gezmekten gelirdiler.
(2910) Güclü külek başlamışdı. Onlar özlerini çemene çat-
dıra bilmediler. Benovşe artıg elden düşmüşdü. Kü-
lek de getdikce güclenirdi. Bunu gören bülbül ö-
zünü çiçeklerin arasına verdi ve külekden görün-
du. Ucsuz-bucağısız çemende tek galan benovşe kö-
(2915) künden az galırdı ki, gopsun.

Külek onun zerif leçeklerini yolur, benov-
şe kömeye çağırır, ancak onun harayına heç kim
gelmirdi. O, son gücünü toplamışdı. Bunu uzağdan seyr
eden gara kol özünü benovşenin harayına yetirdi.
(2920) Benovşe başını aşağı eyib onun köksüne sığındı.
O vahtdan o, hecaletinden başını da galdırmır, he-
mişe başı aşağı kola söykenir.

KÖKSÜ GARALAN LALE

Bir defe Laleden soruşurlar:
(2925) --Lale, senin ki rengin gırmızıdır, bağrın
ne için garadır?
Lale onlara beşe cavab verir:
--Bir gün bir maral etrafına boylana-boy-
lana mene teref gelirdi. Ne üçünse maral hürkmüş-
(2930) dü. Men ona heyranlıgla bahırdım. Bu vaht bir inil-
ti eşitdim, zalım ovçu oh ile maralı yaralamışdı.
Onun ganı benim leçeyimin üzerine tökülürdü. Le-
çeklerim al gana boyanmışdı. Men leçeyime tökü-
len ganı silmeye hazırlaşırdım. Onun gelbinden ü-
(2935) rekleri yandırıp-yahan bir ah gopdu. Men ona bah-
dım ve teeccübden yerimde donub galdım. Garşımda
can veren, bayagkı çöller gözeli yoh, bir güzel
gız idi. Onun çekdiyi ahdan köksüm yanıp garaldı./

71.

LALEDE ĞARA HAL

- (2940) Keçmiş zamanlarda kasıb bir kişinin ovladı olmurmuş. Bir arzusu varmış, o da ovlad imiş. Vaht olur ki, kişinin bir ğızı olur. Ğız günden-güne büyüyür, hem de güzelleşir. Ğızın adını Lale koyurlar. Bu ad ona tesadüfen koyulmamışdı. Ğızın ya-
- (2945) nağları ğırmızı imiş. Ğıza çok yerlerden elçi gelir. Lale onların heç birine razılığ vermir. Öz kendçileri bir oğlana gönül verir. El adeti ile toy edib Lale'ni sevdiyi oğlana verirler. Lale hoşbeht olur. Lale altı oğul anası olur. Onun se-
- (2950) vinci yere-göye sığmır. Ancağ bu sevinc uzun sürmür. Davalar başlayır. Ananın dörd oğlu döyüşe geçdir. Müharibe gurtarır. Oğulların heç biri geri gayıtmır. Buna bahmayarağ ana ümidini kesmir, her bahar çağı dağlara, yollara çıkar, oğullarının yolu-
- (2955) nu gözleyir. O, derdini kime deşin. Çöldeki ğırmızı çiçeklerden başga özüne penah yeri tapmır. Ana sızlayır, ağlayır, onun gözlerinden ahan yaş elindeki lalenin üstüne düşür ve ğara hal emele getirir. Ele o vahtdan lale ğara hallı olur. Bu ğara
- (2960) hal ananın üreyinden ğopan ah-nalesi, derdi-ğemi idi.

YEDDİ İL SOLMAZ ÇİÇEK

- Bele revayet edirler ki, Kesemen kendinde çok zalım bir han yaşayırmış. Hanın var-dövleti
- (2965) heddini aşmışdı. Hanın Natevan adlı bir güzel ve ağıllı ğızı varmış. Han da öz ğızını çok isteyirmiş, onun bir sözünü iki elememiş. Deyirler han çok gezeblenende ğızının sözlerine ğulağ asıb saktileşermiş.
- (2970) Hanın ğızını Esed adlı bir kasıb oğlan sevirmiş, ğız da onu sevirdi. Bir gün han bu mesele-

den heberdar olur.Oğlanı tutdurub öldürmek isteyir.Hanın veziri meslehet görür ki,oğlanı öldürmekdense geçer-gelméz bir sefere göndersin.Meslehet hanın ağına batır.Oğlana deyir ki,Sevan gölünde gızıl bir balıĝ var,kim bu balıĝın etinden yeşe,heç vaht gocalmaz,hemin balıĝı tutub getirsin.

72. Oğlan hanla razılaşıb balıĝın dalınca geçer.(2980)dir.Aylar,iller ötür,oğlansa geri ĝayıtmır.Han gızı Natevan yeddi il oğlanı gözleyir.Yeddi il tamam olduĝdan sonra han/ gızını zorla öz emisi oğluna ere verir.Toy geçesi gız Allah'a yalvarır ki,onu güle döndersin ve o,bundan sonra da (2985)yeddi il sevgilisinin yolunu gözlesin.Allah onun sözlerini eşidib gızı ince bir çiçeye çevirir ki,bu çiçek yeddi il solmur.

Ğızının yoĝa çıhmasını eşiden han çoĝ peşman olur ve Allah'a yalvarır ki,ona en ağır ceza (2990)versin.Allah hanı şahmar ilana dönderir.Hemin gündün şahmar ilan kimin evinde hemin çiçekden görürse ona ziyan vurmur ve hemin aileye tohummadan ĝedir.

Deyilenlere göre indinin özünde beşe ilan- (2995)lardan ziyan çekmemek için halĝ yeddi il solmaz gülü evde saĝlayır.

BENOVŞE EFSANESİ

ĝedim zamanlarda bir zalım padşah var imiş.Çoĝ ĝeddar adam imiş.O istediği adamı özüne (3000)nöker edermiş,işkence verermiş,istediği gızı,gelini öz sarayına getirdermiş.Bu mahalda bir gız yaşayırmış.Adı Benovşe imiş.Birce ĝoca anası var imiş.Çoĝ kasıb dolanırmışlar.Ğız o ĝeder güzelmiş anası hemişe onun derdini çekirmiş ki,şah (3005)görse onun da gızını elinden alacaĝ.ĝapı döyü-

lende ananın üreyine od düşürmüş.Derd çekmekden ananın başı ağappağ idi.Bir gün şah veziri ile yoldan geçende hemin ğızı görür.Bir geder durub bahır.Vezirinden bu ğızın kim olduğunu öğrenir.

(3010)Ğız da başa düşür ki,şah onu gördü.Hemin günden ğız bikef herlenir,gizli-gizli ağlayır.Anasının boynunu gucağlayır.Sanki,bu değıge gelib onu aparacağdılar.Geçeler Allah'dan kömek dileyir.Anasına bildirmir ki,o da derd-ğem çekecek.

(3015) Bir neçe günden sonra şahın adamları gelib ğızı zorla anasının elinden alib aparırlar. Ana derde döze bilmeyib ölür.Ğız da gününü göz yaşı ile keçirir.Bir gün şahın kenizleri gezmeye çıhanda ğız da onlarla getmeye icaze alır.Şaha

(3020)söz verir ki,bundan sonra onun bütün dediklerine emel edecek.Ğızın güzelliği şahı yumşaldır ve onlarla getmeye icaze verir.Benovşe kenizlerden gizlin ayrılır.Gelib anasının gebrini tapır.Oturub doyunca ağlayır.Anasının gebri bir kolun ya-

(3025)nında idi.Ğız oturur kolun dibinde,Allah'a yalvarır ki,meni ya daş ele,ya da bir güle çevir,hemişe bu kolun dibinde galım,anama doyunca bahım.Ğız güle çevrilir.Boynu bükük benovşe o günden hemişe kol dibinde bitir.Yene de anasına

(3030)bahmağdan doymur./

S E S B İ L G İ S İ

S E S B İ L G İ S İ

A z e r i T ü r k ç e s i n d e k i s e s -

l e r :

Bugün Sovyet Azerbaycanı'nda konuşulan Azeri Türkçesi'nde dokuzu ünlü,yirmi üçü ünsüz olmak üzere toplam otuz iki ses kullanılmaktadır.Yazıda Arapça kökenli kelimelerdeki harfini göstermek için " ' " işareti otuz üçüncü harf olarak kullanılır.Bu sesler Azeri alfabe sırasıyla şunlardır: a,b,v,ğ,ğ,d,ē,e,j,z,i,ı,y,k,g,l,m,n,o,ö,p,r,s,t,u,ü,f,h,h,ç,c,ş.

Sovyetler Birliği'ne bağlı Azerbaycan Cumhuriyeti'nde alfabede yer alan bazı seslerin birden çok ses değeri olduğu halde tek işaretle (harfle) karşılanması transkripsiyonda yer alan işaretler dolayısıyla fazla karışıklığa yol açmamaktadır.

1) Ünlüler:

Azeri Türkçesi'nde yer alan ünlüler şunlardır:

a. Dil arkasında oluşan kalın,geniş ve düz bir ünlüdür: ae (1970), baş (1309), ğaya (40).

e. İnce,kapalı,geniş ve düz bir sestir: el (538), elçi (4), ele- (57).

e. Dil önünde oluşan,geniş,düz ve açık bir sestir: el (1502), ekin (1185), eskik (1034).

i. İnce,düz,dar ve kapalı bir sestir: iç (384), igid (741),il (1438).

ı. Kalın,düz,dar ve kapalı bir ünlüdür.Dil arkasında oluşur.Azeri Türkçesi'nde kelime başında bulunmaz: ğilinc (91),ğırh (1077), ğiz (5).

o. Kalın,geniş,yuvarlak ve açık bir ünlüdür: be-
novşe (2911), dolu (832), od (434).

ö. Yuvarlak,geniş,açık ve ince sıradan olan bir
sestir: göl (1456), gözel (135), öz (92).

u. Kalın,dar yuvarlak ve kapalı bir ünlüdür: uca
(223), ulduz (2675), yuhu (28).

ü. İnce,dar yuvarlak ve kapalı bir sestir: üç (127),
ürek (636), süd (879).

Azeri Türkçesi'nde ünlüler karşılıklı iki öbek o-
luşturmaktadır.Her ince ünlünün kalın bir karşılığı,her a-
çık ünlünün de kapalı bir karşılığı vardır.

U z u n Ü n l ü l e r

Bugün Azerbaycan edebî dilinde sabitleşmiş ve fo-
nem özelliği kazanmış uzun ünlü yoktur.Buna mukâbil Azeri
Türkçesi'nin dialekt ve ağızlarında Eski Türkçe'nin aslı
uzun ünlü kalıntılarına rastlanır.Bunun yanı sıra alıntı
kelimelerdeki uzun vokallerin de dialekt ve ağızlarda mu-
hafaza edildiğini görmek mümkündür.

2) Ünsüzler:

Azeri Türkçesi'nde yirmi üç ünlü vardır:

b. Sedalı,çift dudak ünsüzüdür: bel (392), ğabag'
(599), heşab (1758).

p. Sedasız,çift dudak ünsüzüdür: paltar (85), pe-
nah (2956), pöhre (810).

v. Sedalı,diş-dudak ünsüzüdür: var (138), vefa
(850), vuruş (615).

f. Sedasız,diş-dudak ünsüzüdür: fayda (1171),

felek (72), fürset (198).

k. Sedasız,sert damak ve dil ortası sesidir: ka-
mal (2144), keçi (197), kiçik (49).

g. Sedalı,sert damak ve dil ortası bir sestir:
gece (108), geri (154), gözel (1235).

g. Sedalı,dil arkası bir sestir: ğanad (216),
gedem (1480), gızgın (2098).

ğ. Sedalı,dil arkasında oluşan gırtlak sesidir:
ağ (241), ağac (1064), ağır (988).

d. Sedalı,dil önünde oluşan bir ünsüzdür: bend
(156), deve (1544), edeb (2053).

t. Sedasız,dil önünde oluşan bir ünsüzdür.Eski
Türkçedeki "t" sesi Azeri Türkçesi'nde büyük ölçüde korun-
muş,bir kaç kelimedede ise sedalılaşarak "d"ye dönmüştür:
ata (83),ezemet (1835), tamam (203).

m. Sedalı,geniz ve çift dudak ünsüzüdür: men (7),
müşkül (2673), tuman (233).

n. Sedalı,geniz sesidir.Sesin çıkış yeri dış eti-
dir: aran (2268), genc (454), nefes (2461).

l. Sedalı ve akıcı bir sestir: tahıl (451), lale
(2776), leysan (2621).

r. Sedalı olan bu ses çıkarılırken dil ucu dış
etlerine hafifçe çarpar.Türk lehçe ve şivelerinde olduğu
gibi Azeri Türkçesi'nde de kelime başında r- bulunmaz:
razı (765), açar (2673), carçı (2157).

s. Sedasız,dış eti sesidir: asılı (665), deste
(866), sıldırım (192).

z. Sedalı ve dış eti sesidir: zalım (1902), zem-

zem (1814), ziyan (2995).

ş. Sedasız,diş eti ve damak sesidir: şefeg (293), şeh (2286), şöhret (1019).

j. Bu ses yalnız alınma kelimelerde bulunur.As-
lı olmayan sedalı,diş eti-damak ünsüzüdür: ejdaha (1421).

c. Sedalı,diş eti-damak ünsüzüdür: cavab (837),
cellad (2005), ceyran (172).

ç. Sedasız,diş eti-damak ünsüzüdür: çadır (2258),
çiçek (237), çuhur (1923).

h. Sedasız,gırtlak ünsüzüdür: ehate (2215), ehd
(1516), hedef (21).

h. Sedasız,gırtlak ünsüzü olan bu ses hırıltılı
bir sestir: ağır (802), ahtar- (851), hecalet (1348)

y. Sedalı,damak ünsüzüdür: böyük (130),göy (540),
yer (436).

S e s U y u m u :

1. Ünlü uyumu:

Ünlüler,seslerin oluşumu sırasında dilin durumuna göre,ince (dil önü),kalın (dil arkası) ve dudakların duru-
muna göre düz-yuvarlak olarak sınıflandırılır.Bu sebeple bütün Türk lehçe ve şivelerinde iki türlü ünlü uyumundan söz edilebilir:

a) Kalınlık-incelik uyumu: Türkçe bir kelime de ince ünlüden sonra ince,kalın ünlüden sonra kalın ünlüle-
rin gelmesine büyük ünlü uyumu denir.Azeri Türkçesi'nde de bu uyum mevcuttur. ala (474), bele (62),gırmızı (946),
torpağ (747). İnce ve kalın ünlülü kelimelere gelen ekler

de uyuma tâbi olurlar, ala-lığ (475), bêle-likle (513), torpağ-dan (730). Buna rağmen bir kaç kelime de bu uyumun bozulduğu görülür: benovşe (2891), deyirman (773), ilan (947), işığ (2174).

b) Düzlük-yuvarlaklık uyumu: Dudağın durumuna göre farklılaşan ünlülerin uyumu da düz ünlülerin uyumu, yuvarlak ünlülerin uyumu şeklinde ikiye ayrılır. Türkçe bir kelimenin ilk hecesinde düz ünlü (a,e,ı,i) varsa, ondan sonraki hecelerde yer alan ünlüler de düz olur: deyinti (1678), kiçik (49), şevinç (2442). Kelimenin ilk hecesinde yuvarlak bir ünlü varsa (o,ö,u,ü) ondan sonraki hecelerde yer alan ünlüler de ya geniş-düz ya da dar-yuvarlak olur: gözel (135), göyün (1441), ğucağ (239), ölüm (2469).

Buna mukâbil, bazı kelimelerin son hecesinde o,ö sesleriyle karşılaşılır: alov "alev" (1584), cilov "gem, dizgin" (1836), kösöv "yarı yanmış odun" (913).

Örneklerden de anlaşıldığı gibi Azeri Türkçesi'nde de ünlü uyumu derecesine göre çoğu uyumlu, azı uyumsuzdur. Kelimelerde sürekli uyuşmadan, eklerde ise kısmi uyuşmadan söz edilebilir. Azeri Türkçesi'nde yuvarlak ünlülerden düzlere geçilebildiği halde (o-- a, u-- a, ö-- e, ü-- e), düzlerden yuvarlaklara geçilmez.

2. Ünsüz uyumu:

Bu uyum sedalı-sedasız karşılıklı ünsüzlerle ilgilidir. Azeri Türkçesi'nde b,c,d,g,ğ,ğ,j,v,z sedalı ünsüzler; p,ç,t,k,h,s,f ise sedasız ünsüzlerdir. Bu uyuma göre;

Sedalı ünsüzlerden sonra sedalı ünsüzler gelir: özge (229), ıldırım (111), indi (88).

Sedasız ünsüzlerden sonra sedasız ünsüzler gelir: isti (896), tapşır- (585), tüstü (957).

Bu uyum Azeri Türkçesi'nin ilk dönemlerinde etkisini büyük ölçüde göstermiş; daha sonra zayıflamış ve sonuçta uyuma aykırı örnekler çoğalmıştır: atdır- (1956), başgın (1461), başğa (106), buyruğçu (861/862), cütcü (173).

S e d a l ı l a ş m a v e Y u m u ş a m a :

Azeri Türkçesi'nde ünlüler ile ünsüzler arasındaki uyumdan da söz edilebilir. İki ve daha çok heceli kelimelerin sonunda ünlülerden sonra gelerek sedasız veya sedasızlaşmış olarak telaffuz edilen ünsüzler, kendilerine ünlü ile başlayan bir ek ya da kelime getirildiğinde, iki ünlü arasında kalan sedasız ünsüzler sedalılaştır veya yumuşar: ahıdır "akıtır" (2765), almağını (1593), çiçeyi (237).

Bunun yanı sıra sedalılaştırma hadisesi ile ilgili olarak yazı dilinde bazı ayrıcalıklar bulunmaktadır: ağ (241), ağac (780), dinc (2629), dörd (1120) v.b. kelimeler daima sedalı olarak kullanılır.

U y u m s u z l u k

1. Ünlülerde: Bazı kelimelerde büyük ünlü uyumunun bozulduğu görülür: benovşe (2891), deyirman (773), ilan (947), işig (2174).

2. Ünsüzlerde: Azeri Türkçesi'nde özellikle bazı eklerde görülür: ekinçilik "ekincilik" (1879), cütcü "çiftçi" (173), dilençilik "dilencilik" (421), başgın "baskın" (1461).

S e s H a d i s e l e r i :

1. Ünlü düşmesi: Birleşik kelimelerde ve bazı ekleşme hadisesi sonucunda ortaya çıkan bir değişikliktir.

a) Vurgusuz olan orta heceden sonra ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde orta hece düşer: ağz > ağzı (1836), könül > könlünü (301), boyun > boynuma (512).

b) Azeri Türkçesi'nde iki ünsüz aynı hecede bulunamayacağı için alınma kelimelerde iki ünsüz arasına bir ünlü eklenir: fikr > fikir, şekl > şekil ömr > ömür gibi. İşte bu tür kelimelere ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde kelimenin aslı ünlüsü olmayarak ses düşer: fikir > fikri (2437), ömür > ömrüme (2827), şekil > şekle (348).

c) Yer ve yön bildiren ora, bura, hara kelimelerinde ek aldığı anda ekten önceki "a" ünlüsünün düştüğü görülür: bura > burda (146), ora > orda (1658), hara > hardansa (488).

d) Müstakil kelimelerde bazı seslerin düştüğü görülür: say "sayı" (2662), reml "remil" (2080).

e) i- (er-) fiili ve ile bağlacının ünlüleri de aynı şekilde düşer: yuyur imiş > yuyurmuş (79), gelir idi > gelirdi (92), zor ile > zorla (137), yol ile > yolla (80).

2. Ünsüz düşmesi:

a) Bildirme eki -dir'in kısmen düşmesi: dönüpdü (465), çohdandı (339), yahşıdı (2127).

b) Çift ünsüzle biten alınma kelimelere ünsüzle biten bir ek getirildiğinde ünsüzlerden birinin düşmesi: sirli (1103).

c) y->Ø Kelime başında y- düşmesi: il "yıl" (494), ilan "yılan" (947), ilhi "yılki" (473), ürek "yü-

rek" (636).

d) -y->Ø : bele "böyle" (62), ele "öyle" (57), alınma kelimelerde kef "keyf" (1049).

e) -m->Ø : Kelimenin bünyesinde bulunan iki m' den birinin düşmesi: emi "emmi" (2179)

f) -l->Ø : Kelimeye sonundaki ünsüzle başlayan bir ek getirildiğinde ünsüzlerin birinin düştüğü görülür: remmalığ "remmâllık" (2077).

g) -t->Ø : Bazı kelimelerde "t" düşmesi görülür: çırası "yırtası" (909).

h) -d->Ø : Yanyana gelen -dt- seslerinden sedalı olan d'nin düştüğü görülür: beter "bed-ter" (107).

3. Ses türemesi:

a) Ünlü türemesi: Azeri Türkçesi'nde ağızlarda çok sık görülen bu hadise yazı dilinde ancak alınma kelimelerde görülür. İki ünsüz arasına ünlü getirilir: fikir (100), ömür (1574), üfüg "ufk" (2257).

b) Ünsüz türemesi:

h- türemesi : hörük "örük" (420), hürk- "ürkmek" (2929/2930), his "is" (560).

y- türemesi : yeher "eyer" (1836).

4. Benzeşme:

a) İlerleyici benzeşme: Kelimenin belirli bir sesinin kendisinden önce gelen sesin etkisiyle değişerek bir önceki sese ya da ona yakın bir sese dönüşmesine ilerleyici benzeşme denir.

b->m- ben > men (728)
nl > nn menle > mennen (1897)

b) Gerileyici benzeşme: Bu benzeşmede kelimenin belirli bir sesi kendisinden önce gelen sesin etkisiyle değişerek bir önceki sese döner:

rl > ll çekirler > çekiller (461)

5. Aykırılma : Bir kelime içinde tekrarlanan sesin, aynı iki söyleyiş hareketinin ayrı ayrı seslere dönüştürülmesi, seslerden birinin farklılaşmasıdır: ğaral- "kararmak" (956), saral- "sararmak" (802), isti "issi, sıcak" (895).

6. Yer değiştirme: Kelime içindeki seslerin, genellikle komşu seslerin çoğu zaman söyleyişi kolaylaştırmak amacıyla yer değiştirmesidir: torpağ (1045), yarpağlı (801), terpen- "deprenmek" (1097), eskik (1034), arvad (959).

7. Yuvarlaklaşma: Azeri Türkçesi'nde dudak sesi ünlüler yuvarlaklaşır: alov "alev" (1116), ov "av" (1133), kösöv "kösegü" (913).

8. Ünsüz ikizleşmesi: Azeri Türkçesi'nde bol örneği olan bir ses hadisesidir: addımlıg (59), yeddi (233), doğguz (1443), ağappağ (3007), ağsağgal (206).

9. Kaynaşma: Birleşik kelimelerde görülür: Eli esger > Elesger (159), ne+eyle- > neyle- (2703).

10. Büzülme: Bazı eklerde görülen bir hadisedir: atacam "atacağım" (822).

S e s D e ğ i ŝ m e l e r i :

1. Ünlü Değişmeleri:

a) Ünlü kısalması:

Özellikle alınma kelimelerde görülen bir değişikliktir.Yazı dilinde uzun ünlüler için ayrı bir işaret kullanılmaz.Bu sebeble uzun ünlülerin yazı dilinde kısaldığı düşünülebilir:

1) $\bar{a} \rightarrow a$ - Kelime başında alınma kelimelerde:

a) $\bar{a} \rightarrow a$ olması: an (275), arzu (1618), asan (2642), ateş (1308).

b) $\bar{a} \rightarrow a$ olması: adet (2628), adam (627), ar (1762), aşig (367).

2) $\bar{a} \rightarrow -a-$: avaz (141), bahar (2303), cavahirat (1080).

3) $\bar{a} \rightarrow -a$: amma (12), ceza (2989), dava (728), geza (2724).

4) $\bar{a} \rightarrow -e-$; Uzun a'ların hem kısaldığı hem de incelendiği görülür: dene (2659), gefil (365).

5) $\bar{i} \rightarrow -i-$: biganelik (2867), değige (2469), divane (2787), gebile (1229), zencir (530).

6) $\bar{i} \rightarrow -i$: erazi (2315/2316), adice (1111).

7) $\bar{i} \rightarrow -ı-$; i'nin kısaldıktan sonra uyuma bağlanarak ı'ya döndüğünü, böylece kelimenin de Türkçeleştiğini görüyoruz: razılığ (1763).

8) $\bar{i} \rightarrow -e-$; alınma kelimelerde uzun i'lerin kapalı e'ye de dönüştüğü görülür: peşe (2626).

9) $\bar{u} \rightarrow -u-$: asude (2460), caduger (2077), cuş

(2847), gebul (2057).

10) -ū > -u : arzu (2941), ahu (1798).

11) -ō > -o- ; Farsça kelimelerde görülür: dilhor (797).

b. Ünlü incelmesi:

1) a- > e- ; alınma kelimelerde kelime başındaki bazı a seslerinin e ile söylendiği görülür: eyni (623).
ayb kelimesi müstakil olarak ayıb şeklinde söylenirken ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde kapalı e ile söylenir: eybi (500).

2) a- > e- ; yabancı kelimelerde yine kelime başındaki a'nın e'ye döndüğü görülür: eğyar (464), ehali (1811), ehd (1516), eks (1031).

3) -a- > -e- ; kelime ortasında da a seslerinin incelendiği görülür: ğet (2029), ğerar (921/922), rehm (2827).

4) -u- > -ü- : zülm (2795), ğüvve (117), ğüsse (863/864).

5) ı- > e- ; alınma kelimelerdeki ı sesi, Azeri Türkçesi'nde kelime başında bulunmadığı için bazan e sesine dönüşür: etir (1557), evez (2715).

c. Yuvarlaklaşma:

1) a- > a- : v ünsüzünün kendisinden önceki sesleri yuvarlaklaştırma temâyülü sonucu ortaya çıkan bir değişikliktir: ov (1133).

2) -e- > -o- ; yine v'nin tesiriyle ortaya çıkan bir değişikliktir: benovşe (2891), alow (1104).

3) -e- > -ö- : dövlet (1192), dövr (2250), öylü (358), şövketli (1906).

4) -e->-ü- : görüş "güreş" (663).

5) -i->-u- : burah- "bırakmak" (2709).

6) -i->-ü- : m'nin etkisi ile i ünlüsünün ü'ye döndüğü görülür: şümşad (2497)

Bunun yanı sıra yuvarlak ünlülü kelimelerde dar-yuvarlak ünlülerin genişlediği görülür:

1) -u->-o- : dodağ (2269).

2) -u->-ö- ; dar-yuvarlak ünlünün hem geniş-yuvarlak olduğu hem de ince sıraya geçtiği görülür: şö'le (2631).

3) -ü->-ö- : böhtan (1955), böyük (49), görüş (648), gözel (135), hökm (1760), hörmet (449).

ç.Kalınlaşma:

1) -e->-a- : bacar- (1114), cavab (837), çamallı (755), davam (701).

Umumiyetle yabancı kelimeleri uyuma bağlama çabası sonucu ortaya çıkan bu değişme aynı zamanda Türkçe olan bazı kelimelerde de görülür: deyirman (790) örneğinde görüldüğü gibi daha önce uyuma bağlı olan bir kelimenin bu değişmeyle uyum dışı kaldığı da görülür.

2) -e->-a : bağça (2859).

3) -e->-i- ; kelime ortasındaki e sesinin hem kalınlaştığı hem de daraldığı görülür: çırağ "çerağ" (1865).

4) -i->-a- ; yabancı kelimelerin uyumlara bağlanması temâyülü sonucu kelime ortasındaki i sesi umumiyetle kelime içindeki diğer vokallere uyum sağlar: cavan (24).

5) -i->-i- ; bu değişme de Azeri Türkçesi'nin Türkçeleştirme temâyülü sonucu ortaya çıkmıştır: cahil (11), ahır (802).

d. Kapalılaşma:

Azeri Türkçesi'nde yazı dilinde de kapalı ė mevcuttur. Bazı kelimelerdeki ünlülerin de kapalı ė'ye döndüğü görülür:

1) e->ė- : ėle- "eylemek" (1166).

2) -e->-ė- : çeşme (1545), çevril- (992), deyil (391), beşik (1221).

3) i->ė- : ėl (538), ėşit- (148), ėn-(395), ė'dam (2000).

4) -i->-ė- : gece (108), gėt- (18), gėy- (1137).

5) -i>-e : dė- (719), yė- (2977).

6) ö->ė- : ėle "öyle" (57).

7) -ö->-ė- : bėle "böyle" (259).

e. Genişleme:

1) i->e- : ekiz (325), ehate (2046), e'tibaren (1471), elac (379).

2) -i>-e : belke (493).

3) -i->-ü- : cütcü "çiftçi" (173).

2. Ünsüz değişmeleri:

1) b->m- , Azeri Türkçesi'nde Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi n'nin tesiri ile baştaki b'lerin m olduğu görülür: men (478), min (300), min- "binmek" (1205).

2) c->ç- : çamallı "cemâlli" (755).

3) ç->c- : cüt "çift" (1892), cütcü "çiftçi" (173).

- 4) -ç>-c : güc (362), ac (1970), ağac (780).
- 5) ş->ç- : çaş- (2543).
- 6) y->ç- : çır- "yırtmak" (909).
- 7) -g->-g- : Azeri Türkçesi'nde bazı kelimelerde g'lerin kendisini muhafaza ettiğini görüyoruz: diger (274), eger (35).
- 8) -ğ->-ğ- : dalğa (1344), vurgun (2858), yanğı (1310), burulğan (1959).
- 9) -g->-y- : göyercin (938).
- 10) -ht->-ğ- : pardağlan- (2809)
- 11) -ğ->-y- : çiyin (216), deyenek (2207), deyiş- (2874), beyen- (1727).
- 12) -ğ>-y : dey- (41), ey- (2053), döy- (526).
- 13) -k>-y : göy (540).
- 14) -k->-g- : mesgen (1361).
- 15) k->ğ- : Azeri Türkçesi'nde kelime başındaki bütün k'lar ğ sesine döner: ğabağ (599), ğaç- (650), ğadın (390), ğeder (201).
- 16) -k->-ğ- : başgın (1461), başğa (106), bayğuş (1073), ağıl (1181).
- 17) -k>-ğ : açığ (450), addımlığ (59), ağappağ (3007), alçağ (739).
- 18) -kk->-ğğ- : diğğet (1115), şağğala- (825)
- 19) -k->-ğ- : ağıl (137).
- 20) -k>-ğ : ağ (241).
- 21) -k->-h- : Azeri Türkçesi'nde çok rastlanılan bir değişmedir : çalhalan- (991), bağış (2598), ğorhu

(617), vaht (79).

22) -k>-h : bah- (83), arh (2355), çoh (4), oh (58).

23) -k->-v- : benovşe (2898).

24) -ñ->-n- : Azeri Türkçesi'nde nazal ñ'ler hem yazı dilinde hem de konuşma dilinde normal n'ye döner. Bu, Azeri Türkçesi'nin umumî bir özelliği haline gelmiştir: beñze->benze- (445), deñiz>deniz (1980), ķarañulık>ğaranlığ (293), ķoñşu>ğonşu (329).

25) t->d- ; Eski Anadolu Türkçesinde keşime başındaki t'lerin sedalılaşıarak d olması hadisesi Azeri Türkçesi'nde bazı kelimelerde devam eder: dan (2645), dad- (2826), daş (6), day (1693), duz (2183). Görüldüğü gibi umumiyetle kalın sıradaki kelimelerde t'ler d'ye dönüyor.

26) -ñ>-n : ilgi hali ekinin sonunda bulunan nazal n, normal n'ye dönmüştür: onun (21), onların (5).

27) -t->-d- ; iki ünlü arasında kalan t sesinin sedalılaşıarak d olması hadisesidir: güdükçü (1920), bezedil- (1502), unudul- (1066), düzeldil- (105/106).

28) -t>-d : t sesinin sedalılaşıarak d'ye dönmesi kelime sonunda da görülebilen bir hadisedir: bulud (1924), güd- (1771).

29) m->b- : benovşe (2889).

30) p->b- : biş-<pış- (906).

31) -p>-b : dib (797).

32) Alınma kelimelerde iki ünlü arasında bazan y sesi türer. Bu daha çok hemzeli kelimelerde görülür: ezrayil (602), fayda (1171), ğayda (121).

i N D E K S

A

Abdul (k.a.): Abdul 1457

A.+un 1468,1472/1473

Abduleser (y.a.): Abduleser, Azerbaycan'da bir dağ 1454,
1471

Abidere (y.a.): Abidere,bir dere 2167,2173

ac : aç 1970

a.+susuz 930,1647

a.+ından 100

acı : acı,üzüntü veren durum 1648

acı- : acımak

a.-yanlar 2701

acığ : hırs,öfke,kızgınlık

a.+ı tut- "öfkelenmek,kızmak" 2686

acığla- : kızmak

a.-yır 904

acığlan- : öfkelenmek,kızmak

a.-ib 1032/1033

aç- : açmak

a.-ır 511,1100,1807,2572,2594,2657

a.-miş 2582

a.-dı 125,2610

a.-sın 102

a.-ib 127,282,405,974,2347,2523,2560,2659

a.-anda 401

açar : çâre,çözüm

a.-ını 2673

açığ : açık,belli

- a.aşkar "açıkça,herkesin gözü önünde" 450
- açıl- : açılmak
- a.-ır 234,1742,2393,2504,2852,2876
- a.-miş 2505
- a.-anda 122,877
- açmağ : açmak 128
- ad : ad,isim 2944
- a.goy- "ad bırakmak,nam bırakmak" 2314
- a.+da 658
- a.+ı 183,329,514/515,532,759,994,1000,1084,1320,
1413,1431,1452,1471,1526,1691,1692,1809,1877,
1976,2192,2196,2249,2301/2302,2323,2335,2360,
2367,2398,2432,2512,2531,3002
- a.+ını 811,2524/2525,2887,2943
- a.+ına 519/520,2402
- a.+ında 133,1457/1458,1755,2421
- a.+lar 558
- adam (<a.âdem): adam,kişi 627,729,869,881,1363,1437,1939,
1942,1987,2147,2999
- a.+ın 754
- a.+ı 546,1362,2999
- a.+la 723,2464
- a.+ları 232,472,501,736,1016,1373,1998,2165,2172,
2743,3015
- a.+larının 470
- a.+larını 497,511
- a.+larına 1014
- a.+lar 221,931,1361
- a.+ların 228,1823

a.+lardan 223

addımlıg̃ : adımlık

a.+daki 59

adet (<a.‘âdet): adet,görenek,usul,tabiat,alışkanlık

a.+ile 2628

a.+e 474

a.+ımız 1725

a.+i 2034,2947

a.+idir 716

a.+ine 186,498

adeten (<a.‘âdeten): âdet olarak 971

adice (<a.‘âdıce): bayağı,değersiz,her zamanki 1111

adlan- : adlanmak,ad verilmek

a.-ır 443,515,551,606,1321,1431,1854,2133,2399,
2730/2731

a.-an 1497/1498

a.-ırdı 2226

adlandır-: ad vermek,isim vermek

a.-ır 322,2324,2334

adlandırıl-:adlandırılmak

a.-ib 2336

adlı : adlı,adı olan 3,185,297,298,711,817,1086,1128,
1144,1237,1323,1476,1477,1758,1933,2047,2075,
2138,2138,2153,2195,2353,2364,2443,2597,2601,
2857,2891,2965,2970

a.-sanlı "meşhur,şöhretli" 326

agah (<f.ägāh): bilgili,haberli 935

ağil (<a.‘ākıl): akıllı kimse,çok akıllı 1181

ağ : ak,beyaz 241,938,943,947,955,1575,1575,1853,

1991,2013,2186,2553,2572,2583,2819,2838

a.çay "bir çay adı" 1199

a.deve 2179,2182,2185,2187,2188

a.göl "bir göl adı"~1966,1974

a.+ı 298,1477,1632,1982,2405,2530

ağa : ağa,her hangi bir muhitte sözü geçen varlıklı ki-
şi 1770,1773,1786,1791

a.+nın 1787,1793,2684,2686

a.+ya 1769,1803

a.+sının 1004,1759/1760

ağac : ağaç 780,810/811,1064,1120,1121,2483,2485,2486,
2487,2488

a.+ın 783,2489,2630

a.+ı 778,799,806,2455

a.+a 1119,1242,2456,2486

a.+ına 1751,2569

a.+ları 2350

a.+ların 2671

ağappag : bembeyaz 3007

ağar- : ağarmak,beyazlamak

a.-ırdı 879/880

ağard- : açığa çıkarmak

a.-a bil- 974

ağbirçek : aksaçlı,ihtiyar

a.+ini 497/498

Ağdeve (y.a.): Ağdeve,bir göl adı

A.gölü 2136,2192/2193

ağgül : beyaz gül,bir çeşit gül 2804,2805,2809,2819,

2831,2840,2845,2849

a.+ün 2811,2812,2814,2842

a.+ü 2820/2821

a.+e 2834,2837/2838,2851

ağı : ağıt

a.çek-"ağıt yakmak,ağıt söylemek" 1797

ağıl (<a.'akl): akıl

a.+dan 137

a.+ı 2144

a.+ına bat- "aklına uygun gelmek,mantığa uygun olmak" 2977

ağıllı (<a.'akl-lı): akıllı 711,1377,1904,2893,2966

a.+ydı 2062

ağılsız (<a.'akl-sız): akılsız 1508

ağır : ağır,güç,zor; kötü; kıymetli eşya 988,1688,

1829,1841,2267,2726,2989

a.+dır 89,98

ağız : ağız,bir şeyin açık tarafı

a.aç- "konuşmağa başlamak,dilekte bulunmak" 2523

a.dolusu danış- "bir şeyi bütün yönleriyle,enine boyuna konuşmak,bir şey hakkında çok konuşmak"

22

a.+ı 1836,1936

a.+ının 2169

a.+ını 44,2560

a.+ına 2035,2266

a.+ında 2341

a.+ından 1057,1102,1113

- ağla- : ağlamak, sızlamak
a.-yır 564/565, 567, 1605, 1606, 1607, 1921, 2957, 3011,
3024
a.-sa 2378
a.-yır 1243, 1246, 2413
a.-yıldılar 277
- ağlama : ağlama
a.+sına 78/79
- Ağoğlan (y.a.): Ağoğlan
A.kendi 534
- ağrı : ağrı, sancı 644
a.+lar 998
- Ağrı (y.a.): Ağrı 963
A.dağı 962, 964, 1000, 1001, 1006, 1028, 1528, 1529, 1548
- ağrı- : ağrımak
a.-dığı 999
- ağsağgal : aksakal, bir ailenin, ilin en hürmetli kişisi, sa-
çı ağarmış ihtiyar
a.+ı 206, 1710, 1722, 2518
a.+ını 497
a.+ları 852, 1679/1680
a.+lara 885
a.+lardan 861
- ağuş (<f.ägüş): kucak
a.+a 146
a.+una 2848
- ah : ah, yazık 1102, 1113, 2935
a.-nale 279, 2960

a. u feğan 2698

a. u nale 1929

a.+den 2938

ah- : akmak

a.-ır 61,781,1294,1651,1922,1923,2775

a.-a aha 2563

a.-ib 313,2712

a.-an 784,1330,1340,2362,2364,2398,2957

a.-ar (s.f.) 2708

a.-arına 2305

a.-ırdı 1657

Aharca (y.a.): Aharca

A.yaylağı 1283

A.+ya 1303/1304

ahı : ifadeyi güçlendirmek için söylenen, bazan itiraz ve te'kid bildiren bir edat 159,337,1337,2895/2896,2905

ahır (<a.âhir): âhir,son,netice,nihayet 802,1388

a.+a 1516/1517

a.+da 362,861,887,987,1647,1681,1826,2100,2669

a.+ı 101,2081,2094

a.+ını 2907

a.+ına 2747

ahırinci (<a.âhir-inci): sonuncu 1663

ahıt- : akıtmak

a.-ır 2765

a.-ırlar 1649

- a.-dılar 1667
a.-arağ 2621
ahıtmağ : akıtmak
a.+a 306
ahmağ (<a.ahmağ): ahmak,akılsız,mânâsız,boş
a.fikir 2494
ahmağ : akmak
a.+a 2041
ahşam (<t.ak-f.şām): akşam 842,843,844,1216,1743,1859,1861,
1863,1866
a.+lar 858
ahtar- : aramak;elde etmeye çalışmak;ummak,gözlemek
a.-ıram 851
a.-ır 975,979,986,1280,1388,1437,2575,2774
a.-ırlar 1314/1315
a.-dılar 1819
a.-acağ 1748
a.! 2758
a.-dığdan 1998
a.-ırmışlar 1990/1991
a.-ırlarmış 1463
a.-ırdı 430,2161,2461
a.-ırsa 2773
ahtarmağ : aramak;ummak,gözlemek
a.+a 376,776,1155,1613
ahu (<f.âhū): âhu,ceylan 1798
aile (<a.'â'ile): aile 682,814
a.+nin 682,2024,2025

- a.+ye 2992
a.+de 2606
a.+den 578
a.+si 1372,1375
a.+sinden 1505/1506
- al : al,kırmızı 2257,2851,2933
a.-ğan içinde 397,755,1970,1971
a.-ğırması 61,1409
- al- : almak
a.-ır 32,686,985,1122,1290,1296,1407,2042,2378,
2383,2396,2814,3019
a.-ırlar 752,1099,1242/1243,1764
a.-dım 407
a.-dı 1591,2263
a.-dığ 1054
a.-dılar 2268
a.-acağ 67,1570,3005
a.-acağlar 2111
a.! 2428
a.-sın 72/73
a.-ıb 216,239,247,385,767,1168,1640,1716,1723,
1749,2069,2373,2724,3016
a.-an 2413
a.-dığ 2260
a.-malıdır 1726
a.-mışdı 160,371
- ala : karışık renkli
a.at 474,476,477,488,490,492,507

- a.kepenek 2815
- alaçığ : çubuktan kurulup üstü keçe ile örtülü çadır
a.+ın 2282
a.+dan 1561/1562
- alağ : çalı,yabani bitki 2900
- Alagöz (k.a.): Alagöz. 148,154,180
A.+ün 155
A.+ü 180
- alalığ : alalık,karışık renklilik
a.+ı 475
- alçağ : alçak,yüksekliği az olan 739
- alem (<a.‘âlem): âlem,dünya,cihan 1596,2063
a.+i(y.h.) 2866
a.+ine 2868
- alet (<a.âlet): âlet,vasıta
a.+ler 103
- alın : alın
a.teri 1328
- alış- : alışmak
a.-ır 24/25
- Allah (<a.Allâh): Allâh,Tanrı,Rab 601,603,676,677,2359,
2985,2990
A.+a 454,675,2983,2989,3025
A.+dan 1466,3013
- almag : almak 137/138,2003,2412,2461,2629
a.+ını 1593
- alov : alev 1104,1116,1533,1584
a.alov 1584

- a.+un 1118
a.+ta 1115
a.+dan 1112
a.+u 1101
a.+una 2535,2568
- alovlan- : alevlenmek, ateş almak, tutuşmak
a.-ır 1103,1109,1112
a.-an 2585
a.-ırdı 1768
- alt : alt, dip
a.+ı 786
a.+ına 832,1647/1648,2716,2719,2729
a.+ında 415,1218,1829,2302,2630
a.+ından 784,1695/1696,2265
- altı : altı 233,2661,2949
- Alvız (k.a.): Alvız
A.ana 890,897,909,922
A.+ın 919
- amansız (<a.amān-sız): amansız, hiç acımayan, cana kıyıcı
51/52,1310,2347
- amansızlık (<a.amān-sızlık): amansızlık, acımama
a.+ından 2849/2850
- amma (<a.ammā): ama, fakat, lâkin, ancak 12,39,106,200,284,
332,361,376,427,494,503,526,587,719,726,796,838,
930,1341,1345,1400,1735,1746,1823,1928,2061,2071,
2082,2516,2575,2685,2790
- an (<a.ān): an, lahza 275,438,872,2441
a.+da 1298,2756

- a.+daca 643
- an- : anmak, hatırlamak, yâd etmek
- a.! 884, 884
- ana : ana, anne 890, 897, 909, 922, 923, 928, 935, 957, 1221,
1222, 1224, 1225, 1230, 1834, 1965, 2953, 2956, 3017
- a.+nın 960, 2951, 2960, 3006, 3007
- a.+nı 958/959, 2552
- a.+mı 2566
- a.+ma 3027
- a.+sı 504, 563, 564, 684, 1273, 1324, 1330, 1332, 1337,
1384, 1386, 1401, 1601, 1732, 2359, 2499, 2949, 3002,
3004
- a.+sının 1350, 3011, 3016, 3023, 3024
- a.+sını 586
- a.+sına 1342, 1347, 1412, 1732, 2153, 2499, 3013/3014,
3029
- a.+larımız 556
- a.+larını 1972
- a.+larına 923
- Ana Ağrı (y.a.): Ana Ağrı, bir dağ adı
- A.dağı 1003, 1008, 1017, 1035, 1037
- A.+ya 1033
- ancağ : ancak, fakat, lâkin 4/5, 43, 59, 102, 204, 248, 439,
448, 522/523, 548, 574, 672, 689, 912, 973, 1066, 1124,
1151, 1171, 1197, 1278, 1336, 1390, 1395/1396, 1481,
1546, 1597, 1601, 1787, 1917, 1942, 2190, 2282, 2413,
2442, 2583, 2645, 2694, 2751, 2785, 2832, 2917, 2950
- and : and, yemin

- a.iç- 501,593,2547
a.ver- 499,2567
anla- : anlamak
a.-yır 1868,1876
apar- : alıp götürmek,yanında götürmek
a.-ır 194,1018,1060,1249,1340/1341,1749,2297,2743
a.-ırlar 3016
a.-dılar 1841
a.-acağdılar 3012/3013
a.! 685,789,1577
a.-sınlar 2001
a.-ım 1883
a.-a bil- 1347
a.-ib 1055
a.-malı 1342,2394
a.-ırmışlar 767
a.-ırdı 1009,2221
a.-armış 683,1330/1331
aparmag̃ : alıp götürmek,yanında götürmek 180,1503
a.+a 147,1422/1423
ar (<a. 'ār): ar,hayâ,utanma duygusu 1762
ara : ara 936,1166,1791
a.+ya 727,827,1640
a.+da 1858
a.+daki 271,1860
a.+dan 701,1149,1160,1690,2348,2382,2387,2523,
2550
a.+sı 432

a.+sına 201,2913

a.+sında 34/35,42,42,131,202/203,457/458,466,759,
911,1186/1187,1191,1198,1485/1486,1489,1493,
1526,1549,2008,2022,2224,2245

a.+sındaki 274,449,1656

a.+sından 1537

a.+nızda 1188

a.+larında 2533

aralan- : aralanmak,uzaklaşmak

a.-ır 1562,2215/2216

a.-ib 955

a.-an 589

aran : Azerbaycan'da yaylalara nisbetle alçak ve iklim-
ce sıcak olan yerler 2268

a.+a 1449,1554,2234

a.+da 1553

a.+dan 1557/1558,1560,2221

Arasbar (y.a.): Arasbar, Azerbaycan'da bir nehir 359

arh : ark,tarlaya,bahçeye su akıtmak için açılan yol
2355

a.+a 1247,1248

a.+la 2358

arha : arka,sırt 1250

a.+dan 2390

a.+sında 53,1498

a.+sınca 198,594,1016

arhayın : rahat,kaygısız,asude; şüphe etmeyen,tamamiyle
inanan

- a.ol- 151
a.öl- 1187
arı : arı 2822,2823,2832
a.+nın 2831,2833,2844/2845
art- : artmak,çoğalmak
a.-ır 1779,2534
a.-mir 2198
artığ : artık,fazla 86,562,604,1169,1345,1403,1413,
1444,2099,2357,2469,2850,2911
a.+dır 2589
artır- : arttırmak,çoğaltmak
a.-ır 751
arvad (<a. 'avret): kadın,eş 959,1684,1882
a.+ı 1375,2408
a.+ının 629/630,631,2502/2503,2506
a.+ını 2496,2522
a.+ına 634/635,1881
a.+ıyla 2510
a.+ları (y.h.) 2752
arzu (<f.ārzū): arzu,istek,dilek
a.ət- 1618
a.+su 1496,1612,2278,2282,2592,2941
a.+sunu 2521
a.+suna 58,974,2519
a.+sundan 2556
a.+larını 378/379
a.+larına 2682
Arzu (y.a.): Arzu

- A.dağı 2519,2522,2554,2556,2585,2587
- arzula- (<f.ārzū-la-): arzulamak,dilemek,istemek
a.-yır 1466
- as- : asmak
a.-ır 1069
a.-ıb 540,890,2968
a.-an 1243
- asan (<f.āsān): kolay 2642
- asanlaş- (<f.āsān-laş-): kolaylaşmak
a.-an 54
- asılı : asılı,asılmış olan 665
- asude (<f.āsūde): rahat,sessiz,sakin 2460
- aş- : aşmak
a.-ır 1349,1701
a.-a-aşa 872,929
a.-ıb 2303
a.-mışdı 2965
- aşağı : aşağı 597,1301,1311,1757,2358,2920,2922
a.+da 397
a.+sında 2401/2402
- aşır- : aşırarak,geçirmek
a.-ıb 1055
- aşırım : dağın aşılacak yeri,geçit
a.+ı (y.h.) 1049
- aşık (<a.‘āşık): âşık,sevdalı 136,367,2251,2714/2715
a.ol- 134,300,522,1381,1390,1910,2370,2840
a.+dir 2539

a.+in 28

a.+i (y.h.) 1999

a.+i 2896

a.+idirlər 263

a.+lər 161,1986

a.+lərin 415/416,1806,1906

a.+ləri 178

aşigane (<a.‘āşık-āne): âşıklara yakışır hâl ve surette

2634/2635

aşkar (<f.āşkār): açık, belli, göz önünde olan 450,1778

at : at 474,476,477,487,1218,1230,1720,1835,1845,
1852

a.bəliq 2309

a.ilhısı 473

a.çap- 371,712,1696

a.+ın 475,484,507,1262,1836

a.+ı (y.h.) 431,480,485,1205,1838

a.+a 1840

a.+dan 1308,1738

a.+ım 487,489/490,490

a.+ıma 489

a.+ı 1718/1719

a.+ının 1620

a.+ını 754,1712,1714,1717,1720,1731,1737

a.+ları 1831,1831,1831

a.+larının 1706

a.+larını 1713

a.+lar 874,1829,1832

- a.+ların 1834
a.+ları 492,875
a.+lara 1826
a.+larım 491/492
- at- : atmak
a.-ır 9,14,39,39,181,312,320,529,664,1140,1339,
1343,1603,1676,1876/1877,2082,2294,2502,2848
a.-ırlar 232
a.-acam 822
a.-acağam 7
a.! 2080,2105
a.-sa 8
a.-ıb 221,654,1285,1871,1955,1959
a.-arağ 2397
a.-an 7
a.-dığdan 2107
a.-diğim 190
a.-dığı 15,1129,1968/1969
a.-mışdı 1170
- ata : baba 83,86,556,716,722,764,792,795,1191,1195,
1673,1683,1835,1885,1986,2108,2118,2566,2688,
2694,2696
a.-anası 563,586,1601,1273,1386,1401,1412
a.nefesi 89
a.+yi-mehriban 2086
a.+mın 2178
a.+na 685
a.+nla 166

- a.+sı 17,31,66,80,180,188,478,483,496,504,525,564,
575,581,592,600,672,718,815,1382,1384,1507,1736,
1868,1944,2083,2411,2414,2434,2435,2536,2538,
2541
- a.+sının 138,580,597,686,1399,1688,1692,1943,2625/
2626,2785
- a.+sını 2536
- a.+sına 162,590,714,1013,1383/1384,1732,2107,2670,
2693
- a.+sında 502
- a.+sından 159,376,1702,1735,2373
- atdır- : attırmak 1956
- ateş (f.āteş): ateş,hararet,kızgınlık 1308
- a.+le 1103
- a.+ini 1311
- atıl- : atılmak;hücum etmek
- a.-ır 365
- a.-an 219
- atlan- : atlanmak,ata binmek
- a.-dı 1736
- a.-dılar 871
- atlı : atlı 96,433,752,1620
- a.+ya 687
- a.+lardan 688
- atmağ : atmak 1464
- a.+da 371,712
- avara (<f.āvāre): âvâre,boş gezen,işsiz güçsüz kimse 590
- avaz (<f.āvāz): ün,ses,seda

- a.+la 141
- a.+ını 855
- ay : ay (ünlem) 82,151,171,484,601,1052,2471
- ay : ay,yılın on iki parçasından her biri
- a.+lar 2980
- a.+larla 525
- ay : ay,dünyanın uydusu 295,2607
- a.çamallı 755
- a.parçası 1380,2524
- a.+ın 1222,2603
- ayağ : ayak
- a.bas- 340
- a.döy- 526
- a.+a 771,1571,1664,2578/2579,2720
- a.+da 378
- a.+ı 2265
- a.+ına 109,1684
- a,+ındaki 235,2169/2170
- a.+ları 1218
- a.+larını 1847
- ayazı- : gökyüzünün açılması,buluttan,dumandan temizlenmesi;aydınlanması
- a.-yan 1029/1030
- aydın : aydın; açık,belli,mâlum 1231
- a.çele- 381/382
- aydınlığ : aydınlık
- a.+san (bil.) 381
- aygır : aygır 488
- ayı : ayı 1147,1159,1162,1163,1164,1170

a.+nın 1167
a.+nı 1161,1162,1165
a.+lar 1148,1157
a.+ların 1150,1159
a.+lardan 1153

ayıb (<a.‘ayb): ayıp, utanç verici durum 503

ayıl- : ayılmak, kendine gelmek

a.-ır 784

a.-ana kimi 1023

ayır- : ayırmak

a.-ır 749

a.-ırlar 2756

a.-sın 73

a.-a 1225

a.-ib 1227

a.-ırdı 2393

aylı : aylı, aydınlık (gece için) 1216

ayırma : ayırma 1261

ayırmağ : ayırmak 263,2663

ayna (<f.āyīne): ayna

a.kimi 2262

Ayna göl (y.a.): Ayna göl

A.+ün 2192

A.+e 2180,2187

ayrı : ayrı 344,1745,1857,2263

a.-ayrı 1857

ayrıl- : ayrılmak

a.-ırsan (bil.) 2675/2676

- a.-ir 3023
a.-ırlar 2649
a.-malıyam 2646
a.-a bil- 333
a.-ib 921
a.-malı 2640/2641
a.-mır 2016
ayrılığ : ayrılık 2545
a.+a 1277,2767
a.+1 889
a.+ına 2617
ayrılmağ : ayrılmak 2641
az : az 137,397,575,589,648,933,933,1118,1594,1807,
1843,2059,2215,2479,2828,2915
a.az 2215
a.+dan 2633
az- : azmak
a.-ir 1564
azacığ : azıcık,çok az 2325
azal- : azalmak
a.-ib 2198
azalmağ : azalmak
a.+a 2352
azar (<a.a'zār): hastalık,özür; keyifsizlik
a.bezar 1628
azgın : azgın,azmış 1957

B

baba : ata,ced 1615

b.+nın 1619

b.+larımız 2308

Babaken (y.a.): Babaken,bir dağ adı

B.dağı 669

Babaratma (y.a.): Babaratma,bir şehir adı

B.kendi 2209

bacar- : becermek,muvaffak olmak

b.! 1114

bacı : bacı,kız kardeş 1529,1531,1532

b.+sı 2026

b.+lar 1530

bağlı : bağlı 530,2196,2697,2861

bağban (<f.bāğ-bān): bahçıvan,bağcı 2672

b.+ın 2625

b.+a 2670

bağça (<f.bāğ-çe): bahçe 2859

b.+ya 2875,2880,2881

b.+da 2864,2869

bağır : bağır,karaciğer,bir şeyin içi veya önü

b.+ın 2925

b.+mızı 2753/2754

b.+ı 2767,2776

b.+a bas- 75,2715

bağır- : bağırmak

b.-ır 914

bağışla- : bağışlamak,hibe etmek

b.-dım 493

b.-dığı 2707/2708

bağla- : bağlamak

b.-yır 560,2102,2410

b.-yırlar 1516,2371

b.-yıb 819,1242,1557,2707,2708

bah- : bakmak

b.-bağa 923

b.-ır 83,801,1217,2635,2777,3009

b.-ırlar 1617

b.-dım 2935/2936

b.! 166,171,231,1071,2133

b.-ın 1624

b.-ım 3027/3028

b.-a (z.f.) 923/924

b.-ıb 62,98,1167,1258,2285,2305,2486

b.-anda 88,396

b.-dığda 1223

b.-an 2213

b.-ırdım 2930

b.-mırlar 2379

b.-maz 1757

b.-madı 953

b.-mayarağ 768,980,1484,1756,2443,2953

baha (<f.bahā): kıymet,bedel,değer

b.-điymet 766

bahar (<f.bahār): bahar 2303,2572,2761,2770,2778,2806,2953/

2954

b.+ın 1500,2299,2757,2813

b.+ı 2760

b.+da 1669,2758,2759

Bahar (k.a.): Bahar 2601,2602,2605,2620

B.+la 2606

B.+ın 2617,2620

B.+ı (y.h.) 2613/2614

bahış : bakış,bakma

b.+ında 2598

bahmağ : bakmak

b.+a 737

b.+dan 3030

bais (<a.bā'is): sebep olan,gönderen,icâbettiren 2304

bala : evlat,oğul,küçük,körpe 115,119,490,1450

b.+mı 72

b.+sı 1965

b.+sını 1440

b.+ları 1971

b.+larını 1966,1973

b.+larına 1970

Bala Ağrı (y.a.): bala Ağrı,bir dağ adı

B.dağı 1003,1008,1017/1018,1033,1038

B.+ya 1035

balacalaş-: küçülmek

b.-an 52

balığ : balık 2976

b.+ın 2976,2979

b.+ı (y.h.) 2977

bar-bar : bağırmak fiili ile kullanılarak bağırişın öfke-
li ve yüksek sesle olduğunu anlatır.

b.bağır- 914

bare (<f.bāre): husus,hususu

b.+de "hakkında,hususunda" 1020

barış- : barışmak

b.-dığdan 166

b.-armış 1091/1092

barmağ : parmak

b.+ı 2509

b.+ını 1595,2502,2508

b.+larını 2497

bas- : basmak

b.-ır 75,2125,2128

b.-ar 2218

b.-a bil- 340

b.-ıb 2715

basdır- : bastırmak,yakalamak; baskın etmek

b.-ırlar 1317/1318

b.-dılar 839

başgın : baskın

b.ēt- 1461

b.+lar 2023

basıl- : basılmak,yakalanmak

b.-maz ol- "güçlü olmak" 342

baş : baş ;reis 1309

b.bilici 861

b.buyruğcu 861

b.-başa 852,1648

b.ey- 2053

b.ğaldır- "başlamak,baş göstermek" 998,1310,1496,
2278

b.ğoy- "bir şey yolunda kendini feda etmek" 785

b.götür- "liderlik etmek" 2795

b.tut- "liderlik etmek" 719

b.+a 326,852,1253,1488,1648,1969/1970,2736

b.+a düş- "anlamak,farketmek,sezmek" 454,646,954,
1259,1291,1422,1430,1595,1971,2559,2789,3010

b.+a gel- "gerçekleşmek" 152

b.+daki 1880

b.+dan 1034,1037/1038,1408,1531,1533,1534,1535

b.+dan ayağa 1663,2578

b.+ı 877,1019,1267,1371,1848,2060,2560,2585,2729,
2922,3007

b.+ının 784,2716,2719

b.+ını 123,749,1208,1525,1716,1889,2061,2113,2840,
2920,2921

b.+ına 176,210,213,308,311,315,404,685/686,917,
948,1299,1353,1402,1469,1537,1604,1638,1664,1
1678,1685,1736,1746,1772,1774,1842,1848,1892,
2558,2561,2581,2590,2669,2843

b.+ında 218,304,440,739,829/830,942,1002,1036,
1214,1221,1230,1268,1315,1372,1456,1472,1511,
1729,1729,1740,1744,1750,1777,1804,1909/1910,
2724

b.+ları 1029

b.+larına 254

başçı : reis

b.+sı 682,711,750,2331

b.+sının 1048

başçılığ: reislik

b.ët- 1404

başğa : başka 106,304/305,346,409,469,490,581,917/918,
1275,1292,1326,1327,1717,1819,2234,2327/2328,2477,
2564,2626,2956

b.+sına 568

b.+ları 857,2773

Başkesik (y.a.): Başkesik, bir dağ adı 1211

başla- : başlamak

b.-yır 68,304,306,545,587,735,798,911,1058/1059,
1382,1405,1442,1686,1773/1774,1923/1924,1953,
2041/2042,2352,2457,2474,2511,2882,2951

b.-yırlar 1465,1771

b.-dı 124,1888,2904,2908

b.-anda 2007

b.-rmış 772

b.-mışdı 1479/1480,2910

başlan- : başlanmak, başlatılmak

b.-ır 663,1292/1293,1700,2098

b.-dı 1713/1714

bat- : batmak

b.-ır 1061,2975

b.-dı 408,874

- b.! 319
b.-anda 264,1596
b.-an 2212
b.-ana 920
batma : batma,batış
b.+sına 2603
bayaq : biraz evvel,bundan önce
b.+kı 2937
bayatı : bayatı,Azeri halk müziğinde hazin bir hava adı;
halk edebiyatı türlerinden biri 315,458,460,1780,
1785,1787,2269/2270
b.+nı 141,843,844,1257
b.+sının 883
b.+ları 1011,1031,1668
b.+lar 331
bayatılı : bayatı söyleyen 459
bayguş : baykuş 1073,1076
b.+u 1075
bayır : bayır,yokuş
b.+a 1869
bayraq : bayrak
b.+ı 99
bebek : bebek
b.+i 106
bedbeht (<f.bed-baht): bedbaht,talihsiz,bahtsız 2772
b.+lerin 855
bedbehtlik (<f.bed-baht-lik): felâket,musibet,bahtsızlık

beden : beden, gövde

b.+i 242

b.+inden 749

behane (<f.bahāne): bahane

b.+si 2373

b.+lerle 1485

Behram (k.a.): Behram 2383

B.+in 2380, 2394

B.+la 2386, 2388

B.+ı 2382, 2387, 2389

beş (<f.baḥṣ): baḥṣ, lutûf, ihsan

b.ēt- 1925

bekle- : beklemek, gözlemek

b.! 351

bel : bel; dağın iki tepesi arasındaki alçak geçidi

b.+i 392, 1218, 1836

b.+ine 1696, 1704, 1706, 2409, 2410, 2411

b.+inde 2309

b.+inden 223/224, 1055, 1262/1263

bela (<a.belā): bela

b.ile 785

b.+ya 1815

belalı (<a.belā-lı): belalı 1371

bele : böyle, bu gibi 62, 157, 209, 259, 417, 425, 446, 486,
541, 657, 658, 659, 728, 817, 905, 972, 1106, 1109, 1138,
1362, 1416, 1438, 1487, 1487, 1754, 1844, 1940, 2015,
2139, 2205, 2269, 2308, 2312, 2364, 2826, 2857, 2861,
2927, 2963, 2994

- b.+dir 1725
- b.+dirse 191
- bēlece : böylece,bunun gibi,bu şekilde 2335
- beled : âşına olan,tanış olan,bilen 2906
- bēlelikle : böylece,bu tarzda 513,637,1447,1866
- belke : belki 493,1744,1745,2521,2798
- belli : beli olan 1236
- bend (<f.bend): bağlamak,hükmü altına almak 156,215,875,
2456
- benovşe : menekşe çiçeği 2889,2891,2891,2898,2901,2908,
2911,2914,2916/2917,2920,2997,3028
- b.+nin 2899/2900,2905,2919
- b.+ni 2897
- b.+ye 2895,2901
- Benovşe (k.a.): Benovşe 1755,1755,1762/1763,1765,1772,1774,
1809,2595,2596,2605,2619,3002,3022
- B.+nin 1778/1779,1786,1789,1803,1805,2606,2611,
2617/2618
- B.+ni 1795,2623
- B.+ye 1761
- benze- : benzemek
- b.-yir 445
- b.-mirdi 2892/2893
- beraber (<f.berāber): beraber,birlikte; eş,benzer 1026,
1959,2101
- b.+i 713,2734
- b.+ine 2450
- Berde (y.a.): Berde,bir şehir adı

- B.+nin 2325
- bere : pusu
b.+de 1137
- berğ (<a.bark): şimşek 415
- beri : beri, bu güne kadar 367,442,922,1021,1853,2015,
2594
- berk : sert, katı, sağlam; süratli, güçlü, şiddetli 66,176,
375,401,642,655,1094,1811,1996,2689,2834
b̄berk 75
- bes (<f.pes): pes, yeter, kâfi; bir fikri güçlendirmek için
kullanılır 1258,1769,2114,2289
- besle- : beslemek
b.-diyi 990
b.-diyinden 1001
b.-yirmiş 969
- Besti (k.a.): Besti
B.+ni 1004,1011
- beş : beş 59,495,1808,2659
b.+i 2679
- beşik : beşik 1221,1230
b.+i 1231
- Beşikli (y.a.): Beşikli, bir dağ adı
B.dağ 1213,1232
- beter (f.bed-ter): beter, daha kötü 107
b.+dir 1791
- bey : bey, saygın kişi 297,302,304,309,311,430,449,
453,581,1436,1445,1505,1954,2382,2605
b.+dir 434

b.+in 298,299,447,453,1440,1441,1507,1941,1957,
2366,2376,2381,2385

b.+e 1444

b.+i 427

beyan (<a.beyān): söyleme,bildirme

b.et- 2744

beyen- : beğenmek

b.-irsen 1727

b.-mir 5

b.-meyib 2898

beyin : beyin

b.+inde ildırım çah- 2284

b.+ine vur- 799,1793

bezar (<f.bīzār): rahatsız

b.+ı 1628

bezedil- : bezek vurulmak,süslendirilmek

b.-miş 1502

biabırçılığ (<f.bī-abrū-çılığ): utanmazlık,rezillik

b.+dan 1682

biç- : biçmek

b.-dim 848

b.-dikden 110

biçin : ekin biçme,hasat

b.+le 1685

b.+i 451

biganelik (<f.bī-gāne-lik): yabancılık,ilgisizlik

b.+i 2867

bihuş (<f.bī-hūş): şaşkın,sersem,aklıbaşında olmayan

b.ol- 2090

bikef (<f.bi-a.keyf): keyfi yerinde olmayan, keyifsiz 3011

b.ol- 634

bil- : bilmek; bir şeyi yapmağa muktedir olmak

b.-ir 244,577,581,600,987,1073,1449/1450,1747,
2164,2647,2723

b.-erem 637

b.-er 639,1124

b.-erik 2643,2666

b.-dim 1593

b.-diler 868

b.! 111,215,289,294,342,881,1268,1838,1891,2088,
2284

b.-seler 272

b.-ib 632,1170

b.-dikde 1032

b.-meden 2447

b.-en 619,1276,2801

b.-enden 2069

b.-enler 2578

b.-diyi 2879

b.-ecek 1985

b.-irmiş 2143

b.-irdi 256,1005/1006,2077,2458

b.-irdiler 281

b.-irsen 2118

b.-erdi 2706

b.-mişdi 1734

b.-mir 179,200,202,205,248,340,507,620,798,974,
1161,1172,1252,1297,1307,1313,1797,1871,1925/
1926,1988,2099,2208,2383/2384,2462/2463,2576,
2623,2669,2702,2727,2791

b.-mirik 503

b.-mirler 12/13,1280/1281,1565,2299

b.-merem 2179,2483

b.-mez 191,258,1192,2237

b.-merik 727

b.-mezsınız 906

b.-medi 127,2230

b.-mediler 871,1818,2911

b.-mese 2484

b.-meyib 3017

b.-meyen 60,1762,2535,2699/2700

b.-mediyini 1347

b.-mirmiş 333

b.-mirmişler 1859

b.-mirdi 2391/2392

b.-mezmiş 21,328,2735

b.-mezdi 97,1047

b.-memişdi 428/429,1433

b.-memişdiler 1151

bildir- : bildirmek

b.-ir 591/592,614,638,715,1444,2384

b.-erem 2818,2830

b.-di 2153

b.-ib 2279

- b.-mir 3014
- bilici : bilici,bilen,bilgili 861
- bilin- : bilinmek
- b.-ir 538
- b.-meyen 1758
- bina (<a.binā): bina,yapı
- b.gur- 1688
- bine : göçebelerin sürüleriyle birlikte göçüp şehir kenarında mesken kurdukları yer,yurt
- b.tut- "yurt kurmak" 961
- b.+nin 1642
- b.+ye 1636
- b.+ler 2259
- binelen- : yerleşilmek
- b.-en 368
- bir : bir 3,11,20,21,35,40,65,73,78,84,93,103,109,113,131,134,156,159,163,185,223,223,227,260,269,273,290,290,297,298,300,303,305,311,315,327,327,328,329,330,333,352,374,377,384,394,395,396,406,408,409,412,420,428,439,442,445,446,447,458,469,469,473,488,489,490,495,503,519,521,522,536,541,546,554,561,565,566,567,578,581,590,609,613,619,621,621,622,622,635,644,656,657,661,666,671,671,672,682,683,693,695,713,714,723,739,744,748,752,763,769,772,775,777,786,803,810,814,827,829,843,844,863,866,877,886,891,913,921,924,935,940,942,946,947,947,970,970,972,1004,1007,1008,1047,1058,

1062, 1074, 1086, 1086, 1094, 1102, 1103, 1118, 1119,
1131, 1132, 1134, 1136, 1144, 1157, 1181, 1194, 1206,
1214, 1214, 1216, 1221, 1227, 1234, 1235, 1236, 1240,
1242, 1258, 1259, 1270, 1270, 1272, 1275, 1278, 1284,
1285, 1310, 1324, 1328, 1330, 1332, 1333, 1333, 1336,
1340, 1346, 1355, 1360, 1362, 1372, 1374, 1380, 1380,
1385, 1390, 1402, 1406, 1411, 1416, 1417, 1417, 1418,
1421, 1425, 1436, 1437, 1438, 1440, 1447, 1448, 1456,
1458, 1460, 1463, 1476, 1477, 1494, 1498, 1504, 1505,
1518, 1520, 1529, 1539, 1542, 1544, 1544, 1558, 1572,
1575, 1580, 1580, 1586, 1600, 1611, 1611, 1618, 1620,
1637, 1637, 1641, 1647, 1651, 1654, 1655, 1657, 1657,
1660, 1683, 1687, 1688, 1700, 1719, 1744, 1749, 1750,
1751, 1754, 1755, 1757, 1758, 1769, 1777, 1778, 1780,
1797, 1807, 1816, 1825, 1835, 1843, 1846, 1856, 1856,
1858, 1868, 1879, 1888, 1899, 1901, 1904, 1908, 1909,
1910, 1923, 1927, 1933, 1934, 1937, 1940, 1941, 1941,
1965, 1965, 1969, 1981, 1989, 1995, 2012, 2020, 2023,
2024, 2024, 2026, 2028, 2031, 2033, 2038, 2047, 2048,
2065, 2067, 2073, 2075, 2080, 2082, 2089, 2103, 2105,
2017, 2116, 2119, 2121, 2122, 2129, 2131, 2131, 2142,
2147, 2157, 2170, 2195, 2205, 2209, 2210, 2216, 2220,
2222, 2225, 2233, 2235, 2239, 2258, 2269, 2314, 2316,
2317, 2320, 2328, 2329, 2331, 2340, 2340, 2341, 2348,
2348, 2349, 2353, 2364, 2364, 2366, 2367, 2369, 2370,
2393, 2405, 2407, 2408, 2410, 2413, 2421, 2421, 2423,
2425, 2440, 2444, 2446, 2452, 2464, 2464, 2466, 2471,
2473, 2483, 2485, 2485, 2486, 2488, 2488, 2489, 2496,

2501,2502,2515,2518,2524,2527,2529,2551,2565,
2568,2570,2574,2580,2589,2596,2599,2601,2605,
2625,2625,2628,2630,2631,2634,2640,2643,2644,
2648,2658,2684,2685,2687,2688,2705,2708,2721,
2734,2738,2742,2770,2782,2796,2797,2806,2811,
2822,2822,2828,2832,2834,2834,2857,2859,2862,
2863,2869,2872,2879,2884,2890,2891,2893,2893,
2909,2924,2928,2928,2930,2935,2937,2940,2941,
2942,2947,2964,2965,2967,2970,2971,2974,2976,
2986,2998,3001,3007,3008,3015,3018,3024,3026

b.ağızdan 2359

b.az 397,589,648,933,933,1594,1779,2479,2633

b.bir 11,891,2473

b.biri 73,245,253,263,561,573,610,909,948,1005,
1032,1270,1392,1496,1515,1793,1856,2372,2440,
2459,2666

b.+e iki 751

b.+i 85,137,329,353,364,405,431,523,610,733,820,
823,852,1020,1070,1167,1392,1448,1488,1530,1530,
1711,1712,2471,2479,2680,2952

b.+inin 133,610,909,1005,1096,1244,1534,1535,1887,
2036

b.+ini 5,6/7,7,9,245,253,264,561,573,907,1426,
1496,1856,2459

b.+ine 948,1032,1210/1211,1515,1793,2686,2946

b.+inde 294,295,977,1388/1389,2220

b.+inden 263

b.+isini 1159

- b.+imize 2666
b.+imizden 73
b.+iniz 905
b.+inize 899/900
b.+ilerini 2440
b.+ilerine 1270,2372
birce : bir tek 271,275,487,872,1633,1982,2406,2530,
3002
birçek : alna düşen saç,perçem
b.+li 1575
birden : birden,aniden,ansızın 66,93,384,488,748,753,
1095,1286,1641,1710,1887,1967,2711,2792
birge : birlikte,beraber,bir yerde 1324,2448,2467,2510,
2602,2603
birinci : birinci,ilk 676
birleşdir- : birleştirmek
b.-en 2705/2706
birleşmek : birleşmek
b.+e 679
birlikde : birlikte,beraber 109,200,531,694,1317,1539,
1794
birteher (<bir-a,tavr): bir yol,tarz,gidişat 122/123
biş- : pişmek
b.-er 906
b.-dikce 895
b.-memişden 908
bişir- : pişirmek
b.-en 540

bişirmek : pişirmek 890

bit- : bitmek

b.-ir 2571,2801,2856,2891,3029

b.-erek 2779

b.-diyi 811

b.-dikden 644

b.-irmiş 2509

b.-mir 741

b.-mez 780

b.-mirmiş 1327

biterbiye (<f.bî-terbiye): terbiyesiz, utanmaz, hayâsız

504,509

bitir- : bitirmek

b.-ir 1750

b.-ecek 2836

b.! 2569

b.-sin 2798

bivefa (<f.bî-vefâ): vefasız 1800

biz : biz, birinci çokluk kişi zamiri 166,229,501,1191,

2452,2643,2665

b.+im 570

b.+i 69,73,73,601/602,676,839,887,1227,2471,2663

b.+e 2087,2653,2752

boğ- : boğmak

b.-ub 2907

boğul- : boğulmak

b.-ur 1877

b.-ub 1872,2013,2397

boranlı : kasırgalı,tipili ve yağışlı 2616

Borçalı (y.a.): Borçalı

B.mahalı 1475

boş : boş

b.+a 1129

boy : boy

b.boya ver- 1708

b.+a 1708

b.+a başa çat- "yetişmek,büyüme,serpilmek" 325,
1488,2736

b.+unu 2802

boya : boya

b.+larla 1953/1954

boya- : boyamak

b.-yıl 1409,2583,2849

boyan- : boyanmak,bulanmak

b.-mış 2295,2298

b.-mışdı 2933

boy-buhunlu : boylu boslu 2838

boylan- : boylanmak,aheste aheste yürümek

b.-a-boylana 2928

b.-ib 1051

b.-anda 2257

boylu-buhunlu : boylu boslu 135,2526/2527,2733

boyun : boyun

b.+uma 512

b.+u buruğ 1774

b.+u bükük 3028

b.+u bükülü 1806

b.+u bükül- 2618

b.+unun 1779

b.+unu 914,1766,2091,3012

b.+una 1841

boyundurug : çift süren hayvanların birlikte yürümelerini
sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç
çember

b.+a 1884

b.+dan 1890

boz : boz, açık toprak rengi

b.ayı 1148

bozar- : bozarmak, rengi bozulmak; öfkelenmek

b.-ır 919

Bozdar : boz tüylü çoban köpeğine verilen ad 1217

böhtan (<a.bühtān): kara çalmak, iftira

b.at- 1955

böl- : bölmek

b.-ür 679,1676

b.-ürler 1197

b.-üb 1187

b.-meli 1195/1196

b.-güsü 1197/1198

bölük : bölük, kısım, bölüm

b.+ü 223

bölünme : bölünme, parçalanma

b.+sine 1679

bölüşdür- : bölüşdürmek, paylaşdırmak

b.-üb 895

böyü- : büyümek, gelişmek

b.-yür 1359/1360, 1691, 2011, 2141, 2526, 2871, 2943

b.-yüb 810, 1488, 1930, 2131, 2736

b.-müşdü 2606

böyük : büyük, iri 49, 130, 536, 541, 892, 964, 966/967, 968, 973, 977, 979, 982, 996, 999, 1000, 1042, 1205, 1206, 1293, 1530, 1532, 1537, 1674, 1677, 1681, 1686, 1690, 1701, 1732, 1934, 2019, 2031, 2120, 2122, 2129, 2137, 2140, 2320, 2338, 2349, 2630, 2746

b.+ün 980

b.+e 971, 1531

b.+ü 225

Böyük Soltanbud (y.a.): Böyük Soltanbud, Azərbaycan'da bir dağ 759/760

böyüt- : büyütmek, yetiştirmek

b.-müşdü 1377/1378

bu : bu

b. (işâret sıfatı) 55, 58, 79, 83, 88, 101, 121, 124, 131, 139, 141, 152, 167, 182, 194, 215, 228, 256, 262, 276, 281, 283, 291, 302, 305, 314, 320, 340, 352, 388, 392, 402, 409, 423, 427, 431, 445, 449, 452, 457, 475, 479, 479, 484, 499, 501, 504, 510, 521, 524, 526, 536, 541, 545, 547, 549, 556, 574, 594, 602, 612, 623, 643, 651, 664, 682, 688, 690, 698, 707, 719, 722, 731, 752, 782, 824, 827, 843, 844, 859, 875, 880, 882, 899, 925, 925, 935, 940, 947, 957, 972,

989, 993, 996, 1000, 1005, 1013, 1027, 1045, 1052, 1054,
1071, 1072, 1078, 1079, 1080, 1082, 1086, 1116, 1120,
1123, 1145, 1147, 1165, 1166, 1175, 1209, 1210, 1232,
1235, 1257, 1267, 1271, 1272, 1279, 1284, 1285, 1288,
1387, 1388, 1398, 1398, 1440, 1444, 1446, 1463, 1468,
1469, 1470, 1476, 1495, 1504, 1506, 1512, 1515, 1519,
1523, 1536, 1539, 1540, 1544, 1545, 1548, 1556, 1567,
1619, 1622, 1654, 1655, 1660, 1679, 1681, 1727, 1790,
1791, 1808, 1853, 1868, 1892, 1904, 1917, 1924, 1929,
1938, 1940, 1945, 1957, 2011, 2012, 2019, 2023, 2035,
2059, 2065, 2080, 2091, 2094, 2104, 2124, 2125, 2134,
2135, 2148, 2152, 2153, 2155, 2161, 2177, 2180, 2196,
2200, 2211, 2212, 2226, 2233, 2236, 2242, 2244, 2275,
2277, 2294, 2299, 2300, 2301, 2302, 2310, 2328, 2332,
2398, 2406, 2409, 2415, 2417, 2424, 2442, 2451, 2462,
2463, 2466, 2476, 2486, 2512, 2516, 2516, 2543, 2546,
2557, 2614, 2630, 2658, 2661, 2702, 2726, 2783, 2798,
2802, 2855, 2865, 2867, 2878, 2884, 2907, 2930, 2944,
2950, 2959, 2971, 2976, 2987, 3001, 3009, 3012, 3027

b. (işâret zamiri) 155, 659, 853, 862, 1106, 1108, 1111,
1365, 1791, 2691

b.gün 1963

b.+dur 661

b.+nun 478, 526, 1104, 1596/1597, 1939, 2484

b.+nunla 741

b.+nu 148, 161, 173, 255, 548, 705, 750, 1005, 1262, 1276,
1445, 1591, 1770, 1919, 1947, 2352/2353, 2381, 2411,
2499/2500, 2612, 2879, 2912, 2918

b.+na 670,767,1124,1172,1885,2686,2786,2953

b.+ndaki 231

b.+ndan 341/342,815,1122/1123,1171,1273,1301,
1535/1536,1593,1954,2566,2580,2588,2665/2666,
2682,2689,2874,2881,2886,2984,3020

b.+nlar 561,689,1221,1240,1529

b.+nların 674,678,1397/1398,1400,2064

b.+nları 588,600,1429,2904

bucağısız : nihayetsiz,sonsuz 2914

Bud (k.a.): Bud 726,730,735,739

B.+u 758

B.+la 748

budağ : budak,dal

b.+ına 2811,2817,2823,2841

b.+ınıza 2829

b.+larında 2812,2835

budağlı : budaklı,dallı 1119

budu :

b.ay 1157

bulag : kaynak suyu,çeşme,pınar 924,940,1498,1542,
1599,1608,1610,1618,1624/1625,1625,1625,1626,
1657,1670,1672,1729,1736,1740,1745,1750,1764,
1772,1774,1850,1853/1854,1909,2031/2032,2123,
2321,2324,2402,2452

b.+dır 1626

b.+ın 941,942,948,1315,1499,1501,1511,1664,1669,
1744,1746,1803/1804,1815,1816,2033,2034,2035,
2124,2169,2333,2402,2416

b.+1 2322,2323

b.+a 147,1504,1504/1505,1509,1512,2213,2415

b.+da 158,2238

b.+dan 883,1500,2209/2210,2449

b.+1 1653,1753,1810,1854,2307,2323/2324,2324,2400,
2419

b.+ının 1767

b.+ına 1311/1312

b.+lar 237,880

b.+ları (y.h.) 1044

b.+lara 882/883,2417

b.+larda 1626/1627

bulud : bulut

b.+lar 1924

b.+ların 2808

bura : bura,burası 259/260,697,1643,2436

b.+nı 2047

b.+ya 403,406,2322

b.+da 97,146,294,334,393,445,696,1325/1326,1373,
1424,1515/1516,1748,1927,2022,2288,2637

b.+daca 167

b.+dan 158,510,1618

b.+lalar 361

burah- : bırakmak,koymak

b.-ır 2709

b.-dılar 875

b.-mır 386,2697,2842

burahılma : bırakılmak

- b.+sını 2051
- buruğ : buruk,bükük,bükülü 1774
- burulğan : derin çayda ya da denizde suyun burulduğu yer;
girdap
b.+ına 1959
- burun : burun
b.+unda 1834
- Buta (k.a.):Buta 817,829,832
B.+nı 819/820,821
- buyruğçu : emreden,emir veren;yol gösteren
b.+su 861/862
- buz : buz
b.kimi 1044,2224
- bük- : bükmek
b.-üb 1766
- bükük : bükük,bükülü 3028
b.+ü 1779
- bükül- : bükülmek
b.-ür 2618
- bükülü : bükülü,bükük 1806
- bülbül : bülbül 937,2804,2837,2839,2842,2847,2871,2871,
2875,2878,2882,2894/2895,2896 ,2908,2912
b.+ün 2845,2851,2901,2905
b.+ü 2903
b.+ler 144,150,2609
- Bülbül (k.a.): Bülbül 2531,2574,2580,2585
B.+ün 2531,2534,2538,2569,2571,2571,2592
B.+ü 2545,2583/2584

- B.+den 2550
- bürü- : bürümek, sarmak
- b.-yür 1101, 1642, 2478
- b.-müş 2463
- bürün- : bürünmek, bulanmak
- b.-ür 1796
- b.-en 2808
- bütün : bütün, tamam 569, 612, 746/747, 1002, 1121, 1267,
1353, 1445, 1479, 1785, 2120, 2463, 2809, 2815, 2825,
2895, 2896, 2904, 2907, 3020

C

- cadar : çatlak, her tarafı çatlamış 2356
- c.cadar 2356
- caduger (<f.cāzū+ger): cadılıkla meşgul olan, sihirbaz, ef-
suncu 2077
- cahil (<a.cāhil): cahil, bilgisiz
- c.+ları 11
- camaat (<a.cemā'at): cemaat, topluluk 452, 584, 987/988, 1820,
2008, 2158
- c.üçün 1815
- c.ise 1686
- c.+ın 665, 1148, 2321
- c.+a 793
- c.+ı 549, 1500, 2358
- c.+ına 789, 1853
- can (<f.cān): can; sevgili

c.ğardaş 339
c.ğurtar- 328,1682
c.ver- 1973,2937
c.ta gel- 1850
c.ta getir- 2713
c.+ım 339
c.+ını 1152/1153
c.+ına 1787

canlı (<f.cān-lı): canlı,diri

c.alem 2866

car (<a.cārī): akan ,dökülen

c.ol- 1814,1851

carçı : tellal 2157,2165

c.+ya 2162

c.+larla 2743/2744

cavab (<a.cevāb): cevap

c.ver- 837,2086,2927

c.+ı 160,577,2378

cavahirat (<a.cevāhirāt): cevahirat,kıymetli taşlar 1077,

1080,1418

cavan (<f.civān): civan,genç 20,24,37,54,590,687,1494,

2024,2319,2496,2625,2631,2634

c.+dan 2316,2327

c.+ları 1705,2145

c.+larının 1718

c.+lar 22,262,885,2597,2610,2648

c.+ların 135/136,2317,2330

c.+ları (y.h.) 828

- c.+larda 1487
c.+lardan 1487/1488,2310
Cavaşir (k.a.): Cavaşir 92,98,108,117,121,126
C.+in 94/95,105
cazibedarlığ (<a.cāzibe-f.dār-lığ): cezbedicilik,letafet
c.+ı 1479,1490
ceh-ceh : kuşların öterken çıkardığı hoş ses
c.vur- 2593,2872,2876
cehizsiz (<a.cehiz-siz): çeyizsiz 2179
cehre (<f.cehre): pamuk,yün,ipek gibi şeyleri eğirip iplik
durumuna getirmeye yarar araç,iğ
c.sesi 1588
celd (<f.celd): kıvraklıkla 785,1160,1950,2636
cellad (<a.cellād): cellat
c.+lar 2005,2006/2007
c.+ların 1024
cengaver (<f.cengāver): cengaver,savaşçı
c.kimi 747
Cenyatag (y.a.): Cenyatag
C.meşeleri 2339
cesaret (<a.cesāret): cesaret,cesurluk
c.ēt- 387
c.+e 231
cesed (<a.cesed): ceset,ölü
c.+ini 2297
cesur (<a.cesūr): cesur,yürekli
c.imiş 1991
çeyran : ceylan,âhu 172,1145/1146

- c.-1406,409
- ceza (<a.cezā): ceza
c.ver- 2989
- cıdır : at yarışı
c.+da 1725,1838
- cığa (<f.cıka): başın ön ve yan tarafına dökülen teller
c.+sına 1639
- cığır : gidiş geliştiren meydana gelen dar yol,patika
c.+ı 2264
- Cijimli (y.a.): Cijimli,bir şehir adı
C.kendi 2420
- cilov : gem,dizgin 1836
- cins (<a.cins): cins,tür,çeşit; yüksek nitelikte olan
1832
c.+ini 507
- Cirgiz (k.a.): Girgiz 2353
C.+i 2359
- Cirgiz (y.a.): Cirgiz,bir akarsu adı
C.çayı 2360/2361
- comerd (<f.civan-merd'den galat): cömert,eli açık
c.aşığı 1998
- coş- : coşmak
c.-ur 1992/1993
c.-a gel- 144,150,2009
c.-an 2014
- cum- : süratle kaçmak
c.-ur 1338
- cuş (<f.cūş): coşma,galeyan,halecan

- c.-e gel- "vecde gelmek,şevke gelmek" 2847
cümle (<a.cümle): cümle,bütün
c.+den 2145
cür : usûl,tarz; nev',çeşit,kısım 2134,2208,2786
cürbecür : muhtelif,çeşitli 1485
cür'et (<a.cür'et): cesaret,yüreklilik
c.-le 227
cüt : çift,iki tane olan 1529,1892,1965
c.+ünü 1572
cütcü : çiftçi 173
cüyür (): ceylana benzeyen küçük zarif hayvan
327,1146

ç

- çabala- : çabalamak,uğraşmak
ç.-yırssa 201
çadır : çadır
ç.+lar 2258
çağ : çağ,devir 1636
ç.+ı 2954
ç.+ında 1813,2299
ç.+larında 1501
çağır- : çağırarak
ç.-ır 213,393,625,628,2840,2917
ç.-ar 1635
ç.-dılar 959
ç.! 211

ç.-ram 1250

ç.-ib 481,498,511,803,1182/1183,2690

ç.-an 238

ç.-ırdı 887/888,1011/1012

çağırtdır- : çağirttirmek

ç.-ır 1075

ç.-ib 2079

çağla- : çağlamak,coşmak

ç.-yib 1349,1651

çah- : çakmak

ç.-ır 2294

ç.-dı 2284

çal- : çalmak;vurmak;çırpmak;zehirlemek,sokmak

ç.-ır 1468,1523

ç.-dı 955

ç.-ib 1061,1635

ç.-an 869

çalhalan- : çalkalanmak

ç.-ib 991

çalış- : çalışmak

ç.-ır 1787

ç.-ib çabala- 201

ç.-ib çarpış- 121

ç.-ırsa 2462,2668

ç.-dısa 2229

çalmağ : vurmak,çırpmak

ç.+a 2343

çamallı (<a.cemâl-1ı): yüzlü 755

çap- : balta,külünk v.s. ile parçalamak,doğramak; at sürmek

ç.-ır 1705

ç.-dı 117,124,1712,1731,1737

ç.! 116,119

ç.-a çapa 1696

ç.-ıb 127,128

ç.-arag 1620,1952

ç.-ırmış 1694

çapaçap : bir çeşit at yarışı 1713

çapar : geçmişte atla bir yere haber getirip götürən kişi

ç.atları 1831

ç.+ın 1711,1716

ç.+ına 1837

ç.+lar 1712/1713

çapıl- : parçalanmak

ç.-dığına 1939/1940

çapmağ : at sürmek; parçalamak

ç.+a 124,1838

ç.+da 371,712

çare (<f.çāre): çare 103,107,1292,1861,2159,2705

çaresiz (<f.çāre-siz): çaresiz

ç.ğal- 723,1602,2391

çarmıh (<f.çarmıh): çarmıh,bir çeşit darağacı

ç.+a çek-"idam etmek" 265

çarpış- : çarpışmak

- ç.-ib 121
- çaş : karışık 1139
- ç.-baş et- "karıştırmak" 1309
- çaş- : şaşmak, şaşırmak
- ç.-ır 1870
- ç.-ırlar 1643
- ç.-ib 2543
- çaşdır- : şaşırtmak
- ç.-miş 1287/1288
- çat- : ulaşmak, yetişmek; karşılaşmak; zamanı gelmek
- ç.-ır 10, 13/14, 46, 204, 645, 675, 678, 702, 996, 1013,
1356, 1399, 1412, 1701, 1769, 2432, 2703, 2740
- ç.-ırlar 387, 826/827, 1614
- ç.-miş 326, 1489
- ç.-dı 1840, 2148/2149, 2901
- ç.-dılar 877
- ç.-sa 593, 1365
- ç.-a bil- 871, 2706
- ç.-ib 1367, 1774
- ç.-anda 604, 1543/1544, 2187/2188, 2450
- ç.-an 196
- ç.-dığdan 2820
- ç.-dığını 2469
- ç.-dığları 1509
- ç.-irdılar 2441
- ç.-mişdi 1403
- ç.-mır 57, 413
- ç.-mayan 1703

- çatanacan : yetişene kadar,yetişene dek 1891
- çatdır- : yetiştirmek,ulaştırmak
- ç.-ır 986
- ç.-dılar 256
- ç.-a bil- 2910/2911
- çathaçat :
- ç.-dadı 1889/1890
- çatış- : yetmek,kifâyet etmek
- ç.-mırdı 2261
- çatmağ : yetişmek
- ç.üçün 58,975
- çay : çay,nehir 924,1339,1340,1348,2122,2246,2247,
2250,2301,2338,2362,2364,2364,2393,2398,2706,
2721
- ç.+ın 1959,2295,2303,2305,2335,2340,2350,2352,2355,
2360,2396/2397,2398,2465,2472,2473,2474,2490,
2710
- ç.+ı 1199
- ç.+a 546,1336,1339,1956,2294,2397
- ç.+dan 1330,1398
- ç.+la 2712
- ç.+ı 2292,2301,2307,2337,2338,2361
- ç.+ının 535,2266,2298,2855,2858
- ç.+ına 2263
- ç.+lar 237,879,1581,1925
- çayan : akrep 1533,1535
- çehrayı : açık kırmızı,kızılgül renkli 944,944
- çek- : çekmek,etmek

ç.-ir 58,63,315,331,354,550,800,855,1102,1113,
1171,1302,1408,1780,1797,1952,1954,2090,2187,
2346,2351

ç.-iller 461

ç.-er 138

ç.-di 950,1666,2290

ç.-ecek 3014

ç.-sem 512

ç.-se 1948

ç.-seler 265

ç.-sin 2181

ç.-e (z.f.) 2355/2356

ç.-e çeke 2355

ç.-ib 744,1738,2494

ç.-meden 2672

ç.-diyi 2938

ç.-irmiş 3004

ç.-irdi 1348,1812

ç.-mir 596,1929,2442,2886

ç.-memiş 407

ç.-mediler 876

ç.-meyen 2454

çekil- : çekilmek

ç.-ir 290,1278,1584/1585

ç.-irler 2100

ç.-miş 1937

ç.! 1300

ç.-ib 1687

- ç.-ende 828/829
ç.-en 881
ç.-ermişler 1272
çekme : çekme,çekiş
ç.+si için 1916
çekmek : çekmek
ç.+den 3006
çekmemek : çekmemek
ç.üçün 2995
çemen (<f.çemen): çimen,yeşillik 1064
ç.+i 239
ç.+e 1117,2608/2609,2774,2894,2910
ç.+de 1007,1219,1634,2798,2800/2801
çemenzar (<f.çemen-zār): çimenlik,yeşil saha 2809/2810
ç.+da 2796,2837
çen : sis 827,828,1034
ç.+in 881
ç.+e 839
ç.+ler 1038
çepel : hayasız,utanmaz 2088
ç.+in 2091
çeşme (<f.çeşme): çeşme,pınar 1545
ç.+den 1545
ç.+si 809,2167/2168
çetin : çetin,güç,zor 31,42,377
ç.+dir 2663/2664
çetinleş- : çetinleşmek,zorlaşmak,güçleşmek
ç.-ir 45/46

çetinlik: güçlük, zorluk

ç.çek- 2672

ç.+le 53

çetir : yağmurluk, şemsiye; paraşüt

ç.kimi 234

çevir- : çevirmek, döndürmek

ç.-ir 2986, 3026

ç.-erdi 379

çevirmek : çevirmek 1099

çevril- : çevrilmek, döndürülmek, dönmek

ç.-ir 27, 992, 999, 1119/1120, 1358, 1360, 2012, 2415,
2570, 2593, 2681, 3028

ç.-irler 1210

ç.-ib 40/41, 1467/1468, 1924/1925, 2014

ç.-en 1816

ç.-mişdi 1843

çığır- : bağlamak

ç.-a (z.f.) 917

ç.-a çığıra 917

ç.-ib 1168

çık- : çıkmak

ç.-ır 217, 227, 239, 355, 356, 495, 622, 625, 746, 746, 782,
981, 1083, 1160, 1286, 1387, 1402, 1545, 1579, 1637, 2146,
2210, 2321, 2368, 2386, 2447, 2505, 2522/2523, 2555,
2574, 2628, 2954

ç.-ırlar 1145, 1316/1317, 1613, 2068

ç.-ar 1631

ç.-miş 2203

ç.-dı 390,1715,1826,1845
ç.-dılar 1832
ç.-acağ 503/504
ç.! 210,1581
ç.-sın 2520
ç.-a 1618
ç.-a (z.f.) 958
ç.-a çihā 958
ç.-a bil- 202,619,1871
ç.-ib 213,315,402,1522,1604,1722,1794/1795,2041,
2389,2396
ç.-anda 1909,3019
ç.-an 1537/1538,1869
ç.-anlar 575
ç.-ası 627
ç.-ırdı 2600
ç.-ırdılar 1149,2908/2909
ç.-arkeñ 704
ç.-mır 1386,1776,1873/1874,2551
ç.-mayan 1092
ç.-mırmış 362
ç.-mayıbmış 388

çihhaçihda : 1396

çihar- : çıkarmak

ç.-ır 398/399,2191

ç.-dı 661

ç.-ib 1162,1802

ç.-andan 1553

- ç.-dığı 939,1825
ç.-mişdi 429
ç.-iblarmış 2711
çığarmağ : çıkarmak
ç.üçün 1841
ç.+ı 31/32
ç.+a 1465
ç.+ına 630
çığart- : çıkartmak
ç.-di 1822
ç.! 1542,2452
ç.-a bil- 2230
çığartmağ : çıkartmak 2650
çığış : çıkış,çare
ç.yolu 95,1819,1918
çığma : çıkma
ç.+sı 102
ç.+sını 633,2988
çığmağ : çıkmak 1395
ç.+a 125,1839
çingilli : küçük taşlı 777,845
Çingilli (y.a.) Çingilli,bir dağ adı
Ç.dağ 801
çır- : yırtmak
ç.-ası ol- 909
çırağ (<f. çerāğ): çerağ
ç.işığı 1865
ç.+ı 1863,1869

- çırp- : çırpmak
ç.-ır 917,1344
- çırpın- : çırpınmak
ç.-an 2849
- çiçek : çiçek 237,393,932,1510,1559,1638,1807,2505,2509,
2714,2718,2722,2723,2730,2783,2797,2800,2855,
2858,2871,2873,2875,2877,2882,2891,2962,2987
ç.+dir 2782
ç.+in 1502,2164,2512,2712,2802,2887
ç.+i 237,393,2507,2510/2511
ç.+e 1117,1808,2769,2863,2864,2865,2870,2884,2986
ç.+den 2708,2991
ç.+i 2683,2781,2854,2887
ç.+leri 2852
ç.+lerini 2839
ç.+ler 1639,2572,2608,2860
ç.+lerle 2794
ç.+lerin 1634,2142,2671,2793,2815/2816,2825,2913
ç.+leri 2715
ç.+lere 2674/2675,2860
ç.+lerde 1088
ç.+lerden 1557,2956
- çiçekli : çiçekli,çiçekleri olan 2222,2761,2890
- Çiçekli (y.a.): Çiçekli,bir dağ ve yayla 1553
Ç.dağ 243
Ç.+deki 1556/1557
- çim- : yıkanmak
ç.-ir 241

ç.-se 1627

ç.-en 244

Çirgiz (y.a.): Çirgiz

Ç.çayı 2337,2338

çirkin : çirkin

ç.rengli 484

çirkinlik : çirkinlik 475

çiskinli : hafif yağışlı

ç.dağ 1564

çiyin : omuz

ç.+ine 216,2262

ç.+inde 622,624

çoban (<f.şübān): çoban 314,692,693,694,695/696,700,702,
705,821,1004,1006,1007,1010,1017,1022,1025,1027,
1216,1229,1437,1440,1441,1443/1444,1449,1458,
1489,1759,1762,1950,1956/1957,1961,2206,2212,
2213,2220/2221,2223,2228,2231,2234,2236,2240,
2241,2692,2698,2700,2702,2714,2721,2723,2726,
2728/2729,2792,2802

ç.+ın 312,313,707,1016,1021/1022,1030,1031,1445/
1446,1451,1958,2230,2235,2713,2786

ç.+ı 1015,1913,1956,2687,2696,2710

ç.+a 818,2154,2694,2707

ç.+la 1437,1438,2790,2798

ç.+ı 299

ç.+ını 1908,1912

ç.+ına 2785

ç.+ında 1943/1944

Çobanyastığı (<f.şübân-t.yastığı) :Çobanyastığı,bir çiçek
adı 2730

Ç.çiçeği 2683

çoh : çok 4,53,100,137,190,240,299,361,486,496 ,505,
505,561,564,596,634,765,776,815,915,967,986,986,
1014,1048,1069,1133,1149,1153,1154,1285,1339,
1370,1370,1494,1507,1830,1856,1857,1860,1873,
1885,1937,1941,1942,1984,1998,2026,2034,2039,
2077,2135,2144,2315,2316,2318,2332,2338,2360,
2406,2408,2411,2413,2424,2428,2428,2448,2448,
2451,2496,2580,2597,2663,2765,2789,2789,2886,
2892,2893,2903,2945,2964,2966,2968,2988,2999,
3003

ç.+dan 1935,1950

ç.+dandı (bil.) 339

ç.+u 136,1675

ç.+ları 88

çohal- : çoğalmak,artmak

ç.-dığca 492

çohlu : oldukça çok 611,1222

çohlug : çokluk,bolluk

ç.+u 1294

çomag : çomak 2236,2236,2239

ç.+ın 2241

ç.+ı 2229,2240,2242

ç.+ı 2229

ç.+ının 2230

ç.+ını 2234

- ç.+ına 1216
- çovğun : fırtınalı kar veya yağış; boran, kasırga
- ç.+a 1078
- çök- : çökmek
- ç.-ür 827
- ç.-erek 1916
- çöl : çöl, bozkır; tarla; bayır
- ç.+ü 239
- ç.+e 452, 683, 2041, 2502
- ç.+deki 2955
- ç.+ler 2937
- ç.+lere düş- "evsiz barksız kalmak; yurdundan ayrı düşmek" 303
- çöp: : çöp 1676, 1683
- çörek : çörek, ekmek; yemek 260, 540, 640, 685, 1333, 2542
- ç.+i 685
- ç.+e 498/499, 501
- çöreksiz : yemeksiz 684
- çuhur : çukur 1923
- çünkü (<f. çünkü): çünkü, şu sebeple 1092, 1432, 2813

D

- da/de : da, de, dahi 7, 22, 22, 33, 48, 62, 63, 70, 70, 76, 85, 86, 90, 90, 97, 100, 137, 145, 158, 195, 196, 198, 202, 209, 229, 241, 245, 247, 250, 254, 255, 256, 265, 265, 265, 267, 274, 275, 276, 279, 285, 286, 287, 291, 291, 295, 301, 361, 364, 371, 396, 404, 417, 425, 427, 441, 441, 458, 476, 494, 510,

512, 516, 522, 530, 537, 549, 551, 580, 588, 593, 593, 598,
598, 605, 605, 612, 621, 631, 647, 666, 676, 688, 691, 697,
705, 707, 708, 709, 726, 730, 730, 734, 747, 764, 771, 793,
796, 798, 840, 844, 856, 872, 880, 886, 887, 894, 903, 917,
923, 928, 933, 934, 940, 952, 971, 972, 987, 996, 998,
1008, 1036, 1052, 1063, 1064, 1064, 1064, 1079, 1079,
1079, 1083, 1087, 1087, 1112, 1117, 1129, 1141, 1146,
1149, 1157, 1164, 1165, 1166, 1174, 1201, 1221, 1258,
1261, 1277, 1280, 1288, 1312, 1319, 1320, 1333, 1340,
1341, 1350, 1352, 1356, 1389, 1404, 1411, 1434, 1441,
1456, 1459, 1472, 1488, 1491, 1493, 1495, 1503, 1522,
1524, 1526, 1533, 1534, 1538, 1543, 1543, 1545, 1545,
1547, 1547, 1572, 1577, 1589, 1601, 1605, 1616, 1640,
1644, 1651, 1658, 1675, 1677, 1680, 1681, 1683, 1691,
1698, 1701, 1703, 1708, 1713, 1732, 1744, 1745, 1768,
1779, 1791, 1824, 1826, 1835, 1843, 1857, 1858, 1864,
1871, 1876, 1882, 1883, 1885, 1885, 1888, 1890, 1892,
1905, 1914, 1915, 1917, 1945, 1946, 1948, 1963, 1986,
1991, 2002, 2035, 2077, 2077, 2089, 2121, 2124, 2146,
2147, 2148, 2154, 2155, 2164, 2164, 2173, 2186, 2189,
2189, 2189, 2204, 2253, 2328, 2333, 2335, 2371, 2378,
2385, 2394, 2401, 2425, 2446, 2448, 2452, 2475, 2484,
2486, 2499, 2511, 2512, 2520, 2522, 2530, 2545, 2557,
2565, 2566, 2581, 2585, 2587, 2602, 2623, 2643, 2648,
2659, 2663, 2696, 2699, 2703, 2737, 2773, 2819, 2823,
2831, 2836, 2847, 2850, 2869, 2882, 2897, 2912, 2921,
2941, 2943, 2966, 2971, 2984, 3005, 3010, 3014, 3017,
3019, 3026, 3029

dad (<f.dād): feryat; şikayet

d.feryad 281

d.çek- "şikayet etmek" 1171

dadmağ : tatmak

d.+dır 2826

dağ : dağ 730,831,886,887,1045,1045,1052,1084,1213,
1232,1257,1259,1416,1435,1451,1453,1474,1497,
1526,2195,2215,2520

d.çayı 2263,2266,2292,2298,2301

d.yolu 2272

d.daş titre- 1847

d.+dır 1371

d.+ın 392,405,414,536,738,777,829,877,992,1047,
1049,1058,1062,1079,1084,1115,1134,1176,1214,
1240,1267,1402,1413,1431,1447,1451,1452,1456,
1471,1472,1498,1501,1510,1518,1534,1537,1537,
1656,1814,1879/1880,2196,2196,2216

d.+a 402,538,622,625,630,801,812,877,992,993,999,
1000,1098,1143,1209,1232,1264,1271,1360,1363,
1364,1419,1432,1526,1567/1568,2523

d.+da 1062,1068,1078,1418,1432,1434,1564,1798,2792

d.+dadır 1072

d.+daki 541

d.+dan 243

d.+la 1040

d.+ı 761,805,812,841,962,964,965,1000,1003,1003,
1035,1046,1126,1143,1180,1266,1322,1369,1370,1414,
1454,1528,1529,2556,2587

d.+ıdır 391

d.+ının 418,669,1001/1002,1006,1028,1037,1038,1372,
1632,2585

d.+ını 994
d.+ına 387,388,1008,1008,1017,1018,1360,2519/2520,
2522,2554/2555
d.+ında 33/34,382/383,2242
d.+ından 65
d.+larımı 1186
d.+ları 963
d.+larının 758,1548
d.+larını 1202
d.+lar 1023,1030,2019,2046,2255
d.+larım 55,889,1019,1210,2779
d.+larınca 759
d.+ları 770,1562,1612,1641
d.+lara 221,226,228,737,818,1278,1645,1669/1670,
2954
d.+larda 775/776,1646/1647,1717
d.+lardan 872,929,1701

dağıl- : dağılmak

d.-ır 1295,1310

d.-ırlar 1065

d.-miş 1935

d.-arsa 2217

d.-masın 1951

Dağıstan (y.a.): Dağıstan

D.+da 2195

dağıt- : dağıtmak

d.-a bil- 271

dağkeçisi : dağkeçisi

d.+ni 192,197,199

dağla- : dağlamak,dert ve keder vermek

- d.-yan 283
- daha : daha, çok 70, 342, 390, 455, 513, 731, 1030, 1073, 1112,
1231, 1367, 1768, 1778, 1813, 2002, 2002, 2587, 2676,
2741, 2741, 2741, 2832, 2835, 2847, 2879/2880, 2903
- dahil (a.dāhil): dahil, giren, bir şeyin içinde bulunan
d.ol-2127
- dahma (f.dahma): kulübe, baraka
d.+sına 1350
- daim (a.dā'im): her zaman, daima 2590, 2792
- dal : sırt, arka, geri
d.+da 1714
d.+ınca 432, 674, 936, 1398, 1400, 2979
d.+ında 167
- dalaş- : vuruşmak, kavga etmek; savaşmak
d.-ırlar 1204, 1530/1531
- dalaşma : savaş
d.+lar 2023
d.+larda 2024
- dalaşmağ : vuruşmak, kavga etmek
d.+a 911
- dalğa : dalga
d.+lar 1344
- dalğalan- : dalgalanmak
d.-ır 2009/2010
d.-ırmış 1993/1994
- dalğalı : dalgalı, çalkantılı 2011
- dam : dam, çatı
d.+ın 2416

- dam- : damla damla dökülmek
d.-ır 1776
- damag : damak, ağız, tat
d.+ları 1636
- dambatan (y.a.): dambatan, bir pınar 2402, 2417/2418
d.bulağı 2400
- damcı : damla 1606
d.damcı ağla- "damla damla gözyaşı dökmek" 1606
- Damcılı : Damcılı,
D.bulağ 1598, 1609
- dan : tan, günün doğmasına yakın zaman
d.ulduzu 2645, 2667, 2674, 2678
- danış- : konuşmak
d.-ır 29, 307, 403, 626, 651, 860, 1384, 1393, 1428, 1893,
2670
d.-ırlar 2365, 2579
d.-ar 1091
d.-dı 1732, 2608, 2611
d.-an 2892
d.-ırmış 22/23
- danışıl- : konuşulmak, bahsedilmek
d.-ır 2145
- dar : dar 378, 997
d.+dır 1936
- daral- : daralmak, darlaşmak
d.-ırdı 254
- daraş- : toplaşmak, yığılaşmak
d.-dılar 2228

- darayı : kalın ipek ipten dokunan bir kumaş
d.+dan 944
- dart- : çekmek;kendisiyle götürmeye çalışmak
d.-ib 529,2188
- daş : taş 6,9,14,19,56,60,90,290,533,533,536,536,
546,547,550,551,552,554,554,559,560,571,605,
607,670,677,677,1063,1796,1801,1847,1939,2520,
2558,2559
- d.gelin 77
- d.ğız 681,691
- d.pehlevan 608,667
- d.ürek 2539
- d.üle- 73,250,676,1227,3026
- d.+ın 6,9,15,60/61,396,403,557,559,567,769,786,
1518,1519
- d.+ı 14,678,785,796
- d.+a 62,76,82,86,88,251,455,456,465,466,556,566,
569,571,604,689,690,690,692,708,956,1025,1026,
1027,1032,1231,1256,1547,1616,1621
- d.+da 2792
- d.+dan 12,541,550,1902
- d.+ım 2150
- d.+ı 2,64,572,668,763,1079
- d.+ının 2049
- d.+ından 105
- d.+ları 317
- d.+lar 34,48,1548
- d.+ların 53,2557/2558,2561

- d.+ları 26,766
d.+lara 46,47,47,1344
- daş- : taşmak
d.-ır 2296
d.-ib 2041
d.-anda 2303
- Daşbulağ (y.a.): Daşbulag,
D.+ı (y.h.) 1199
- daşı- : taşımak
d.-yır 1689
d.-mış 747
- daşlı : taşlı 37,845,2020,2291/2292
- daşlığ : taşlık,taşlı
d.+a 44
d.+lardan 879
- daşmağ : taşmak 2034
- dava (ا.د.ء: ^ءءا, anlaşımazlık; muharebe 728,1225,1662,2098,
d.-derman 2701
d.-şava 1188
d.ęle- "savaşmak,vuruşmak" 2058
d.+ya 1661
d.+sından 1029
d.+larına 1019
d.+lar 2951
- davam (ا.ءءءم): devam
d.ęt- 701,707
d.getire bil- 2099
- day : tay,at yavrusu

- d.-ları (y.h.) 1693
- daya- : dayamak
- d.-yıb 756
- dayan- : dayanmak
- d.-ır 218,1341
- d.-ırlar 2470/2471
- d.-ıb 739,1407,2206/2207,2634
- d.-an 94
- d.-mış (s.f.) 178
- d.-mışdılar 1708/1709
- dayandır- : durmağa mecbur etmek
- d.-ır 155
- dayça : bir yaşındaki at yavrusu
- d.+ları 1693
- d.+lara 1833
- de- : demek,söylemek
- d.-yirsın 719
- d.-yir 5,71,153,165,188,206,209,231,336,347,382,
405,478,506,569,616,626,628,636,647,684,689,
696,715,718,721,724,740,787/788,791,804,820,
823,899,902,941,1035,1051,1070,1076,1107,1131,
1183,1198,1201,1246,1252,1259/1260,1298,1393,
1423,1426,1531,1532,1542,1576,1614,1623,1945,
2062,2093,2105,2107,2117,2175,2177,2252,2359,
2387,2409,2426,2437,2450,2471,2482,2642,2652,
2690,2693,2756,2975
- d.-yirler 90,132,324,368,389,417,467,517,520,538,
547,560,571,670,812,988/989,1029,1143,1211/1212,

1232,1265,1269,1344,1362,1379,1385,1568,1580,
1754,1900,1977,2308,2321,2403,2417,2418,2619,
2728,2733,2857,2890,2967
d.-yerler 25
d.-mişler 691
d.-di 258,853,952,1881,2079,2162,2166,2235,2236,
2240,2242,2486
d.-diler 857,885/886
d.-yeceyem 2109
d.: 790,1726,2084
d.-sin 2955
d.-yesen 588,2087
d.-yesiniz 500
d.-ye bil- 428,727
d.-yib 320,331,836,2089
d.-meden 2488
d.-yen 1257,1262,2766
d.-diyime 2691
d.-diyi 1166,2836
d.-diyine 677
d.-diklerine 3020
d.-dikce 2532
d.-meli 2676
d.-yirmiş 331/332
d.-yirdi 422,884,1886
d.-yermiş 1237
d.-yirdi 174
d.-mir 352

- d.-me! 246,409,1339,1425,1596,1907,1943,1988,2432,
2448,2509,2687
- d.-mezen 1769
- d.-meyerek 2112
- debbele- : sözünden dönmek,kaçmak
- d.-yir 1681
- dede : dede,ata
- d.-babalarımız 2308
- defe (<a.defā): defa,kere,kez 40,110,160,390,677,972,1094,
1145,1681,1945,1972,2104,2331,2331,2332,2340,
2580/2581,2667,2707,2869,2872,2924
- d.+lerle 2202
- defelik (<a.defā-lik): defalık 2884
- defn (<a.defn): ölüyü toprağa gömme
- d.ēt- 759,1176,1319,1804
- değiğe (<a.dakīka): dakika 1025,3012
- d.+sinin 2469
- dehşet (a.dehşet): dehşet,korkunç,korku verici
- d.-e gel- 1171
- dehşetli (a.dehşet-li): dehşetli,şiddetli 84,643,998,
1813,1843,2002
- deleme : peynir haline geçmek üzere olan süt;peynir için
mayalanmış süt 895
- deli : deli 2440
- Delidağ (y.a.): Delidağ,bir dağ 813,838
- dem (<f.dem): dem,an 58,665,827,2277
- demet (<yun.demet): demet,çiçek demeti
- d.bağla- 2707

- demek : demek 1373
- dene (<f.dāne): tane,adet 2659
- deniz : deniz 1980,1992,1993,1993,2009,2010
d.+in 2014
d.+e 2012
d.+de 2012
d.+den 1398,2015/2016
d.+lerde 925/926
- der- : dermek,toplamak,devşirmek
d.-ir 1638
d.-ib 2729
- derd (<f.derd): dert,tasa,keder 2734
d.eli 2766
d.ğem 3014
d.çek-3006
d.+in 2143,2168
d.+e 862,957,2726,3017
d.+i 863,2960
d.+ini 2379,2559,2955,3004
d.+ine 2158/2159
- derdleş- (<f.derd-leş-): dertleşmek
d.-ir 1990
- derdli (<f.derd-li): dertli,kederli,tasalı 286,1779,2517.
d.derdli 286
- dere : dere,küçük akarsu 606,2320
d.-tepe 432
d.+nin 597,2320
d.+ni 1263

d.+ye 93

d.+de 1719

d.+den 125

d.+si 606

d.+sinde 1301/1302

d.+leri (y.h.) 1642

d.+lerden 872/873,929

derece (<a.derece): derece

d.+sine 2441

derhal (<f.der-a.hāl): derhal,hemen 646,1014,1050

deri : deri

d.+den çlh-"bir şey için zahmet çekmek" 2599

d.+si 1139

d.+sini 1136,1162

derin : derin 573,1339,1821,2466,2716

d.-derin 1820/1821

d.+den 1101,2306

derinlik : derinlik

d.+lerinden 2456

derman (<f.dermān): derman,çare 1782,2702

d.+ı 2143

d.+ıdır 2168

ders (<a.ders): ders

d.al- 2427

derya (<f.deryā): derya,deniz 1895,2131,2133

d.kenarı 929/930,936

d.kimi çalhalan- 991

d.+ya 2217

- d.+ları 270
d.+larda 926
d.+lardan 266
deste : grup; demet 819,866,1240,1557,1566,2309,2316,2340,2708
d.-deste 2309
d.+ni 833
d.+si 1286,1305,2722,2723
d.+sini 1313,2714
d.+sine 2285
d.+sinden 141
d.+leri 1559
d.+lerini 2718
d.+ler 2310
destek (<f.destek): destek,dayanak
d.+i 2231
deve : deve 1544,2188,2188
d.+nin 2180/2181,2187
d.+ni 2179,2182
d.+ye 2185
d.+si 1077
d.+leri 1539
d.+ler 1543,1545,1547
d.+lerle 1043
deveçi : deveci,deve sahibi 1539,1542,1545,1546,1547
davet (<a.da+vet): davet çağrı
d.ēt- 2423
d.edil- 640

d.olun-2423

d.+i 642

dey- : değmek, temas etmek, dokunmak

d.-ir 41,59,1307,1408,1621

d.-mir 39,41/42,2831

d.-me! 952

deye : diye 1432,1951,1955,2290

deyenek : değnek 2207,2210,2214

d.+i 2208

d.+e 2213,

d.+le2206

d.+i 2212

d.+idir 2214/2215

deyil : değil 391,647,720,2542

d.+ik 2151

d.+miş 575

deyil- : denmek,denilmek

d.+ir 667

d.+di 1146

d.+en 38,471,554,729,1553

d.+ene göre 78,1323,1371,2202,2215,2338

d.+enlere göre 1472,1497,2248,2994

deyinti : şikayet,razı olmama

d.+si 1678

deyirman : değirmen 773,790

D.dağı "bir dağ" 761,805,812

d.daşı 762/763

deyirmanlık : değirmenlik 786

- deyiş- : değişmek
d.-ir 2874
d.-ek 344
d.-ib 1926,1976,2192
d.-irmiş 2330
- deyişdiril- : değiştirilmek
d.-ib 2335/2336
- deyişiklik : değişiklik
d.+le 2325
- deyişmek : değişmek 2710
- dırman- : tırmanmak
d.-a bil- 97
- dırmaş- : tırmanmak, çıkmak
d.-ır 217
- dib : dip, en derin yer
d.+ini 797
d.+ine 310,539
d.+inde 783,1519,1520,1624,2189,3025,3027,3029
d.+inden 780,808,1606,2320
- didergin : yerinden yurdundan mahrum olarak başka yerlerde
dolaşan
d.sal- "yurdundan uzaklaştırmak" 2614
- diger : diğer, diğeri, öteki 274
d.+inin 523
d.+ini 264
- diğget (a.dikkāt): dikkat
d.yetir- "dikkatini vermek" 1115
d.+le 1223

- dik- : dikmek
d.-ir 2764
d.-ib 2269
- diksin- : irkilmek,ürkmek,korkmak
d.-ir 1222/1223
d.-di 1968
- dil : dil
d.+e 2703
d.+e gel- 1423
d.+e tut- 1987
d.+den 776
d.+den dile düş- 2703
d.+i 459,2296
d.+ini 2164,2814,2824
d.+lere 330
- dile- : dilemek
d.-yir 1226,2553,3013
- dilek : dilek,istek,arzu
d.+imizi 570
d.+ler 569
- dilencilik : dilencilik
d.ēt- 421,425
- dilhor (<f.dil-hör): gamgin,kederli 797
- dilim : dilim,parça,lime 1784
dādilim soy- 1784
- dilllen- : dilllenmek,dile gelmek
d.-ir 285,2644
- dimdik : kuş gagası

- d.+ine 385
- din- : konuşmak
d.-di 862
- dinc : başı rahat,sakin,kendi halinde olan
d.+ini al- "istirahat etmek" 2629
- dincelmek: dinlenmek,istirahat etmek 472,782
- dinle- : dinlemek
d.-yib 1588
- dircel- : dinlenmek,eskisine nazaran kuvvet kazanmak
d.-ir 2711
- dire- : dayamak
d.-yib 1010/1011
- diri : diri,canlı
d.+lere 859/860
- dirilik : dirilik,canlılık
d.çeşmesi 808
- dirilt- : diriltmek,hayat vermek
d.-ir 854
- dişle- : dişlemek,ısırmak
d.-yir 1595
- divane (<f.dīvāne): divane,biçare,deli
d.eyle-2787
d.+siydi 255,1005
- divar (<f.dīvār): duvar 275,279
d.+ı 271
d.+ım 2150
- diyar (<a.diyār): diyar,kent,şehir,memleket
d.+ı (y.h.) 2705

- d.+da 2698
- diz : diz
- d.dize otur-942
- d.çök- "itaat etmek" 1916
- d.+e 942
- d.+ime 341
- d.+leri 2775
- d.+lerine 212
- dodağ : dudak
- d.+larına 1010
- d.+larında 2269
- doğguz : dokuz
- d.il 1443
- doğ- : doğmak, tutû etmek; doğurmak
- d.-du 490
- d.-anda 264
- d.-andan 2646,2667
- doğma : kardeş 1795,2724
- doğra- : doğramak
- d.-yır 1795
- d.! 2108
- d.-yın 1015
- doğru : doğru 1098,1158,1165,2355
- d.+dan 697,2155,2173
- doğul- : doğmak, dünyaya gelmek
- d.-anda 2674
- d.-andan 2675
- dohsan doğguz : doksan dokuz

- d.derdin dermanı 2168
- dol- : dolmak,gelmek
d.-ur 1787/1788
d.-mamış 463
- dolan- : dolaşmak; geçinmek
d.-ır 2581
d.-ırlar 1154,1647
d.-armış 2517
d.-ım 2590
d.-ırmışlar 3003
d.-ırdı 1879
- dolandır- : dolandırmak,çevresinde döndürmek; geçindirmek
d.-dılar 1842
- dolandırmağ : geçindirmek
d.-a 1685/1686
- dolaş- : dolaşmak
d.-an 27/28
d.-dığdan 2629
- doldur- :doldurmak
d.-ur 380,1263
d.-un 2169
d.-ub 154
- dolu : dolu,boş olmayan 384,2808
d.+su 22,1638
- don : don,giysi;vücudun belden aşağısına giyilen uzun
veya kısa giysi
d.+unu 2763
d.+undaca 2768

don- : donmak

d.-ur 1650/1651

d.-ub ğal- "hayret etmek,şaşırmak" 2934

donlu : elbisesi olan 2186

donguldan- : kendi kendine anlaşılmayacak kadar yavaş bir şekilde söylenmek; hoşnutsuzluğunu dile getirmek

d.-a (z.f.) 1157/1158

d.-a-donguldana 1157

doy- : doymak

d.-ağ 792,1543

d.-unca 1545/1546,1604,1972,2227,2357,3024,3027

d.-muş (s.f.) 931

d.-mur 3030

dön- : dönmek,geri dönmek;çevrilmek,bir başka hale geçmek

d.-ür 76,251,456,667,691,708,1026,1231,1314,1751,1874,2011,2769

d.-ürler 1548,2494

d.-müş 1027,2668

d.-üb 86

d.-übdü 465

d.-dü 722,956,1481,2156

d.-düler 885

d.-sün 2415

d.-ün 1624

d.-esen 82

d.-e 440/441,1915

d.-e-döne 440,1915

d.-üb 83,1257,1719,2871,2872,2875,2878

d.-ende 597

d.-en 692

d.-düyü 960

d.-düyünü 1032

d.-ürdü 254/255

d.-ermişler 1636

d.-müşdü 1812/1813

d.-medim 1256

dönder- : döndürmek, çevirmek

d.-ir 604,2990

d.-er 2217/2218

d.-di 1717

d.! 689,2569,2589

d.-sin 1025,2984

dönmek : dönmek, çevrilmek 455

dört : dört 1120,1655,1807,2951

döş : göğüs, sine

d.+ü 1501

d.+üne 664,1510

d.+ünde 1115/1116,1518,2779

d.+ündeki 536

d.+ünden 1814

dövlet (<a.devlet): servet, mal mülk 1192,2745

d.+den 136/137

d.+i 1673

d.+ine 1508

d.+inden 1683

dövmeli (<a. devlet-li): zengin, varlıklı 1754, 1906, 1985

dövr (<a. devr): devir, zaman

d.+den 2250

dövre (<a. devre): çevre, daire

d.vurub otur- " daire şeklinde oturmak" 1635

döy- : dövmek

d.-ür 526, 2737

d.-üb 1738

döydür- : dövdürmek

d.-düler 840

döyül- : dövülmek, vurulmak

d.-ende 3005/3006

d.-eceyinden 919/920

döyüş : dövüş, kavga 1292

d.atları 1831

d.dava 1225

d.meydanı 652

d.+e 1288, 2951

d.+de 984, 1838

döz- : katlanmak, sabretmek

d.-e bil- 1172, 1796, 1925, 2726, 3017

d.-mür 286, 314, 916, 1524, 1829, 1924, 2767/2768

d.-medi 957

d.-meyib 81, 988, 1277, 2725

d.-meyen 2617

dua (<a. du'ā): duâ, Tanrı'ya yalvarma, yakarış

d.+sı 2121

duman : duman, sis 170, 878, 1532, 1534, 1562, 1642

- d.çen 1034
d.kimi 2344
d.+ın 881
d.+ı 2286,2287
d.+lar 1038
dumanlı : dumanlı, sisli 1267/1268,1564,2560
dur- : durmak; ayağa kalkmak, kalkmak
d.-ur 592,599,607,705,709,739,1419,1549
d.-dular 283
d.-ub 1381,1875,2749,3008
d.-arağ 2412
d.-anlar 2475,2491
d.-anların 2468
d.-urdu 1045
d.-mamış 585
duru : duru, saf 1669
durul- : durulmak
d.-ur 170
duruş : duruş
d.+una 1837
duy- : duymak
d.-ur 337,2500,2788
d.-ub 1968
d.-an 1919
d.-madın mı 1592
duz : tuz 2183
d.-çöreye and iç- " geçimi üzerine yemin etmek"

- d.+a çörek kes- "bir sofrada sözleri ile dostluk etmek" 640
- d.+a çöreye and ver- 498
- duzlu : tuzlu 1922,1927
- dümağ 877
- dünenki : bir gün evvelki gün 433/434
- dünya (<a.dünyā): dünya 253/254,997,1184,1193,1582,2276
- d.-malı 1187,2159
- d.gör-1574,2671
- d.+nın 930,1596
- d.+nı 1570,1591,2517
- d.+da 612,859,2146/2147
- d.+dan 1605,2273
- d.+sıdır 1184
- dürüst (<f.dürüst): doğru,düzgün,düz 1073
- düş- : düşmek; inmek; anlamak
- d.-ür 16,38,186,198,201,203,235,303,375,447,594,
610,618,647,777,803,1102,1135,1198,1291,1306,
1345,1422,1430,1571,1585,1595,1674,1743,1830,
1872,1984,2025,2207,2318,2348,2377,2431,2559,
2675,2700,2792,2958,3010
- d.-ürler 1016,1397,1546
- d.-er 337,728
- d.-müş 330,415,2025,2037
- d.-müşler 539
- d.-dü 954,2229,2279,2607,2894
- d.-düler 93,874/875
- d.-üb 1078,1259,1467,2204,2703

- d.-ende 190,1329
d.-en 47,454,459,2214,2509
d.-düyü 367
d.-düyünü 2266
d.-dükleri 2493/2494
d.-eceyini 2252
d.-ürmüş 3006
d.-müşdü 2911
d.-erken 1318
d.-meyecek 2789
d.-meyib 1971
düşme : düşme,düşüş
d.+si 2263
düşmen (<f.düşmân): düşman 337,339,362,978,981,981,1839
d.ğoşunu 1223
d.+le 984
d.+in 1464
d.+i 1468
d.+e 356
d.+ler 94,1460/1461
d.+lerden 2331
düşmenli (<f.düşmân-lı): düşmanı olan 977
düşün- : düşünmek
d.-ür 658/659,779
d.-ürdü 1885
düz : düz,doğru,dürüst 2487,2488,2489
d.+de 1892
d.+ünü 2109

- d.+lerden 1335
- düz- : dizmek,belli bir sırayla tertip etmek
- d.-ürler 1639/1640
- düzel- : meydana gelmek,yola koyulmak
- d.-ir 1334
- d.-en 2832
- düzeldil- : kurulmak,tertup edilmek
- d.-mişdi 105/106
- düzeltil- : düzeltmek,tamir etmek
- d.-ir 2859
- d.-diler 866,1821
- d.-en 763
- d.-dikleri 765
- düzeltilmiştir- : düzenletmek
- d.-ir 638
- düzen : düz yer,düz arazi,tarla
- d.+lerin 1356
- düzengah : düz,düzlük arazi
- d.+dır 392/393
- düzenlik : düzlük arazi 2019
- d.+de 2019/2020
- d.+indeki 2030
- d.+lerde 2762,2778

E

e'dam (<a,i'dām): idam,öldürme,yok etme

e.vahtı 2000

- e.yeri 2003
- edeb (<a.edeb): edep,usluluk,naziklik
- e.erkan 2053
- edil- : edilmek
- e.-ir 640
- ef'i (<a.ef'ā): engerek yılanı
- e.ilan 2156
- Eflan (k.a.): Eflan 2155,2157,2161
- efsane (<f.efsāne): efsane 446,457,1144,1940,2205,2365
- e.+ye 963
- e.+si 458,1085,1282,1474,1931,2595,2732,2889,2997
- e.+ler 2200
- eger (<f.ger): eğer 35,98,191,616,697,1363,1364,1800,2057,
2216,2543,2664,2826
- eğyar (<a.ağyār): yabancılar,yabancı
- e.+e 464
- ehali (<a.ahālī): halk
- e.+si 1811
- ehate (<a.ihāṭa): etrafı çevrilme,kuşatma,sarılma
- e.ēt- "çevirmek,sarmak" 2215
- e.olun- "çevrilmek" 2046
- ehd (<a.‘ahd): söz verme,yemin,and
- e.peyman bağla- "birbirine söz vermek" 1516
- e.peyman et- "söz vermek,and içmek" 2687
- e.+i-peyman bağla- "söz vermek" 237/238
- e.+din 152
- ehl (a.ehl): sahip,malik; bir yerde oturan;maharetli,usta,
becerikli

e.+i 108,126

e.+ini 2283

e.+inde 102

eh̄tiyat (<a.iḥ̄tiyāt̄): tedbirli,tedarikli bulunma

e.ēt- 2647

eh̄tiyatsız (<a.iḥ̄tiyāt̄+sız): tedbirsiz 1207

eh̄val (<a.aḥ̄vāl): haller,durumlar;hal,durum

e.+ı 2874

e.+ına 2700/2701

eh̄valat (<a.aḥ̄vālāt): haller,durumlar 2244

e.+ı 307,626,634,650/651,1393,1427/1428,1731,2578

e.+dan 2233

e.+ları 2670

eh̄vallaş- (<a.aḥ̄vāl+laş-): hal hatır sormak

e.-diğ̄dan 2436

ejdah̄a (<f.ejdeha): ejderha 1421,1421,1423,1429,1433

ek- : ekmek

e.-ir 2860

e.-dini 1328

e.-dikleri 1554

ekin : ekin 1185,1880

e.-biçin 1685

ekinçilik : ekincilik,çiftçilik

e.+le 1879

ekiz : ikiz 325

eks (<a.‘aks): akis,yankı,ses

e.-seda 1031,2292

e.ēt- "yansımak" 1645

ekser (<a. ekser): çoğunlukla, ekseriyetle 2310

eksine (<a. 'aks+ine): aksine, tersine 1118, 1313

el : el 1502

e.üz 1619, 1627, 2228, 2238, 2243

e.at- "girişmek, teşebbüs etmek" 654

e.çek- "bırakmak, ilgiyi kesmek" 63, 800, 876, 1916,
1929, 2494

e.ayağa düş- "telaşlanmak" 1570

e.üz- "ümidini kesmek" 1783

e.ver- "hayırlı olmak, elverişli olmak" 464

e.ele ver- 308, 1611

e.+e 308, 1611

e.+e al- 2814

e.+e keçir- "elde etmek" 448, 453

e.+den sal- "çok yormak, üzme" 1154/1155

e.+den ver- "devam ettirememek" 664

e.+den düş- "halsizleşmek, zayıflamak, üzülme"
1830, 1872, 2700, 2911

e.+im 318

e.+imi 2483

e.+imden 72, 1255

e.+i 665, 1206, 1245, 1884, 1885, 2704

e.+inin 85

e.+ini 655, 664, 1710, 2094, 2503, 2758

e.+ine 1464/1465

e.+inde 1024, 2206, 2235, 2464

e.+indeki 1207, 1711, 2235/2236, 2455, 2957/2958

e.+inden 68, 602, 1242, 1716, 2207, 2228/2229, 2268,

- 2473,2766,2795,3005,3016
- e.+inizi 905/906
- e.+leri 943,2554
- e.+lerini 949,2498
- e.+lerine 2553
- e.+lerindedir 943/944
- e.+lerinden 949,1054
- el : il,ülke,vilayet; kabile,cemiyet 538,1239,1669
- e.adeti 498,716,2947
- e.ağsagğalı 2518
- e.arası 131,1485,1489,1493,1526
- e.içi 428
- e.-oba 220,1175,1177,1291,2886
- e.+in 186,206,725,852,1904
- e.+im 2565
- e.+limizden 807
- e.+lere 1699
- e.+lerden 766
- elac (<a.‘ilāc): ilaç,derman,çare 379,1826
- e.-ı kesil- "çaresiz kalmak" 46,1252,2554
- elacsız (<a.‘ilāc+sız): ilaçsız,çaresiz,dermansız
- e.ğal- 577,1920,2669,2774,2791,2842
- elağedar (<a.‘alāka+dār): ilgili,alâkalı 457,2217
- e.+dır 1366
- elamet (<a.‘alāmet): işaret,iz,nişan,belge 1063
- elat : bir yerde yaşayan cemaat,halk
- e.+lar 1234
- elbeyi : bir vilayetin,bir kabilenin başı,beyi 206,209

Elcen (y.a.): Elcen, bir çay adı

E.çayı 2855,2858

elçatmaz : çıkılması zor olan yüksek yer; gidilmesi, alın-
ması, girilmesi zor olan şey 1226

elçi : elçi, oğlan tarafının kız istemeye gönderdiği
kişi veya grup 4,30,186,563,716,814,1506,1911,
1942,1946,2377,2536,2945

ē.daşı 2049

ē.düş- "kızı almak için gidip gelmek" 1984

ē.+nin 2541

ē.+ye 2063

ē.+leri 1906

ē.+lerine 576/577

ē.+ler 194,724,733,1481,2685,2737

ē.+lerin 1483,2051

ē.+lere 188

elçilik : kız isteme işi

ē.+e get- "kız istemeğe gitmek" 723/724

ēle : öyle 57,93,111,167,182,215,243,251,258,280/281,
289,293/294,321,367,430,438,455,510,531,561,570,
602,643,655,664,705,827,868,881,947,1025,1037,
1078,1083,1142,1166,1209,1257,1262,1268,1394,
1413,1449,1480,1502,1519,1534,1547,1747,1838,
1846,1891,2059,2088,2124,2125,2161,2192,2284,
2512,2647,2877,2959

ēle- : eylemek

e.-yir 2561/2562

ēle- : eylemek, yapmak, etmek

e.-yir 1166,2787

e.-yirler 2783

e.-r 90

e.-yer 1133

e.-miş 2672

e.-di 100/101,2280

e.-yecem 2058

e.-sem 494

e.! 69,74,250,250,382,676,1228,3026

e.-sin 191/192

e.-yin 2828

e.-yib 875

e.-mir 480

e.-mezmiş 2967

elece : öylece,o halde 75

Elesger (k.a.): Elesger 133,139/140,155,159

E.+i 139,179

elemek : eylemek,yapmak,etmek

e.+e 613

Eli (k.a.): Ali

E.bey 299,302,304,309,311,397,398

eliaçıklığı : eli açıklık,cömertlik

e.+ı 2529

elli : elli 506

elvan (k.a.elvān): renkli,renğarenk,alacalı 2793,2797

Elyar (k.a.): Elyar 2153,2184

E.+a 2182

em- : emmek

- e.-diler 1973
e.-en 2809
emekseverlik : çalışkanlık
e.+i 1491
emel (<a.‘amel): amel,iş; yerine getirmek
e.‘et- "yerine getirmek" 706,1547,2184,3021
e.+e gel- "meydana gelmek,hasıl olmak" 1259,1473,
1608,2123,2134,2350
e.+e getir- "yerine getirmek" 1927,2043,2132,2958
emi : amca,babanın kardeşi
e.+m 2179,2181
e.+mdedir 2178
e.+si 13,373,1728,2145,2147,2784,2982
e.+sine 2148
emin (<a.emīn): emin,güvenen,şüphe etmeyen
e.ol- 1124
Emirvar (y.a.): Emirvar
E.kendi 130
emr (<a.emr): emir,buyruk 1050
e.‘et- 1048,1996,2052,2055,2091,2103,2119
e.+i+le 273
en : en,bir şeyin genişliği 414,652,1675,1726,1733,
1832,2805,2805,2894,2899
en- : inmek
e.-ir 395,587,853/854,1312,1513
e.-di 1974
e.-ende 2234
e.-diyini 2345

- e.-erken 702
- endamlı (<f.endām-lı): endamlı,boylu boslu,biçimli 1236
- endir- : indirmek
- e.-ir 913
- e.-di 1710/1711
- enmek : inmek
- e.+e 2344
- er : er,zevc,erkek
- e.+e get- "evlenmek" 1603,1944
- e.+e ver- "evlendirmek" 1275,2444,2983
- e.+i 2458
- e.+ini 628
- e.+ine 636
- e.+leri 1661
- e.+lerini 2749
- erazi (<a.arāzī): arazi,yerler,topraklar
- e.+sinde 1932,2315/2316
- ereb (<a.‘arab): Arap 2050,2073
- e.+ler 2053,2067,2087,2098,2100,2110,2125/2126,
2135
- e.+lerin 2061,2089,2097
- e.+lere 2065
- eri- : erimek
- e.-yir 568
- e.-ye (z.f.) 287
- e.-ye-eriye 287
- e.-yib 1649,2011
- e.-yen 252

- erit- : eritmek
e.-ir 1103
e.-en 26
- erkan (<a.erkān): erkan,terbiye kuralları,adet
e.+nan 2053
- erken : erken 195,2504
- erş (<a.‘arş): arş,dokuzuncu kat gökyüzü
e.+e 1584
- erte : erken,erkenden 1875
- ertesi : ertesi,bir sonraki
e.gün 2096,2678
- es- : esmek;asabileşmek,kendini kaybetmek
e.-er et- "aklî dengesini bozmak" 1470
e.-ir 1749
e.-di 2287
- esabe (<a.‘aşabe): baba tarafından akraba olanlar
e.-leri 1773
- esas (<a.esās): esas,asıl 2437
- Esed (k.a.): Esed 2970
- eser (<a.eşer): eser,iz
e.-elamet 1063
- esger (<a.‘asker): asker,er
e.+leri 224
e.+lerin 123,225
- esir (<a.esīr): esir,tutsak; kul,köle 2464
e.al- 1296
e.düş- 1318
e.ol- 1914

- esirge- : esirgemek,
e.-me! 2818
- eskik : eksik 1034,1039,1532,1533,1535
- esl (<a.aşl): asıl, esas
e.+linde 1095
- eşğ (<a.‘aşk): aşk,sevgi 1123,2848
e.+in 1101,2009
e.+i 2786
e.+i+le 2444,2572
e.+ine 24
- eşidil- : işitilmek,duyulmak
e.-ir 541/542,2007
- eşit- : işitmek
e.-ir 148,305/306,548,938,1251,2395
e.-irler 978
e.-mişem 189
e.-mişik 503
e.-dim 2931
e.-di 2157
e.! 2565
e.-ib 603/604,1469,2212/2213,2612,2986
e.-en 211,1175,1445,1770,1947,1957,2177,2988
e.-enden 2155
e.-diyi 1493
e.-mişdi y495,1733/1734
e.-mir 1742,2755
e.-medin 570
e.-mediler 1022

- ę.-mesinler 284
- ęsit- : ęşitmek 2282
- ęşmek : ęşmek
- e.+e 797
- et : et
- e.+inden 2976/2977
- ęt- : etmek,yapmak
- ę.-ir 50,81,279,376,486,506,547,580,630,677,701,
706,830,834,972/973,1034,1048,1138,1309,1470,
1645,1925,1930,1960,1996/1997,2000,2029,2055,
2074,2091,2103,2124,2184,2413,2480,2536,2546,
2564,2632,2633,2647,2744,2790,2834,2836,2879
- ę.-irlik 726
- ę.-irler 209,595,599,759,1033,1176/1177,1274,1319,
1416,1618,1804,2135,2404,2423,2470,2740,2963
- ę.-er 426,1911
- ę.-mişdir 2772
- ę.-ibler 2687/2688
- ę.-di 120,1735,2052
- ę.-ecek 3020
- ę.-ecekdir 2159/2160
- ę.-se 1367,2159
- ę.! 602,2057,2119
- ę.-in 2170,2827
- ę.-e 1098,1405
- ę.-e-ede 1098,1405
- ę.-e bil-205,1161,2298,2462
- ę.-ib 387/388,863,1164,1461,2948

- ē.-meden 2280,2472/2473
ē.-en 243,453,2215,2899,2919
ē.-enden 2251
ē.-dikden 156/157,2640
ē.-dikçe 2904
ē.-eceyini 2383,2391
ē.-irmiş 2870
ē.-irdi 140,421,2047/2048
ē.-irdiler 1021,2603/2604
ē.-irse 2702
ē.-ermiş 2865,2866,3000
ē.-ermişler 1867
ē.-erdi 2899
ē.-mişdi 2264
ē.-irken 2207
ē.-mir 706,1547,1918
ē.-medim 491
ē.-medi 2152,2266/2267,2485
ē.-mesen 2057
eta (<a.‘atâ): atâ,ihsan,bağış,lûtf 2828
etek : etek,dağ yamacı
e.+ine 1687
e.+inde 669,1006/1007,1028,1049,1447,1632
eter : iz,eser,haber 2551
e'tibaren (<a.i'tibāren): ...den başlayarak,...den sonra
1471
ē'tiraz (<a.i'tirāz): itiraz,kabul göstermeme 2484
ē.+ına 980

- e.+larına 2443
- etir (<a.'ıtr): ıtır,güzel koku 1557
- e.+i 933,2577,2712,2713
- e.+ini 2578,2802
- e.+ine 2817
- e.+inden 2801
- etirli (<a.'ıtr+lı): güzel kokulu 937,2797,2838
- e.+si 2806
- etmek : etmek,yapmak 412,707
- e.+in 450
- e.+e 1773,2386
- etraf (<a.etrāf): etraf,çevre 770,1147,2217,2296
- e.+a 242,1051
- e.+dakıları 2572/2573
- e.+ı 1501
- e.+ına 1951,2928
- e.+ında 1934
- ev :ev 167,1684
- e.+e 180,247,634,1427,1874,2432
- e.+de 1332,1616,2996
- e.+den 2396,2795
- e.+imiz 2414/2415
- e.+imizin 5/6
- e.+i 2415
- e.+inin 525
- e.+ine 66,186,563,1587
- e.+inde 2991
- e.+inden 229

- ē.+lerini 221
ē.+lerinde 2027
evez (<a.‘ıvāz’): bedel, karşılık
e.+i 2715
e.+ine 29,59,2639,2719
evlenmek : evlenmek 1928/1929,2651
evvel (<a.evvel): evvel, önce 395,639,792,1536,1765,2212
e.+ler 964
evvelce (<a.evvel+ce): önceden, daha önce 1822
ey (müşterek): ey, bir seslenme nidası 69,72,741,1424,1542
1615,2056,2080,2088,2114,2556,2587
ey- : eğmek
e.-ib 2053,2920
e'yan (<a.a‘yān): bir memleketin ileri gelenleri
e.+lar 2012
eyb (<a.‘ayb): ayıp, utanılacak şey, kusur.
ē.+i 500,1394
eyil- : eğilmek
e.-ib 1696/1697
e.-ende 157/158
eyin : bedenin baş hariç bütün kısmı
e.+ine 1137
eyir- : eğirmek
e.-ir 1589
eyle- : eylemek, yapmak
e.-yib 2797/2798
eylen- : eğlenmek
e.-irler 472/473

- eyleş- : oturmak
e.-irler 1640/1641
e.-ib 2129
- eyni : aynı 623,2662,2663,2864
- eyri : eğri 2485,2485/2486,2487
- eyyam (<a.eyyām): günler
e.+da 1981
- ez- : ezmek
e.-en 391
- ezab (<a.'azāb): azap,işkence,keder
e.-eziyyet 1851
e.+ı 859
e.+a 1924
- ezablı (<a.'azāb+lı): azaplı,zahmetli 2003
- ezemet (<a.'azamet): azamet,büyüklik,ululuk
e.+i 1835
- ezgin : 772
e.-ezgin 772
- ezil- : ezilmek
e.-en 1848
- eziyyet (<a.eziyyet): eziyet,sıkıntı,meşakkat 512
e.+den 1851
- eziz (<a.'azīz): muhterem,sayın; sevgili
e.+im 166,316,357,462,2255,2271,2286
e.+inem 1253,1894
e.+lerini 1558
- ezrayil (<a.'azrā'īl): Azrail,ölüm meleği
e.+in 602

F

facie (<a.fāci'a): felaket, musibet, dehşetli hadise

f.+sini 2305/2306

Fatime (k.a.): Fatime 2251/2252, 2261, 2268, 2305

F.+nin 2249, 2281, 2292

F.+ni 2267, 2277

F.+ye 2254, 2260

Fatma (k.a.): Fatma 2367, 2367, 2370, 2372, 2377, 2378, 2379,

2384, 2388, 2391, 2392, 2395, 2395, 2398

F.aḥan çay "bir çay adı" 2362, 2363

F.+nı 2369, 2386, 2393

F.+ya 2376

F.+dan 2368/2369

fayda (<a.fā'ide): fayda, yarar 1171, 2413

f.+sı 526, 565

fedakarlık (<f.fedā-kārlıġ): fedakārlık

f.+ını 48

feġan (<f.figān): feryat, inleme, nāle 2668

fehm (<a.fehm): anlayış, idrak, zeka

f.+inen 2141

fehr (<a.fahr): fahr, övünç, kıvanç

f.ət- 725, 2899

felaket (<a.felāket): felaket, musibet, âfet 2751

felek (<a.felek): gök, semâ 72

ferāġ (<a.firāk): bırakmak, terk etmek

f.+la 849

feraset (<a.firāset): derhal anlama, idrak etme, zihin uya-

nıklığı

f.+i 1759

ferman (<f.fermān): ferman, buyruk, emir

f.ver- 1999

feryad (<f.feryād): feryat, ah 279, 281, 2290

f.+ı 2007

f.+ını 882

f.+ına 2291

fesil (<a.faşl): yılın bölündüğü dört mevsimden her biri

f.+i 2806

f.+inde 1120

f.+lerinde 1267

f.+lerde 1002

fevvere (<a.fevvāre): fıskiye

f.vur- "sür'atle gür sûrette akmak" 2457

fırlan- : bir şeyin etrafında dolanmak

f.-ır 2843

fikir (<a.fikr): fikir, düşünce

f.çele- "düşünmek" 100

f.et- 2074

f.+e get- "düşünmek" 635, 2112

f.+den 1874, 2494

f.+i 2437

f.+ini başa düş- 1291

f.+ini-huşunu tarmar et- "aklını karıştırmak" 2264

f.+indedi (bil.) 582

f.+inden 1916, 1929

f.+lerini 1430

fikirleş- (<a.fikr-leşmek): düşünmek, ölçüp biçmek

f.-ir 496/497,505,618,656,1161,1743,2789

f.-meden 2430/2431

f.-enden 1861

f.-dikden 2116

fikirli (<a.fikr+li): düşünceli 195,2261,2186

f:fikirli 195,2186

filan (<a.falān,fulān,filān): filan,(ismi zikr edilmek istenmeyen bir şeyin yerine kullanılır.) 482,506

firavan (<f.ferāvān): varlıklı,zengin 2747

fövt (<a.fevt): elden çıkarma,elden kaçırma

f.+e ver- 1158

fürset (<a.furşat): fırsat,münasip zaman ve hal 198,430,451

f.+i elden ver- "fırsattan yararlanamamak" 663

f.+i fövte ver- "fırsatı kaçırmak" 1158

f.+den 452

G

ğabağ : evvel,ileri; bir şeyin ön tarafı; karşı taraf

ğ.ğabağa dur- "karşı karşıya durmak" 599

ğ.+ı 1870

ğ.+a 599

ğ.+a çıh- "ileri çıkmak" 227

ğ.+a yeri- "öne doğru yürümek" 641,2093

ğ.+da 1404,1715

ğ.+ına 700,981,982,1839,1864,2054

ğ.+ında 6,822,1421,1720

g.+larında 894/895

ğabağca : evvelce, önceden, ileriden

ğ.+dan 1919

ğabağla- : önceden tedbir görmek; önüne geçip gitmesine engel olmak

ğ.-dı 1738

ğabağlaş- : karşılaşmak, yüz yüze gelmek

ğ.-ır 2097

ğaç- : kaçmak; yürümek, hızlı adımlarla yürümek

ğ.-ır 650, 673/674, 818, 834/835, 870, 914, 983, 1363,
2074, 2506, 2796

ğ.-ırığ 230

ğ.-ırlar 308/309, 527

ğ.-dı 1970, 2265

ğ.-dılar 288

ğ.! 789

ğ.-ın 207

ğ.-sınlar 1622/1623

ğ.-a (z.f.) 787, 2038

ğ.-a-ğaça 787, 2038

ğ.-ıb 1065, 1463

ğ.-an 1161

ğ.-masın 1139

ğ.-madığına 549

ğaçarağ

ğ.+da 1694

ğ.+ına 1702/1703

ğaçır- : kaçırmak

- ğ.-ır 1240
ğ.-aram 1394
ğaçırılma : kaçırılmak
ğ.+sından 175
ğaçış- : kaçışmak
ğ.-ırlar 22/222,1643/1544
ğaçmağ : kaçmak
ğ.+ı 226,228,580
ğ.+a 583,587
ğadağan : yasak
ğ.ət- 1274,1735
ğadın : kadın 390,391,622,624,627,635,640/641,645,654,
660,661,666,1284,1288,1290,1297,1318
ğ.+ın 628,664,1284,1295,1305,1319
ğ.+ı 660,1287,1295
ğağayı : bir çeşit deniz kuşu 1980,2015
ğ.+ya 2014
ğ.+larla 939
gah (<f.gāh): gah,zaman ve yer bildiren bir edat 839,840,
1017,1017
ğal- : kalmak
ğ.-ır 40,183,203,244,380,532,577,623,665,700,922,
1084,1414,1453,1471,1511,1579,1741,1963,2059/
2060,2140/2141,2189/2190,2250,2475,2513,2676,
2705
ğ.-mıdır 1434
ğ.-dım 2936
ğ.-dı 290,440,1719,1827,2274,2587,2895

ğ.-dışından 1586

ğ.-dılar 97

ğ.-acag 2548

ğ.-acağlar 2372

ğ.-sam 2384

ğ.-ım 3027

ğ.-a 847

ğ.-ıb 723,1890,2438,2669,2774,2791

ğ.-an 834,1556,1602,1920,2357,2842,2914

ğ.-anlar 837,1061

ğ.-anların 858

ğ.-dığı 2439

ğ.-diğından 353

ğ.-diğları 2329

ğ.-acağlarına 1517

ğ.-ırdı 103/104,2915

ğ.-mışdı 1221,2391

ğ.-mır 1292

ğ.-mayıb 1063

ğ.-mırdı 372

ğ.-mamışdı 291

ğ.-mayacagdı 1844

ğala (<a.kal'a); kale 844,845,2125

ğ.+nın 2121/2122

ğ.+ya 2101,2101,2127

ğala- : ocağa,sobaya v.s.ye odun,kömür koyarak yakmak

ğ.-yır 696

ğ.-yıbdır 1268/1269

Ġalaça (y.a.): Ġalaça, bir yer 1933, 1933/1934

Ġaldır- : kaldırmak

Ġ.-ır 385, 998, 1310/1311, 1496

Ġ.-dı 2278

Ġ.-acağ 100

Ġ.-ib 916, 1710, 2113

Ġ.-anda 755, 1889

Ġ.-mır 2841, 2921

Ġalğ- : kalkmak

Ġ.-ır 110, 1104, 1269, 1304, 1581, 1703, 2720

Ġ.-ırlar 1510

Ġ.-ar 771/772, 1271

Ġ.-dı 1846, 2222

Ġ.-ib 953, 2128

Ġ.-arağ 2125

Ġ.-anda 1239

Ġ.-ırmışlar 1234

Ġ.-armış 1696

Ġalığ : kalıntı

Ġ.+larından 1935

Ġalın : kalın 1043, 1642

Ġalib (<a.ġālib): galip, muzaffer

Ġ.gel- 984, 1725, 2087, 2098, 2110

Ġalmag : kalmak

Ġ.+dadır 1028, 2325, 2361

Ġalma : kalma, kalış

Ġ.+sı 1450

Ġ.+sına 2476

ğamet (←a.ḡāmet): boy bos, endam

ğ.-ini 1089

ğametli (←a.ḡāmet+li): boylu boslu, endamlı 134, 2531

Ğamo (k.a.): Gamo 1086, 1101, 1107, 1112

ğan : kan 61, 313, 397, 755, 1971, 1972, 2276

ğ.su yerine ah- "çok kan dökülmek" 1293

ğ.tere bat- "yorulmak" 874

ğ.tök- "öldürmek" 2493, 2748

ğ.beynine vur- "sinirlenmek" 1793

ğ.+la 558

ğ.+ı 2934

ğ.+a boya- "öldürmek" 2849

ğ.+a boyan- "öldürülmek ya da yarısından çok kan
akmak" 2295, 2298, 2933

ğ.+a bürün- "öldürülmek" 1796

ğ.+ımız 602/603

ğ.+ı 1081, 1409, 1806, 2249, 2582, 2851, 2932

ğ.+ından 1975

ğanad : kanat 216

ğ.çal- "kanat vurmak, kanat çırpılmak" 2343

ğ.+a 943

ğanlı : kanlı; kavgalı, kinli, düşman 1897, 2296

ğ.daş 19, 62

ğ.derya 1895

ğ.ğaya 296, 316, 317, 319, 321

ğ.göl 1878, 1894, 1895

ğ.müharibe 1224

ğ.ğoy- 2754

- ġanlı çay (y.a.): ġanlı çay 2247,2250,2301,
2305
- ġanlı göl (y.a.): ġanlı göl 1976
- ġ.+ün 1964
- ġ.+ü 1978
- ġapaġ : kapak 2035
- ġ.+ı 2036
- ġ.+ları 1974
- ġapaġara : kapkara
- ġ.ġaral- 955,2767
- ġ.yan- 2776
- ġapı : kapı 3005
- ġ.+nı 2102
- ġ.+da 800
- ġ.+sı 2125
- ġ.+sını 2040,2737
- ġ.+sına 525
- ġ.+sından 302(303)
- ġ.+ları 282
- ġar : kar 1002,1531,1534
- ġ.+la 878
- ġ.+ı (y.h.) 1103
- ġ.+lı-boranlı 2616
- ġara : kara 26,827,946,947,954,959,989,1520,1664,1666,
1816,1818,1835,1836,1838,1840,1842,1843,1844,
1845,1848,1852,1852,2283,2384/2385,2897,2898,
2903,2919,2939,2958,2959,2959
- ġ.+dır 2926

ğ.+nın 1152

ğ.+nı 1552

ğ.+sı 298,1477,1632/1633,1982,2405,2530

ğ.+sına 1148/1149

Ğara at (y.a.): Gara at,

Ğ.bulağı 1810,1854

Ğara dağ (y.a.): Gara dağ,bir dağ adı 1497,1526

Ğ.efsanesi 1474

ğara tikan : bir nevi diken

ğ.+dan 1326/1327

Ğaraçenli (y.a.): Garaçenli,bir dağ adı 813,838

Ğarağacı (y.a.): Garağacı,bir şehir adı

Ğ.kendi 2422,2427

ğaral- : kararmak

ğ.-ır 2767

ğ.-ar 1562

ğ.-dı 2938

ğ.-ib 956

ğ.-an 2923

ğaraltı : karaltı,gölge 1222

ğ.+sı 1743

ğaranlıg : karanlık 293

ğ.+dan 2650

ğ.+ında 588

ğaravaş : hizmetçi kadın,cariye 253

ğardaş : kardeş 334,339,339,352,964,965,966,968,970,971,

973,977,980,982,984,1000,1128,1155,1174,1204,

1206,1209,1210,1681,1682,1733,2137,2139

ğ.+ın 353,364,367,921,976,992,997,999,1205,1208,
1673,1674,1690,1691,1701,2137,2138,2140

ğ.+ı 362,967,979,981,1686

ğ.+a 988,996,1001,1677

ğ.+dan 1678

ğ.+ım 2163

ğ.+ı 336,361,1428,1734,2037

ğ.+ıdır 1141

ğ.+ının 915/916,985,1172,2026,2039

ğ.+ını 986/987,1170

ğ.+ına 1428

ğ.+ından 332

ğ.+ları 2611

ğ.+lar 325,908,922/923,978,1145,1153,1194,1195,
1198,1204

ğ.+ların 1191

ğ.+lardan 329

ğaret (a.ğāret): çapul,talan,soygun

ğ.olunmuş torpag 1045

ğarğış : kargış,beddua,ah

ğ.et- 81,1033,1033/1034

ğ.+dan 83

ğ.+ı 89

ğarı : karı,ihtiyar 1350,1569,1575,1579,1585,1588,1591,
1595

ğ.+nın 1587

ğ.+lar 2610

ğarın : karın

ğ.+ının 1695

ğ.+ını 1205,1206

ğariş- : karışmak

ğ.-ır 1582,1680

ğ.-dı 1669

ğ.-ib 278,2203

ğ.-mişdi 1019/1020

ğarişdır- : karıştırmak

ğ.-dı 123

Ğarnıyarığ (y.a.): Ğarnıyarıg,

963,993,1211

Ğ.dağlı 964/965,994

ğarşı : karşı 574

ğ.+da 1043

ğ.+daki 1059/1060

ğ.+mda 2936

ğ.+sına 619,627

ğ.+sında 666,1096,1217,1915/1916,2010/2011,2282/

2283,2634

ğarşıla- : karşılamak

ğ.-yır 2006

ğ.-yan 1561

ğ.-yıldılar 2602/2603

ğ.-yarmışlar 1558

ğarşılamag : karşılamak 2767/2768

ğarşılan- : karşılanmak

ğ.-ır 724

ğarşılaş- : karşılaşmak

ğ.-ır 748

- ğasırga : kasırga 2342,2343,2347
- ğaş : kaş; kemerli ve çıkıntılı şey
ğ.+a 1254
ğ.+ı 1640
- ğaş- : kaçmak
ğ.! 544
- ğaşgabag : hiddetlenme,hırs,öfke
ğ.+ı tutul- 1058
- ğasığ : kaşık 1333
- ğaşlı : çıkıntılı
ğ.ğala 844
- ğat : kat 56,751,1294,2428
ğ.+ına 9/10
- ğat- : katmak,eklemek
ğ.-ıb 700/701
- ğatil (q.kātil): katil
ğ.+i 2293
- ğatlan- : katlanmak
ğ.-ır 2775
- ğaya : kaya 40,91,112,129,131,183,219,236,252,275,
285,289,290,296,316,317,319,321/322,419,443,
443,445,458,468,471,515,515,516,517,518,519,
520,532,1606,2264
ğ.+nın 167,177,183,199,200/201,202,210,213,218,
223,235,280,303/304,308,310,311,313,315,400,438,
440,513,514,532,539,1060,1604,1615,1624,1647
ğ.+nı 101,115,119,124,124,126,321
ğ.+ya 41,111,131,163,177,196,197,217,278,1617

- ğ.+da 192,1138
ğ.+dan 181,197,232,320,529,531,537,822,1339,1464,
1603,2265,2294
ğ.+sı 184,444,466
ğ.+larında 1030
ğ.+lar 34,44,2291
ğ.+larla 2046
ğ.+ların 832,2223
ğ.+ları 120,128,1612
ğ.+larda 1717
ğ.+lardan 46/47,1566/1567
ğayalı : kayalı,kayalık 37
ğayalıg : kayalık 96,1336
ğ.+ın 109
ğ.+ı 117
ğ.+dan 44
ğayda (<a.kā'ide): kaide,usûl,nizam,düzen
ğ.ile 121
ğayınana (<a.kā'im-t,ana): kaynana,kayınvalide 539,2501/
2502
ğayınata (<a.kā'im-t.ata): kayınbaba
ğ.-sı 246
ğayırıl- :yapılmak
ğ.-sın 2120
ğayıt- : geriye dönmek; yeniden başlamak
ğ.-ır 733,932,1449,2725,2771
ğ.-ırlar 2173
ğ.-dı 122

ğ.-acağam 2759

ğ.-ib 834,1427

ğ.-anda 1585,2757

ğ.-an 468,515,516/517,1561

ğ.-ana kimi 698

ğ.-ırmış 1043,1538

ğ.-ırdılar 1907

ğ.-armış 1554/1555

ğ.-arken 154

ğ.-mır 374/375,2833,2952/2953,2980

ğ.-madı 1662

ğayıtmağ : geriye dönmek 93/94

ğ.-ı 2028

Ğaymağlı (y.a.): Gaymağlı,

Ğ.kendi 2363

ğayna- : kaynamak

ğ.-yır 940

ğ.-yarmış 1493

ğaynağ : kaynak,pınar

ğ.+larıdır 1628/1629

ğaynamağ : kaynamak

ğ.+a 2457

ğaytar- : geri vermek,geri döndürmek

ğ.-ırlar 514

ğ.-dı 1485

ğ.! 1896

ğ.-malıyam 510

ğaz- : kazmak

ğ.-ır 2320

ğ.-ib 1820

ğ.-anın 2323

Ğazah (y.a.): Gazah.

Ğ.rayonu 2363

ğazan- : kazanmak

ğ.-mış 1760

ğ.-sa 616,2543

ğ.-mışdı 1492

ğebile (<a.ķabīle): kabile, boy 1214,1220,1229

ğ.+ye 1223

ğebr (<a.ķabr): kabir, sin, mezar

ğ.+i 1805,3024

ğ.+ini 3023

ğebiristanlığ (<a.ķabr-istānlıđ): mezarlık

ğ.+a 853,858,866

ğ.+dan 686/687

ğebul (<a.ķabūl): kabul, razı olma

ğ.ēt- 2057,2057,2546

ğec : geç 86,1345,1364,1412

ğ.-tez 808

gece : gece 108,123,202,294,650,660,1087,1329,1387,

1646,1665,1741,2041,2414,2425,2649

ğ.-gündüz 42,618,629,1822,1921

ğ.+nin 588,2607

ğ.+ni 747

ğ.+ye 127

ğ.+si 2983

- g.+ler 28,2719,3013
g.+lere 254
gecele- : gecelemek
g.-yir 695
gecelik : gecelik 1379/1380
geceyarı : geceyarısı 2645
ğedd (←a.kadd): boy
ğ.-ğametli 134
ğeddar (←a.ğeddār): gaddar,çok zulmeden,zalim 1902,1928,
2999
ğedem (←a.kağem): ayak,adım
ğ.ğoy- "ayak basmak,girmek" 1480
ğeder (←a.kağar): kadar 109/110,135,135,201,290,387,484,
492,494,512,559,567,635,656,910,1027,1243 ,1325,
1384/1385,1486,1517,1643,1870,1874,1905,1938,
1987,1987,2070,2074,2116,2180,2229,2302,2329,
2330,2378,2416,2462,2622,2640,2668,2701,2724,
2772/2773,2860/2861,2862,2865,3003,3008
ğedim (←a.kađīm): kadim,eski 1127,1323,1551,2308,2315,
2404,2998
ğ.+lerde 324
ğedimli (←a.kađīm+li): çok eski 1416
ğefil (←a.ğāfil): ihmal eden,ihliyatsız,dikkatsız 365,
1287
g.+den 407/408
ğefleten (←a.ğafleten): gaflet eseri olarak,dalgınlıkla
1461,1522,1566
ğehreman (←f.kađramān): kahraman,cesur,yiğit,bahadır

- ğ.+a 107
- gel- : gelmek
- g.-ir 4,169,170,172,220/221,241,362,562,659,687,
744,814,984,991,995,1048,1168,1171,1175,1195,
1224,1287,1335,1349,1350,1420,1423,1427,1470,
1541,1587/1588,1875/1876,1893,1951,1978,2009,
2070,2098,2213,2332,2350,2397,2411,2413,2424,
2620,2651,2668,2685,2712,2721,2761,2774,2838,
2847,2875,2877,2945/2946
- g.-ir mi 1402
- g.-irler 260,795/796,1158,1241
- g.-erem 351
- g.-er 149,150,152,1165,1765,2123
- g.-mişdir 1338,1473
- g.-dim 544
- g.-di 101,109,114,118,948,1247,1259,1824,1850,
2166
- g.-diler 157
- g.-ecek 212,2110
- g.! 343,349,1059,1132,1425,2056
- g.-sin 115,119,143,144,146,341,2753
- g.-ib 11,289,362,402,488/489,538,569,634,678,753,
766,787,1137,1329/1330,1403,1423,1562,1609,
1613,1747,1776,1873,2038,2067,2134,2322,2332,
2431,2470,2574,2632,3012,3015/3016,3023
- g.-ende 173/174,1651,1805,2311,2778
- g.-dikde 1198
- g.-en 147/148,404,407,535,632,1405,1558,1725,

2670,2712,2843

g.-dikden 1097

g.-diyi 1970

g.-diyini 365,598,2039

g.-eceyini 1506

g.-esidir 2087

g.-meli ol- 2586

g.-irmiş 1942,2449

g.-irdi 92,1405,1833,2929

g.-irdiler 2909

g.-ermiş 1504,1866

g.-erse 1364

g.-mişdi 537,2434

g.-mişdiler 1152

g.-mir 1448,1747,1928,2409/2410,2723,2880

g.-mez 2974

g.-medi 2722

g.-mese 207

g.-mediyini 658

g.-mirdi 2918

gelb (<a.kalb): kalp,yürek;gönül

ğ.+i 2520,2876

ğ.+i daş 2557

ğ.+ini 1125,2601,2814,2849,2884

ğ.+ine 1917/1918

ğ.+inde 2906/2907

ğ.+inden 2934

gelben (<a.kalben): samimi,içten 2904/2905

- ġelebe (<a.ġalebe): galib gelme,yenme,üstünlük 616
- gelin : gelin 65,67,70,75,77,78,84,219,227,233,234,238,
244,247,249,454,456,462,463,465,468,470,515,516,
539,548,2392,2394,2501,2508
- g.daşı 64
- g.ġaya 236,458,471,515,516
- g.ġayası 444,466
- g.+in 79/80,232,241,246,497,499,500,502,2497
- g.+i 447,453,510,514,2500,3000/3001
- g.+e 243,548
- g.+imin 508
- g.+ler 1556,1559
- Gelinbarmaġı : Gelinparmaġı,bir çiçek 2495,2512/2513
- geliş : geliş
- g.+i 1287
- gelme : gelme,geliş
- g.+sine 1484
- gelmek : gelmek
- g.+i 585
- g.+inin 2436
- ġem (<a.ġamm): gam,keder,tasa 3014
- g.+den 802
- g.+i 2960
- g.+ini 863
- ġemgin (<a.ġamm-ġin): kederli,tasalı,hüzünlü 2027
- gemi : gemi 1571,2120
- g.+ye 1572,2121
- g.+de 2129

ğemlen- (<a.ğamm+lan-): gamlanmak,hüzünlenmek

ğ.-ir 195

ğemlendir- (<a.ğamm+landır-): gamlandırmak,hüzün vermek

ğ.-ir 2878/2879

ğemli (<a.ğamm+lı): gamlı,kederli,tasalı 1511

ğemze (<a.ğamze): süzgün bakış

ğ.+sinden 25/26

genc : genç 454,594,1086,1086,1515,1956,1958,2440,
2857

g.+in 446,448,574,1495,2300,2304,2614/2615

g.+i 2601

g.+ler 1859

g.+lerin 736

Gence (y.a.): Gence,bir şehir adı

G.hanı 1631

ğeni (<a.ğani): zengin,varlıklı 2159

ğenimet (<a.ğanimet): ganimet,düşmandan alınan mal 1303

ğ.+le 1042

ğenirsiz : eşsiz,misalsiz,benzeri olmayan 1698

geniş : geniş 392

genişlendirmek:genişletmek

g.+e 1952

ğerar (<a.ğarār): karar

ğ.tut- 921/922

ğ.+a al- "karar vermek" 32,1764,2383,2396

ğ.+a gel- 101,157,659,1151

ğ.+ına 2412,2650/2651

gerek : gerek 478

ğerg (<a.ğark): suya batma, boğulma, boğma

ğ.ət- 1930

geri : geri 83,93,154,372,374,510,597,834,885,1043,
1314,1485,1538,1624,1719,1907,2494,2757,2832,
2952,2980

gerib (<a.ğarīb): garip, kimsesiz, zavallı

ğ.+leri 854

geribe (<a.ğarībe): acaip, şaşılacak şey 1102/1103

gerine (<a.ğarīne): aslında otuz üç yıllık bir devre olup
asır mânâsında işlenir

ğ.+lerden 1021

geşeng (<f.kaşeng): güzel, görünüşü çok güzel, insanda bedii
hisler uyandıran 424,2741

get (<a.kaṭ): kesme

ğ.ət- "bir yeri aşarak geçmek, yol almak" 2029

get- : gitmek

g.gede 2352

g.+irsen 343

g.+ir 18,38,43,43,177,352,374,452,566,635,684,
686,724,776,820,930,930,936,1155,1387,1420,1585,
2041,2112,2130,2355,2380,2717,2951/2952,2979/
2980,2993

g.+irler 482/483,563/564,737,1429

g.+er 2374

g.+miş 1432,2300

g.+di 873,1255,1966/1967

g.+diler 876,1082,1661/1662

g.-eceyem 8,1949,2694/2695
g.-ecek 2154
g.! 344,716,719,2255,2427,2483,2487
g.-sin 376,575,2453
g.-sinler 159
g.-sem 2694
g.-se 1844,2153
g.-im 334,340,719
g.-ek 1619
g.-e 2352
g.-e bil- 2179
g.-ib 15,350,826,1420,1484,2485,2488
g.-ende 431
g.-en 1566,1716,1747
g.-enler 1536
g.-lerin 1662
g.-enden 585,2388,2660
g.-er-gelmez 2974
g.-diyi 2147
g.-diyini 1095
g.-diklerini 591,1565
g.-dikce 52,868,2700,2912
g.-meli ol- 2328,2547
g.-irmiş 66,80,1094,1539,2467/2468
g.-erken 1505
g.-mirsen 2691/2692
g.-mir 28,673,1603/1604,2686
g.-me! 1385

g.-mese 2154

g.-meyek 1132

g.-mirmiş 1943

g.-mezmiş 1129

getir- : getirmek

g.-ir 48,932,933,1167,1927/1928,2043,2132,2174,
2356,2488/2489,2713,2751,2958/2959

g.-irler 164,1358,2104

g.-mişdir 404

g.-di 1853,2485

g.! 2484,2487

g.-sin 2978

g.-in 207,2103

g.-sinler 1997/1998

g.-se 36,193

g.-e bil- 1433,1818,1988,2099,2535

g.-ib 1552

g.-en 2284

g.-ene 2330

g.-dikleri 2053/2054

g.-irmiş 470

g.-irmişler 2318/2319

g.-erlermiş 1500

g.-mişdi 280

getiril- : getirilmek

g.-melidir 2176

getirt- : getirtmek

g.-ir 1914

g.-ermiş 3001

getirtedir- : getirtmek, getirttirmek

g.-ir 2004

götmek : gitmek 1205,1746,2278

g.+e 346/347,968,2454,2536,2882,3019,3022

g.+inden 337

götmeme : gitmeme

g.+sinden 1944

gey- : giymek

g.-ir 1137

g.-er 1162

g.-miş 1139

g.-ibmiş 233

ğeyb (<a.ğayb): gayb, göze görünmeyen, belirsiz; kayıp; gizli
olan

ğ.-e çekil-289,881

geyim : giyim

g.+de 344,346

geyin- : giyinmek

g.-miş 2283

g.-diler 1666

g.-ib 1664,1702,2763

ğeyri (<a.ğayrı): ayrı, başka 103

ğeyz (<a.ğayz): hiddet, öfke, kızma, kızgınlık

ğ.+inden 990/991

gez- : gezmek

g.-irsen 2637

g.-ir 776

g.-er 1634

g.-e (z.f.) 2354

g.-e-geze 2354

g.-ib 1153,2517,2629

g.-ermişler 2309

ğeza (<a.kazā'): kaza,olacağı ezelden Hak tarafından takdir olunan şeylerin vuku'a gelmesi

ğ.+geder 2724

ğezeb (<a.ğazab): kızma,hiddet,öfke

ğ.+inden 678

ğezebilen- (<a.ğazab+lan-): kızmak,öfkelenmek

ğ.-ir 176,614,651/652,750,1014,1913,1996,2689,
2696

ğ.-di 257,2149

ğ.-ende 2968

gezmek : gezmek

g.-e 239,3018

g.-den 2909

gezinti : gezinti

g.+ye 2908

ğılınç : kılınç,kılıç 91,120,712,2748

ğ.+a 103

ğ.+dan 363,1053/1054

ğ.+la 128,679,748/749

ğ.+ınla 742

ğ.+ı 105

ğ.+ını 111,392,745,756

ğ.+larından 327/328

ğipğirmızı : kıpkırmızı 1975,2763,2768

ğ.+dır 1064

ğır- : kırmak

ğ.-ır 1303

ğ.-acağlar 266

ğ.-a bil- 1252

ğ.-ıb 833/834

ğırağ : kenar,yan taraf;sahil

ğ.+ına 1875

ğ.+ında 34,894

ğırğı : küçük kuşları avlayan kısa gagalı yırtıcı kuş

ğ.kimi 1706

ğırğ : kırk 1077,1387,1387,1561,1564,1633,1654,1658,

1660,1663,1665,1665,1670

ğ.+ı 1658,1662

ğırğbulağ : kırk pınar 1630,1650

Ğırğgız (y.a.): Ğırğgız,bir dağ,göl ve pınar adı 1550,

1568

Ğ.bulağı 1653

Ğ.dağı 2242

Ğ.gölü 2219,2226,2242,2245

ğırığ : kırık

ğ.+ı 558

ğırıl- : kırılmak,kopmak

ğ.-ır 1466/1467,2126

ğ.-ar 2122

ğ.-dı 1887/1888

ğırılma : kırılma

- ğ.+sını 1466
- ğırıntı : kırıntı
- ğ.+sı 290/291
- ğırmızı : kırmızı 669/670,946,1409,1711,1723,2583,2594,
2852,2945,2955
- ğ.+dır 1079/1080,2925
- Ğırmızı dağ (y.a.): Gırmızı dağ,bir dağ adı 1040,1068,
1071,1084
- ğısa : kısa 2280,2827
- ğısғанçlıғ : kıskançlık 2459,2463,2477
- ğısır : kısır 1450
- Ğ.dağ "bir dağ adı" 1435,1452
- ğış : kış 1094
- ğ.+da 1650
- Ğış (k.a.): Gış 2597,2622
- Ğ.+ın 2613
- Ğ.+a 2613
- ğışлағ : kışla,kışın geçirildiği yer
- ğ.+ları 324
- ğıvrıl- : kıvrılmak
- ğ.-ıb 1816
- ğıy- : kıymak,acımamak
- ğ.-mayın 2827
- ğız : kız 5,9,134,138,139,186,193,255,276,285,291,
305,306,320,420,425,431,433,435,438,510,522,
525,530,563,564,566,572,573,580,582,584,586,
596,598,600,673,674,681,685,687,690,691,732,
949,951,971,1092,1104,1110,1115,1124,1235,1243,
1245,1270,1380,1389,1390,1392,1393,1459,1463,

1465, 1467, 1478, 1485, 1561, 1564, 1601, 1603, 1605,
1611, 1622, 1743, 1856, 1863, 1868, 1873, 1907, 1911,
1912, 1914, 1918, 1920, 1942, 1947, 1949, 1958, 1986,
1988, 2001, 2037, 2040, 2082, 2090, 2107, 2142, 2176,
2182, 2406, 2410, 2413, 2414, 2424, 2424, 2467, 2527,
2533, 2542, 2596, 2600, 2633, 2644, 2647, 2652, 2656,
2687, 2693, 2704, 2706, 2734, 2938, 2942, 2971, 2983,
3001, 3003, 3010, 3011, 3017, 3019, 3025, 3028

ğ.bulağ 1610, 1625

ğ.gölü 1898, 1900

ğ.+ın 13, 15, 17, 31, 159, 161, 188, 255, 281, 429, 564, 575,
590, 592, 603, 672, 815, 821, 824, 943, 945, 1013, 1090,
1096, 1112, 1237, 1251, 1273, 1403, 1406, 1410, 1411,
1466, 1601, 1608, 1670, 1692, 1749, 1769, 1865, 1868,
1877, 1926, 1929, 1944, 2007, 2143/2144, 2367, 2410/
2411, 2415, 2432, 2631, 2632, 2943, 2944, 3009, 3021

ğ.+ı 11, 36, 137, 274, 304, 427, 430, 568, 578, 672, 729,
1087, 1242, 1244, 1389, 1395, 1401, 1771, 1773, 1909,
1913/1914, 1946, 1950, 1988, 2000, 2079, 2096, 2103,
2406, 2414, 2431, 2612, 2689, 2696, 2986, 3000, 3008,
3016

ğ.+a 4, 30, 186, 330, 428, 445, 826, 970, 1100, 1381, 1625,
1657, 1910, 1920, 1942, 1945, 1984, 2089, 2105, 2112,
2146, 2632, 2651, 2945

ğ.+dan 2641

ğ.+la 526, 579, 589, 942, 1617, 1928, 1961

ğ.+ım 210, 2080, 2084, 2114, 2691

ğ.+ıyam 2757

ğ.+1 4,24,298,370,575/576,713,1004,1235,1477,
1633,1633,1691,1755,1756,1795,1905,1941,1982,
2076,2138,2163,2366,2406,2445,2605,2685,2942,
2966,2981

ğ.+ıdır 1734

ğ.+ının 80,175,605,1482,1638,1733,1944,1987,1995,
2968,2988

ğ.+ını 593,671,716/717,1600/1601,1644,1726,1728,
2003,2412,2966,2970,2982,3005

ğ.+ına 133,522,684

ğ.+ları 1708,2524

ğ.+larına 1274

ğ.+lar 1505,1509,1556,1559,1566,1659,1663,2368,
2449,2470

ğ.+ların 1727,2285,2473

ğ.+lardan 2450,2471

ğ.+larla 2367,2374,2448

ğızar- : kızarmak

ğ.-miş (s.f.) 2249

Ğızbenovşe (y.a.): Gızbenovşe

Ğ.bulağı 1753

Ğızboyu (k.a.): Gızboyu 2784,2788,2795,2800

Ğızboyu : Gızboyu

Ğ.çiçeyi 2781

ğızgın : kızgın 2098

ğızıl : sarı renkli,pahalı ve değerli sayılan kıymetli
eşyalar 369,377,379,385,399,413,413,417,1042,
1418,1931,1947/1948,1953,2185,2189,2976

ğ.+la 2179/2180

Ğızıl (k.a.): Gızıl 2525,2526,2547,2554,2563,2570

Ğ.+la 2546

Ğ.+ın 2536,2541,2552,2559,2577

Ğ.+ı 2551,2575

Ğ.+gilin 2528

ğızılğuş : gızılğuş, bir kuş adı 284,395,404,413

ğ.+u 386

ğ.+a 411/412

Ğızılgül : Gızılgül, bir çiçek adı 2577,2659,2852/2853

ğ.efsanesi 2514

ğ.kolu 2570,2594,2658

ğ.+ün 2576/2577,2896

ğ.+e 2892

Ğızıl Hacılı (y.a.): Gızıl Hacılı, bir şehir adı

Ğ.kendi 1475

ğızmağ : kızmak

ğ.+ını 892

ğızmar : kızgın, yakıcı 916,1813,1829

ğible (a.kible): kible, Mekke tarafı

ğ.+yi-alem 2063

ğida (a.ğidā'): gıda, insanı besleyen şeyler

ğ.+sını 1121/1122

giley : razı olmama, şikayet

gügüzarı düş- 1673

gir- : girmek

g.-di 439

g.-im 436

- g.-ib 832,1411,2102,2466
- giriftar (f.giriftār): düşün,tutkun 862
- giriş- : girişmek
g.-di 110
g.-sin 731
- girmek : girmek
g.+den 1292
- ğisasçı (<a.kışās+ç1): öc alan,yapılana aynı hareketle karşılık veren
ğ.+ları 1309
- ğiyet (<a.kıymet): kıymet,değer,baha,bedel
g.+e 766
- gizlen- : gizlenmek
g.-ir 53
g.-irler 833
g.-ib 978/979,1069
g.-diy 1083,1794,2389
- gizlenmek : gizlenmek 45
- gizlet- : gizletmek,gizli tutmak,saklamak
g.-irler 1062
g.-misen 1955
- gizli : gizli 554,1495,1763,1777,2656,3011
g.gizli 3011
- gizlice : gizlice,gizli olarak 579,1949,2688
- Ğobustan (y.a.): Gobustan,bir yerleşim alanı
Ğ.gışlağları 324
- goca : yaşlı,ihtiyar; büyük,iri 243,246,502,503,723,
763,763,768,775,777,782,783,787,794,797,802,

1072,1074/1075,1076,1181,1193,1596,2220,2670,
2672,3002

ğ.+nın 113,772,798,1181/1182

ğ.+nı 245

ğ.+sını 1053

ğ.+lar 22,516,2404

ğ.+lara 2610

ğocal- : ihtiyarlamak,yaşlanmak

ğ.-mıslar 924

ğ.-maz 2297

ğoç : koç 2202

ğ.+a gel- 1448

ğ.+ları 1445

ğoçağ : koçak,yiğit,mert 134,965

ğoçağlığ : koçaklık,yiğitlik,mertlik

ğ.+ı 1491,1759

ğoçla- : koklamak

ğ.-yır 2716,2802/2803

ğoçu : koku

ğ.+su 1834

ğoçulu : kokulu 2568,2573,2576

ğol : kol 1871

ğ.bend 875

ğ.ganad 216

ğ.ğola 163,528

ğ.+a 163,528

ğ.+uma 408

ğ.+unun 535

- ğ.+unu 400,642,646
ğ.+una 119,398,530
ğ.+undan 232,643
ğ.+larıma 341
ğ.+ları 113
ğ.+larına 115,211/212
- ğollu : kollu,dallı
ğ.-budaklı 1119
- ğon- : konmak
ğ.-ur 396,859,2812,2823
ğ.-ub 1706,2817,2829
ğ.-muş (s.f.) 404
- ğonmağ : konmak 2841
- ğonşu : komşu 329,609,614,617,626,632,642,650,726,743,
978,1660,2376,2392
ğ.ğızı 24
ğ.+suna 638
- ğonşuluğ : komşuluk
ğ.+undaki 2528
- ğop- : kopmak
ğ.-ur 66/67,2342
ğ.-du 2935
ğ.-sun 2915
ğ.-ub 537
ğ.-arag 546,2265
ğ.-an 2960
ğ.-duğu 537
- ğopar- : koparmak

- ğ.-dı 1846/1847
ğ.-ırdı 279
ğor : kor
ğ.kimi 1787
ğorğ- : korkmak
ğ.-uram 846
ğ.-ur 528,688,1224,1507
ğ.-ub 920
ğ.-an 449
ğ.-urlarmış 613
ğorğy : korku
ğ.+ya düş- 617
ğ.+dan 1064
ğorğulu : korkulu 2034
ğoru- : korumak
ğ.-yur 41
ğ.-yar 2311
ğ.! 807
ğ.-ya bil- 60
ğ.-yan 55
ğ.-yurdu 106
ğ.-rmüş 409
ğorumag : korumak 1291
ğorun- : korunmak
ğ.-du 2913/2914
ğoş- : koşmak
ğ.-a dayan-218
ğ.-a gel- 143,149

ğoşa : çift, bir çift 420, 423, 439, 1210, 1548, 1847

Ğoşa ğardaş (y.a.): Goşa ğardaş, bir dağ adı

Ğ.dağı 1180

Ğoşğar (k.a.): Goşğar 893, 904, 911, 915, 919

Ğoşğar (y.a.): Goşğar, bir dağ adı

Ğ.dağı 1631

ğoşgu :

ğ.+ya apar- 1841

ğoşul- : dahil olmak, birleşmek; yoldaş olmak

ğ.-uram 2660/2661

ğ.-du 489

ğ.-ub 158/159, 527, 579, 583, 587, 673, 818

ğoşun : asker birliği, ordu 99, 309, 310, 674, 675, 1050,

1061, 1309, 1313, 1397, 1400, 1402, 1403, 1661, 2071

ğ.başcısı 1047/1048

ğ.ehli 102, 108, 126

ğ.+un 101/102, 122, 750/751, 2072

ğ.+u 753, 1405

ğ.+a 745, 1404

ğ.+la 2101

ğ.+u 92, 220, 743, 1042, 1078, 1224, 1289/1290, 1295, 1

1301, 2097, 2097, 2099

ğ.+unun 1294

ğ.+unu 1288

ğ.+larını 2073

ğov- : kovmak

ğ.-ur 303

ğovdur- : kovdurmak

- ğ.-ur 2696
- ğovrulamak: kavrulamak
- ğ.-ub 1812
- ğovu :
- ğ.-nun 554
- ğovuş- : kavuşmak
- ğ.-ur 1927
- ğ.-urlar 2015,2682
- ğ.-a 2799
- ğ.-a bil- 2666
- ğ.-acağlarını 595
- ğovuşdur- : kavuşturmak
- ğ.-an 411,2519
- ğovuşmağ : kavuşmak
- ğ.+ın 2790
- ğ.+a 1602
- ğoy- : koymak
- ğ.-ur 414,1572,1920,2752
- ğ.-urlar 811,2054,2525,2887/2888,2943/2944
- ğ.-ar 2729
- ğ.-du 1480
- ğ.! 191,340,506,807,2094,2589,2790
- ğ.-salar 1782
- ğ.-ağ 729
- ğ.-ub 685,1525,1842,1966,1970,2151,2716,2719
- ğ.-madan 79
- ğ.-an 182
- ğ.-duğum 698

ğ.-duğu 785

ğ.-armış 1864

ğ.-arlarmış 2314

ğ.-mur 680,1602

ğ.-murlar 2584

ğ.-ma! 72

ğ.-mayın 2754

ğ.-mayıb 2062

ğ.-murdu 2499,2600

ğ.-murdular 276

ğoyul- : koyulmak, konulmak

ğ.-mamışdı 2944

ğoyun : koyun, sine

ğ.+u dolu 2808

ğ.+unda 1080,1962,2014,2019

ğ.+undadır 2793

ğoyun : koyun 1441,1552,2205,2221

ğ.+lar 1449,2222/2223,2227,2233/2234

ğ.+ların 1448,1450

ğ.+ları 700,1446

ğ.+larımın 1439/1440

ğ.+larımı 1438

ğ.+ları 694

ğ.+larını 1436,1758

göl : göl 1456,1472,1858,1860,1863,1878,1894,1895,
1897,1899,1927,1929,1974,2044,2190,2200,2225,
2226

g.+ın 1875,1880,1901,1964,1966,1975,1979,2197,

2206,2216

g.+ü 2215

g.+e 1876,1889,1900,2188,2204,2207,2214,2229,2243

g.+de 241,2212

g.+den 1865,2202,2226,2230

g.+le 1893

g.+ü 1855,1898,1900,2017,2136,2193,2194,2197,2219,
2226,2245

g.+ünün 2018

g.+ünü 2042/2043

g.+ünde 2243,2976

g.+ler 238

g.+lerde 240

göllenmek : göllenmek,göl haline gelmek,birilmek

g.+te 1923

gömgöy : gömgök,masmavi

g.+dür 945

gönder- : göndermek

g.-ir 30,187,615,653,1911,1947,2377

g.-sin 2974

g.-se 1946

g.-e bil- 639

g.-ib 1074

gör- : görmek

g.-ürem 728,1184

g.-ür 67,197,240,245,392,396/397,450,598,605,622,
624,645,660,675,703,756,778,786,939,939,1022,
1068,1096,1115,1141,1157,1167,1222,1223,1245,

1258,1295,1380,1407,1417,1420,1520/1521,1588,
1910,1919,2128,2370,2381/2382,2386,2411,2422,
2424,2425,2519,2632,2634,2641,2679,2722,2726,
2773,2773,2973,3008

g.-ürler 259,737,829,1030,1062,1789,2468,2552

g.-düm 407,2239,2766

g.-dü 98,126,289,433,1889,1968,2235,3010

g.-dük 887

g.-düler 284,2049

g.-eceksiniz 1625

g.-üm 269/270,335,341,1034,1726/1727

g.! 172

g.-sün 1402

g.-se 1986,2127,3005

g.-rem 350

g.-esen 1059

g.-ek 1132,2080,2084,2094,2105

g.-e bil-2623

g.-üb 38,344,949,1419,1429,2008,2503,2505

g.-ende 178,365,1992,2073,2283/2284

g.-en 451/452,588,705,750,817,973/974,1389,1845,
2345,2353,2839,2845,2912

g.-enler 388/389,421

g.-düyü 2431

g.-düyünü 1383

g.-dükleri 859

g.-müş (s.f.) 1370,1574,2671

g.-ürmüş 928

g.-ürse 2992
g.-ermiş 1090
g.-erdi 1757
g.-müşdü 427
g.-übmüş 2433
g.-mür 802,828,1870
g.-memiş 1836
g.-medin mi 1591
g.-me! 2360
g.-mesin 2001
g.-meyende 253,2441
g.-meyen 1486
g.-mezmiş 972

göre : göre 78,138,186,286,474/475,476,498,516,521,
549,549,612,630/631,647,677,688,963,1080,1320,
1323,1371,1452,1457,1472,1497,1508,1551,1900,
1945,2018,2035,2202,2215,2248,2333,2338,2420,
2512,2648,2994

görmek : görmek 332,1496,1612,2277/2278

g.+e 17/18

görül- : görülmek

g.-mese 99

görün- : görünmek

g.-ür 473,997

g.-düyü 1231/1232

g.-ürmüş 2416/2417

g.-ürdü 2276/2277

g.-ermiş 768

- g.-mür 1743
g.-mez 1582
g.-meyen 1147
görünmek : görünmek 869
görüş : güreş 663
g.+ü 648
g.+de 654
g.+den 639
görüş : görüşme
g.bulağı 1766/1767
g.yeri 1667
g.+e 1763
g.+den 1519
g.+üne 346,1861,2585/2586,2620,2622
g.+lerine 2616
görüş- : güreşmek
g.-e bil- 637
görüş- : görüşmek
g.-ür 307,926,1401,1770,2533,2649
g.-ürler 161
g.-ecekler 267,270
g.-e bil-1859,2643
g.-üb 1866,1989,2251,2253,2436,2645
g.-ende 579
g.-dükleri 1521/1522
g.-ürlermiş 2688
g.-ermişler 1519
g.-erdi 2375

g.-mühdü 294

g.-meyecekler 1778

görüşmek : görüşmek

g.+lerine 1860

görüşmek : güreşmek 645

görüşmek : görüşmek

g.+i 1273/1274,1734/1735,1764

g.+e 1729

göster- : göstermek

g.-ir 48,1404,1949,2508

g.-di 1728

g.-sin 2507

g.-melisen 742

g.-en 2900

götür- : götürmek

g.-ürsen 903

g.-ür 592,1303,2059

g.-erik 907

g.-düm 2240

g.! 1679

g.-goy et- "çok fazla düşünmek" 505,2790

g.-meliyem 2387/2388

g.-e bil- 2208

g.-üb 14,37,913,983,1240,1316,1334,1395,1429,2040,
2172,2210,2333,2522,2748,2795

g.-enden 2033/2034

g.-dükden 2036

g.-ürmüş 1697

g.-erken 2038

g.-meyib 1683

götürmek : götürmek

g.+i 2383

g.+e 2346

götürül- : götürülmek

g.-düyü 2331

göy : gök; mavi 540,831,938,1007,1059,2197,2294

g.ezen 390

g.+ün 9

g.+ü 744

g.+e 385,435,688,1269,1581,2048,2950

g.+de 14,1583/1584,1924,2161

g.+le 386

g.+ler 69,940/941

g.+lere 249,601,855,1024,2768,2796

g.+lerde 938

g.+lerden 1226

Göyçe (y.a.): Göyçe, bir ova ve göl adı

G.düzenliyi 2030

G.gölü 2017,2018,2042

G.+ye 2028

göyçek : güzel, emsalsiz güzellikte olan 1708,1733,1904,

2075,2366,2596

göyçekleş- : güzelleşmek

g.-ir 934

göyçeklik : güzellik

g.+inin 1698

göyercin : güvercin

g.+lerin 938

Göyezen (y.a.): Göyezen, bir dağ adı

G.dağı 382,386,388,418

G.+e 390

G.+de 369

göy göl (y.a.): göy göl, bir göl adı 2044,2133,2133

göyle- : gözlemek, beklemek

g.-yerik 906

göyrüş : yaprakları ve meyvesi bol olan ağaç 768,806

g.+ün 782,795,797

g.+ü 801

göy yurd (y.a.): göy yurd, bir yer adı 1199

göz : ağacın tomurcuk veren yerlerinden her biri; oda

g.ver- "tomurcuk vermek, yeşillenmek" 809,1606,
1650

g.+üne 273,274

g.+ünden 2333

göz : göz 827

g.bebeyi 106

g.gapağları 1974

g.yaşı 306,567,924,1173,1276,1608,1667,2224,3017

g.yaşları 1473,1648,1649,1668,1921,1922,1925,1926,
2765

g.dik- 2269

g.+de 1757

g.+den 15,276,770,2204

g.+ümde 806

g.+ü 11,186,447,666,828,847,876/877,1943,2010,
2271,2272,2274,2377

g.+ünün 298,822,824,1477,1632,1982,2405,2530

g.+ünü 1817,2453

g.+üne 869

g.+ünde 2882,2900

g.+ünden sal- "değersiz kılmak" 2500

g.+ümüzü 2753

g.+lerimi 1781

g.+leri 434,945,1514,2870

g.+lerinin 292/293

g.+lerini 401,2764

g.+lerine 28,1514,2173/2174,2711

g.+lerinde 857,2276

g.+lerinden 1845,2563,2621,2775,2957

gözel : güzel 135,145,299,330,454,661,712,970,1086,
1235,1236,1270,1270,1456,1501,1556,1698,1726,
1905,1938,1941,2026,2220,2406,2408,2411,2531,2
2572,2684,2733,2741,2782,2796,2800,2890,2937,
2965

g.göyçek 1708,1904,2075,2366,2596

g.+i 26,1458,1462,2805,2894,2937

g.+ini 1053

g.+ler gözeli 26

g.+miş 3003/3004

Gözel (k.a.): Gözel. 331,817

G.+i 332,334/335,350

G.+e 814

G.+le 819,829,832

G.+imi 340

gözelleş- : güzelleşmek

g.-ir 933,2526,2943

g.-er 1627/1628

gözellik : güzellik

g.alemi 2867

g.+i 429,1478,1489/1490,1491,2144,2633,2899,3021

g.+inin 1983

g.+ine 2597

gözle- : gözlemek,beklemek

g.-yir 451,986,1156,1745,1752,1775,1873,2721/2722,
2722,2760,2761,2765,2780,2955,2981

g.-yirler 2005,2466

g.-yecek 2548/2549

g.! 334,2255

g.-sin 2985

g.-ye (z.f.) 1741

g.-ye-gözleye 1740

g.-yirmiş 892

g.-yerdı 1766

gözlemek : gözlemek,beklemek

g.+e 2479,2907

gözlenil- : gözlenilmek,gözle görülmek

g.-meden 2342

g.-mez " habersiz,ansızın,birdenbire" 1308

Gubadlı (y.a.): Gubadlı,bir yerleşim alanı

G.rayonu 2420

ğubarlandır- (<a.ğubār+landır-): kederlendirmek,gamlan-
dırmak

g.-an 283

ğucağ : kucak

ğ.dolusu 1637/1638

ğ.+ına 239,247

ğ.+ında 65,85

ğucağla- : kucaklamak

ğ.-yır 3012

ğulağ : kulak

ğ.as- "dinlemek,aldırış etmek" 1069,1243,2968

ğ.+ına 1587,2607

ğ.+larına 113,118,1771

ğuldur : çapulcu,yol kesen,soyguncu

ğ.+un 1244

ğ.+a 1241

ğ.+lar 1241

ğulluğcu : ev hizmetçisi

ğ.+ları 2049

ğ.+lar 2050

ğulun : küçük at yavrusu

ğ.+lara 1833

ğum : kum

ğ.+la 1354

ğum-ğum : bir taş adı

ğ.daş 533,543,551

ğur- : kurmak

ğ.-ur 1305,1688

ğ.-ar 1163

ğ.-duğu 738

ğ.-duğları 736/737

ğurban (<a.ḡurbān): kurban; bir gaye uğrunda feda olma
699,1544

ğ.+ı 1957

ğurğuşun : kurşun

ğ.+dan 2231

ğurmağ : kurmak 773,790

ğurtar- : kurtarmak

ğ.-ır 2952

ğ.-dı 1852

ğ.! 602

ğ.-sınlar 1153

ğ.-a bil- 328

ğ.-mamış 1057

ğurtarmağ : kurtarmak 1682

ğuru : kuru

ğ.ğovu 553

ğurudere (y.a.): Gurudere, bir yerleşim alanı

ğ.camaatı 789

ğ.kendi 762

ğurul- : kurulmak

ğ.-du 2250

ğ.-sun 1049

ğurulda- : guruldamak, ses çıkarmak

ğ.-yır 540,1059,2295

ğururlu (<a.ğurūr+lu): gururlu, kibirli 1905

ğuş : kuş 90,250,327,386,676,1069,1074,1146,1718,
2340

ğ.+a 1992,2589,2593

ğ.+lar 1082,1703,2343/2344,2346

ğ.+ların 1040,1074,2341,2344,2894

ğ.+lara 2343

ğ.+larda 1088

ğ.+lardan 1069

ğuşe (<f.ğüşe,küşe): köşe,bucak

ğ.+ye çekil- 1272

Ğutğaşen (y.a.): Gutğaşen,bir yerleşim alanı

Ğ.rayonu 1899

ğuya (<f.ğüya): güya,sanki,diyelim ki 573,959/960,1366,
2512,2783

ğuyu : kuyu 2041

ğ.+nun 1842,2040

ğ.+dan 1840,2037/2038

ğ.+lar 1820

ğ.+lardan 1821

ğuzu : kuzu 1448

güc : güç,kuvvet; galip; zor 362,1251,1427,1921

güçbela 785

g.+le 1341

g.+ü 412

g.+üdür 1108/1109

g.+ünü 2918

g.+ünden 2009

güçlen- : güçlenmek

- g.-irdi 2912
- güclü : güçlü,kuvvetli 4,1674,2342,2347,2910
- güd- : gütmek,gözetlemek
- g.-ür 660
- g.-ürler 364
- güdmek : gütmek
- g.+e 1771
- güdükcü : gözcü 1920
- gül : gül 237,393,2569,2661,2681,2893
- g.çiçek 932,1501,1510,1638,2858
- g.kolu 2581,2678
- g.+ün 2582,2676
- g.+ü 237,393,848,2996
- g.+e 1117,2668,2984,3026,3028
- g.+den 1639
- g.+ünü 2680
- g.+leri 2615
- g.+ler 2624,2728,2859/2860,2895
- g.+lerin 1634,2142,2661,2664,2671,2679,2793,2805,
2815,2825
- g.+lere 2609,2660,2674,2860
- gül- : gülmek
- g.-ür 2541
- g.-dü 268
- güllü : güllü
- g.-çiçekli 2222,2761,2890
- Gülperi (k.a.)• Gülperi 28/29
- G.+nin 24,26/27

gülümsün- :

g.-ürdüler 292

gülüş : gülüş

g.+ünde 2598

güman (←f.gümān): zan,sanma,sezme 1164

gümüş : gümüş,gümüş rengi

g.yeher 1307,1317

g.-den 2231

gün : gün 97,140,157,329,330,333,374,566,621,623,
663,684,714,775,800,803,933,970,1006,1008,1008,
1131,1144,1272,1327,1332,1338,1387,1394,1417,
1425,1504,1558,1604,1634,1637,1646,1660,1665,
1700,1769,1853,1868,1909,1963,1995,2024,2028,
2048,2067,2096,2098,2103,2157,2209,2233,2367,
2373,2394,2407,2410,2422,2464,2501,2574,2628,
2631,2653,2678,2689,2699,2721,2722,2742,2770,
2802,2811,2864,2881,2893,2908,2909,2928,2971,
3007,3018

g.batan 264,920,2129

g.doğan 264

g.+dür 1337

g.+ü 636

g.+e 1027,1843,2110,2119,2302,2526,2942/2943

g.+de 1484,2708

g.+den 182,571,799/800,994,1413,1441,1567,1808,
1975,2192,2398,2510,2617,2942,2991,3010,3015,
3028/3029

g.+den-güne 2526

g.+ü 2446

g.+ünü 3017

g.+ünde 609,1460

g.+lerinin 2220

g.+lerini 1185

g.+ler 2616,2717,2736,2740

g.+lerin 609,977,1459/1460,2446

günah (<f.günāh): günah,suç

g.+ları 855/856

günahkar (<f.günāh+kār): günahkar,suçlu

g.+dır 1451

günahsız (<f.günāh+sız): günahsız,suçsuz 806,1956

gündüz : gündüz 42,122,294,618,629,1087,1822,1859,1921

g.+ler 27,1327/1328,2718

g.+leri 254

güneş : güneş 295,1583,1829,2257

g.+in 414/415,1584,2607,2807

g.+i 2602

gür : gür 2042,2321

gürcü : Gürcü,Gürcistan halkından olan

g.+oğlu 1512

gürşad : şiddetli yağış 2808

güsse (<a.guşşa): keder,kaygı,tasa

g.+sini 863/864

güsselen- (<a.guşşa+lan-): kederlenmek

g.-ir 2580

güvve (<a.kuvve): kuvvet,güç

g.+ile 117

ğ.sahibi 631

ğüvvet (<a. kuvvet): kuvvet, güç, kudret 115, 119, 212, 341

ğüvvetli (<a. kuvvet+li): kuvvetli, güçlü 652, 657

güzar (<f. gūzār): geçme, geçiş

g.+1 1674

güzeran (<f. gūzerān): geçici, geçen

g.+ları 767

H

ha : bir şeyin devamlılığını bildiren bir edat 1251

hacı (f. h'āce): hacı; ağa, çelebi, sahip 484, 485, 506

h.+nın 482

h.+nındır 482

haçan : ne vakit, ne zaman 2643

hadise (<a. hādise): hadise, vâkıa, olay 1470

h.+ni 1175, 1957

h.+den 1468

hağ (<a. hağğ): hak, doğru, gerçek; bir insana ait olan şey

h.+da 445/446, 1940

h.+ında 1492, 1494, 2144, 2200, 2364, 2591, 2783

h.+ındaki 1067

hağğ (<a. Hağğ): Allah, Tanrı

h.aşığı 263

hahiş (f. h'āhiş): istek, arzu, isteyiş

h.ēt- 2000

h.+i 2713

hagsızlık (<a. hağğ+sızlık): haksızlık

h.+a 314

hal (<a.hāl): hâl, oluş, bulunuş, durum; şimdiki zaman 2878

h.ehval 2436

h.-hazır 607,709

h.+da 976/977,1511,1539,1566,1636,1774,2027,2260,
2261,2652,2771

h.+dan çıkar- "öfkelenmek" 429

h.+dan- dilden düş- "üzülmek,elden düşmek,çok yo-
rulmak" 776

h.+dan sal- 51

h.+ı 647,1574

h.+ına 2559/2560,2701,2905

hal (<f.hāl): hal, ben, nokta 2939,2958,2960

h.+ı 946

Halay (k.a.): Halay 374,397,401,404

H.+ın 381

H.+ı 376

H.+a 373,398

Haldan (y.a.): Haldan, bir yerleşim merkezi

H.+da 2855

halğ (<a.halk): halk 321,449,457,466,1803,1808,2322,2995

h.+ın 2030,2755

halı : halı

h.+dır 1503

hallı (<f.hāl+lı): benli, noktalı 2959

h.kepenek 2811,2823,2833,2844

ham (<f.hām): pişmemiş, olmamış 1693

hamı (<f.hemi): hep, hepsi, bütün, tamamı 256,976,994,1005,1236,

1790, 1837, 1851, 2260, 2358

h.+nın 2010, 2288

h.+nı 1308, 1757

h.+ya 2813

h.+dan 1714, 2504, 2620

h.+mız 725

h.+sı 1220, 1654/1655, 2321

han (<f. hān): han, hükümdar 256, 268, 289, 674, 677, 1013, 1909,

1913, 1920, 1928, 2964, 2966, 2967, 2971, 2988

h.ğızı 1633, 1638, 1644, 2980, 2982

h.+am 273, 370, 671, 1015, 1901, 1902, 1908, 1911, 1915,

1917, 1930, 2964, 2965, 2970, 2973, 2975

h.+ı 262, 2990

h.+a 256, 288, 1911/1912, 1915

h.+la 2979

h.+ı 1631

hanı : hani, nerede 2289

hanım : hanım

h.kimi 2806

Hanım (k.a.): Hanım 1320

Hanımcan (y.a.): Hanımcan, bir pınar adı

H.bulağı 1311

Hanım tala (y.a.): Hanım tala, bir yer adı 1282, 1320

H.+da 1283/1284

hansı : hangi 172, 591, 1565, 2143

h.+nın 2142/2143

h.+nı 1727

hara : hangi yer, hangi taraf 1095, 1383, 1564/1565, 2241,

2241,2692,2692

h.+da 592/593,1015,1997,2313

h.+dansa 488,2027/2028

haray : aman,vay; feryat; yardım,imdat 331,1247,1248,
1250

h.+ını 1022

h.+ına 378,2917,2919

Harhar (y.a.): Harhar,bir şehir adı

H.kendi 519

hasar (<a.hişār): hisar,kale

h.ğalıgları 1935

h.çek- 1951/1952

hasıl (<a.hāşıl): husûle gelen,olan,çıkan

h.ol- 569

hava (<a.havā): hava 1562,2260/2261

h.gel- "aklî dengesini kaybetmek" 1469/1470,1893

h.+da 234,665

h.+sını 1122,2710

h.+sına 1707,1720/1721

h.+sında 2259

havalan- (<a.havā+lan-): havalanmak

h.-ır 14/15

havalandır- (<a.havā+landır-): havalandırmak

h.-ırdı 1707

hay : hay,çağırışa cevap

h.-haray çek- "yardıma çağırarak" 331

h.+ını 1022

hayan : yardım,yardımcı,himayeci

h.+dır 1886

h.+da 1642

haygır- : haykırmak

h.-ır 2010

hazır (<a.hāzır): hazır, tam bir şekilde yapılmış olan

2455

h.+da 607,709,1497,1548

h.+mış 968

hazırla- (<a.hāzır+la-): hazırlamak

h.-yır 1288/1289,1571

hazırlan- (<a.hāzır+lan-): hazırlanmak

h.-mişdi 2035/2036

hazırlaş- (<a.hāzır+laş-): hazırlanmak

h.-ırsan 1383

h.-ır 586

h.! 2057

h.-an 2478

h.-ırdım 2934

hazırlaşmağ (<a.hāzır+laşmağ): hazırlanmak

h.+a 1381/1382

hazırlığ (<a.hāzır+lığ): hazırlık 2552

he : evet anlamında bir söz 2084

heber (<a.haber): haber 13,204,989,996,1013,1286,2148,

2211,2896,2901

h.-eter 2550/2551

h.gönder- 1947

h.tut- "haber almak" 175,302,309,353,1273,1397,

1570,1586,1737,1954,1996,2293,2689,2886

h.ver- 162,288,591,734,793,1912,2039,2050

h.+i 194,256,305,988,1469,2177,2212

h.+den 1506/1507

h.+im 410

h.+i 1410,1412,1446,1468,2275

h.+ini 2395

heberdar (<a.haber+dār): haberdar,haberli,haberi olan
1790,2972

heberdarlıg (<a.haber+dārliĝ): haberdarlık,haber verici
311/312

hebersiz (<a.haber+siz): habersiz,haberi olmayan 306/307

hecalet (<o.hacālet): utanma,utangaçlıkla şaşırma

h.çek-1348

h.+inden 2921

heç (<f.hiç): hiç 96,190,348,371,646,807,1116,1971,2112,
2198,2208,2236,2275,2430,2482,2623,2696,2786,
2977

h.bir 412,565,1047,1448,2488

h.biri 5,899,905,1096,1448,2686,2946,2952

h.kes 387,578,1410,1482,1603,1942,2154,2600

h.kim 127,204,1424,1756,1986,1988,2409,2600,2789,
2835,2917,2965

hedef (a.hedef): hedef,nişangah 21

h.ët- 50

hefte (<f.hefte): hafta,yedi gün 2170

heĝiget (<a.haĝikat): hakikat,doĝru,gerçek

h.+e 379,1099

heĝigeten (<a.haĝikaten): hakikaten,doĝrusu,gerçekten 2679

Hekeri (y.a.): Hekeri

H.çayı 535

helak (<a.helāk): mahvolma,ölme,yok olma

h.el- 1961

hele : hele,özellikle,hiç olmazsa 417,486,1318,1478,
1834,2315,2812

helelik (<a.hālā+lik): şimdilik,bir müddet 2094

helet (<a.hil'at): hediye,armağan

h.+i 1722

helife (<a.halīfe): halife,padişah,Hz. Muhammed'in vefatın-
dan sonra ümmet idaresinin başına geçen kimse

2069,2127

h.+ye 2068

helvet (<a.halvet): تنها kalma,gizli 1702

h.+i 1989

helvetce (<a.halvet+ce): gizlice,kimse görmeden 2182

hem (<f.hem): hem 194,195,1404,1675,2077,2118,2118,2401,
2943

hemin (<f.hemīn): yakında olan bir şeyi veya bir şahsı gös-

teren edat 246,308,321,466,492,513,514,532,550,

557,571,582,606,613,618,624,628,693,703,709,

1025,1037,1176,1264,1319,1320,1363,1363,1372,

1391,1394,1395,1413,1417,1420,1431,1443,1447,

1452,1488,1499,1500,1518,1526,1604,1606,1650,

1664,1899/1900,1900/1901,1950,1977,2037,2042,

2195,2202,2210,2214,2249,2301,2324,2334,2360,

2394,2398,2417,2431/2432,2510,2660,2730,2864,

2870,2887,2897,2977,2990,2991,2992,3008,3010

hemir (<a.hamir): hamur

h.+i 891

hemişe (<f.hemiş): daima, her zaman 683, 768, 903, 968, 1503,
1518, 1651, 1763/1764, 2197, 2498, 2794, 2816/2817,
2829, 2898, 2921/2922, 3004, 3027, 3029

hemle (<a.hamle): hamle, atılış, saldırma

h.+ye 310

hemveten (<f.hem+a.vatan): aynı vatana mensup

h.+leri 2311/2312

Hemze (k.a.): Hemze 2421, 2422, 2424/2425, 2430, 2435, 2438,
2439, 2446, 2451, 2454, 2458, 2471, 2472, 2476, 2481,
2485, 2489

H.bulağı "Hemze adında bir pınar" 2419

H.-nin 2424, 2437, 2444, 2449, 2469, 2470, 2478, 2491

H.-ni 2433, 2460, 2465

H.-ye 2425/2426, 2450

H.-den 2434

hencer (<a.hancer): hançer, ucu sivri, iki yanı keskin bıçak

h.+le 824, 1204, 1207, 1795

h.+i 799, 1802, 2581

henirti : homurtu, anlaşılmaz ses 1844

her (<f.her): her, hep, bütün 40, 95, 110, 140, 158, 307, 325,
330, 531, 598, 604, 607, 736, 800, 842, 862, 883, 902, 9
924, 924, 928, 931, 933, 945, 1006, 1197, 1245, 1293,
1327, 1329, 1345, 1425, 1430, 1515, 1581, 1604, 1631,
1633, 1637, 1665, 1669, 1676, 1688, 1750, 1805, 1812,
1851, 1866, 1983, 2036, 2045, 2098, 2211, 2244, 2303,

2372,2402,2440,2497,2572,2602,2614,2619,2667,2
2685,2744,2802,2864,2881,2908,2953

herc (<a.harc): sarf,bir iş için kullanılan güç

h.çek- 512

here : her kes,topluluktakilerin her biri

h.+miz 907

h.+si 921,1134,1641,1751,1857,2348

h.+sinin 1718,2341

h.+sini 269

h.+sinden 1571/1572

herlen- : bir şeyin çevresinde dolanmak

h.-ir 3001

hesab (<a.hisāb): hesap,sayma

h.+1 1758

hesabsız (<a.hisāb+sız): hesapsız,sayısız,pek çok 1289

hesret (<a.hasret): hasret,özleyiş 278

h.neğmesi 1652

h.+de 182

h.+le 2760,2763,2779

h.+i 2026,2545

h.+i+le 2481

h.+leri 925

heste (<f.haste): hasta,yorgun 1350,1364,1365

h.+dir 2158

hestelen-(<f.haste+len-): hastalanmak

h.+ir 1332

hetir (<a.hātır): hatır,gönül; keyif,hâl

h.+ini 976

h.+ine 2831

hetta (<a.ḥattā): hatta,bundan başka,đahi,hem de 1349,
1486

hevesli (<a.heves+li): heves,gelip geçici istek 583

hey : hey,(bir seslenme ünlemi) 214,1279

heya (<a.ḥayā'): hayâ,utanma

h.ət- 376

heyâl (<a.ḥayāl): hayâl 596

h.+1 1099

h.+la 1091

h.+1 1090,2452

h.+ıyla 1087

heyalan- (<a.ḥayā+lan-): utanmak

h.-1b 249

heyân

57

heyât (<a.ḥayāt): hayat,dirilik,canlılık

h.yoldaşı 446/447

h.ver- 1124,1850,2540

h.+dan 2299

Heyder (k.a.): Heyder 2381,2385

heyecanlan- (<a.heyecān+lan-): heyecanlanmak

h.-1r 1224

heyet (<a.ḥayāt): çardak,sofa;balkon; avlu

h.+e 586,2505

h.+de 621,629

h.+i 1481

h.+inde 2569,2571

h.+lerindeki 2576

heyir (<a.hayr): hayır, iyilik

h.+e 2428

heyirli (<a.hayr+lı): hayırlı, iyi, faydalı 2312

heykel (<a.heykel): heykel

h.+leri 607

heyli (<f.haylī): hayli, oldukça 156, 373, 432, 550, 701, 769,

826, 1314, 1775, 1818, 1967, 2074, 2467, 2493, 2524,

2550, 2629

heyir : hayır, yok, öyle değil 1111, 2694

heyran (<a.hayrān): hayran, çok tutkun 244, 1837

heyranlıg (<a.hayrān+lıg): hayranlık, tutkunluk; şaşkınlık

h.+la 2930

heyret (<a.hayret): hayret, şaşma, şaşıрма

h.+den 2870/2871

heyvan (<a.hayvān): 683, 1326, 1828

h.+ı (y.h.) 547

h.+ı 1356

h.+larının 1571

Hezaran (k.a.): Hezaran 1201

hezel (<a.ğazel): sonbaharda kuruyup dökülen ağaç yaprağı

h.+e dön- "kurumak, sararmak" 1812

hezine (<a.hazīne): hazine

h.+nin 1066

h.+ni 1061

h.+si 1071

hına (<a.hinā): kına 318, 2553

hınalı (<a.hinā+lı): kınalı 2554

hırda : küçük 2822

hırdaca : küçükçe, çok küçük

h.daş 2020

hırdalan- : küçülmek

h.-ır 45

hicran (<a.hicrān): hicran, ayrılık 2573

h.+a 1276, 2725

Hilal (k.a.): Hilal 299/300, 303

H.+ı 302

H.+a 301

H.+la 307

hılas (<a.halās): kurtulma, kurtuluş

h.ēle- 69

h.ēt- 2298, 2462

hilaskar (<a.halās+kār): kurtarıcı 1300

h.+ını 2635

hirs (<a.hırs): hirs, öfke, kızgınlık 798

h.+inden 2060

his : is, kurum

h.bağla- 560

hiss (<a.hiss): his, duygu

h.ēt- 2266, 2280

h.+den 2462

h.+i 2459, 2477

h.+inin 2463/2464

hisse (<a.hişse): hisse, pay, nasip

h.+si 993, 2310

h.+sini 2358

hiyle (<a.hīle): hile, aldatma, oyun

h.+sini 454

hiyleger (<a.hīle+kār): hileci, oyuncu, aldatıcı 1919, 2345

hodaḥçı : çifte koşulan öküzün başındaki adam 1883

holda :

h.göyrüş 797

hop- : damlamak; içine işlemek, nüfuz etmek

h.-ur 2851

h.-urlar 1649

h.-urdu 278/279

hoş (<f.hōṣ): hoş, güzel, iyi, tatlı 1798, 1799, 1799, 2332,
2883

h.+u 2434

h.+una 240, 1048, 2424

hoşallan- : hoşlanmak

h.-ır 1218

hoşbeht (<f.hōṣ+baht): mutlu; talihli, kısmetli 2653, 2816,
2949

hoşbehtlik (<f.hōṣ+baht+lik): hayatından son derece mem-
nunluk 2745

hoşhal (<f.hōṣ+a.hāl): sevinçli, mutlu, halinden memnun ol-
ma 815

hoşla- (<f.hōṣ+la-): hoşlanmak, beğenmek

h.-yırđı 2498

hoşlan- (<f.hōṣ+lan-): hoşlanmak, beğenmek

h.-mayıb 2626

höcetleş- (<a.hüccet+leş-): iddia etmek, düşüncesinde i-
natlaşmak

h.-irler 908

- hökm (<a.hük̄m): hüküm, emir
h.+ü 1760, 1902, 2048
- hökmdar (<a.hük̄m+f.dār): hükümdar, padişah 2744, 2755
h.+ı 2742, 2742/2743
- hökmen (<a.hük̄men): hüküm vererek 2748, 2759
- hör- : örmek
h.-ür 1639
- hörmek : örmek
h.+e 1888
- hürmet (<a.hür̄met): hürmet, saygı
h.+ini 1760
h.+ine 1508
h.+inden 449
- hörük : örük, örgü
h.+leri 420, 423, 424, 439
- hürmayı :
h.hörük 420
- huş (<f.hūş): akıl, fikir, şuur
h.+unu 655, 2264
h.+undan 1579
- hücum (<a.hücūm): hücum, saldırı, saldırı
h.çek- 354, 1302, 2346
h.+a 2478
- hülase (<a.hulāşā): bir şeyin, bir sözün özü, özet 1386
- hündür : yüce, yüksek 303, 1463
- hüner (<f.hüner): hüner, marifet, ustalık
h.sahibi 2664
h.+ini 742

hünerli (<f.hüner+li): hünerli,marifetli,usta 731

hürk- : ürkmek,korkmak

h.-müşdü 2929/2930

hususen (<a.huşūsen): hususî olarak,ayrıca 2475

hüzur (<a.huzūr): huzur,hazır bulunma

h.+a 1997

i

i- : imek fiili

i.-miş 135,136,156,185,215,238,246,299,361,475,
683,1091,1128,1182,1236,1285,1285/1286,1320,1325,
1340,1478,1674,1692,1698,1857,1858,1877,1901/
1902,1942,1944,1945,1991,2317,2338/2339,2339/
2340,2342,2405,2406,2456,2734,2806,2813,2858,
2862,2941,2945,2998/2999,2999,3002,3003

i.-mişler 765

i.-dim 486

i.-di 96,103,107,155,275,373,433,487,561,713,878,
964,977,1046,1216,1342,1345,1375,1391,1469,1489,
1656,1837,1971,2032,2033,2035,2076,2078,2148,
2231,2367,2406,2409,2432,2435,2455,2464,2530,
2531,2596,2605,2850,2893,2896,2900,2906,2938,
2961,3007,3025

i.-se 139,546,568,582,594,673,675,697,739,769,812,
833,965,968,1035,1039,1156,1211,1219,1265,1268,
1318,1329,1357,1393,1403,1446,1467,1511,1530,
1535,1603,1686,1692,1740,1860,2013,2027,2041,

2129,2196,2339,2428,2481,2490,2600,2605,2616,
2620,2675,2680,2693,2784

i.-ken 650,660,1478

i.-mişse 2861

ibaret (<a.'ibāret): ibaret,...dan meydana gelmiş 1375,
2316,2327

i.+dır 1935/1936

icaze (<a.icāzet): izin,ruhsat

i.al- 2373,3019

i.ver- 3022

iç : iç

i.+i 384

i.+ine 122

i.+inde 136,428,474,477,484,755,881,1119,1634,
1834,1971,1985,2416,2624,2699

i.+indedir 397

i.+indeki 1357,2122

i.+inden 2665

iç- : içmek

i.-ir 1312,2332,2547

i.-irler 501,1979

i.-se 1627,2170

i.-ib 593/594,792,1050,1350,1543,1546,2227

i.-dikde 1767

i.-en 1312

i.-diyi 2333

i.-dikden 2357

i.-meli 2318,2328

- i.-ermişler 2335
- içeri : içeri 1411
i.+si 1936
i.+sinde 130,1972
- içmek : içmek 1512
i.+e 2198,2227
- idare (<a.idāre): idare,yönetmek
i.ēt- 2047
- igid : yigit 741,1285,1288,1297,1353,1493/1494,2316,
2319,2407,2496,2531
i.+idir 725
i.+lerimiz 2312
i.+leri 323,1661
i.+ler 2327
i.+leri (y.h.) 1299
i.+lerden 371/372
- ihtilaf (<a.ihtilāf): ihtilaf,aykırılık,uyuşmazlık
i.+ı düğ- 610
- ihtiyar (<a.ihtiyār): seçme,bir şeyi tasarrufunda bulundur-
ma
i.+ında 2140
- iki : iki 6,97,182,200,480,484,560,574,594,609,613,
639,669,679,736,751,825,964,1128,1147,1174,1182,
1209,1293,1495,1515,1529,1536,1607,1624,1673,
1676,1808,2169,2172,2137,2185,2211,2233,2251,
2300,2304,2402,2440,2614,2705,2722,2967
i.+si 158,308,325,531,599,1174,1345
i.+sinin 607

- i.+sini 604,1430
i.+nizin 1186
ikinci : ikinci 11/12,1144,1165,2241,2425
il : yıl 1438,1439,1443,1444,1447,1631,1805,2212,
2233,2349,2619,2962,2981,2981,2985,2987,2995
i.+dir 506
i.+in 1120,1267,1666
i.+i 1445
i.+den 489,494/495,495
i.+ler 810,1066,1358/1359,1605,1690,2980
i.+lerle 989
İlahi (<a.İlāhī): İlahi,Allah'ım 436,1261,1542
ilan : yılın 947,954,1334,1362,1363,1520,1522,1524,
1816,1843,1849,2991
i.-çayan 1533,1535
i.+ın 1848
i.+ı 1818,1845,1852
i.+a 1467,2156,2990
i.+dan 955,1364
i.+la 947
i.+lar 1036,1039,1356/1357
i.+ların 1358
i.+ları 949,953
i.+lardan 1326,2994/2995
ıldırım : yıldırım 111,120,1059,2284,2294
i.daşı 105
i.teki 1695
i.vur- 2088

ile : ile 31,92,109,117,121,179,189,200,268,294,380,
400,457,472,539,610,642,694,743,764,785,786,
795,1011,1026,1032,1044,1081,1176,1193,1206,
1286,1305,1317,1324,1329,1359,1373,1386,1392,
1401,1428,1490,1492,1502,1504,1539,1612,1649,
1759,1761,1773,1794,1848,1884,1885,1959,2026,
2097,2165,2196,2217,2245,2249,2258,2282,2296,
2313,2323,2340,2373,2435,2438,2452,2458,2467,
2476,2529,2537,2593,2714,2848,2877,2899,2908,
2931,2947,3007,3018

ilhı : yılki 482
i.+nın 473/474,476,479
i.+sı 473
i.+sındaki 1692/1693

ilhıçı : yılkiçı,yılki sahibi
i.+nı 481

İlisu (y.a.): İlisu
İ.+da 1611

ilk : ilk,evvel 390,654,897,1519,1667,1939,2331,2707
i.+ini 902

illik : yıllık 1440

imken (<a.imkân): 2343
i.+ı 57

İmran (k.a.): İmran 2366

inan- : inanmak
i.-ır 1123,2819
i.-a bil- 127
i.-ırmış 2813

- i.-mır 1771,1940,2846
i.-mırlar 548
i.-madılar 288
i.-mayacağı 2835
inandırmağ : inandırmak 262
inanmağ : inanmak 1110
ince : ince 1236,2498,2592,2593,2986
İncebel (k.a.): İncebel 1233,1236/1237,1258,1262,1265
İ.+i 1239
İncilli (y.a.): İncilli
İ.+ni 1202
indi : şimdi 88,343,440,515,537,550/551,667,903,905,
1054,1280,1336,1726,2114,2119,2133,2281,2324,
2481,2563,2565
i.+ki 471,960,2018,2339
i.+nin 2994
i.+ye 1147,1452,2656
inilde- : inlemek
i.-r 1799
inilti : inilti 2930/2931
inle- : inlemek
i.-yir 60
insan (<a.insān): insan 1081,1424,2492,2587,2588
i.+a 2681
i.+ları 2519
insaf (<a.inşāf): insaf,merhamet
i.+a gel- 1928
i.+a getir- 1818

- insafsız (<a.inşāf+sız): insafsız,acımasız 1968
i.+ların 2557
- intiğam (<a.intikām): intikam,öc 2003
i.+ını 985
- intizar (<a.intizār): bekleme,bekleyiş,gözleyiş 278
i.+ları 925
- ip : ip 1589
- ipek : ipek 1089
- İran (y.a.): İran
İ.şahı 2158
İ.+a 2172
- ireli : ileri 1538,1712,1715,1722,2749
- irelile- : ilerlemek
i.-yir 1400
i.-yirdi 2258
- İrmaşlı (y.a.): İrmaşlı
İ.dağları 1202
İ.+da 1181
- iri : iri 769,810
- islat- : islatmak
i.-ır 2622
- İsmet (k.a.): İsmet 1698,1740
İ.+i 1747/1748
İ.+le 1734
- iste- : istemek,sevmek
i.-yirem 1187,1882
i.-yirsen 2108
i.-yir 139,180,248,305,375,412,434/435,448,453,

633,671/672,673,707,727,815,912,1018,1099,1169,
1395,1513,1746,2061,2500,2630,2791,2841,2972/
2973

i.-yirler 1622

i.-di 954

i.-diler 262

i.! 717

i.-yende 831

i.-yen 729

i.-diyi 576,730/731,976,2999,3000

i.-diyini 2278/2279,2651/2652

i.-yirmiş 332,890/891,915,967,1674/1675,2966/2967

i.-yirsense 2451

i.-yirse 2746,2747

i.-rken 1205/1206,1464

i.-mirem 2567

i.-mir 582,869,1100,2750

i.-meyen 590

istehza (<a.istihzā'): biriyle eğlenme, alay etme

i.ət- 2898/2899

istekli : sevgili 560,1999,2137

i.+sinin 1742

isti : sıcak 896,1921

i.-isti 895

istifade (<a.istifāde): istifade, faydalanma

i.ət- 452/453

istigānlı : sıcakkanlı, cana yakın, samimi 966

istil : su kanalı, ark, suyun birikmesi için kazılan kuyu

- i.+ler 1821
- iş : iş 719,741,972,1169,1777,1882,2105,2312
- i.+dir 2691
- i.+in 2080/2081,2094,2673
- i.+i 450,817
- i.+e 110,524,623,651,731,735,772,1829,2007,2135,
2814,2824
- i.+den 302,309,1169,1348,1446,1574
- i.+i 54,775,2832
- i.+ini 1294
- i.+leri 2313
- i.+ler 259
- işare (<a.işâret): işaret,iz,alâmet,nişan
- i.ver- 2006
- i.+sini 2005
- işğ : ışık 2174,2712
- i.saç- 242
- i.+a 2650
- i.+ını 1122
- i.+ına 1865
- i.+ında 1222
- işğlandır- : ışıklandırmak,aydınlatmak
- i.-ır 416
- i.-mışdı 293
- işkence (<f.işkence): işkence,eziyet,azap
- i.ver- 3000
- işle- : işlemek
- i.-yir 140,1328

- i.-r 769
i.-di 1822/1823
işlen- : işlenmek,süslenmek
i.-miş 1936/1937
i.-ib 1938/1939
işletmek : işletmek
i.-de 1127
işve (<a.‘işve): işve,naz ve edâ
i.+sinden 25
it- : yitmek,kaybolmak
i.-ir 15,1962
i.-en 1071
i.-mişdir 2204
itgi : kayıp
i.ver- 1818
itgin : kayıp
i.düş- 2024/2025,2025,2037
iti : süratli,hızlı
i.ah- 1340
itim : yitim,yitme,kaybolma 1184
itir- : yitirmek,kaybetmek
i.-ir 655/656
i.-irler 828,1644
i.-mişem 850
i.-dim 2566
iyirmi : yirmi 562
iyit : yigit
i.+ini 1053

- iyle- : koklamak
i.-yir 2718
- iyren- : iğrenmek
i.-sin 2503
- iz : iz
i.+ine 38,1150
i.+inden 1621
- izhar (<a.iẓhār): gösterme, meydana çıkarma
i.+ı 1352
- izle- : izlemek, takip etmek
i.-yen 833
- iztirab (<a.iẓtırāb): ıztırâp, acı, elem
i.+a 285

K

- kaha : mağara
k.+nın 1936,1951,1954
k.+nı 1952
k.+ya 1950
k.+dan 1934
- kam (<f.kām): arzu, emel, istek
k.+ı 8574
- kamal (<a.kemāl): olgunluk, mükemmellik
k.+ı 2144
k.+ının 1983
- kamallı (<a.kemāl+li): olgun 1904
- kar : kar, beyaz

k.daş 552,554,559,566,571

kare (<f.kāre): kare dörtgen

k.+dir 258/259

karlı (<f.kār+lı): kazançlı,zengin 133

karvan (<f.kārvān,kārbān): kervan,kafile 1046

k.+ı 1055

kasıb (<a.kāsib): kazanmak için çalışan 134,446,486,523,

671,682,1235,1600,1879,1988/1989,1991,1995,

2529,2940,2970,3003

k.+a 2542

keç- : geçmek

k.-ir 312/313,701,1066,1335,1359,1465,1583,1620,

1690,1741,1775/1776,2524,2550,2717,2723

k.-irler 2491

k.-di 1715

k.-eceksen 617

k.-ecekler 266

k.-e-keçe 873,929

k.-ib 66,1696,1865

k.-erek 1399

k.-ende 224,687,1306,3008

k.-en 879

k.-enden 1046

k.-enler 270

k.-dikden 2349

k.-dikce 2736

k.-miş (s.f.) 469,474,762,1283,1600,1941,1981,

2684,2940

k.-mişde 1371/1372,1475,1754

- k.-mişlerde 2515
k.-irmiş 471,767
k.-irlermiş 1537
k.-ermiş 1902/1903
k.-mişdi 1169/1170,2233
k.-mir 1279,1279
k.-memiş 311
k.-medi 1831
keçi : keçi 197,200
k.+ni 199,216
keçin- : geçinmek
k.-ir 1702
keçir- : geçirmek
k.-ir 1869/1870,2699,3018
k.-irler 363
k.-ib 1054
k.-ermiş 770
keçirt- : geçirtmek
k.! 2472
keçmek : geçmek 448,453
k.+e 2474
keder (<a.keder): keder,tasa,kaygı 1346,2734
k.+den 802
kederlen- (<a.keder+len): kederlenmek,hüzünlenmek
k.-ir 1507
kederlendir- (<a.keder+lendir-): kederlendirmek,üzmek
k.-se 2545
kederli (<a.keder+li): kederli,hüzünlü 768,2575,2644

kef (<a.keyf): keyif, neş'e:

k.meclisi 1049

k.+leri 1635

keher : kızıl ile açık sarı arası at rengi, doru

k.at 1218,1230

k.-küren 1706

k.+i (y.h.) 1703

k.+inin 1716

kel : sığır, erkek manda

k.+ler 1822,1822,1823

k.+lere 1828

kelağayı (<f.kala-ğayı): ince ipekten büyük baş örtüsü

k.+sı 945

Kelbecer (y.a.): Kelbecer

K.rayonu 1932

Kemaleddin (k.a.): Kemaleddin 1237,1239,1251,1264

K.+i 1241

kemer : kemer 2409,2410

kenar (<f.kenār): kenar, kıyı, çevre, uç, köşe

k.+da 473

k.+ına 930,936/937,1543,2447,2710/2711,2721

k.+ında 2319,2474,2762,2778/2779

k.+ındaki 147

k.+ları 1335/1336,1355/1356

kend : köy 427,527,549,1374,1388,1499,1710,1718,1722,
2358

k.+in 10/11,147,432,1458,1462,1543,1679,1683,1705,
1707,1726,1733,2145,2319,2407

k.+e 368,431,986,1460,1461,1704,1785,2355,2392,
2431

k.+de 521,978,1700,2153,2528

k.+den 207,431,469/470,589,1686/1687,1857

k.+imizin 2401

k.+i 519,534,2167

k.+inin 553,1142

k.+ine 2423,2427

k.+inde 130,297,693,762,773,1455,1457,1476,2326,
2363,2421,2963

k.+indeki 2209

k.+leri 2393

k.+lerinden 2030/2031

k.+ler 1857

kendçi : aynı köyden olan

k.+leri 2947

kendi : kendi 1678

keniz (<f.keniz): cariye,halayık,hizmetçi kız 1637

k.+le 1633

k.+leri 3018

k.+lerden 3022

kepenek : kelebek 2811,2813,2820,2824

k.+in 2833,2844

k.+e 2819

k.+em 2815

Kepez (k.a.): Kepez 893/894,914

K.+in 898,913

K.+i 915

K.+le 910

Kepez (y.a.): Kepez

K.dağı 33

Kerbela (y.a.): Kerbela 1540

K.+ya 1536

kes (<f.kes): kimse,kişi 387,578,2036

k.+in 1410

k.+e 1482,1603,1943,2154,2600

kes- : kesmek

k.-ir 799,1208,1438

k.-dim 806

k.-eceyem 699,1544

k.! 423

k.-seler 441

k.-e bil- 507

k.-ib 2502

k.-mişdiler 95

k.-mir 2953

k.-meseler 1790

kese : kısa,kestirme

k.yol 1737

Kesemen (k.a.): Kesemen

K.han 370

Kesemen (y.a.): Kesemen

K.kendi 2963

kesil- : kesilmek

k.-ir 1252

k.-e 493

k.-en 46,2554

k.-mişdi 1346,1815

k.-medi 872

k.-mesin 808,1573

keşikçi : muhafız,silahlı gözcü

k.+ler 275

k.+leri (y.h.) 280

Keyti (k.a.): Keyti 1128,1134,1136,1144,1151,1156,1160,
1166,1168,1176

K.+ni 1139

Keyti (y.a.): Keyti

K.dağı 1126,1143

kiçik : küçük 49,56,893,915,965,966,970,971,976,980,
981,984,988,991,996,1000,1155,1204,1207,1214,
1374,1530,1531,1678,1682,1690/1691,1899,2138,
2139

k.+in 973

k.+e 968,1532

kiçil- : küçülmek

k.-ir 44/45

kim : kim 7,127,204,226,731,1132,1268,1367,1626,1946,
1947,1988,2158,2746,2789,2917,2976,3009

k.+sen 2637

k.+in 2409,2991

k.+e 1425,1756,1986,2600,2835,2955

k.+dirse 862

k.+dense 2647

kimi : gibi,kadar,değın 3,106,196,211,234,266,309,

T. G.

Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

355,370,440,459,589,698,698/699,748,821,879,
898,974,941,958,982,991,1023,1044,1147,1162,
1163,1166,1257,1262,1312,1353,1362,1380,1389,
1452,1490,1493,1494,1594,1640,1667,1706,1715,
1747,1787,1793,1807,1815,1845,1863,1869,1930,
1948,1963,1992,1993,1993,2009,2010,2110/2111,
2119,2123,2141,2213,2224,2224,2262,2325,2344,
2430,2456,2524,2567,2589,2615,2631,2636,2656,
2747,2773,2807,2824,2836,2839

kimsesiz : kimsesiz 421

kinaye (<a.kināye): kinaye, üstü kapalı, dokunaklı söz

k.ile 268

kiri- : susmak; sakinleşmek, avunmak

k.-mirler 910

kirit- : susturmak, avutmak

k.-sene 82

kirpik : kirpik

k.+e 1254

kişi : kişi, adam, kimse 177,188,206,209,469,604,634,

641,1417,1417,1428,1432,1476,1482,1484,1869,

1879,1881,1884,1888,1890,2405,2409,2425,2425,

2515,2522,2529

k.+nin 3,522,1235,1421/1422,1476/1477,1481,1755,

1892,2407/2408,2516,2940,2942

k.+ye 599,1427

k.+ler 1554

kişnerti : kişneme

k.ğopar- "kişnemek" 1846

- kol** : çalı 2897,2900,2904,2919,3029
k.+un 2903,3024,3025,3027
k.+u 2898
k.+a 2922
k.+u 2594,2659
k.+unun 2581
k.+unu 2679
k.+una 2570
- kolluğ** : çalılık
k.+lardan 1335
- kor** : istediğini elde edememe sonucu duyulan üzüntü
k.peşman " istediğini elde edememiş" 1874,1906,
2231
- korluğ** : sıkıntı,ihtiyaç halinde olma
k.çek- "sıkıntı çekmek" 1811
- kotan** : saban,pulluk
k.+ın 140
- köç** : göç 2258
- köç-** : göçmek
k.-ürem 2273
k.-ür 1361,1605,1684
k.-ende 1670
k.-en 538
k.-meli (z.f.) 694
k.-meliydi 2392
- köçeri** : göçebe
k.elat 1234
k.tayfa 1551

- köçür- : göçürmek
k.-ür 1687
- kök : neş'eli,sevinçli (keyifle birlikte kullanılır)
1635
- kök : kök
k.+ü 493,808
k.+ünden 2914/2915
- köks : göğüs
k.ötür- 277,771,2306
k.+üm 2938
k.+ü 2295,2923
k.+üne 2920
k.+ünden 61
- kömek : yardım 204,226,3013
k.eli 2704
k.+dir 1886
k.+in 2255/2256
k.+e 753,2917
k.+ine 2706
- kömekçi : yardımcı,yardım eden
k.+sinin 754
- könül : gönül
k.ver- "sevmek,âşık olmak" 1092,1271,1915,1986,
2785,2947
k.+e 300,1381,1390,1910,2370,2840
k.+den 300,1380,1390,1910,2370,2839/2840
k.+ünü 301,2863
k.+leri 283

- könülsüz : isteksiz 771
k.-könülsüz 771
- köpüklen- : köpüklenmek
k.-ir 879
k.-ib 2295/2296
- köpüklü : köpüklü 2265/2266
- körpe : süt emen çocuk; insan veya hayvan yavrusu
k.+ni 82
k.+si 65,84
k.+sinin 78
k.+sini 239,247,1053
k.+sinden 1225
- kösöv : yarı yanmış odun 913
k.kimi 958
k.+e dön- 960
- kuhi-nez (<f.kūh-i-nez): yana258ağ
- kuze (<f.kūze): su testisi 2169,2172
- Kühizenen (y.a.): Kühizenen, bir dağ
K.+di (bil.) 391
- kül : kül
k.ēle- "harcamak, sarfetmek" 2672
- külek : rüzgar, yel 66,67,70,72,1352,1353,2910,2911/
2912,2916
k.+i 69
k.+den 2913
- külfet (<a.külfet): külfet, zahmet, sıkıntı
k.+i 2140
k.+ini 1685

- külüng (<f.külüng): külünk,taşçı kazması 102/103
künde (<f.künde): hamur merdanesi 1842
kündele- (<f.künde-le-): büyük bir parça haline getirmek
k.-yib 891
Kür (k.a.): Kür 1323,1327,1334,1338,1343,1343,1359,1366,
1367
K.+ün 1332,1340,1345,1349,1353,1355,1366/1367
K.+ü 1344
K.+e 1352
küreken : güvey
k.ol- 1985
küren : parıltılı,kırmızı renkte olan
k.+lerini 1706/1707
Kürsengi (y.a.): Kürsengi
K.dağı 1322,1360
Küsere (k.a.): Küsere 2861,2879
küsüş- : küşmek
k.-er 1091

L

- Laçın (k.a.): Laçın 185,194,198,202,214
L.+1 210
L.+a 194
Laçın (y.a.): Laçın
L.ğayası 184
L.rayonu 534
lağeydlik (<a.lâ-kayd-lik): kayıtsızlık,ilgisizlik

l.+ine 80

lakin (<a.lākin): lakin, ama, fakat, ancak 706, 1019, 1169,
1297, 1578, 1914, 1962, 2765/2766

Lale (k.a.): Lale 2732, 2733, 2736, 2741, 2756, 2760, 2761,
2765, 2768, 2778, 2943, 2946, 2948, 2949

L.+nin 2767, 2770

L.+ni 2738, 2755, 2772, 2948

L.+ye 2740

L.+ler 2749

L.+gilin 2742

lale (<f.lāle): lale 946, 2776, 2923, 2925, 2927, 2959

l.+nin 2958

l.+de 2939

l.+den 2924

l.+lerini 2774

lalezar (<f.lālezār): lale bahçesi, lale yetişen yer

l.+ı 2900

l.+a 2896/2897

lap : tam, işte, en 928, 1404, 1551, 2100

lazım (<a.lāzım): lazım, gerek 2120, 2311

leçek : bir bitkinin çiçek kısmını meydana getiren yap-
raklardan her biri

l.+imin 2932

l.+ime 2933

l.+lerim 2931/2932

l.+lerini 2583, 2916

l.+lerimiz 2662

lekelen- : lekelenmek, üzerine lekelenendirici bir şey dökül-
mek

l.-mesin 437

le'l (<a.la'l): kırmızı ve değerli bir süstaşı 1418,1424,
1425,1433

l.+lerini 1422

l.var 1432

le'lvar (y.a.): le'lvar 1431

L.dağı 1415

lepelen- : dalgalanmak

l.-ir 1993

l.-ib 2190

leysan (<sür.nisân): nisan ayı

l.yağışı 2621

Lezgi (y.a.): Lezgi

L.şahi 1286,1287,1290,1295,1306,1316

l.ğuşunu 1289

Lezran (y.a.): Lezran

L.kendi 2167

libas (<a.libās): libas,elbise,kıyafet

l.+ında 641

loğman (<a.lükḡmān): hekim,bütün dertlerin dermanını bilen

2141

l.+dır 2163

M

macal (<a.mecāl): mecal,güç,kuvvet,tâkat 2347

mağara (<a.mağāre): mağara,sığınacak yer

m.+nın 1421

m.+ya 1429

mahal (<a.maḥall): mahal,yer

m.+ın 1150,1660

m.+ı 2042

m.+da 1479,1654,2144,2157,2434/2435,3001

m.+daki 2596/2597

m.+dan 2614

m.+ının 1475

mahir (<a.māhir): māhir,mahâretli,hünerli,becerikli 50,
1127

mahmızla- (<a.mahmūz+la-): mahmızla dürtmek

m.-dılar 1713

Mahmud (k.a.): Mahmud 2381,2382,2389

M.+un 2376

mahnı : mâni,nağme,şarkı 941,1560,2542

m.+ları 2844

m.+larıyla 2539

m.+larını 1671

m.+lar 2591,2883

mal (<a.māl): inek,öküz v.s. gibi hayvanlar

m.-ğara 1148,1152,1552

m.-mülk 1675

m.+ın 1679

m.+ı 1187/1188,2482

m.+ından 2159

maldar (<a.māl+f.dār): malı olan,zengin 2022

mane (<a.mānī'): men'eden,alıkoyan,engel olan,engel

m.ol- 524,1860,2612,2616

maneçilik (<a.mānī'+çilik): engel olmak,engellemiş 2622/

2623

marag̃ (<a.merāk): merak,öğrenme isteği

m.+la 1617

marag̃lan- (<a.merāk+lanm): meraklanmak

m.-ır 2537

marag̃landır- (<a.merāk+landır-): meraklandırmak

m.-ır 477

maral : maral,dişi geyik 35,39,47,51,1129,1136,1146,
1967,1969,1973,2928,2929

m.üçün 45

m.derisi 1139

m.+ın 49/50,56,1136,1137,1965,1969,1975,1977

m.+ı 33,38,41,43,51,54,60,2931

m.+a 39,41,57,57,59,1140

m.+la 42

m.+ları 1964

m.+lar 143,149,1138

Maralgöl (y.a.): Maralgöl

M.+ün 34

marıg̃ : pusu

m.+a yat- 1140

Martunı (y.a.): Martunı

M.rayonu 1155

mat (<f.māt): hayret içinde olan,şaşıran

m.ğal- "şaşırmak" 290,2895

mazağlaşmāg̃: oynaşmak

m.+a 260/261

mecbur (<a.mecbūr): mecbur, zorla bir işe girişmiş

m.ēt- 2479/2480, 2536

m.ol- 2344

mecgelçi

1883

meclis (<a.meclis): meclis

m.düzeltdir- 637

m.+de 2423

m.+i 1049

mecmeyi : metalden yapılmış dairevî iri kap, iri sini

1931, 1961

m.şekli 1937

m.+nin 1938, 1953, 1963

m.+ni 1949

m.+min 1948

m.+si 1958/1959

mecra (<a.mecrā): suyun aktığı yatak, akıntı yeri

m.+sını 1926

Medine (y.a.): Medine

M.kendi 1455, 1457

M.+ye 1536

meettel (<a.mu'atṭal): hayran, şaşırılmış

m.ğal- 623

meğam (<a.maḡām): yer, mekan

m.ahtar-979

meğsed (<a.maḡşad): maksat, istenilen şey

m.+in 485

m.+i 472

m.+ini 580

m.+inē 2820

m.+i+le 2354

m.+leri 1145

meğrur (<a.mağrūr): mağrur, gururlu, kendini beğenmiş 738

meh (f.māh, meh): hafif rüzgar, yel 937, 1749

m.dumanı 2287

meharet (<a.mahāret): mâhirlik, ustalık

m.+le 1937

m.+inden 21/22

Mehdi (k.a.): Mehdi 1128, 1131, 1140, 1141, 1144, 1151, 1155,

1166, 1170, 1172

M.+ni 1176

mehebbet (<a.mahabbet): muhabbet, sevgi 990, 1487, 1761, 2533,

2590/2591

m.ğohulu 2568, 2576

m.mahnıları 1670, 2843/2844

m.odu 1123

m.+in 1809, 1962, 2535

m.+e 1607

m.+den 1790

m.+le 573/574

m.+imin 1108

m.+i 1767/1768, 1807, 2615, 2851

m.+inin 1352, 1786

m.+ini 1762, 2650, 2788/2789, 2906

m.+ine 574, 2304, 2548, 2612, 2845/2846

m.+inden 2608, 2609, 2611

m.+i+le 2573

- m.+lerine 595,1516
- mehel (<a.maḥall): yer, mekan
- m.ḡoyma- "dikkate almamak" 79,2499,2600
- Mehemmed (k.a.): Mehemmed 1691/1692,1692,1702,1714,1719,
1728,1731,1735,1747
- M.+in 1751
- M.+i 1737
- M.+den 1723
- məhriban (<f.mihir-bān): şefkatli,merhametli,sevgili 1194,
2080,2084,2086,2114
- mehsul (<a.maḥṣūl): mahsul,ürün 1560
- m.+u 1554
- mehv (<a.maḥv): mahv,yok etme,perişan etme
- m.ət- 547,1960
- m.ol- 100,1078,1567
- mektub (<a.mektüb): mektup 2065/2066
- m.+u 2068
- melahetli (<a.melāhat+lı): güzel 2532
- melake (<a.melā'ike): melekler
- m.+dir 244
- mele- : melemek
- m.-r 1798,1799,1801
- m.-yen 1334
- melek (<a.melek): melek; yüzü ve huyu çok güzel olan kimse
- m.+im 1114
- me'lum (<a.ma'lūm): mâlum,bilinen,belli
- m.ol- 2244/2245
- men : ben 7,7,228,478,486,509,511,636,698,728,805,

903,1253,1254,1254,1256,1261,1394,1439,1543,
1783,1883,2118,2121,2178,2237,2242,2273,2483,
2542,2556,2567,2639,2645,2658,2659,2691,2757,
2815,2826,2930,2933,2935

m.+im 145,259,489,508,509,617,690,1387,1896,1947,
2080,2114,2163,2176,2289,2565,2588,2825,2932

m.+imdir 899,902

m.+imki 512

m.+imkidir 2236

m.+i 250,334,337/338,348,349,351,689,884,1249,1261,
1577,2108,2255,2568,2589,2655,2664,2757,2758,
3026

m.+e 173,193,406,423,2827,2929

m.+de 2816

m.+den 1188

m.+nen 1897

me'na (<a.ma'nā): mânâ,anlam 2477

menzere (<a.manzara): manzara,görünüş

m.+nin 84

m.+ni 388

m.+si 1047

menzereli (<a.manzara+lı): manzaralı,gösterişli 2020

menzil (<a.menzil): menzil,mesafe,yer

m.+e 7/8

merasim (<a.merāsım): merasim,tören

m.+i 644

merd (<f.merd): mert,yiğit 446,1991

merdane (<f.merdāne): mertçe,erkekçe 2006

merdlik (<f.merd+lik): mertlik,yiğitlik

m.+i 2528

m.+inden 448

Mereze (y.a.): Mereze 442

me'rifetli (<a.ma'rifet+li): marifetli,becerikli,usta

965/966

mermer (<yun.mermer): mermer 241

mesele (<a.mes'ele): mesele,problem

m.+ni 511,2069

m.+den 2971/2972

mesgen (<a.mesken): mesken,oturulacak yer

m.sal- 1361

m.+ine 1358

mesken (<a.mesken): mesken,oturulacak yer

m.sal- 35,1036,1520

meslehet (<a.maşlahat): emir,tavsiye 2974/2975

m.gör-728,2518,2973

meslehetsiz (<a.maşlahat+sız): tavsiyesiz,görüşünü almak-

sızın 972

mest (<f.mest): sarhoş

m.ol- 2817

meşe : orman 2350

m.+nin 130,1299,1687,2350

m.+ye 684,1309,2354/2355,2367,2374,2379/2380,2385,

2628,2668

m.+de 33,1148,2369,2381,2386,2658

m.+si+le 1043

m.+leri 2339

m.+lerin 55

m.+leri 27

m.+lere 221

meşhur (<a.meşhūr): meşhur,şöhretli 185,1044,1150,2317

meýdan (<a.meydān): meydan,geniş,açık,düz yer; yarışma yeri

m.oñu- "karşı çıkma" 356

m.+a 1824

m.+ına 653

meýit (<a.meyt,meyyit): ölü,ölmüş

m.-inin 1173

m.-ini 1315,1316,1803,2190

meýl (<a.meyl): meyil; sevme,tutulma; gönül akışı

m.-i 139

me'yus (<a.me'yūs): ümitsiz 2879

me'yusluğ (<a.me'yūs-luğ): ümitsizlik

m.+la 2508

meýve (<f.meyve): meyve,yemiş

m.tumu 2341

mezar (<a.mezār): mezar,kabir

m.+ını 1354

m.+ına 1367

min : bin 300,1381,1390,1910,2316,2319,2327,2370,2840

m.+lerle 2749,2776

min- : binmek

m.-ib 1205,1694

minbir : bin bir 939

Mincivan (y.a.): Mincivan 2323

M.bulağı 2307,2323

Mincuan (y.a.): Mincuan

M.bulağı kimi 2324

mindir- : bindirmek

m.-ir 1884/1885

m.-irler 1244,2186

m.! 349

minici : binici

m.+ler 874

minik : vasıta; binme işi, biniş

m.atları 1831

m.öyret- 1693

Minkend (y.a.): Minkend

M.+den 535

minnetdarlık (<a.minnet-f.dār-lık): minnettarlık, teşekkür

m.ēt-412

minval (<a.minvāl): tarz, yol, suret

m.ile 124

miskin (<a.miskin): aciz, zavallı, beceriksiz, hareketsiz

2771

molla (<a.monla,molla): molla, büyük kadı, âlim 2435,2437

m.+nın 2438

moruğ : meyveli, ıtırılı bir bitki ve onun meyvesi

m.yığ- 2368,2368,2373,2467

möhkem (<a.muḥkem): sağlam, sağlamlaştırılmış 540,545,1920,

2036/2037,2183

möhkemlik (<a.muḥkem+lik): sağlamlık, kuvvetlilik

m.+ini 1090

Murana (y.a.): Murana 2195

M.gözü 2194,2197

murdar (<f.murdâr): mundar,kirli,pis 1849

Murov (k.a.): Murov 893,901,911,912/913,917

M.+un 916/917

Murov (y.a.): Murov

M.dağı 65

mübahise (<a.mübāhase): bahsetme,konuşma; iddialı konuşma
1021

mübarize (<a.mübāreze): cenk,kavga,uğraşma 42/43

müddet (<a.müddet): müddet,muayyen vakit 701,1194,2550,
2648

m.+de 657,2439

m.+den 2131,2822

m.+inde 1438/1439

müeyyen (<a.mu'ayyen): belli, belirli 2200

müfte (<f.müft): bedava,beleş

m.sahla? 1436

müğessir (<a.muğaşşır): kusur işleyen,günahkar,suçlu 2291

müharibe (<a.muḥārebe): muharebe,harp,savaş 1225,2751,2771

m.ğurtar- "savaşta galip gelmek" 2952

m.+ye 2743

m.+dedir 2745/2746

mühasire (<a.muḥāşara): kuşatma,etrafını çevirme

m.+ye al- 751/752,1290

mühit (<a.muḥit): muhit,çevre

m.+i (y.h.) 2217

mühtelif (<a.muḥtelif): muhtelif,türlü,çeşitli 558

müjde (<f.müjde): müjde,sevinçli haber 789

mülk (<a.mülk): mülk,gelir getiren taşınmaz mal

m.+ün 1675

mümkün (<a.mümkin): mümkün, olabilir 94,450

münasib (<a.münāsib): münasip, uygun, yerinde 2319,2461

münasibet (<a.münāsebet): münasebet, ilgi, yakınlık 969,
1001

müselmanlıĝ (<a.müslimān+lıĝ): müslümanlık, İslâm dinine
mensubiyet

m.+ı (y.h.) 2056/2057

müşkül (<a.müşkil): müşkül, güç, zor, engel 2673

müşteri (<a.müşterī): müşteri, alıcı, istekli

m.çih- 2146

mütleg (<a.muṭlak): mutlak, yalnız 1365

N

Nabat (k.a.): Nabat 370,373,375,385,386,392,396,402,403,
411

N.+ın 378

N.+a 2359/2360

Nadir (k.a.): Nadir 220

N.+in 224,231

naĝıl (<a.naĝıl): nakil, rivayet, hikâye 486

nahâĝ (<f.nā+a.ḥaĝĝ): haksız, boş 806,2493

nahırçı : hayvanları otlatma işini yapan kişi 683

nahış (<a.naĝş): nakış, resim

n.+ları 1938

naḥoşla- (<f.nā+hōş+la-): hoşnut kalmamak

n.-yır 648/649

nakam (<f.nā+kām): maksadına erişememiş, bahtsız 846,
1607,1670,1808,2300,2304,2590

n.+ları 854

nal : nal

n.+ın 1621

n.+ı 1621

nale (<f.nāle): inleme, inilti 279

n.+si 1929/1930,2960

n.+sidir 281/282

n.+sini 882

name (<f.nāme): mektup

n.+ni 2054,2055

namus (<a.nāmūs): namus, ar, edep, hayâ, ırz

n.+um 436

n.+uma 690

narazı (<f.nā+a.rāzī): razı olmayan 1945

narazılığ (<f.nā+a.rāzī+lığ): razı olmama, hoşnutsuzluk
1198

n.+ı 1678

Natevan (k.a.): Natevan 2965,2981

nayib (<a.nā'ib): nöbetçi, nöbet tutan

n.+ini 176

naz (<f.nāz): naz, yalvarma, rica

n.-ne'met 931

nazenin (<f.nāzenīn): narin, ince yapılı 2806

Nazırlı (y.a.): Nazırlı

N.kendi 2326

nazil- : nazikleşmek, incelmek, elden düşmek

n.-ir 287

ne : ne 190,200,229,258,284,285,424,492,494,500,
502,502,511,568,796,796,836,853,853,886,886,910,
986,987,1117,1117,1145,1146,1146,1146,1171,1243,
1332,1333,1384,1538,1538,1618,1817,1869,1892,
1892,1971,1987,1987,2064,2105,2112,2127,2229,
2266,2275,2378,2383,2391,2452,2452,2461,2471,
2565,2566,2587,2622,2637,2668,2677,2691,2699,
2699,2701,2734,2772,2860,2874,2891,2892,2926,
2929

n.+dir 485,1106

n.+di (bil.) 2115

n.+yi 1688

necabet (<a.necābet): soyluluk,soy temizliği

n.+inde 499/500

neçe : nasıl 25,270,402,704,1152,1261,1341,2081,2094,
2150,2382,2387,2395,2491,2704,2877

necib (<a.necīb): soylu 1377

neçe : ne kadar 160,546,723,1074,1646,1646,2067,2119,
2320,2348/2349,2464,2580,2872,3015

n.+si 1406

neden : neden

n.+se 2277

nefer (<a.nefer): er,asker

n.+den 1375

nefes (<a.nefes): nefes,soluk 2260,2461

n.+de 60

n.+dedir 383

n.+i 89,1346,1967

n.+inde 932,2268

n.+lerine 278

neğl (<a.nağl): nakil, anlatma

n.ət- 2404

neğme (<a.nağme): nağme, ezgi, şarkı 1641

n.+si 1652,2593

n.+leri 938,1011

n.+leri+le 2575

neğmeli (y.a.): neğmeli

n.bulağ 1672,1729,1740,1745

nehayet (<a.nihāyet): nihayet, son, sonunda 51,124/125,
1013,1343,1406,1443,1613,1840,1927,2649,2738,
2761

neheng (<f.neheng): çok büyük, iri 93,545,550,1119,1816

neinki (<f.ne inki): değil, değil yalnız 96

nem (<f.nem): nem, hafif ıslaklık 1594

ne'met (<a.ni'met): nimet, lutûf, ihsan

n.+inden 931

nemlen- (<f.nem+len-): nemlenmek

n.-ermiş 1597

nene : nine

n.+m 33

n.+sinin 503/504

n.+sinde 502

n.+lerimiz 459/460

nerbilekli (<f.ner+t.bilekli): güçlü bilekli 865

ne're (<a.na'ra): nâra, yüksek sesle bağırma 744

nesib (<a.nesīb): soylu,soyu temiz 2653

nesil (<a.nesl): nesil,soy

n.+imde 509

n.+i 1572,1977

n.+ini 1353

n.+inde 499,508

n.+ler 2313

neş'elen- (<a.neşve+len-): neş'elenmek,sevinmek

n.-ir 1051

netice (<a.netīce): netice,sonuç,son

n.+sinde 2347/2348

ney (<f.nāy): ney 843,869,886

n.sesi 842

n.+dir 853

n.+in 871

n.+den 874

neyçalan (<f.nāy+t.çalan): ney üfleyen,neyzen

n.+1 (y.h.) 886

neye : niye,niçin 1095

neyle- : neylemek,ne etmek

n.+sin 2703

nezer (<a.nazar): nazar,bakma,göz atma

n.+de 1939

n.+lerle 2635

n.+lerden 1271

nezir (<a.nezr): adak,adama,dilekte bulunma

n.-niyaz ver- "dileğinin olması için ne gereki-
yorsa yapmak" 556,566

nicat (<a.necāt): kurtulma, kurtuluş 2523

niğab (<a.nikāb): peçe, yüz örtüsü

n.+ını 754(755)

niğablı (<a.nikāb+lı): örtülü 752,753

Nigar (k.a.): Nigar 2432,2432,2448,2453,2458/2459,2467,
2475,2482,2484,2487/2488,2490

N.+ın 2433,2434,2435,2442,2445,2454,2458,2476

N.+ı 2451

N.+a 2482,2486

N.+dan 2453

N.+la 2439/2440

N.+gilde 2439

nisbeten (<a.nisbeten): göre, öncekine göre 1828

niskil : bir şeyden dolayı duyulan memnuniyetsizlik, dert

n.+i 772,2702

nişan (<f.nişān): nişan, hedef

n.al- 407,1407,1168

nişane (<f.nişāne): iz, alâmet, belirti

n.kimi 439

nişangah (<f.nişāngāh): hedef yeri

n.+ına 27

nişanla- (<f.nişān+la-): nişanlamak

n.-yırlar 2552,2613,2738/2739,2784

n.-mışdılar 2407

nişanlan- (<f.nişān+lan-): nişanlanmak

n.-mışdı 374

nişanlı (<f.nişān+lı): nişanlı 1391

n.+sı 1403,1406,1410

- niyaz (<f.niyāz): niyaz,yalvarma,yakarma 557,566
niye : niye,niçin 479,570,2084
niyyet (<a.niyyet): niyet,merâm
n.+ini 954
nize (<f.nīze): kargı,mızrak; süngü
n.+lerinden 327
novcavan (<f.nevcivān): yeni yetme genç
n.+dır 863
nöker : erkek hizmetçi 3000
n.-nayib 176
n.+le 253
n.+ler 1023
nöş : niçin,neden 1256
növbe (<a.nevbet): nöbet,sıra 46,1832,1840
növbenöv (<f.nevbenev): yeniden yeniye 2859
Nuh (k.a.): Nuh peygamber 1569,1570,1578,1585,1595
N.+a 1575
nur (<a.nūr): nur,aydınlık,parlaklık 932
n.+u 292
nurani (<a.nūrānī): nurlu,ışıklı 2518
Nuru (k.a.): Nuru 2443,2458,2461,2464,2476
N.+nu 2477,2478/2479
N.+dan 2445

0

- o : o
o (işâret sıfatı) 6,118,135,182,271,276,291,321,

367,387,403,417,438,440,442,455,507,514,531,538,
559,567,571,605,627,667,691,792,799,855,922,958,
960,994,1071,1079,1084,1084,1142,1210,1259,1264,
1325,1398,1399,1413,1418,1432,1432,1434,1441,
1445,1450,1451,1452,1470,1486,1525,1567,1608,
1615,1626,1643,1663,1670,1705,1733,1750,1776,
1853,1938,1975,2008,2015,2070,2120,2133,2145,
2170,2176,2192,2301,2360,2431,2510,2567,2593,
2617,2653,2664,2694,2728,2730,2800,2812,2826,
2851,2862,2865,2921,2959,3003,3028

o.(işâret zamiri) 110,140,156,207,241,346,371,
380,390,397,545,683,684,686,998,1014,1023,1095,
1123,1138,1158,1171,1182,1224,1261,1311,1336,
1337,1341,1347,1427,1437,1446,1458,1469,1507,
1513,1687,1747,1876,1905,1915,1965,1970,1991,
2142,2147,2163,2207,2278,2281,2377,2455,2460,
2517,2546,2571,2574,2592,2601,2635,2711,2715,
2720,2767,2789,2836,2858,2863,2893,2903,2905,
2906,2918,2920,2940,2955,2984,2999,3014

o.biri 7,364,405,431,733,823,1020,1159,1163,1206/
1207,1211,1712,1746,2472,2473/2474,2489,2490

o.+dur 68,576,579,583,600,728,1021,1245,1615,
2455,2459

o.+nun 21,59,67,89,185,198,211,365,377,449,530,
537,615,647,749,780,808,811,936,954,967,982,
998,1072,1087,1088,1090,1120/1121,1167,1217,1
1242,1269,1297,1346,1376,1396,1422,1478,1525,
1586,1675/1676,1677,1850,1934,1943,1978,1983,

1999, 2001, 2038, 2048, 2051, 2076, 2139, 2158, 2168,
2264, 2277, 2291, 2364, 2378, 2405, 2408, 2500, 2502,
2509, 2530, 2559, 2582, 2597, 2700, 2702, 2706, 2773,
2788, 2823, 2848, 2870, 2916, 2917, 2920, 2932, 2934,
2938, 2949, 2957, 2967, 2985, 3004, 3005, 3020

o.+nunkudur 193, 732

o.+nunla 218, 530, 725, 1365, 1437, 2648, 2651

o.+nu 35, 106, 155, 301, 403, 407, 411, 429, 434, 491, 522,
529, 581, 783, 814, 824, 937, 971, 989, 1023, 1025, 1156,
1168, 1225, 1275, 1319, 1433, 1459, 1465, 1482, 1486,
1507, 1601, 1640, 1744, 1840, 2159, 2422, 2443, 2465,
2577, 2602, 2633, 2651, 2676, 2677, 2681, 2713, 2716,
2771, 2797, 2806, 2831, 2867, 2971, 2984, 3010, 3012

o.+na 8, 36, 136, 138, 204, 216, 286, 307, 354, 382, 413,
433, 476, 516, 548, 578, 579, 611, 614, 626, 630, 647,
688, 691, 905, 974, 997, 1080, 1158, 1164, 1170, 1236,
1243, 1264, 1320, 1368, 1426, 1470, 1487, 1521, 1925,
1945, 1946, 1948, 2035, 2332, 2333, 2370, 2384, 2459/
2460, 2507, 2508, 2512, 2518, 2520, 2555, 2579, 2590,
2599, 2635, 2642, 2648, 2685, 2714, 2776, 2810, 2819,
2839, 2843, 2898, 2930, 2935, 2944, 2989, 2992

o.+nda 1364

o.+ndan 1018, 1138, 1723, 2002, 2503, 2523

o.+nlar 156, 245, 258, 280, 675, 826, 828, 868, 875, 952,
1005, 1020, 1064, 1316, 1462, 1517/1518, 1613, 1617,
1628, 1729, 1778, 1789, 1792, 1861, 1866, 1989, 2015,
2099, 2371, 2465, 2492, 2602, 2640, 2682, 2687, 2909,
2910

o.+nların 5,269,274,282,594,765,838/839,854,869,
911,924,925,1128/1129,1325,1572,1620,1645,1668,
1757,1767,1984,2345,2608,2609,2610/2611,2612,
2616,2622,2737,2946

o.+nları 224,263,275,477,527,677,679,821,833,912,
1154,1302/1303,1484/1485,1714/1715,1803,2188

o.+nlara 564,675,727,830,904,910,1069,1177,1366,
1401,2927

o.+nlardan 2329

o.+nlarla 637,3019,3022

oba : oba,göçebelerin konak yeri 1175,1177,1654,2267,
2283,2297,2303,2886

o.+nın 865,1658

o.+nı 1291

o.+ya 204,220,842,1660

o.+da 329

o.+dan 2448

o.+m 2566

o.+sının 1907

o.+sına 1701

o.+larına 1731,2725

o.+ların 1654,1661

ocag : ocak 696,698,704,1268,1279

o.+ın 894,1280

o.+ını 2151

o.+ımızı 2150/2151

Ocağ (y.a.): Ocag

O.dağı 1266

- od : od, ateş 434, 1113, 1123, 1278, 1533, 1845, 2560, 2561,
3006
o.+dur 1111
o.+u 1114
o.+dan 1114
o.+udur 1123
o.+una 2568
- odlu : ateşli 1010
- oğlan : oğlan, erkek çocuk 14, 35, 62, 134, 151, 165, 171, 189,
208, 215, 255, 276, 284, 291, 352, 354, 361, 370, 521, 526,
528, 568/569, 570, 577, 585, 589, 598, 671, 791, 819, 953,
955, 1094, 1099, 1257, 1270, 1276, 1278, 1285, 1324,
1379, 1381, 1393, 1394, 1398, 1400, 1405, 1413, 1602,
1610, 1614, 1617, 1725/1726, 1864, 1870, 1873, 1991,
2000, 2005/2006, 2007/2008, 2010, 2027, 2369, 2421,
2504, 2510, 2536, 2599, 2628, 2632, 2634, 2638, 2641,
2647, 2649/2650, 2654, 2667, 2678, 2680, 2772, 2857/
2858, 2860, 2883, 2970, 2979
o.bulağ "bir pınar" 1626
o.+ın 255, 478, 483, 496, 504, 525, 562, 563, 576, 605,
950, 1258, 1313, 1408, 1412, 1691, 1732, 1876, 2001,
2013, 2499, 2530/2531, 2537, 2548
o.+ı 31, 273, 582, 590, 593, 955, 1101, 1389, 1407, 1407,
1663, 1989, 1997, 2371, 2433, 2972, 2973, 2981
o.+a 305, 576, 584, 672, 673, 1092, 1125, 1275, 1390, 1393,
1626, 1722, 1949, 2444, 2551, 2738, 2947, 2948, 2975
o.+aydı 139
o.+dan 2636, 2656

o.+la 281,573,583,587,674,826,1273,1392,1611,1
1622,1856,1995,2375,2533

o.+ına 2407

o.+ları 1770,1794

o.+larını 1182

o.+lar 1190,1658

o.+ların 136

o.+sa 2980

Oğlan-ğız (y.a.): 670

O.daşı 1,572,668

O.deresi 606

oğul : oğul,erkek evlad 719,789,795,1299,1382/1383,
2625,2674,2949

o.+un 2543

o.+um 805,1883

o.+mu 1882,1896

o.+u 13,373,726,764,893,893,893,928,941/942,1182,
1285,1305,1376,1376,1383,1512,1600,1690,2024,
2138,2146,2148,2181,2376,2381,2385,2445,2502,
2530,2625,2951

o.+unun 787,943,2025/2026

o.+unu 803,1297,1377,1738,1908

o.+una 470,581,764,775,814/815,936,1298,1391,
1508,1735,2784,2983

o.+undan 1382

o.+larının 2954

o.+larına 923

o.+larından 865

- o.+ların (i.h.) 2952
- oğulsuz : oğulsuz 2752
- oğurla- : çalmak, hırsızlık etmek
- o.-y1b 1955
- oh : ok 58,312,408,1127,1129,1307,1408,1411,1969
- o.ile 179,2931
- o.kimi 1715
- o.at- 38,39,371,712,1140,1170
- o.+u 312,354,398,1173,1408
- o.+a 1405
- o.+dan 52,190
- o.+la 198,1141,1159
- o.+unu 1616
- o.+una 50
- o.+undan 20/21
- o.+larından 326
- o.+lar 41
- ohla- : oklamak, ok ile yaralamak veya öldürmek
- o.-layırlar 366
- ohşa- : benzemek
- o.-r 943
- o.-yan 1625,1626,1992
- o.-yırdı 2498/2499
- ohu- : okumak, şarkı söylemek
- o.-yur 286,356,1641,1652,2844,2876,2883
- o.-yaram 2121
- o.-du 1671
- o.! 2427

- o.-yum 2591
o.-ya-ohuya 1560
o.-malı (s.f.) 2438/2439
o.-duğca 286
o.-yurdu 844,880,887
o.-yardı 141/142
ohumağ : okumak
o.+ı 2055
ohun- : okunmak
o.-urdu 1346
ol- : olmak
o.-urug 2661
o.-ur 56,84,87,134,300,522,524,563,584,634,694/
695,794,811,815,1002,1094,1120,1258,1268,1333,
1341,1381,1390,1392,1443,1444,1529,1534,1582,
1755,1807,1905,1905,1910,1957,1961,2095,2139,
2142,2193,2197/2198,2344,2370,2439,2446,2524,
2527,2547,2574,2586,2617,2685,2741,2840,2853,
2871,2873,2875/2876,2883,2942,2942,2949,2949,
2959,2972,2989,
o.-urlar 909,1196,1529/1530,1567,2013,2328,2394,
2492,2612,2641
o.-aram 2544
o.-ar 128,627,1373,1509,1628,2471
o.-arig 342
o.-muş 1371,2356
o.-muşdur 965
o.-ubdur 2246

- o.-dun 2588
- o.-du 569/570,662,836,839,905,1594,1849,1851,1975,
1976,2245
- o.-acag 100,660,1790/1791,2081
- o.! 151,1052,1300
- o.-sun 1152,1341,1676,2063,2093,2256,2382,2387,
2395/2396,2753
- o.-sunlar 158
- o.-sam 1800
- o.-sa 137,659,731/732,747,1495,1858,1914/1915,1991,
1997,2520,2816
- o.-sa-olsa 659
- o.-um 1883
- o.-a 1618
- o.-a bil- 258,1047,1192,1985,2237
- o.-ub 112,434,504,1078,1262,1278,1348,1778,2090,
2329,2664,2800,2817
- o.-arag 457,1809,2361
- o.-anda 2501
- o.-dugda 1439
- o.-madan 1410,1482
- o.-an 177,420,425,478,483,496,530,553,578,612,
862/863,966,1044,1108,1128,1172,1265,1277/1278,
1302,1336,1352,1356,1574,1814,1829,1835,1863,
1934,1962,1972,2039/2040,2120,2127,2196,2225,
2262,2304,2310,2327,2449,2482,2704,2851,2894;
- o.-andan 1824
- o.-dugdan 1124,2982

- o.-duğu 421,1905,1948,1958,1963,2293,2487
o.-duğunun 2492
o.-duğunu 605,631/632,1164,1424,1642/1643,2143,
2726,2735,2801,3009
o.-duğundan 993,1499
o.-duğca 393/394,966,1902,2349
o.-urmuş 1538,1860
o.-urdu 1813
o.-urdular 1830
o.-ursa 1152,2382,2387,2395,2837,2850
o.-armış 2810
o.-ardı 108,1377,2023
o.-arsan 2429
o.-ubmuş 326
o.-muşdu 1148,1172,2076
o.-urmuşlarsa 2313
o.-mur 526,565,575,1039,1097,1244,1446,1449,1535,
1677,2414,2766,2786,2878
o.-maz 263/264,2653
o.-madı 94
o.-mayacağı 2642
o.-ma! 1897
o.-masın 344/345,1035,1189,1532,1533/1534
o.-masa 807,2826
o.-mayıb 410,509
o.-mayan 713,2275,2734
o.-madığını 450,658
o.-madığından 490/491

- o.-murmuş 2516,2941
- olma : olma,oluş
o.+sı 477,523/524,1020
o.+sına 1756
- olmağ : olmak 107,935,1272,2441,2599,2746
o.+a 57,57
- olun- : olunmak
o.-an 2423
o.-muş 1045
o.-muşdu 2046
- on : on
o.il 1438,1439
- on doğğuz : on dokuz 1376
- on sekkiz : on sekiz 562,1376
- ora : ora 97,1658,1689
o.+da 1015,1317,1650,1658,1659,2056,2122,2211,
2349,2427,2447,2505,2859
o.+daca 570/571,655,1209,1547
o.+dan 202,395,2232,2355
o.+larda 2339
- orağ : orak
o.+la 848
- orta : orta 993
o.+sında 2031
o.+sından 1656/1657
- ortancıl : ortanca 893
- ot : ot 1327,2203
o.+un 2071,2164

- o.+u 1079
o.+undandır 1451
o.+ları 1409
otar- : otlatmak
o.-an 2205/2206
o.-ırdım 488
o.-ırdı 1007,1447,1759
otarmag̃ : otlatmak
o.+a 1442
otla- : otlamak
o.-yır 1979
o.-mış 2203
o.-dı 1967
o.-a-otlaya 2222
o.-yan 1217
o.-dığı 1230
o.-yırdı 1219
otlağ : otlak,mera,çayır
o.+a 2227/2228,2238
otlamag̃ : otlamak
o.+a 1966
otur- : oturmak
o.-ur 641,2447,3025
o.-ar 770,1635
o.-ub 2050
o.-ub (z.f.) 629,800,830,912,942/943,1156,1888,
2796,2864,2869/2870,3023/3024
o.-duğum 1801

- o.-duğunu 2468
o.-duğları 1796
o.-ubmuş 621
o.-ublarmış 894
o.-muşdu 292
oturmak : oturmak 642,2630
ov : av 2639
o.üle- 1133
o.üt- 2385
o.+a 374,1132,1145,1909,2628
ovçu : avcı 20,24,30,37,43,43,51,54,58,326,409,1068,
1083,1165,1612,1613,1623,2369,2931
o.arasında 42,42
o.imiş 185
o.+yam 2639
o.+nun 50,1968
o.+nu 1968
o.+ları 1150
ovçuluk : avcılık
o.mehareti 21
o.+u 2626/2627
o.+dan 62
o.+u 189
evla- : avlamak
o.-yib 192
o.-yarmış 1130
ovlad (←a.evlād): evlat
o.imiş 2941

o.+1 (y.h.) 89

o.+1 2516,2940/2941

ovma : peynir parçaları ile tereyağından müteşekkil bir
yemek 895

ovsar (<f.efsār): yular

o.+1n (y.h.) 2181,2187

ovuc : avuç 1825

oy- : oymak

o.-salar 1781

oyag : uyanık 1221

oyan- : uyanmak

o.-ır 2633

o.-ib 2504

o.-anda 656

o.-an 2430

o.-ırdı 1487

oyat- : uyandırmak

o.-armış 2807

oylag : mesken yer; av yeri,av alanı

o.+ına 1481

oyna- : oynamak

o.-dı 1721

o.-yan 2599

oynağlıg : oynaklık,aşırı hareketlilik

o.+ına 1837

oynat- : oynatmak

o.-ib 1846

oynatmağ : oynatmak

o.+da 712
oyuğ : oyuk 1418
o.+a 1420
o.+da 1418
oyun : oyun
o.+u (y.h.) 939
oyur oyur : 1721

ö

öküz : öküz 622,624,1892
ö.+ü (y.h.) 630
ö.+ler 1824,1826,1889,1891
ö.+lerin 1824
ö.+lere 1828
ö.+lerden 1887
öl- : ölmek
ö.-ürem 805
ö.-ür 314,531,571,834,1174,1312,1406,1467,1523,
1524,1525,1603,1872,2139,2397/2398,2408,3017
ö.-erem 2827
ö.-dü 722
ö.-ecek 208
ö.-sem 2384
ö.-em 846
ö.-en 834,1161
ö.-enecen 2372,2547
ö.-düyünü 1876

ö.-müşdü 1413

ö.-düsünden 1586

ölç- : ölçmek

ö.-üb biç- 110

öldür- : öldürmek

ö.-ür 179,1142,2390

ö.-dü 1738/1739

ö.-ecek 600

ö.-sün 2465

ö.-eceyine 593

ö.-müşdü 1313/1314

öldürmek : öldürmek 953/954,979,2460,2791,2972

ö.+i 2396

ö.+e 2584

ö.+de 1919

ö.+dense 1227,2973/2974

ö.+le 1852

öldürtdür- : öldürtmek

ö.-üb 1956

öldürülme: öldürülme:

ö.+sine 1999

ölke : ülke

ö.+sine 615,2070

ö.+sinde 611,618

ö.+lerine 2067/2068

ölmek : ölmek 1187

ö.+dense 1024/1025

ölü : ölü

- ö.+lerin 859
- ölüm : ölüm
- ö.değigiəsi 2469
- ö.ħeberi 1412,2395
- ö.-itim dünyası 1184
- ö.+ü 2006
- ö.+e 967,2454
- ö.+den 107,1791
- ö.+ünü 2001
- ö.+üne 1958
- ö.+ünden 997
- ömür (◀a:ömr): ömür,hayat
- ö.sür- 1574
- ö.+ümün 1184/1185
- ö.+üme 2827
- ö.+ü 1807
- ö.+ünün 2747
- ö.+ünü 2671
- ö.+lerinin 1666
- ömürlük (◀a:ömr+lük): bir ömür boyu 2771/2772
- ört- : örtmek
- ö.-ür 1354
- ö.-meden 2040
- ö.-erdi 2037
- örtül- : örtülmek
- ö.-ürmüş 1502
- ö.-müşdü 878
- öt- : geçmek

- ö.-ür 810,1335,1605,2980
ö.-üb 80
ö.-ende 1695
ö.-dükce 2740/2741
ötür- : geçirmek
ö.-ür 277,2358
ö.-ürler 2306
ö.-er 771
ö.-düm 2238
öylü : evli,evi olan 358
öyren- : öğrenmek
ö.-ir 480,3009
ö.-em 478
öyrenmek : öğrenmek 2354
öyret- : öğretmek
ö.-irmiş 764,1693/1694
öyün- : öğünmek
ö.-ür 190
öz : öz,kendi 92,108,299,301,380,485,512,594,651,
756,764,773,882,882,923,923,1004,1006,1014,
1019,1173,1186,1216,1225,1288,1294,1305,1328,
1372,1377,1436,1489,1491,1503,1516,1522,1706,
1713,1716,1731,1884,1885,2028,2067,2145,2150,
2150,2150,2153,2234,2296,2379,2411,2496,2582,2
2601,2619,2621,2680,2774,2784,2849/2950,2863,
2884,2899,2906,2946,2966,2982,3001
ö.-özüne 696,779,1483
ö.+~~ümü~~ 2240,2816

ö.+ümle 1882

ö.+ünle 1577

ö.+ü 311,707,887,928,981,1334,1341,1376,1589,1596,
2331,2446,2489

ö.+ünün 2214,2374,2706

ö.+ünü 178,181,320,398,529,745,985,1096,1142,1169,
1307,1318,1333/1334,1343,1463,1603,1705,1792,
1876,1918,1959,2280,2294,2396,2397,2462,2584,
2791,2847,2912/2913,2919

ö.+üne 50,696,779,1483,1684,1687,1762,1985,2351,
2834,2956,2999

ö.+ünde 1930,2994

ö.+ünden 56

ö.+ümüz 792

ö.+leri 1129

ö.+lerini 1891,2910

ö.+lerine 1097,1655

özge : başka 229,229,843,1744,2151,2482

P

padşah (<f.pādşāh): padişah, hükümdar 613,617,621,622/623,

624,625,629,637,651,666,1396,2047,2051,2054,

2065,2079,2091,2103,2998

p.+ın 609,612,2048/2049,2054

p.+a 614,2050

p.+ı 1074

p.+larına 651

- p.+lar 612
p.+lardan 610
pak (<f.pāk): pak, temiz
p.vicdanlı 2491
paltar : elbise, libas
p.teṣti 85
p.yuy- "çamaşır yıkamak" 79
p.+ı 944
p.+ını 661
para (<f.pāre): parça
p.+sını 1060
parça (<f.pārçe): parça 112,120,260,558,1328
p.-parça 112,120
p.+sı 1380,2524
pardağlan- (<f.pardāht+lan-): parlamak
p.-anda 2809
partla- : patlamak, parçalanmak
p.-yır 1524
p.-sın 2060
pay : pay, hisse 1677,2820
payız (<f.pāyīz): sonbahar, güz
p.gülleri 2615
pehlevan (<f.pehlevān): pehlivan, güreşçi 608,619,639,
646,650,655,658,661,663,666,667
p.kimi 11
p.+ın 642,643,654,665
p.+a 657
p.+ımız 648

p.+ını 652

p.+larım 616

p.+larını 614/615,638/639

p.+lar 611

p.+ların 618/619,626/627,645

p.+larla 632

penah (<f.penāh): sığınma,sığınacak yer

p.yeri 2956

p.apar- 1018

p.getir- 48,163,1357

pencere (f.pencere): pencere

p.+nin 1864

Peri (k.a.): Peri 711

P.+nin 757

P.+ni 714,726,730,755,758

perişan (<f.perīşān): perişan,dağınık 2652

Pernaz (k.a.): Pernaz 2138,2141,2152,2163,2166,2177,2189

P.+ın 2146,2148,2165

P.+ı 2186

P.+a 2152

Pervane (k.a.): Pervane

P.imiş 1877

Pervane (y.a.): Pervane

P.gölü 1855

peşe (f.pīşe): san'at,meslek 2626

p.+sini 764

p.+sinden 800

p.+lerinden 764/765

peşman (<f.peşīmān): pişman,nâdim 1874,1907,2231/2232

p.ol- 1348,2850,2988/2989

peyda (<f.peydā): meydanda,açıkta

p.ol- "meydana çıkmak" 1148

Peye (y.a.):Peye

P.deresi 1301

peyman (<f.peymān): yemin,and 1516,2371,2687

peyser : ense,başın arka tarafı

p.+ine 913

pıçıl-da- : fısıldamak,yavaş sesle söylemek

p.-dı 2270

pıçıl-tı : fısıltı

p.-larını 2281

pilte (<f.fetīle): fitil

p.+si 1597

p.+lerim 1594

Pirim (k.a.): Pirim 1068,1083,1476,1480,1481/1482,1484,

1615,1618/1619,1623

P.+in 1613/1614

P.+i 1612

pis(<f.pīs): pis 2900

piyada (<f.piyāde): yaya 96,876

piyale (<f.piyāle): kadeh,bardak 369,378,414,418

p.+ni 385,385,413,414

p.+ye 379/380

p.+deki 399

p.+si 377

p.+sini 380

Polad (y.a.): Polad

P.kendi 297

pöhre : fidan, ağacın dibinden göz veren dal 810

p.+sini 807

pöhreli : kök kenarında fidanları olan 778

pus- : gizlice gözlemek

p.-ur 2465

pusğu : pusu

p.ğur- 1305

p.+da 94,2468,2475,2491

pünhan (<f.pinhān): gizli 2620

püskür- : püskürmek

p.-ür 2561

R

rahat (<a.rāḥat): rahat, tasasız 1197

r.nefes al- 2260

rahatlıg (<a.rāḥat+lıg): rahatlık 2699

r.ver- 2460

rast (<f.rāst): doğru, düz

r.gel- "tesadüf etmek, rastlamak" 657,687,1241,1

1420,1541,2838

rayiheli (<a.rāyiḥa+lı): kokulu 2797

rayon (<fr.rayon): bir arazinin coğrafi ve iktisâdi birlik

içinde bulunan kısmı

r.+unun 534,1455,1932,2420

r.+unda 1899,2363

razı (<a.rāzī): razı,rıza gösteren 2831

r.imişler 765

r.ol- 575,584,794,1509,1677,2544,2786

r.+yam 636

razılaş- (<a.rāzī+laş-): razılaşmak,anlaşmak

r.-ır 1134,1437,1441,2438,2648

r.-ib 733,2979

r.-mır 347

razılığ (<a.rāzī+lığ): razılık,rıza gösterme

r.ver- 816,1763,2902,2946

r.+ı 1482

redd (<a.redd): red,kabul etmeme

r.cavabı 160,577,2377

r.ët- 1911

rehm (<a.rahm): acıma,esirgeme,koruma

r.ët- 2827

r.+iniz 2753

remdar (<a.remil+f.dār): falcı 2118

reml (<a.remil): remil,fal

r.at- 2080,2082,2105,2107

remmalığ (<a.remmāl-lığ): falcılık

r.+ı 2077

remz (<a.remz): işâret

r.+ı 1809

rencberlik (<f.rencber+lik): çiftçilik

r.ët- 140

reng (<f.reng): renk

r.+ı 1121

r.+e 1409,2583
r.+de 2197,2594,2852
r.+dedir 2663
r.+in 2084,2925
r.+i 2816
r.+i ğaç- 2074
r.+i saral- 2082
r.+inde 2276
r.+inden 2819
r.+lerde 1936

rengareng (<f.reng+ā+reng): renkli 1104
rengbereng (<f.reng+be+reng): rengârenk,renkli 557
rengli (<f.reng+li): renkli 483,488,2782
revayet (<a.rivāyet): rivayet,söylenti
r.ēle- 2783
r.ēt- 1416,2963
r.+e 521,1457,1551,2018,2420
rica (<a.recā'): rica,istek,dilek,niyaz
r.ēt- 2564
ruh (<a.rūḥ): ruh,cân,nefes
r.+larıdır 858

S

saat (<a.sā'at): saat 1259,1776,2009,2826
sabah (<a.ṣabāḥ): sabah 157,843,2252
s.+a 1874
s.+dan 636

sac : sac,yassı demir ürünü,sacdan yapılmış olan

s.as- 539,890

s.+ın 892,897

s.+ı 916

saç : saç

s.+ı (y.h.) 440

s.+ı 425

s.+ları 1464,1466,1467

s.+larının 1465,1639

s.+larını 1749

saç- : saçmak,yaymak

s.-ır 242,1113

s.-an 1116,1557,2631

saçlı : saçlı 1575

S.ğaya "bir kaya" 419,443

sade (<f.sāde): sade,basit,gösterişsiz 1908,2814

sadığ (<a.şādīk): sadık,sadâkatli,içten bağlılığı olan

s.ğal- 1517,2372,2548

saf (<a.şāf): saf,temiz 1962,2262,2788,2906

sağ : sağ taraf; sağ,hayatta olan 398,408

s.-salamat 234

s.ğal- 1061

s.ol- 1164,2063,2093

s.+a 1870/1871

s.+dan 355,356,745,746

sağal- : iyileşmek

s.-ıb 2720

s.-malıdır 1365

s.-maz 1364

sağlık : sağlık

s.+ımda 1186

sağollaş- : vedalaşmak,sağlıcakla bırakmak

s.-ib 1386

sahne (←a.sāḥa): saha,alan

s.+sinde 554

sahib (←a.şāhib): sahip,malik

s.ol- 2599

s.+i 479,431,2664,2746

sahil (←a.sāhil): sahil; deniz,nehir,göl kenarı

s.+e 1345,1871,2190/2191,2203

s.+de 1873

s.+ini 1349

s.+ine 1978,2472,2474,2490

s.+inde 535(536,1966,2206,2859

s.+lerinde 2855/2856

sahla- : saklamak,muhafaza etmek; önünü kesmek

s.-yır 2697,2996

s.-yırlar 2211

s.-dı 1720

s.-dılar 1665

s.! 1439,2094

s.-ya bil- 178,200,1307

s.-dığı 2656

s.-mazmıslar 476

sahlamağ : saklamak; hizmetçi tutmak

s.üçün 1436

s.+la 485

sakin (<a.sākin): sakin; bir yerde oturan

s.+leri 1279/1280,2267,2297,2303/2304

sakitleş- (<a.sākit+leş-): sakinleşmek, öfkesi geçmek, yatışmak

s.-ermiş 2968/2969

sakitleşdirmek (<a.sākit+leşdirmek): sakinleştirmek, yatıştırmak

s.iste- 912

sal :

s.ğaya 275,278,279,285,289

sal- : salmak, bırakmak; indirmek; yollamak

s.-ır 44,51,674,703,1155,1337,1684,1785,2188,
2824,2832

s.-ırlar 1361,2614

s.-mişem 229,2243

s.-miş 1520,2518

s.-dı 226,1738

s.-dılar 274,866/867

s.-sın 1036

s.-ın 269

s.-ağ 648

s.-ıb 2254,2262,2814

s.-arağ 2306

s.-an 35,897,982

s.-ırsa 1987

s.-armış 1632

s.-ma! 348

salamat (<a.selāmet): selamet, kurtulma 235

s.ğal- 40,837

s.+dı (bil.) 1588/1589

saldır- : saldırmak, attırmak

s.-ır 1913,2066,2096

salın- : salınmak, salı verilmek

s.-dı 2259

s.-an 2718

salmağ : salmak, düşürmek 2500

Salsal (k.a.): Salsal 2047,2056,2070,2096,2101,2104

S.ise 2128/2129

S.+ın 2070,2073,2075,2097,2099

S.+ı 2059,2088

samıbağı : boyundurğun ağaç çivilerini birbirine bağla-
yan ip 1887,1888

san : sayı, miktar, adet

s.+ı 2071,2072

san- : sanmak, zannetmek

s.-aram 2816

sanc- : saplamak

s.-ır 1411,2582

sancıl- : saplanmak

s.-ır 10

s.-mış 398

s.-dı 1969

sanki : sanki, öyle ki, gûya 1347,1502,2260,2265,2276,
2291,2866,3012

sanlı (<f.san+lı): sanlı, ünlü 326

sapla- : saplamak

s.-yır 1802

saral- : sararmak

s.-ır 802,2082

s.-dı 2085

s.-ib 2615

saray (<f.sarāy): saray

s.+ıma 2176

s.+ımda 259

s.+ı 1901

s.+ını 1930

s.+ına 1914,2178/2179,3001

sarı : sarı;yönünde

s.reng 1121,2782

S.yalı 1199

s.+dan 1811

sarı- : sarmak

s.-yır 400

Sarıçala (y.a.): Sarıçala 729

S.+da 735

Sarısu (y.a.): Sarısu

S.+da 20

sarış- : sarılmak

s.-ırlar 1793

sarmaş- : sarılmak,bir birine sarılmak,kucaklamak

s.-dılar 949

s.-arağ 1525

sarmaşığ : sarmaşık

- s.kimi 1792
s.+a 2892
sarsıl- : sarsılmak,hüsrana uğramak
s.-ır 1469
sarsıt- : sarsmak,üzmek,hüsrana uğratmak
s.-ır 989
sat- : satmak
s.-dım 493
s.! 423
sataş- : değmek,rast gelmek
s.-ır 1514
say : sayı
s.+dadır 2662
s.+ı-hesabı 1757/1758
s.+ını 751
saysız : sayısız
s.-hesabsız 1289
sazağ : çok soğuk,şiddetli soğuk 2598
seadet (<a.sa'âdet): saâdet,mutluluk 2745
sebeb (<a.sebeb): sebep
s.ol- 1958
s.+den 475/476,2023,2516
s.+ini 479,1105,2354,2437,2446,2484
sebebsiz (<a.sebeb+siz): sebebsiz,hiç yoktan 727
seç- : seçmek
s.-ib 2320,2374,2663
s.-mişdi 2627
s.-mişdiler 1655

seçmek : seçmek

s.+i 1114

s.+e 2677

seda (<a.şadā): sedâ,ün,ses 1031,2292

s.+sı 1699

sedaret (<a.şadāret): başta bulunma,öne geçme,reislik

s.+imi 2817/2818,2830

s.+i 1759

s.+ini 48/49

s.+ine 2846

sefalet (<a.sefālet): sefillik,yoksulluk 2751

sefalı (<a.şafā+lı): eğlenceli 394

sefer (<a.sefer): savaş,savaşa gitme

s.zamanı 1578

s.+e 2547,2974

sehavet (<a.sahāvet): cömertlek,eli açıklık

s.+ini 2818

seheng : güğüm,su taşıma kabı

s.+i (y.h.) 154,1334,1344

s.+inin 1359

s.+ini 1340,2261

seher (<a.seher): seher; tan yeri ağarmadan biraz önceki

vakit 121/122,126,195,700,928,935,1419,1742,

1875,2257,2392,2393,2430,2504,2602

s.+in 876

s.+e 2608,2649

s.+i gün 623,663

sehr (<a.sihr): sihir,büyü

- s.duası 2121
s.+ine 2089
sehra (<a.şahrā): sahra,kır,ova,çöl
s.+ya 1540/1541
sehrkar (<a.sihr+f.kār): büyücü,sihirbaz
s.+am 2119
şehirli (<a.sihr+li): sihirli,büyülü 2539
sekdir- : dolandırtmak
s.-di 1718
sekil : binek hayvanlarında oturulacak yer
s.+e 349
seksen- : irkilmek,ürkmek
s.-di 949
şel (<a.seyl): sel
s.+in 2267/2268
s.+i 1851
semt (<a.semt): semt,araf,cihet,yön
s.al- "yönelmek" 2263
s.+e 918,1565,1717
sen : sen (II.teklik şahıs zamiri) 173,231,245,334,
381,409,601,616,741,807,884,884,903,1052,1339,
1424,1591,1596,1907,1943,1988,2089,2118,2359,
2427,2432,2448,2451,2509,2557,2587,2637,2664,
2675,2686,2692
s.+in 211,629,631,1034,1036,1055,1531,1533,1912,
2237,2241,2384,2660,2676,2925
s.+i 82,343,344,1394
s.+e 1108,1200,1202,1425,1439,1544,2110,2483,2817

- s.+den 1783
s.+le 2057
Sen'an (y.a.): Sen'an 888
S.dağı 841
sened (<a.sened): iş,meslek
s.+i 2537
s.+inden 2626
sep- : serpmek
s.-ir 399
ser- : sermek
s.-ir 892
s.-dim 849
sergüzeşt (<f.sergüzeşt): serüven,birinin başından gelip
geçen şey
s.+i 405
serhed (<f.serhadd): serhat,hudut,sınır
s.+de 2070
serin : serin 1044,1329,1499,1767,2224,2259
serkerde (<f.serkerde): başkan,elebaşı 1051
s.+nin 1057
serv (<f.serv): servi,selvi
s.+lerde 1089
servet (<a.servet): servet,mal mülk
s.sahibi 2746
s.+ini 1054
ses : ses 118,541,868,1162,1587
s.sorağ 1742
s.düş- "duyulmak" 2894

s.sal- "duyulmak" 1785

s.ver- "seslenmek" 1646

s.+e 215

s.+e düş- "duyulmak" 2606/2607

s.+den 876

s.+le 2644

s.+i 114,216,280,843,871,1700,2157,2532,2592

s.+idir 1588

s.+ini 211,854,882,1088/1089,1251,1704,1786,1789,
2755

s.+ine 1646

s.+inde 2534

s.+leri 284,1644,1668

seslen- : seslenmek

s.-en 547

sessiz : sessiz 1272

sev- : sevmek

s.-ir 301,522,971,1601,1601,1912,2371,2459

s.-er 1659

s.-ib 2802

s.-en 365,1663,1950

s.-diyi 583,817,1096,2374,2707,2738,2948

s.-diyini 714,2651

s.-irmiş 574,1087,1459,1856,1908,1989,2687,2970/
2971

s.-irdi 139,1004/1005,2496,2601/2602,2897/2898,
2971

s.-irdiler 561

s.-mirsen 2655

Sevan (y.a.): Sevan

S.gözü 2975

sevda (<f.sevdā): sevda, aşk, sevgi

s.+nın 2907

s.+ya 2543/2544

s.+dan 63

şevdalı (<f.sevdā+lı): şevdalı, âşık 2847

şevgi : sevgi 990

s.+min 1108

s.+si 2606

şevgili : sevgili, sevilen

s.+ye 1607

s.+min 2590

s.+si 382, 1237, 1744, 2248, 2571, 2619, 2715, 2717, 2770,
2793, 2801, 2861, 2877

s.+si işe 2013

s.+sinin 215/216, 346, 1277, 1741, 1766, 1775, 1777,
2293, 2498, 2712/2713, 2723/2724, 2779/2780, 2848,
2866/2867, 2985

s.+sinni (i.h.) 2725

s.+sini 973, 982/983, 987, 1992, 2008, 2621, 2668/2669,
2760, 2762, 2766, 2883

s.+sine 411, 1792, 2703, 2704, 2901/2902

s.+sinden 2263, 2698, 2755/2756

s.+lerini 2750

s.+ler 162, 177, 556, 1763, 2688

s.+leri 1602

- sevil- : sevilmek
s.-erdiler 1659
- sevimli : sevimli 1561
- sevin- : sevinmek
s.-ir 195,2002,2636
s.-e-sevine 162,985
s.-ib 2493
s.-irdi 1886
- sevinc : sevinç 2442,2950
s.+i 2949/2950
- sevincek : sevine sevine,sevinçle 2506,2680/2681
s.ol- 2039
- seviş- : sevişmek,karşılıklı sevmek
s.-irler 2440
s.-ibler 952
s.-mesinden 1996
- sevmek : sevmek
s.+e 2511,2903/2904
- seyr (<a.seyr): seyir;gezinti
s.et- 2904,2918
s.+e çık- "gezintiye çıkmak" 1637
- seyirt- : dört nala sürmek
s.-en 1714
- seyrel- : seyrelmek,azalmak
s.-ib 1832
- sığ- : sığmak
s.-mır 990,2950
s.-mazdı 2048

- sığın- : sığınmak
s.-ır 47
s.-dı 2920
s.-acağı 1018
s.-acağı için 163
- sığırdır- : yakıştırmak
s.-ıb 428
- sık : sık 1299
- sık- : sıkmak
s.-ır 643,655,1174
s.-dığı 646
- sıkıl- : sıkılmak
s.-sa 2253
- sıkıştır- : sıkıştırmak
s.-ır 43/44
- sıldırım : dik ve yüksek,yalçın,sarp 96,192,196,1567,
2045/2046
- sın- : kırmak,parçalamak
s.-ır 2681
s.-ar 2665
- sınağ : imtihan,deneme
s.+dan çık- "denenmek" 1092
s.+dan çıkar- "denemek" 31
- sındır- : kırmak,bozmak
s.-anlar 271
- sınığ : kırık
s.+ın 1306
- sıra : sıra

- s.+dan 1826
- sızla- : sızlamak
- s.-yır 2957
- sicim : sicim
- s.+i 1252
- s.+le 1242
- sidğ (<a.şıdğ): doğruluk,yürek temizliği 2902
- silah (<a.silāh): silah 1428
- silahlan- (<a.silāh+lan-): silahlanmak
- s.-miş (s.f.) 1289
- silkelen- : silkelenmek
- s.-ir 831
- silmek : silmek
- s.+e 2934
- sine (<f.sīne): sine,bağır,yürek
- s.+mi 408
- s.+mde 805
- s.+si 25,459,992
- s.+sini 49,399/400
- s.+sine 756,1173/1174,1525,1969,2582
- s.+sinde 878,989
- s.+sinden 312,313
- sini (<f.sīnī): sini,büyük tepsi
- s.+ye 685
- siper (<f.siper): siper,koruyucu engel
- s.ol- 56/57
- s.+e 40
- s.+ler 45

sir(r) (<a.sırr): sır,gizli tutulan şey

s.+i 1868,2033,2657

s.+den 935

s.+ler 1777/1778

sirdaş (<a.sırr+t.daş): sirdaş,sır saklayan

s.+ı 1091

sirli (<a.sırr+lı): gizli,esrarlı 1103

siyah (<f.siyāh): siyah,kara

s.zenen 927,959

siyezen (ya.): siyezen,bir tepe 960

siyir- : sıyırmak

s.-ib 745,799

siz : siz (II.çokluk şahıs zamiri)

s.+in 189,226,2828

s.+inle 513,2645

s.+i 2639

sol : sol

s.sahili 2858

s.+a 1871

s.+dan 355,355,746,746

sol- : solmak

s.-ur 1808,2615

s.-duğca 2728

s.-mur 2987

s.-maz 2962,2995

Soltan (k.a.): Soltan 714,721,725,730,735,737/738,741,743,

744,754,756

S.+ı 751,758

S.+a 752/753

Soltanbud (y.a.): Soltanbud, bir dağ 710

son : son, nihayet 60, 383, 1185, 1298, 1972, 2268, 2756,
2918

s.+a 702

s.+una 1665

s.+unda 883/884

sona : suna, erkek ördek; güzel kız

s.+m 2289

s.+sı 2288

s.+lar 240, 360

s.+ları 238

sonra : sonra 10, 83, 110, 157, 166, 342, 364, 489, 491, 505,
585, 644, 771, 792/793, 997, 1046, 1082, 1097/1098, 1123,
1125, 1141, 1173, 1188, 1301, 1392, 1553, 1605, 1640,
1665, 1802, 1808, 1819, 1824, 1847, 1861, 1952, 1998,
2034, 2036, 2065, 2067, 2069, 2107, 2112/2113, 2116,
2131, 2155, 2238, 2251, 2327, 2349, 2357, 2389, 2436,
2506, 2510, 2566, 2581, 2588, 2629, 2640, 2646, 2660,
2666, 2667, 2675, 2678, 2682, 2716, 2820, 2822, 2872,
2874, 2881, 2982, 2984, 3015, 3020

s.+dan 2244

s.+sından 409/410

s.+lar 1360, 2334

sonuncu : sonuncu, en sondaki 1045/1046

sorag : arama, sorma, soruşup öğrenme; haber

s.+la 851

s.+ı 1983

- s.+ını 1733,1742
- soruş- : sormak
- s.-ur 225,483,1105,1382,1590,2083,2113,2636
- s.-urlar 2924
- s.-du 1723/1724
- s.-ub 481
- s.-anlara 836
- soy- : soymak
- s.-salar 1784
- s.-ub 1177,1162
- soyuğ : soğuk 969,1001
- soyuganlı : soğukkanlı 2598
- soyun- : soyunmak
- s.-ub 241
- söhbət (<a.şöhbət): sohbet,söyleşme,konuşma 1192
- s.ət- 156,830,1098,1866/1867,2251,2640
- s.+den 1082
- s.+i 1041
- s.+ler 1067
- sön- : sönmek
- s.-medi 1823
- s.-meyen 2568
- söndürmek : söndürmek
- s.üçün 1311
- söyke- : dayamak
- s.-yib 1616
- söyken- : dayanmak
- s.-ir 2922

- s.-ib 1216/1217
s.-en 2807
söyle- : söylemek
s.-yir 405,635,2652
s.-yirler 1506,2205
söylemek : söylemek
s.üçün 2379
söylen- : söylenmek,konuşulmak
s.-enlere göre 1900
söylenil- : söylenilmek
s.-ir 2200/2201
söylenmek : söylenmek,konuşulmak
s.+e 1479
söyüd : söğüt
s.ağacı 1751
söz : söz 352,428,1579,2488
s.-söhbət 1067,1192
s.aç- 2609
s.düş- 190
s.ver- 1483,1517,1578,2834,3020
s.+ün 2109
s.+ü 1057,2155,2161
s.+e 706,953
s.+den 2065
s.+üm 272
s.+ümü 2565
s.+ünün 2412
s.+ünü 613,2967

s.+üne 1451,2378

s.+ünde 2534

s.+lerini 2986

s.+lerine 2541,2968

s.+lerinden 1112,2002

s.+ler 2059,2152

s.+leri 320

s.+lerden 505

sözleş- : sözleşmek

s.-erek 527

sözlü : sözlü,söyleyecek sözü olan 459

su : su 147,382,384,773,776,777,781,787,790,1155,
1166,1247,1293,1330,1333,1340,1342,1347,1356,
1503,1513,1513,1570,1584,1591,1593,1621,1811,
1825,1841,2011,2038,2042,2128,2131,2169,2172,
2183,2198,2218,2261,2284,2328,2332,2456

s.ile 380

s.üçün 1820

s.iç- 1312,1312,1512,1546,2227,2332

s.+yun 784,1357,2071,2164,2189,2239,2331

s.+yu 399,796,798,1500,1821,2033,2036,2040,2170,
2318,2329,2333,2334

s.+ya 173,380,1338,1343,1582,1622,1891,2011,2240,
2415,2708

s.+da 244,1877,2228

s.+dan 792,1350,2227,2357

s.+yu 940,941,1499,1815,1851,2124,2168,2173,2197,
2198,2216,2224,2295,2303,2352

- s.+yunun 2353
s.+yunu 1122,2350
s.+yundan 1627,1767,1979
s.+ları 2262
s.+larına 1669
s.+larından 2298
s.+ların (i.h.) 1961,2142,2249
- sula- : sulamak
s.-yılmış 1329
s.-yıl 2237/2238
- sulu : sulu,suyu bol olan 2321
- susa- : susamak
s.-mişdi 2223
- susuz : susuz,suyu olmayan 780,930,1335,1540,1647,2188
s.+dur 1337
- susuzluğ : susuzluk,kurak 1154
s.imiş 1325
s.+dan 1812,2356
- suvarıl- : sulanmak
s.-ib 1081
- sübh (<a.şubh): sabah,sabah vakti 584
- sübut (<a.gübüt): gerçekleşme
s.ële- "gerçekleştirmek" 191
s.+a yetir- "göstermek" 49
- süd : süt
s.kimi 879
- süfre (<a.süfre): sofrası
s.+ye 640,892

- sür- : sürmek
s.-müş 1574
s.-dü 432
s.-mür 2950/2951
- sürü : sürü 692,1951,2221,2226
s.+nü 1955,2237
s.+ye 2203
s.+sü 708,1025/1026,1031/1032
s.+sünü 1006,1007,1442,2221
s.+süne 1217
s.+süyle 1229
s.+leri 1027/1028
s.+lerini 1552
- sürün- : sürünmek
s.-ürdü 878
s.+e-sürüne 948
- süz- : süzmek,gözden geçirmek
s.-üb 10,312
s.-ürdü 1974

Ş

- şad (<f.şād): sevinçli,memnun
ş.-hürrem 11
- şadlan- (<f.şād+lan-):sevinmek,memnun olmak
ş.-ır 2877
- şaggala- : iki parçaya ayırmak,ikiye bölmek
ş.-yacam 825

şah (<f.şāh): şah,padişah 1306,1307,1372,1377,1981,1984,
1995,1999,2001,2012,2093,2112,2159,2175,3005,
3007,3010

Ş.dağı 1369,1370,1372,1414

Ş.ğoşunu 1294

Ş.sarayı 2178

Ş.+ın 220,1042,1071,1077,1301,1315,1375,1982,1998,
2005,2165,2172,2173,3015,3018

Ş.+ı 1314,3021

Ş.+a 3019

Ş.+dan 1310

Ş.+ı 1286,1295,1660,2158

Ş.+ının 1287,1290,1316

Ş.+ına 1307

Ş.+ınız 2171

şah : atın arka ayakları üstünde kalkıp durması

Ş.+e ğalḥ- 1582,1846

Şahbaz (y.a.): Şahbaz

Ş.yaylağı 1932

Şahbulag (y.a.): Şahbulag 2219

Ş.+ı (y.h.) 2241,2245

Ş.+da 2237

şahı- : şakımak

Ş.-yırdı 111/112

şahid (<a.şāhid): şahit,tanık

Ş.ol- 1052

Ş.+ı 84,1277,1370/1371,2492

şahmar (<f.şāh+mār): zehirli ve iri bir yılan cinsi

- ş.ilan 2990,2991
ş.kişi 188
Şahmar (k.a.): Şahmar 2138,2146,2181,2186
Ş.idi 2148
Ş.tın 2190
şahta : çok soğuk 2598
şaker (<a.şāker): adet haline getirilmiş,sık sık tekrar-
lanan 508
ş.+im 2825
Şamahı (y.a.): Şamahı
Ş.+ya 92
şanlı (<a.şān+lı): şanlı,şöhretli
ş.-şöhretli 1981
Şatırlı (y.a.): Şatırlı
Ş.+dan 2317/2318
şefa (<a.şifā'): şifa,hastalıktan kurtulma
ş.ğaynağları 1628
ş.tap- 1351,2171
ş.ver- 1368
ş.+nı 1366
şefeg (<a.şafak): şafak,güneş doğmadan önceki alacalık
ş.+i 293
ş.+leri 2607
ş.+lerine 2808
şeffaf (<a.şeffāf): şeffaf,saydam 2224,2262
şeh : çiğ,kırağı
ş.dumanı 2286
ş.düş- 2675

- şehir (<a.şehr): şehir,kent 1387
ş.+in 2742
ş.+i (y.h.) 2111,2125,2128
ş.+inin 2045
- şehli : çigli 2624,2679
- şehri-zerrin (y.a.): Şehr-i zerrin
ş.şehri 2045
ş.+e 2100
- şehs (<a.şahş): şahıs,kişi 2353
- şehsiz : çigşiz
ş.ğal- 2676
ş.+dir 2680
- Şeki (y.a.): Şeki
Ş.+nin 2209
- şekil (<a.şekl): şekil,biçim
ş.+e 348
ş.+i 1937,1963
ş.+ini 1948,1953
- Şemkirçay (y.a.): Şemkirçay 169
- Şemsinur (k.a.): Şemsinur
Ş.+u 1462
Ş.+a 1459
- şen (<f.şen): şen,neş'eli 2299,2742
- şe'n (<a.şān): şan,şöhret
ş.+ine 427/428
- şerikli (<a.şerik+li): ortaklı
ş.mal 1679
- Şeşen (k.a.): Şeşen 2857,2863,2869,2881

Ş.+in 2874,2876

Ş.+i 2878

Ş.+le 2880

Şeşenbülbül : Şeşenbülbül çiçeği

Ş.çiçeği 2854,2887

şert (<a.şart): şart,yemin

ş.ğoy- 728

ş.kes- 1438

ş.+i 2546

ş.+le 2180

ş.+i+le 1441

şey (<a.şey'): şey,nesne 258,1386

ş.+dir 1188

ş.+in 902

ş.+i 1197,1676

ş.+e 412

ş.+den 2496

ş.+ler 1370,1494

ş.+lerin 1370

ş.+leri 2120

ş.+lerden 2861

şeyda (<f.şeydā): şeyda,çılgın,aşktan aklını kaybetmiş

ş.bülbül 2837,2839,2842,2845,2850

şığı- : çakmak; üzerine atılmak

ş.-yılıb 384,1583

şırıltı : şırıltı

ş.+sına 784

şiddetlen- (<a.şiddet+lən-): şiddetlenmek

- ş.-ir 70
- şikest (<f.şikest): kırılmış,yenilmiş 2503
- ş.ët- 2772
- Şimşat (y.a.): Şimşat
- Ş.camaatı 1852
- Ş.+ın 1811
- Ş.+da 1844
- Şimşatlı : Şimşat şehrinden olan
- Ş.+lar 1817
- şir (<f.şir): arslan
- ş.ürekli 865
- ş.ğalh- 1118
- şire (<f.şire): sıra,usâre,öz
- ş.+sini 2826
- ş.+nizden 2827/2828
- şirin (<f.şirin): şirin,sevimli,hoş 141,460,596,830,1098,
1188,2824
- ş.-şirin 830
- şiş : şiş,kabarık 1656
- şiven (<f.şiven): matem,yas; sızlanma
- ş.ët- 2413
- ş.+tine 916
- şöhret (<a.şöhret): şöhret,ün,ad yapma
- ş.davaları 1019
- ş.davası 1029
- ş.ğazan- 1492
- ş.tap- 1490
- şöhretli (<a.şöhret+li): şöhretli,ünlü,ün kazanmış 1981

şövkətli (<a.şevket+li): büyük,azametli 1906

şö'le (<a.şu'le): alev,ateş

ş.saç- 1116,2631

şühelendir- (<a.şübhe+lendir-): şüphelendirmek

ş.-ir 2577

şümal : yeni filizlenmeye başlayan dal 2835

şümşad (<f.şimşād): şimşir ağacı

ş.barmağlar "şimşir ağacı gibi uzun,ince ve zarif parmaklar" 2495

T

tab (<f.tāb): güç,kuvvet,tākāt

t.getire bil- 2535

tabelik (<a.tābi'+lik): boyun eğme,emir altında kalma

t.+ime 617

tablaş- (<f.tāb+laş-): istemek,istekte bulunmak

t.-miş 333

tac (<a.tāc): taç 1639

t.+ı 2813

tağet (<a.tākat): tākāt,hal,mecal,güç,kuvvet 212,341

t.+den düş- 203

t.+i 1097

tahıl : tahıl

t.biçini 451

tala : orman içinde ağaçsız,boş saha

t.+ya 1316

t.+da 1319

tala- : çalmak,talan etmek

t.-yırlar 1461/1462

talan : talan,yağma,çapul

t.+ı 1290

tale (<a.ṭāli‘): talih,kısmet,kader

t.+yini 381

tamah (<a.ṭama‘): tamah,aç gözlülük 1427

t.+ı 1674

tamam (<a.tamām): tamam,eksiksiz 203,560,562/563,1439,

1443,1444,2076,2218,2626,2982

t.+i+le 2720,2883/2884

tamaşa (<f.temāṣā): temaşa,seyir,gezi

t.ēt- 243,599,630,2207,2603,2632,2865,2865/2866,
2870

t.+ya dayan- 1708

tanı- : tanımak

t.-yır 2008,2213/2214,2680

t.-yırlar 245

t.-mış 1494

t.-yıb 2578

t.-yan 344

t.-yırdı 2225

t.-mır 1121

t.-madığı 1728

tanın- : tanınmak,ün salmak

t.-an 2529

t.-mış (s.f.) 2435

tanış : bir birini tanıyan,daha önceden tanışmıŝ olan

- t.ol- 1392
- tanıtmağ : tanıtmaq
- t.iste- 1169
- Tanrı : Tanrı, Allâh 689
- tap- : bulmaq, elde etmək
- t.-ır 1351, 1389, 2673, 2679, 3023
- t.-ırlar 796, 1315, 1861/1862, 1999
- t.-ar 2171
- t.-mışam 2639
- t.-mış 2635
- t.-dı 2162
- t.-dığ 790, 838, 886
- t.-dınız mı 836
- t.-a bil- 619/620, 798, 987, 1151, 1280, 2576, 2669,
2791
- t.-ıb 198, 260, 1167, 1997, 2665
- t.-dığı kimi 1490
- t.-mır 777, 777, 2347, 2773, 2956
- t.-mayacağ 1748
- t.-masan 2758
- t.-mırmış 773/774
- tapıl- : bulunmaq
- t.-mır 1646, 2025
- tapşır- : iş buyurmaq, havâle etmək
- t.-ır 585, 1014, 2182
- t.-ıb 775, 1401
- t.-mışdı 883
- tapşırığ : buyurulmuş, emredilmiş iş

- t.+a emel  t- "emri yerine getirmek" 2184
- tarmar (<f.tür+m r): karmakarışık,dağınık,perişan
t. t- 2264
- tavan : tavan
t.+ına 1954
- tay : beraber,eş,benzer 2185
t.-tuş 1503
t.-tuşun 2610
t.+ı-beraberi 713,2733/2734
t.+ları 2189
- tayfa (<a.t 'ife): kavim,kabile
t.başçısı 711,750
t.+nın 726,736,743
t.+ya 733
t.+lar 1552,2022
t.+ların 1302
- tebiet (<a.t b 'at): tabiat,yaradılış,huy 1838
- tebi ((<a.t b 'i): tabii,normal 1938,1953,2330
- tedar k (<a.ted r k): tedarik,hazırlama
t.+  17,1419
- tedbir (<a.tedb r): tedbir; çare,yol
t.g r l- 99
t.t k- 1817
t.+in 2114/2115
- tedbirli (<a.tedb r+li): tedbirli,hazırlıklı 2893
- teecc b (<a.ta'accüb): şaşakalma,şaşma
t. t- 706,2135
t.+den 2936

teeccüblen- (<a.ta'accüb+len-): şaşırmaq, şaşmaq

t.-ir 401,2505/2506

teessüf (<a.te'essüf): teessüf

t.ki "ne yazık ki" 596

teessüflen- (a.te'essüf-len-): esef etmek,tasalanmaq

t.-se 86

te'gib (<a.ta'gīb): takip,arkasına düşme

t.et- 1161,1773

teğsir (<a.tağsīr): kusur,kabahat,suç,günah 2064

teher : biçim

t.-tövr " dış görünüş" 343

te'hir (<a.te'hīr): sonraya,geriye bırakma,geciktirme

t.+e sal- 648

tehlike (<a.tehlike): tehlike 1047

tek : tek,yalnız 353,358,922,1511,2476,2875,2881,
2914

t.imiş 361

t.+ce 627,899,1220,2869

Tekgöyrüş : Tekgöyrüş adlı bir ağaç 811

teki : gibi 931,1695,1718

te'kid (<a.te'kid): üsteleme,ısrar etme,talep etme

t.+i ile 31

t.+i+le 2613

Tekle (y.a.): Tekle 368

T.igidleri 323

T.+denem 358

tekle- : tek koymak; tek olarak yakalamak

t.-yer 338

teklet- : tek koymak, ayırmak

t.-enem 357,360

teklif (<a.teklīf): teklif, bir iş önerme

t.ḡet- 580

t.+e 156

t.+ini 1911

teklik : yalnızlık, tek olma hali; تنها

t.+de 430

teḡel : tel

t.+ini 1750

t.+lerin 1750

t.+lerde 1089

telatüm (<a.telātum): dalgalanma, coşma

t.+e gel- 1348/1349

tele (<f.tele): kapan, tuzak

t.ḡur- 1163

t.+ye düş- 1306

telef (<a.telef): telef, yok etme, öldürme; boş yere harcama

t.ḡele- 480,494

t.ḡet- 491,834

t.ol- 1823,1830,2013,2726

telefāt (<a.telefāt): can kaybı

t.ver- 1293,1314

teles- : acele etmek, sabırsızlık göstermek

t.-ir 1772

te'lim (<a.ta'līm): öğrenme; ders verme

t.al- 370/371

Telli (k.a.): Telli 298,299,300/301,314

T.†ye 300

temas (<a.temāss): temas,münasebette bulunma

t.+dadır 2794

temiz : temiz 1499

ten : eşit,denk 1187

tepe : tepe 838,1355,1358,1359

t.idi 433

t.+nin 739,1355,1357

t.+de 1140

t.+sinden 957

tepelik :tepelik

t.+ler 2020

tepin- : hırslanmak,öfkelenmek

t.-irse 910

ter : ter

t.+e bat- 874

t.+i 1328/1329

tereddüd (<a.tereddüd): tereddüt,kararsızlık

t.†t- 2472

teref (<a.†araf): taraf,yan 95/96,406,1293,1338,1419/

1420,1622,1970,2100,2355,2929

t.+in 511

t.+e 591,2129,2211,2348

t.+deki 1864

t.+den 2717

t.+i 567,2045

t.+inin 2216

t.+inde 324/325,839

- t.+inden 598,1134/1135,2126
- te'riflen- (<a.ta'rif+len-): tariflenmek,bütün yönleriyle anlatılmak
- t.-irdi 1486
- terk : eyerin arka kısmı
- t.+ine 1244
- terlan : koçak,cesur,yiğit;doğan
- t.+ıyam 359
- terpen- : deprenmek,hareket etmeye başlamak,kımıldamak
- t.-e bil- 248
- t.-ib 1160
- t.-en 1207
- t.-mir 2877/2878
- terpenmek : deprenmek,kımıldamak
- t.+e 1097
- terpet- : depretmek,kımıldatmak
- t.-ir 786
- t.-e bil- 12
- t.-mir 646
- terslik : terslik,inat
- t.+i tut- 898
- ter ter (<f.ter): taze taze 2334,2335,(terter) 2336
- Terter (y.a.): Terter
- T.çayı 2307
- T.+in 2422
- tesadüfen (<a.teşādüfen): tesādüfen,bir rastlantı eseri
- 597,2944
- teselli (<a.tesellî): teselli,avutma

- t.ver- 2254
- te'sir (<a.te'sir): tesir,iz bırakma,etkileme
t.öt- 1918,2152,2834
- teslim (<a.teslim): teslim,pes etme
t.bayrağı galdır- 99
t.ol- 107
- teşne (<f.teşne): susamış
t.+si sönme- 1823
- teşt (<f.teşt): büyük su kabı,leğen
t.+ine 85
- teşviş (<a.teşviş): telaşlandırma
t.+e düş- "telaşa kapılmak" 375
- Teymur (k.a.): Teymur 2293,2305
T.+un 2248,2252/2253,2275/2276,2297
- tez : tez,derhal,hemen 115,119,277,397,641,808,1136,
1149,1168,1338,1363,1365,1367,1736,2022,2050,
2240,2737
t.-tez 277,2022,2737
t.+den 584,700,929
- teze (<f.tāze): taze,yeni,körpe 238,2334,2505
t.-teze 2334
t.+sini 2729
- tezece (<f.tāze+ce): yenice 2582
- tezlik : tezlik,çabukluk,acele olarak
t.+le 98/99,1275,1830,1849,2253
- tihanc : tıpa
t.+ını 2169
- tikan : diken 2812

- t.+ları 2841
t.+lar 2662,2835/2836,2848
tikansız : dikensiz 2823
tikdir- : diktirmek,yaptırmak
t.-ir 1684
t.-er 167
tike (<f.tike): parça,lokma 1333,2108
t.-tike 2108
tilsim (<a.tılsım): tılsım,sihir,büyü 2122,2665,2681
t.+i (y.h.) 265
t.+leri (y.h.) 270/271
tilsimli (<a.tılsım+lı): tılsımlı,sihirli,büyülü
t.+yem 2658
tir (<f.tir): ok,direk
t.+leri 2416
titre- : titremek
t.-di 1847
titrek : titrek 2269
titret- : titretmek
t.-ir 744
toğ : tok,karnı doymuş 931
toğun- : dokunmak
t.-madan 2992/2993
t.-masınlar 690
Tomral (k.a.): Tomral 724,740
T.+ın 711,716
topa : deste halinde,yığın 2570
Topbağ (y.a.): Topbağ

- T.kendi 693
T.+da 709
topbuz : topuz
t.+u 2230
topla- : toplamak
t.! 1299
t.-ya-toplaya 1559
t.-yıb 176,309/310,1397,1560
t.-mışdı 2918
toplamağ : toplamak
t.üçün 1510
toplaş- : toplaşmak,toplanmak,yığılmak
t.-mış 2283
torpağ : toprak 747,758,1063,1192,1197,1262,1697,2357,
t.+ın 1045
t.+ınam 2385
t.+ı 1291,1922
t.+a 1102,2807
t.+da 1488
t.+dan 730,738,1103/1104
t.+la 1354
t.+ı 1079
t.+ına 229,1399/1400
t.+ları 2296
toy : düğün 17,470,472,1655,1700,2253,2983
t.et- 2740,2948
t.vurul- 1657,1704
t.+a 2552

- t.+da 1663
t.+u 477,483,496
tök- : dökme
t.-ür 832,1173,1276
t.-melidir 2748
t.-dülerse 1817
t.-medikleri 2493
tökül- : dökülmek
t.-ür 314,1263
t.-dü 1248
t.-en 1806,2933/2934
t.-ürdü 112,2932
t.-mesin 603
türet- : türetmek,yaratmak
t.-se 2623
tövr
t.+ünü 343
tufan (<a.ṭūfān): tufan,âfet 1058
tullan- : sıçramak,atılmak
t.-ır 197
tum : tohum
t.+u 2341/2342
t.+lar heresi 2348
t.+ları 2346
tuman : pantolon,şalvar 233
t.+lar 234
Turan (k.a.): Turan 1198
tuş :

- t.+ları 1504
- tut- : tutmak
- t.-ur 199/200,302,601,644,783,898,918,922,1139,
1177,1206,1397,1563,1570,1987,1996,2686,2886
- t.-urlar 2300
- t.-muşdur 961
- t.-du 1737
- t.-acağlar 1023
- t.! 1581
- t.-sun 431,1586
- t.-sanız 1015
- t.-a-tuta 914
- t.-a bil- 1297,1313
- t.-ub 141,232,249,353,435,528,688/689,1241,1273,
1693,1704,1881,1913,2105,2473,2482,2490,2555,
2689,2714
- t.-an 11,175,309,720,821,1954,2293
- t.-duğu 1348
- t.-armışlar 2312
- t.-muşdu 1817
- t.-maz 513
- t.-madı 318
- tutmağ : tutmak,yakalamak 434
- t.üçün 1309
- t.+a 820,1406
- tutul- : tutulmak,tutmak
- t.-ur 1058
- tüğyan (<a.tuğyan): taşma,taşkınlik

- t.et- 863
t.-a gel- 991
tülkü : tilki 2345
tüstü : tütsü,duman
t.+sü 957
t.+südür 1269
tüstülen- : tütsülenmek,duman çıkararak yanmak
t.-ir 1279
tüstülü : tütsülü,dumanlı 2560
tüstüsüz : dumansız 1104
tütek : ney,kaval
t.+dir 853
t.+inin 882
t.+ini 1010

U

- uc : uç
u.+undan 1581,2489,2490
uca : yüce,yüksek 223,308,414,738,1020,1089,1214,
1359,1401
u.+dan 211,213,1051,1245,1252
ucal- : yücelmek,yükselmek
u.-ır 1355
ucsuz : uçsuz,sonu olmayan
u.-bucaksız 2914
uç- : uçmak
u.-ur 531

- u.-ub 1082,1567
u.-ub-dağıl- 1935
u.-urmuş 2341
- uçma : uçma,uçuş
u.+sı 2216
- uçurum : uçurum
u.+a 2466
- ud- : yutmak
u.-ur 1430
u.-duğu 1433
- ulduz : yıldız 2675
u.+u 2646,2674,2677
u.+undan 2678
u.+larla 11
- ulu : ulu,yüce 2255
- unudul- : unutulmak
u.-ur 1066
u.-mur 1067
- unut- : unutmak
u.-ur 2821,2884
u.-urlar 1643
u.-armış 2866
u.-mur 1978
u.-maram 2828/2829
- usta : usta,mahir 763,768,768/769
- uşağ : çocuk 1890,2038
u.+ın 1231
u.+ı (y.h.) 67,75,1884

- u.+ını 1685
u.+lar 2141
uy- : uymak
u.-dun 2089
uyu- : uyumak
u.-muş 1140
uzag : uzak 432,766,2428,2515,2546,2698
u.düş- 47
u.imiş 2862
u.ol- 1271
u.+a 2000,2453
u.+da 11,2329,2449,2704
u.+dan 1231,1330,2318,2918
u.+lara 2764
uzaglaş- : uzaklaşmak
u.-ırlar 2369
u.-dı 868,2232
uzan- : uzanmak,uzamak
u.-ır 441,783,1138
u.-miş 85
uzat- : uzatmak
u.-ır 413
u.-sın 2704/2705
uzun : uzun 420,425,439,1464,1662,1820,2279,2355,2442,
2950
u.-uzun 1820

Ü

- üç : üç 127,202,492,553,687,906,921,1337,1338,1375,
1676,2050,2110,2119
- üçün : için (edat) 45,52,58,102,163,421,615,640,731,
773,783,790,935,975,979,999,1046,1232,1272,1291,
1309,1311,1330,1347,1433,1436,1503,1510,1512,
1554,1682,1791,1815,1820,1841,1916,1958,1990,
2003,2312,2314,2377,2379,2461,2487,2493,2588,
2599,2629,2710,2763,2879,2926,2995
- ü.+se 2929
- üfûğ (<a.ufk): ufuk
- ü.+den 2257
- üfür- : üfürmek
- ü.-üb 1869
- Ülker (k.a.): Ülker 185,210,213,217
- Ü.+i 207
- ümid (<f.ümmīd): ümit,umut
- ü.+le 782
- ü.+ini 2953
- ün : ün,ses,seda
- ü.+leri 1644/1645
- ürek : yürek
- ü.+den 301,2738
- ü.+le 636,2902
- ü.+i 182,999,1524,1746,2253
- ü.+i daş 2561
- ü.+inin 1408,1760
- ü.+ini 366,1100

ü.+ine 990,1411,1776,1802,3006

ü.+inde 998,1495,2277

ü.+inden 155,2843,2960

ü.+leri 283,2934/2935

ü.+lerindeki 277

ü.+lere 2539/2540

ürekli : yürekli 865

ürge : iki yaşındaki at yavrusu

ü.+ler 1694

üst : üst

ü.-üste 233

ü.+e 233,396,1192,1192,1782,2049

ü.+üne 313,354,365,403,897,1167/1168,1302,1357,
1882/1883,2345/2346,2478,2958

ü.+ünde 199,438,557,559,769/770,1240,1355,1359,
1673,1805/1806,2185,2412,2659

ü.+ündeki 1142/1143,1615,2661

ü.+ümüze 632

üz : yüz

ü.-üze 742,942

ü.tut- "yönelmek" 918

ü.ver- "baş göstermek, belirlemek" 1460

ü.+e çık- "belirmek" 492,509

ü.+e 742,942

ü.+de 2476

ü.+ümü 2233,2243

ü.+ü 217,752,919

ü.+ünü 249,435,600/601,688,1593,1627,1881,2104/

2105,2228,2481,2555

ü.+üne 399

ü.+ünde 656,932,1346,1579,2239

ü.+ünden 406

ü.+ümüzü 1619

ü.+lerinin 292

üz- : üzme, sıkıntı vermek; yüzmek; çekmek; koparmak

ü.-ür 240,2014,2681

ü.-sen 2665

ü.-e-üze 1865

ü.-en 755/756

ü.-düyünü 2239

ü.-ürse 1871

ü.-ermiş 2867/2868

ü.-merem 1783

ü.-me! 2758

üzme : koparmak

ü.+e 2677

üzer : üzer

ü.+ine 2932

ü.+inde 1173,1939

üzv (<a.‘üzv): uzuv,organ

ü.+lerinin 1220

üzük : yüzük

ü.ğası kimi 1640

üzül- : yüzülmek, sıyrılmak; üzülmek

ü.-ür 1245

ü.-üb 1830,2700

V

vaht (<a.vakt): vakit, zaman 79,373,561,690,947,1119,1195,
1522,1540,1544,1583,1619,1705,2125,2198,2237,
2266,2275,2294,2317,2461,2467,2483,2574,2623,
2630,2740,2812,2875,2897,2930,2942,2977

v.+a 387

v.+da 623,2864

v.+dan 321,367,442,455/456,514,531(532,605/606,
691,922,958,1037,1079,1084,1142,1210,1264,1431,
1452,1525/1526,1650,1853,1977,2015,2301,2360,
2417,2594,2728,2730,2800,2852,2921,2959

v.+1 238,645,702,842,1772,2000,2770

v.+ında 549,1789/1790

v.+i+le 1269/1270

vahtsız (<a.vakt+sız): vakitsiz,zamansız 2299

valeh (<a.vālih): şaşakalmış

v.ēt- 2633

v.ol- 2810

valideyn (<a.vālideyn): ana ile baba

v.+leri 2785

v.+lerin 523

var : var 6,35,131,138,406,424,445,446,519,536,555,
558,670,722,856,944,945,1069,1418,1419,1745,
1777,1899,1933,1937,1940,2064,2168,2195,2197,
2364,2402,2521,2566,2659,2677,2716,2724,2745,
2976

v.-dövlet "zenginlik" 1191,1508,1673,1683,2139/

2140,2178,2532,2543,2964

v.imiş 1128,1182,1285,1477,1858,1901,1941,2342,
2405,2406,2998,3002

v.idi 487,560,713,2032,2033,2076,2408,2530

v.+dır 1456

v.+mış 4,299,474,589,611,682,773,1086,1235,1237/
1238,1417,1633,1892,1981/1982,1982,2021,2137,
2139,2941,2966

v.+dı 377,1654,1835,1880,1965,2366,2532,2625

v.+dısa 1689,2147

v.+sa 500

v.+ı 138

v.+ını 1195

v.+ıydı 2071

varidat (<a.vāridāt): gelir

v.+ını 1461/1462

varlı : varlıklı,zengin 175,447,521,523,578,671,672,
814,819,1275,1284,1505,1600,1755/1756,1901,2405,
2515,2551,2684

v.-dövmletli 1906,1985

v.-karlı 133

ve (<a.ve): ve (edat) 75,83,91,103,158,218,234,400,432,
434,446,454,531,587,591,592,601,602,606,614,615,
626,628,635,638,641,650,652,659,660,673,678,686,
692,696,715,735,766,813,963,992,1027,1090,1128,
1137,1144,1151,1154,1270,1302,1303,1312,1317,
1344,1373,1376,1377,1396,1408,1426,1430,1433,
1448,1469,1491,1499,1501,1508,1515,1521,1552,

1569,1770,1828,1934,1980,1991,2012,2019,2020,
2023,2025,2042,2042,2046,2066,2068,2110,2140,
2203,2219,2248,2305,2307,2343,2374,2377,2386,
2397,2443,2445,2447,2468,2613,2771,2804,2833,
2838,2844,2913,2936,2958,2965,2984,2989,2992,
3021

ve'd (<a.va'd): vaat,söz verme

v.+ine 1546

ve'de (<a.va'de): vâde,müddet,süre 1444,1583

v.vahtı 1771/1772

v.yeri 161,1765

v.+den 1775

v.+sini 2254

ve'deleş- (<a.va'de+leş-): sözleşmek

v.-diler 1730

vefa (<a.vefâ): vefa,sözünde durma

v.+mı 850

vefasızlığ (<a.vefâ+sızlığ): vefasızlık,sözünde durmama

v.+ı 2833

v.+ını 2845

v.+ına 2905/2906

vekil (<a.vekil): vekil

v.+i 1397

v.+ler 1384

ver- : vermek

v.-irem 2567

v.-ir 50,216,301,499,566/567,577,591,816,864,1118,
1125,1293,1366,1368,1426,1460,1578,1606,1763,

- 1809,1921,1999/2000,2039,2066,2086,2254,2540,
2578,2785,2820,2834,2884/2885,2927,2947,2983,
3020,3022
- v.-irler 162,568,734,837,1276,1517,1648,1912,
2068,2444,2477,2714,2948
- v.-erem 36
- v.-di 1723,2292,2902,2913
- v.-diler 852,2050/2051
- v.-eceyem 1425
- v.-ecek 1946
- v.-ecekdir 809
- v.! 2183
- v.-sin 2990
- v.-im 1440
- v.-ek 793
- v.-e-vere 936,1973
- v.-e bil- 1124
- v.-ib 163,308,586,1271,1314,1611,1650,1708
- v.-meden 1158/1159
- v.-en 1646,1850,2937
- v.-enden sonra 1819
- v.-diyi 706,1578
- v.-irdiler 557
- v.-ermiş 3000
- v.-erken 1513/1514
- v.-ibmiş 2863
- v.-mişdi 1483
- v.-mir 564,1031,1803,1915,1986,2343,2946

- v.-merem 1200,1202/1203,2542/2543
v.-mez 578/579
v.-me! 2183
v.-meyeceyem 900
v.-meyib 464,664
v.-meyeceyini 1483
v.-mirmiş 1093
v.-mirdi 2460,2601
vermek : vermek 305,582,672/673,2750
v.+e 288,1509
vermeme : vermeme
v.+si 1450
veril- : verilmek
v.-ir 994,1000,1677,2006
v.-mişdir 1526/1527
veten (<a.vaṭan): vatan,yurt
v.+i 2310/2311
v.+e 1300
v.+imizin2315
v.+ine 2028
vezir (<a.vezir): vezir 628,2062,2093
v.-vekil 1396
v.+i 108/109,2973,3007
v.+ini 625
v.+inden 3009
v.+ler 1384
veziyyet (<a.vaziyyet): vaziyet,durum 98
v.+e 1523

v.+de 86,377,1209,1229,2267

vızıl-da- : vızıldamak

v.-yaram 2829

v.-yıb 2822/2823

vicdanlı (<a.vicdān+lı): vicdanlı, iyi kaıplı 2492

vidalaş- (<a.vedā'+laş-): vedalaşmak, ayrılmak

v.-ır 1193

v.-ıb 2388,2546

vilayet (<a.vilāyet): vilayet, il

v.+in 1391

v.+den 1395,1396,1398/1399,1399

v.+lerin 1388

vur- : vurmak, öldürmek; sokmak

v.-ur 745,799,37,1136,1168,1251,1621,1793/1794,
2088,2455

v.-urlar 754,1891

v.-ar 33,1165

v.-du 1848

v.-sun 730

v.-un 2091/2092

v.-a bil- 906,2483

v.-ub 36,179,355,356,415,679,745/746,746,1149,
1635,2240,2390,2457,2876

v.-anda 111

v.-an 1363,2593

v.-an kimi 1362

v.-an imiş 1285

v.-duğdan 2872

- v.-duğu 1141
- vurdur- : vurdurmak
- v.-ur 1445
- v.-sun 2061
- vurđun : vurgun, vurulmuş, âşık olmuş
- v.+u 2858
- vurđunluđ : vurgunluk, âşık olma hali
- v.+la 2865
- vurmağ : vurmak 1146
- vurul- : vurulmak
- v.-ur 330,970/971,974,1389,1515,1521,2895
- v.-anda 1657
- v.-an 1704
- v.-muş (s.f.) 1314
- v.-muşdular 2597
- v.-ubmuş 1459
- vuruş : vuruş, vuruşma; savaş
- v.üçün 615
- v.+a 1292
- vuruş- : vuruşmak, döğüşmek
- v.-ur 748
- v.-ub 742
- vuruşmağ : vuruşmak
- v.+a 633
- vücut (<a.vücüd): vücut, beden
- v.+unu 2463

Y

- ya (f.ya): ya,(bir bağlaç) ya... ya da... şeklinde kul-
lanılır 99,100,250,250,260,676,676,3026,3026
- yad : yabancı,el 1271,1967
- yad (<f.yād): anma,hatırlama; hatır
y.+a düş- 459
y.+a sal- 2306
y.+ına 228,1337,1585,2254,2792
y.+ınıza 226
- yadigar (<f.yādigār): yādigār,bir şeyi hatırlatan nesne
2314
y.+ı 1962
- yağ- : yağmak
y.-ır 1580,1580
- yağdır- : yağdırmak
y.-ır 355
y.! 2558
- yağı : düşman 328,352,361,1249
y.+nın 354
- yağış : yağış,yağmur 545,1058,1580,1580
y.kimi 354
y.+a 1924
y.+ı 2621
y.+larını 2809
- yah- : yakmak
y.-ır 2573
y.-ırlar 2553

- y.-an 2935
y.-mır 1116/1117
yaha : yaka
y.+sını 909
yahala- : yakalamak
y.-yır 55,224
yahar- : yakarmak,yalvarmak
y.-ır 1917
y.-ırlar 1385
yahıl- : yakılmak
y.-dı 958
yahın : yakın 766,775,2322,2451,2649,2841/2842
y.ol- 1264,1857/1858,2428/2429
y.+a 2632
y.+daki 1098,1814
y.+ları 2340
y.+lara 2415/2416
yahınlaş- : yakınlaşmak
y.-ır 310,1772,2101
y.-ıb 1575,2162,2235
y.-anda 1587
y.-an 433
y.-diğini 451
y.-diğca 937
yahınlaşmağ : yakınlaşmak 830/831
yahınlığ : yakınlık,çevre
y.+da 1072,2223
y.+ında 442,519,527/528,534/535,553,1933,2167,

2465/2466

yaşşı : güzel, iyi 647,724,767,1289,1832,2077,2313,2788

y.+dı (bil.) 2127

y.+dır 455

y.+sı 1675

y.+ca 1163

yaşşılığ : iyilik

y.+ınızı 2828

yal : bir şeyin en yüksek tepesi

y.-yamac 1695

y.+ı (y.h.) 1199

yala- : yalamak

y.-yıl 2297

yalançı : yalancı, sahte 980

yalın :

y.-ı 1846

yalnız : yalnız 659,2281,2475,2665,2705

yalvar- : yalvarmak

y.-ır 249/250,455,601,675/676,1024,2414,2555,2768,

2796/2797,2983/2984,2989,3025/3026

y.-ırlar 1385

y.-ar 381

y.-dı 435

y.-sın 2520

y.-ib 71,1916/1917

y.-irsa 1243

yalvarış : yalvarış 2442/2443

y.+lar 1917

- y.+larını 603
- yalvarmağ : yalvarmak
- y.+a 68
- yamac : yamaç
- y.+a 2222
- y.+dan 1695
- y.+ında 778
- y.+lara 1645
- yaman : yaman,tehlikeli,kötü 54,169,1068,2223
- yamyaşıl : yemyeşil 1117,1120
- y.+dır 941
- yan : yan,taraf 1581,1812
- y.-tütek 1010
- y.+a 1851,1983,2697,2744
- y.+da 276,276,291,921
- y.+daca 291/292
- y.+ı 778
- y.+ına 15/16,217,482,625,628,678,686,757,782,787,
795,803,1182,1619,1865,2051,2079,2165,2380,
2397,2506,2689/2690
- y.+ında 282,695,1880,2438,2470,3024/3025
- y.+ından 513/514,703,1118,1306,1620,2660
- yan- : yanmak
- y.-ıram 2557
- y.-ır 434,699,1278,1584,2560
- y.! 2557
- y.-a-yana 705
- y.-ıb 958,2587,2938

- y.-anlar 2701
y.-mış (s.f.) 2776
y.-ırdı 2905
yanag : yanak
y.+ını 1922
y.+ında 945/946
y.+ları 2944/2945
yanardağ (y.a.): yanardağ
Y.efsanesi 1085
yanaşı : bir birine yakın,bir birinin yanında 669
yandır- : yandırmak,yakmak
y.-ıblar 559
y.-ıb 1116,1863,1869,1922,1923,2573,2935
y.-dığı 704
y.-ası 2151
y.-mıssa 704/705
yanğı : yürek ateşi; hasret; susuzluk 1310,2534
yanıg : dertli,gamlı
y.+ını 1088
yanıglı : kederli,hazin 315,331,460,842,880,1011,1031,
1668,2575,2843
y.-yanıglı "hazin hazin" 460,880
yapış- : yapışmak
y.-ırlar 12
yapışıklı : yapışık,bitişik 1890
yar (<f.yār): yar,sevgili 847,2274
y.+ım 145,1255
y.+ımdan 1261

- y.+larını 1561
- yar- : yarmak, ayırmak, bölmek
- y.-ır 753, 1205
- y.-ib 101
- yara- : yaramak
- y.-maz 2487
- yarağlan- : silahlanmak
- y.-ib 375
- yarala- : yaralamak
- y.-yır 199
- y.-yıb 408
- y.-mışdı 2931
- yaralı : yaralı 399, 1310, 1973, 2771
- yarana- : meydana gelmek; yaratılmak
- y.-ır 2534
- y.-diğim 2556
- y.-ibmiş 1374
- yararsız : yararsız, faydasız
- y.+dır 2198/2199
- yaraşğ : süs, bezek, ziynet
- y.+ını 55
- yaraşğlı : süslü, görünüşü güzel 2838
- yarat- : yaratmak
- y.-mışdı 1839
- yarı : yarı
- y.+dan 1741
- yarığ : yarık, bölük 993
- yarıl- : yarılmak, ikiye bölünmek

y.-ır 992

y.-dı 438

y.-sın 436

yarpağ : yaprak

y.+ları 1121

y.+lar 2662

yarpağlı : yapraklı 801

yarpız : su kenarında biten,çiçekli ve kokulu bir bitki,

çöl nanesi

y.+dan 2170

yas : yas,matem

y.sahla- "yas tutmak" 1665

y.tut- 1177

y.+a bat- 319

y.+ını 2300

Yasemen (k.a.): Yasemen 1477,1480,1489,1493,1503,1506,

1523

Y.ise 1511

Y.+in 1492,1521

Y.+i 1520

Y.+e 1505,1524

Y.+den 1513

yaslı : yaslı,matemli

y.ğaya 129,131,183

yastana : dağın,tepenin veya kayalıkların düz yeri

y.+nın 1656

y.+ya 1265

y.+da 1656

yastıĝ : yastık 2719

yaş : yaş

y.+a 463

y.+ı 562,2076

y.+ına 1480

y.+ında 1478

y.+larında 1376/1377

yaş : yaş,ıslak 2563,2775,2957

y.+ı 306,1173,1276,1667,2224,3018

y.+ıdır 925

y.+ından 567/568,1608

y.+ları 1648,1649,1668,1922,2765

y.+larını 1925

y.+larına 1921,1926

y.+larından 1473

yaşa- : yaşamak

y.-yırım 1185

y.-yır 458,1616

y.-yırlar 1194,2322

y.-yarıĝ 167/168

y.! 462

y.-yan 192,1072,2444

y.-diĝın 2453

y.-diĝı 656/657,1614,2481,2742

y.-yırması 20,297,325,763,1088,1181,1284,1324,1373,

1458,1476,2421,2515/2516,2964,3002

y.-yırdı 693,1214/1215,2027,2282,2529

yaşamag : yaşamak 2567,2589,2747

y.+a 304
y.+dadır 2302
yaşayış : yaşayış 2030
yaşıl : yeşil 778,795,801,806,807,810,1049,1409
Y.dağ 1044,1048/1049,1052,1057/1058,1061,1062
yaşillığ : yeşillik
y.+da 940
y.+ından 1063
yaşlı : yaşlı,ıslak 847,2753
yat- : yatmak
y.-ır 1379,1421,2719/2720
y.-miş 1229
y.-a bil- 2702
y.-an 108,1080,1140
y.-dığı 1137/1138
y.-diğini 2631
y.-armış 2729
y.-mışdı 1220
y.-mır 1875
yatağ : yatak
y.+a düş- "hastalanmak" 803
yatmağ : yatmak
y.vahtı 842
yavaş : yavaş 43,1973,2124,2128
y.-yavaş 43,1973,2124,2128
yavaşıt- : yavaşlatmak
y.! 69
yay : yaz 2220

- y.+ın 1813
y.+da 1651
yay : yay (ok atan)
y.oh 37,1127
y.+1 (y.h.) 58,407
y.+ını 1616
yaye : yaymak
y.-ib 891
yayıl- : yayılmak
y.-ır 220,1645,2211
y.-dı 2244,2897
y.-irdi 843
y.-ibmiş 1699,1983/1984
yayın- : ayrılmak
y.-a bil- 21,190/191
y.-mazmış 327
yayınmağ : ayrılmak
y.üçün 52
yaylağ : yayla 702,2257,2259
y.+a 694,704,1234,1239,1553,1560,1631,2221,2252,
2278,2280
y.+da 1556,2253,2258
y.+dan 698,702
y.+ımızda 487
y.+ının 1932/1933
y.+ındaki 1283
y.+larımı 1185/1186
yaylığ : bir çeşit baş örtüsü

- y.+1 (y.h.) 1711,1715,1723
y.+1 400
- yaz : bahar, ilkbahar 1651,1805
y.+ında 1666
- yaz- : yazmak
y.-1b 2066
- yazığ : aciz, zavallı
y.ğız 1926
y.+ınız 2752/2753
- yazıl- : yazılmak
y.-miş 558
y.-mişdi 2056
- yazın : bahar vakti, baharda 237
- ye- : yemek
y.-se 2977
y.-yib 931,1050
y.-yecekmişler 896
- yeğdi : yedi 9,233,699,1379,2962,2981,2981,2985,2987,
2995
- yeğdi yüz : yedi yüz 1077/1078
- yegane (<f.yegâne): yegâne, tek 95,1091,1356,1458,1462,
1918
- yeğın (<a.yağın): şüphesiz 507,780,855,1777
- yeher : eyer 1836
y.+i 1317
- yeherle- : eyerlemek
y.-yir 1703
- yeherli : eyerli 1218,1230,1308

- yeke : büyük, iri, ağır 6
- yel : yel, rüzgar 2287
y.kimi 266
y.+lere 864
- yellendir- : yellendirmek, sallamak 1712
y.-e-yellendire 1711/1712
- yemek : yemek; yemek fiili 644
y.+e 260, 1333
- yemle- : yemlemek
y.! 2183
- yene : yine 39, 39, 70, 118, 122, 123, 265, 266, 379, 441, 494,
624, 625, 654, 747, 798, 871, 1113, 1113, 1277, 1434,
1504, 1637, 1666, 1677, 1696, 2108/2109, 2203, 2869,
2872, 2882, 2909, 3029
- yeni : yeni 117
y.+den 1303, 1850
- ye'ni (<a.ya'ni): yâni 391, 1470, 2150, 2433
- yenice : yenice, henüz 2076
- yenil- : yenilmek, mağlup olmak
y.-mez (s.f.) 611, 631
- yer : yer 436, 438, 537, 656, 709, 1081, 1320, 1655, 1933,
2020, 2319
y.üzü 1579, 1593
y.+dir 394
y.+in 1279, 2456
y.+i 744, 1116, 1328, 2323
y.+e 10, 38, 436, 439, 667, 679, 849, 1263, 1467, 1614,
1649, 1676, 1738, 1885, 2048, 2244, 2328, 2330, 2332,

2344,2345,2455,2950

y.+de 54,73,368,729,960,1132,1227,1230,1745,1806,

1923,2161,2322,2509,2697

y.+dedi (bil.) 2106

y.+den 14,471,1083,1245,1498,1697,1794,1875,1984,

2346,2389,2685

y.+le 386

y.+imi 1185

y.+imde 2936

y.+i 1066,1325,1655,1880,2956

y.+ini 1072,1280

y.+ine 1050,1293/1294,1300,1765,2003,2521,2592

y.+inde 161,1259,1667,1901,2018/2019

y.+indece 1407

y.+inden 12,248,785

y.+lerin 1052/1053

y.+lere 340

y.+lerde 1147

y.+lerden 2451/2452,2945

yeraltı : yeraltı 2031,2246

yeri- : yürümek

y.-yer 1163

y.-yib 641,2093

yeriŝ : yürüyüŝ

y.+ine 1836/1837

y.+inde 1835

yerit- : yürütmek; hücum ettirmek,göndermek

y.-di 1661

yerleş- : yerleşmek

y.-ir 1455/1456

y.-en 1518

yet- : gelmek,kifayet etmek

y.-ir 2592

y.-irdi 2521

y.-erdi 378

Yetim (k.a.): Yetim 1758,1760,1776,1792,1796

Y.+den 1765

Y.+le 1770,1795/1796

yetir- : yetiştirmek,ulaştırmak

y.-ir 398,1115,1705,1761,1792

y.-di 2281,2919

y.! 49

yetiril- : getirilmek

y.-ir 1050

yetiş- : yetişmek,zamanı gelmek

y.-ir 1583

yetmek : yetişmek,ulaşmak

y.üçün 1990

yığ- : yığmak,toplamak

y.-ır 891,1353

y.-ib 1685

y.-a-yığa 2368

y.-mışdı 2071

yığdır- : yığdırmak

y.! 2121

yığış- : toplaşmak,yığışmak

- y.-dılar 1664/1665
y.-ib 1175,1648
y.-ardı 1658
yığmağ : yığmak, toplamak 2373
y.üçün 1554
y.+a 2368,2467
yığ- : yıkmak
y.-ır 1159
yığıl- : yıkılmak
y.-ır 757,1308,2090
yoh : yok 272,515,516,727,857,902,1191,2486,2937
y.imiş 2339,2812
y.idi 103,107,1469
y.ol- 1538,1628
y.+du (bil.) 722,1394
y.+dur 289,2063/2064
y.+a çığ- 1832,2988
y.+u+ydu 2072
yohlug : yokluk
y.+undan 2292/2293
yohsa : yoksa 2655
yohsul : yoksul 2605
yol : yol 406,826,1094,1338,1387,1419,2778
y.aç- 102,125,127,128
y.al- 1098,2069,2724
y.göster- 1404
y.+un 2447
y.+u 1870,2279

y.+a çık- 1386

y.+a düş- 1546,2252,2279,2431

y.+a düzel- 1334

y.+a getir- "kabul ettirmek" 1988

y.+a sal- 866,982,2518,2832

y.+a saldır- 2066

y.+a salın- 2717/2718

y.+da 695,722,2271,2272,2274,3008

y.+la 2798

y.+la ötüb get- 80

y.+u 470,1819,2258,2272,2317

y.+unu 95,364,416,703,1751/1752,1766,1775,1918,
2548,2780,2790,2954/2955,2985

y.+una 701,706/707,2269

y.+unda 967,2454,2672

y.+lar 975,1990

y.+larla 1737

y.+larının 2762

y.+lara 171,2954

yol- : yolmak

y.-ur 2916

yoldaş : yol arkadaşı

y.+ım 173

y.+ının 1164

y.+ına 447

y.+larına 2279

y.+larından 2479

yollan- : yola çıkmak,yol almak

- y.-ır 196
y.-dı 1736
y.-ırmış 1540
yollanmağ : yol almak, gitmek 247/248
yor- : yormak, yorumlamak
y.-ub 2517
yorgunluğ : yorgunluk 1154, 2280
yorul- : yorulmak, bitkin düşmek
y.-ur 1343
y.-du 117/118
y.-ub 1719, 1871/1872
y.-anda 113, 769
y.-duğundan 1160
yovşan : yavşan otu, çok acı yabani bir süpürge otu
y.+dan 1326
yönel- : yönelmek
y.-di 2227
yu- : yıkamak
y.-sa 1627
y.-yub 1619
y.-yanda 2228, 2238/2239, 2243
y.-yurmuş 79
yuha : yufka 890, 895, 899, 906, 908
y.+nı 891, 897
yuhal- : incelmek, yumuşamak, nazikleşmek
y.-ır 287
yuharı : yukarı 217
y.+ya 1303

- y.+dan 1756
y.+sında 2401
yuhu : uyku 28,2699
y.tut- 783,1139
y.+ya get- "uyumak" 2717
y.+ya ver- "uyutmak" 586
y.+da 1379,1383,2422,2425,2433,2501
y.+dan 584,1381,2430,2807
y.+sunda 1417
yumşalt- : yumuşatmak,yatıştırmak
y.-ır 3021
yurd : yurt
y.sal- "yerleşmek" 1632,1684
y.-mesgen sal- "yerleşmek" 1361
y.+u 1199
y.+da 353
y.+unu 1195
yuva : yuva,ev
y.+sından 1522
yuvarlan- : yuvarlanmak,yuvarlanarak düşmek
y.-ır 546
yükle- : yüklemek
y.-sin 2180
yüklen- : yüklenmek
y.-ir 2185
yükü : yükü 1042,1077
yüngül : hafif
y.+ünü 1688

yüngülleşdir- : hafifletmek, azaltmak

y.-medi 1825/1826

yürü- : yürümek

y.-yür 920

Z

zalım (<a.zālīm): zalim, acımasız 1902, 2501, 2622, 2931,
2964, 2998

z.-ğeddar 1928

z.+ların 2561

zaman (<a.zemān): zaman, vakit 108, 538, 540, 541, 545, 547, 707,
752, 1165, 1463, 1509, 1512, 1515, 2328

z.+dan 1470/1471

z.+1 1578

z.+larda 469, 670/671, 762, 1127, 1283, 1323, 1551, 1600,
2315, 2404, 2684, 2940, 2998

z.+lardan 2309

Zar (y.a.): Zar

Z.kendi 1142

zar (<f.zār): ağlayan, inleyen

z.+a getir- 280

zarafatcıl (<a.zarāfet+cil): zarif, ince 2891/2892

zaval (<a.zevāl): zulm, eziyet, işkence 2063

zeherli (<f.zehr+li): zehirli, öldürücü

z.ilan 1326

zehle : nefret, usanç

z.+si get- "nefret etmek" 2147

zemi (<f.zemī): ekin yeri, tarla

z.+ye 452

zemzem (<a.zemzem): zemzem

z.kimi 1814

zenn (<a.zann): zan, sanma

z.ət- 595, 2469

zencir (<f.zencīr): zincir

z.+le 530

zencirle- (<f.zencīr-le): zincine vurmak

z.-yirler 528

z.-leseler 264/265

Zencirli (y.a.): Zencirli

Z.ğaya 518, 520, 532

zenen (<f.zenne): kadın 927, 959

zerb (<a.żarb): vurma, vuruş

z.ile 1848

z.+inden 1584

Zerbiceng (k.a.): Zerbiceng

Z.+e 11

Zerbigül (k.a.): Zerbigül 11

Zerengiz (k.a.): Zerengiz 2075, 2086, 2116

Z.+i 2104

zerer (<a.żarar): zarar

z.ver- 1117

zerif (<a.żarīf): zarif, güzel, şık; nazik, ince 1828, 2497,

2916

z.endamlı 1235

zeriflik (<a.żarīf+lik): zerafet, incelik, güzellik

- z.+ini 1089/1090
- zerre (<a.zerre): zerre,pek ufak parça
z.ğeder 290
- zindan (<f.zindān): zindan,hapishane
z.+ın 273
z.+ı 293
z.+a sal- " zindana atmak" 269
z.+a saldır- "zindana attırmak" 1913,2096
- zirve (<a.zirve): zirve,doruk
z.+de 801/802
z.+den 396
z.+sine 414
z.+sinde 177/178,738,1176,2196
z.+sindedir 418
- ziyan (<f.ziyān): zarar,ziyan 2995
z.vur- 1149,2992
z.+dan 2428
- ziyanlıg (<f.ziyān+lıg): ziyanlık,zarar
z.çek- "sıkıntılı çekmek,zarar görmek" 550
- ziyaret (<a.ziyāret): ziyaret
z.ët- 1367
z.+e 994/995
z.+ine 1540
- ziyaretgah (<a.ziyāret+f.gāh): ziyaretgah,ziyaret yeri,
türbe
z.ise 697
z.+ın 695,703
- zor : zor,güç

z.+la 137,1914,2551,2553,2613,2982,3016

Zöhrab (k.a.): Zöhrab 1491,1492,1512,1523

Z.idi 1489

Z.+ı 1493,1523

Z.+a 1513

Z.+la 1521

zurna (<f.sürnā): zurna

z.havası 1720

z.+nın 1704,1706

z.+nı (i.h.) 1700

zurnaçı (<f.sürnā+çı): zurnacı

z.+ların 1720

zülüm (<a.zulm): zulüm, eziyet

z.+ün 2795

z.+dedir 285

zülmet (<a.zulmet): zulmet

z.+e düş- 415

zümzüme (<a.zemzeme): ezgili, nağmeli ses, nağme

z.+yle 460

BİBLİYOGRAFYA

- Ağamusa AHUNDOV, Azerbaycan Dilinin Tarihi Fonetikası,
Azerbaycan Dövlət Universiteti'nin Neşri Bakı 1973.
- Reşit Rahmeti ARAT, Kutadgu Bilig III-İndeks, İstanbul
1979,TKAE yay.
- Besim ATALAY, Divan ü Lûgati't-Türk Dizini, Ankara 1986
TDK yayınları
- Azerbaycan Dilinin İzahlı Luğeti I-IV, Azerbaycan CCP Elm-
ler Akademiyasının Mühbir üzvü Prof.E.E.Orucov'un
Redaktesi altında "Elm Neşriyyatı", Bakı C.I 1964,
C.II 1980, C.III 1983, C.IV 1987
- Ahmet CAFEROĞLU, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, İstanbul 1968
TDK yayınları
- Ferit DEVELLİOĞLU, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat
(6.baskı) Ankara 1984
- Cem DİLÇİN (düzenleyen), Yeni Tarama Sözlüğü, Ankara 1983,
TDK yay.: 503
- Muharrem ERGİN, Azeri Türkçesi, İstanbul 1971
- , Dede Korkut Kitabı. TKAE yay. Ankara 1964.
- , Dede Korkut Kitabı II,İndeks-Gramer,Ankara
1963,TDK yay.:219
- , Türk Dil Bilgisi (8.baskı) İstanbul 1983
- M.Hüseynzade, Müasir Azerbaycan Dili (Fonetika,Morfologiya),
Azerbaycan Dövlət Tedris-Pedagoji Edebiyyatı Neş-
riyyatı, Bakı 1963
- İslâm Ansiklopedisi, C.II, Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul
1970.

Şemseddin Sami, Kâmus-ı Türki, Dersaâdet 1317

TDK, Tarama Sözlüğü I-VIII. Ankara 1963-1977, TDK yay.:212

TDK, Türkçe Sözlük C.I (A-K), C.II (L-Z). Ankara 1983 (Genişletilmiş 7.baskı).

Türk Ansiklopedisi, C.IV İstanbul Millî Eğitim Basımevi,
İstanbul 1964.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi C.I 1977, Dergah yay.

A.H.VELİYEV, Azerbaycan Dialektologiyası, ADU neşri Bakı
1975.

Y. G.

Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi